

KULINYI ERNŐ

A SZÉP KIRÁLYNÉ FÉRJE

REGÉNY

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült Sólyom László köztársasági elnöki támogatási keretéből.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-118-8 (online)
MEK-14922

TARTALOM

ELSŐ RÉSZ.

Eszter.

MÁSODIK RÉSZ.

Judit.

HARMADIK RÉSZ.

A khán leánya.

NEGYEDIK RÉSZ.

A pólai remete.

„Bár a nemzeti krónika azon célzatos törekvésében, hogy az Árpád-ház fiatalabb ágának trónigényeit az idősebb ággal szemben igazolja és megvédelmezze, Salamon iránt nem igazságos, mégis részrehajló előadásából is kitetszik, hogy Salamon rendes körülmények között Szent István koronájára nem volt érdemetlen. Indulatos, könnyen fellobbbanó természet volt, de erélyes, önérzetes és mindenekfölött bátor, harcrakész uralkodó...”

(Mika Sándor: „A hűbériség és a keresztes hadjáratok kora”.)

ELSŐ RÉSZ.

Eszter.

I.

A király az ablaknál állt és izzó homlokát a vasrácshoz támasztotta.

Szemben a tulsó parton az augusztusi alkony korai homálya ereszkedett alá a Fehérhegyre, arrább Esztergom felé a Szent Mihály-hegyre és a Dunára, amelyet kétfelől arannyal szegélyeztek már a sárga falevelek.

De a király nem is figyelt a tájra, amely a szűk toronyablakból elébe tárult, csak a folyót nézte, egyre csak a folyót.

Egy esztendeje állt már így a magas ablak előtt. Láta a Dunát, amikor az őszi eső ólmos korbácsa suhogott a hátán, látta, amikor az első hópelyhek pillangói tört szárnyakkal belézuhanak; látta, mikor a Fekete-erdő felől, császári sógora birodalmából megérkezett a zajló jég fehérpáncélos serege és látta, amint a tavasz friss, kék égboltja tükröződött benne. Hallotta a vadászkürt zengését és az aratók nótázását a hegyekből. De a futó habok csak a sors állhatatlanságára emlékeztették, a kürtök zengése pedig gyermekkorának és pünkösdi királyságának bús emlékeit idézte fel szívében.

Bizony, az a boldog idő talán örökre elmúlt.

Dehát miért?

Volt olyan vitéz, mint akármelyik unokafivére. Ha ő elébe kerül Cserhalomnál a leányrabló kún martalóc, ő is éppúgy elbánt volna vele, mint László, aki azóta a helyébe ült. Ő is alapított volna püspökségeket és monostorokat, ha időt hagy rá a sors. Dehát nem hagyott.

Hétéves sem volt, amikor menekülnie kellett tulajdon nagybátyja elől Ausztriába. Apját, Endre királyt sohase látta többé, csak a sírját látta, hét esztendő múlva a tihanyi altemplomban. Közbul gyermekkirály-sógorával és királyi menyasszonyával, Judittal együtt hatalmas német püspökök és hercegek játékszere volt. Tizenhároméves korában már trónon ült és huszonkettő sem volt, amikor lebukott onnan. Azóta kilenc esztendő telt el s e kilenc esztendő alatt elvesztette koronáját, országát, egy könnyelmű merénylettenve miatt szabadságát, talán még a feleségét is, mert a szép Judit királyné nem igen törte magát, hogy levelet írjon fogoly urának.

A rab király egyre csak ezen töprengett magányos börtönében. De egy idő óta szörnyűbb gondolatok is nyugtalanították. Úgy érezte, hogy az élete sincs már biztonságban.

Európában akkoriban nagyon kurtán végeztek a trónkövetelőkkel. Bizáncban, - Csehországban és Lengyelországban kiszúrták a szemüket s még szerencsések voltak, ha gonoszabbul nem bántak velük. Maga István király is megvakíttatta Vazul herceget, mert féltette tőle a kereszténység zsenge vetését. Péter, a velencés, megölette Aba Sámuel s az ő atyja, Endre, Pétert kínoztatta halálra.

Az alkonyi homályban véres árnyakkal telt meg körulte a toronyszoba.

Ha lódobogást hallott, már azt hitte: László katonái jönnek érte; hozzák a parancsot, hogy megfosszák szemevilágától. Ha éjszaka fáklyafény villant el börtöne előtt, kiszakította az ablakot, hogy még egyszer utoljára fölnézzen a mennyboltra és szétnézzen a messze tájon, amely még nemrég az ő birtoka, az ő országa volt.

Ilyenkor halálosan gyűlölte Lászlót, aki népszerűbb és szerencsésebb volt nála. Még azért is irigyelte, hogy türelmes és szelíd tud lenni. Az ő szíve nem ismerte sem a türelmet, sem a megalázkodás gyönyörűségét. Noha szigorú, keresztény szellemben nevelték, lelke mélyén megmaradt pogánynak: Vazul és Levente herceg vérének. Az ablakrostély vasa, amely homlokán piros nyomot hagyott, nem a Krisztus töviskoronájára emlékeztette őt, hanem az angyali koronára, amelynek aranypántja éppígy vésődött be ifjú homlokába a fehérvári székesegyházban. Az angyali koronára, amely most más fején ragyog.

Hiszen, ha egyszer kiszabadul innen!...

Először is Németországba siet, az bizonyos. Tudnia kell: számíthat-e még a feleségére, aki úgyszólván - alig volt a felesége. Menyasszonya mindenesetre sokkal tovább volt, mint a hitvese és akkor, menyasszony korában talán szerette is őt. Hisz mindketten gyermekek voltak és Goslarban, a csipkés ormú királyi vár alatt együtt kergették a lepkéket a Gose-folyó partján.

De Judit nem érezte jól magát Magyarországon. A német királykisasszonyt bántotta, hogy férje országában alig van néhány kőház, csupa sár- és faviskó és hogy a nép tavasszal és nyáron még mindig visszaköltözik ősei sátrába, mint a rettenetes Atilla idejében. S miután anyja és császári bátyja is féltették, nem sokkal a mogoródi csata után, Henrik visszavonuló seregével együtt ő is elfutott Magyarországból.

Fájó szívvel, dühös vágyódással gondolt vissza mindig erre a kényes, fehértestű, szőke királyleányra, akinek emléke a vágy tüzes ostorával verte szívét tömlőce lázas éjszakáin.

Először ennek az asszonynak akart a szeme közé nézni. Először tudnia kell: szereti-e még Judit. És adhat-e segítséget a sógora. Mert ha nem, akkor...

A vasajtó zára nagyot csattant. Riadtan emelte fel nehéz fejét az ablak rácsáról.

Odakünn már sötét volt. A Dunára és a túlsó partra rávetette árnyát az este. Csak most eszmélt rá, hogy a vacsorát hozza Lampért étékfogó. Szinte megkönnyebbült, hogy az embert meglátta.

- Te vagy az, Lampért fiam?

Az étékfogó meghajolt és letette a tálat az asztalra. Egy egész kappan volt abban, szép pirosra sülvé, megtűzdelve bőven szalonnával.

- Jó étvágyat a vacsorához, uram! - szólt mosolygós arccal az étékfogó.

Azonban a király nem ült az asztalhoz. Nem igen volt étvágya az utóbbi időben. Attól félt, meg akarják mérgezni. Mióta hallotta, hogy Olaszországban egy herceget a szent áldozati ostyával mérgeztek meg, még a vizet is gyanakodva itta. Lampértnak mindent meg kellett ízlelnie, mielőtt ő maga hozzányúlt volna.

De még így is ritkán vacsorázott már. Az ételeket többnyire érintetlenül vitte vissza Lampért a konyhába. A király csak egy karéj kenyeret evett és egy pohár vizet ivott rá.

Volt egy verebe, amelyet az ablakára szoktatott. Mikor Lampért eltávozott, hintett a kenyérmorzsából a verébnek, pár csöpp vizet is adott neki a pohárból és ha a madár felcsipegette a morzsát, ivott a vízből és vigan ugrált tovább, csak akkor mert ő maga is sovány vacsorájához ülni.

De most még a kenyérhez sem nyult. Csak a terveit szövögette egyre. És mint minden álmodozó, mindjárt a siker délibábját festegette: a Balaton partján fogja felütni fejedelmi székhelyét; ott építtet majd új királyi palotát, szebbet, pompásabbat, mint a német császáré. Szívesen jönne még ő hozzá vissza a büszke Judit királyné!...

Fel és alá járt a szűk toronyszobában, kipirult arccal, az olajméc s szomorú fényénél.

- Istenem, - fohász kodott esengve, - csak még az egyszer segíts meg! Csak még az egyszer szabaduljak ki innen! Csak a két látó szemem megmaradjon!...

S amit fogsága óta, egy kerek esztendeje sohasem cselekedett, sírva borult a feszület elé, amely ott függött a falon, a mécses fölött.

- Uram, Jézus, könyörülj rajtam!... Vess véget ennek a gyötremnek!

Lenn, a vár alatt lódobogás verte fel az este csendjét. A sziklás uton lovascsapat közelgett Visegrád vára felé. A térdeplő felugrott, mintha villámcsapás érte volna.

- Ezek ők! László katonái!

Megkapaszkodott az ablak vasrácsában és kinézett a csillagos éjszakába.

Mindennek vége hát. Kiszúrják a szemét, vagy talán meg is ölik. Lászlónak bizonyára fia született és most már eldobja a kegyes álarcot, elemészti őt, hogy megelőzze a trónviszály veszedelmét.

A lovak patkói már a torony kis udvarán csattogtak.

Fölegyenesedett és kemény tekintettel nézett az ajtó felé. Ne mond hassák az ellenfelének, hogy remegett és kegyelemért rimá n kodott.

De az ajtó keskeny négyszögében, a fáklyák imbolygó fényénél csak egy szelid, fehér csuhás szerzetest pillantott meg a folyosón.

A szerzetes nem úgy közeledett hozzá, mintha gyóntató lelkész lenne. Hódolattal hajolt meg előtte és arcán az öröm és a hit világossága fénylett, amikor megszólalt:

- Az Úr Jézus csodát tett érted! E perctől fogva szabad vagy, Salamon király!

II.

Csak most ismerte meg a szerzetest: Vilmos barát volt, a szekszárdi kolostor apátja.

Ez a föl ismerés kellemetlenül érintette, mert annak idején az apát értesítette Géza herceget az ő ellenséges terveiről. Ellenségének vélte a szegény papot és nem tudta megérteni, hogy Isten embere előtt csak egy nagy cél lebegett: az ország egysége és az árpád-házi hercegek egyetértése, mert ettől függött a kereszténység sorsa is. Hideg, szinte bizalmatlan szemmel nézett tehát rá és belső felindulását elfojtva, azt kérdezte:

- Mi történt, Vilmos páter? Micsoda csodáról beszélsz?

- Szent István királyunk csodatettéről, uram!

A király elcsodálkozott.

- Szent István csodatettéről? Hogyan, hát István királyt szentté avatták?

- Nemcsak őt, uram, Imre királyfit és Gellért püspököt is szentté avatta Gergely pápa.

Salamon nem tudott örülni ennek a hírn ek, mert ez a pápai előzékenység is László egyházi és politikai sikere volt. Kedvetlenül kérdezte:

- És a csoda, amelyről beszéltél?

Vilmos apát az udvar felé mutatott:

- Uram király, megbocsáss, arra kérnélek, üljünk előbb lóra, mert László urunk türelmetlenül vár bennünket Fehérváron. Útközben majd apróra elmondom, mi történt, mert különös és hosszú történet, amelynek a titkát csak a jó Isten tudja.

Salamon annyira sóvárgott már a szabadság után, hogy szó nélkül beleegyezett a pap javaslatába. Hiszen a nagy nemzeti ünnepen csak nem fogják törbe csalni.

Egy perc múlva már az udvaron volt, ahol felkantározott paripa várta. Nyeregbe ült és kilovagolt a kapun. Vilmos páter mellette ügetett fekete lován. Szikár termetével, fehér csuhájában úgy festett, mint valami kísértet.

A felhős égen bujkált a hold; egy-egy percre megvilágította a Dunát, amelynek partja mellett lovagoltak. Vilmos páternek volt ideje bőven, hogy elmondja, mi történt Fehérváron.

Gergely pápa szentté avatta István királyt és elrendelte, hogy csontjait, amelyek negyvenöt esztendeje fekszenek a fehérvári székesegyház kriptájában, föl kell emelni és közszemlére kell tenni, hogy aztán szentet megillető ünnepélyességgel ismét eltemethessék. A király, a főpapok és az ország nagyjai össze is gyűltek Fehérváron és három napi böjt után leereszkedtek a sírboltba, de sehogy se tudták a király koporsójának a födelét elmozdítani. László tanácsalanul fordult a pápa követéhez, mit tegyen, de a pápai követ sem tudott segíteni.

Amint így tanakodtak, - mondta a szerzetes, - megjelent egy bencés barát és azt mondta a királynak: „Engem Charitas, a remete-apáca küld hozzád, uram, hogy hírvil adjam: nem emelheted föl előbb István király tetemét, míg atyádfiát, Salamont, szabadon nem bocsátod és meg nem békélsz vele.” László urunk hát nyomban parancsot adott, hogy vágassunk Visegrádra; ha aludnál is, keltsünk fel és vigyünk Fehérvárra, hogy veled együtt járulhasson holnap a szent király koporsója elé...

Csend lett. Csak a lovak patkói dobogtak, csikorogva a parti homokon és a hullámok csobogtak egyhangúan a mélyben. Az ég elborult és a fellegek eltakarták a holdat, de Salamon úgy érezte, mintha szívében világosság gyúlna és valami áhítatos, édes zsolozsma zengene.

Megejtette a csoda varázsa. Egy pillanatra sötét terveiről is elfeledkezett.

Amint így némán lovagoltak, messze a kísérő katonák előtt, valahol a rómaiak rom-városa táján, Aquincum közelében, egyszerre női sikoltás hasított az éjszakába. A hang a folyó felől jött és valami panaszos, állati nyöszörgés követte.

Vilmos páter keresztet vetett magára és hátrapillantott. De a katonák jó messze jártak mögöttük.

Salamon tenyerét a szemei fölé emelte és a következő pillanatban már le is ugrott a lováról.

- Fogd a kantárt, tisztelendő atyám! Egy leány fuldoklik a habokban!

A páter a Duna felé nézett. Jól meg kellett erőltetnie a szemét, amíg meglátta, hogy egy fehér folt úszik az örvénylő vízen és a folyó közepén egy ősz ember küzködik csónakján a habokkal.

Ő is leszállt a lóról és a part felé ment. A király akkor már beugrott a folyóba és erős karral szelte a hullámokat. De a sötét vízen oly reménytelenül messze volt egymástól az a két parányi pont!...

A pap behunyta a szemét és némán imádkozott.

A csend most még sűrűbb volt körülötte, mert a leány nem sikoltott többé. Elájult, vagy el is merült már, nem tudta. A lova felé indult, hogy a katonák elé siessen: legalább a királyt mentsék ki a habokból. A katonák épp akkor bukkantak elő a part kanyarulatánál, de Salamon hangja is fölcsendült már a folyó felől:

- Hé, katonák, segítsetek ezt az ájult leányt partra vinni!

De már akkor, partra is gázolt, karján az eszméletlen leánnyal. Letette a fűre és a folyó felé mutatott:

- Vontassátok ki annak az öregembernek a csónakját! Ha szükség lenne a segítségre, egy ember itt maradhat. De egyiketek se árulja el, ki vagyok. Nem szeretem a hálás nyafogást!

Lerázta magáról a vizet és a leányra pillantott.

- No, hála Istennek, már magához is tér. Mehetünk, tisztelendő atyám!

És vissza se fordulva, lóra pattant. Vilmos páter örvendezve nézett rá.

- Áldott legyen az Úr, aki mingyárt szabadulásod első órájában ilyen irgalmas cselekedetre adott alkalmat neked, uram!

Salamon legyintett a kezével:

A sötétben még azt se láttam, szép-e vagy csúnya az istenadta?! S minthogy ő se látott engem, nyilván azt hiszi, hogy az Isten valamelyik angyala mentette ki a vízből!

Nagyot nevetett ezen az ötleten.

Vilmos apát másra akarta terelni a beszédet:

- Uram király, te csuromvíz vagy! Nem akarnád az én köpenyegemet?

De Salamon visszautasította:

- Sebaj! Majd megszáradok reggelig!

A pap tovább próbálkozott:

- Legalább szárítkozzál egy ideig a tűz mellett, úgyse vacsoráztunk még. Azért idejében ott leszünk Fehérváron.

Salamon azt hitte, hogy a barát megéhezett, nem akarta elrontani a kedvét.

- Nem bánom, magam is éhes vagyok. De honnan szerzünk vacsorát?

- Lesz a katonáknál - felelte a páter és odaintette az egyik lovat. - Van-e nálad egy kis harapnivaló, Márton fiam? Szalonna, kenyér is megteszi.

Márton a tarisznyájába nyúlt:

- Hogyne volna, tisztelendő atyám, még só is akad hozzá, nyársra is húzhatjuk, ha úgy jobban esik.

- Az jó lesz! - mondta a barát, mert arra gondolt, hogy így mindenesetre tüzet kell rakni és Salamon mégis csak megszárázhatja a ruháit.

A katonák gyorsan leszálltak a lóról és egy erdőcske szélén tüzet raktak. A király is, Vilmos barát is, együtt ültek a legényekkel a tűznél, amiért bizonyára felhúzta volna az orrocskáját a szőke Judit királyné.

A királynak egyszeribe megjött az étvágya. A legények szalonnájából, kenyereiből bátran ehetett; a Duna vizét se kellett előbb megköstoltatni a visegrádi verébbel. (Ugyan, mi lesz azzal, szegénnyel, most már?) Hetek óta most vacsorázott először jóízűen és vidáman.

Már épp lóra akartak ülni, mikor utolérte őket az a legény, akit Salamon odarendelt a dunaparti öregember, meg a lánya segítségére. Leugrott a lóról és tisztelgett a király előtt. De a szeme egyre a nyársra tévedt, amelyet ott hagytak a tűz mellett.

Salamon észrevette, hogy a vitéz éhes.

- Várjunk egy kicsit, - mondta jólelkűen, - hadd pirítson egy kis szalonnát ez a legény is. - Hogy is hívnak, öcsém?

A katona összecsapta a bokáit:

- Torkos Pálnak, könyörgöm.

- No, akkor már értem, hogy megcsapta az orrod a pirított szalonna szaga, - mondta a király és maga is visszatelepedett a tűzhöz.

- No, Torkos Pál, hát kihúztad az öregembert a csónakjával?

- Kihúztam, a teremtésit! Bár ne húztam volna!

- Miért, te?

- Mert nem becsületes keresztény ember az. Izmaelita, vagy zsidó lehet: csak egy dénárt adott érte mindössze. Okos voltál, nagyuram, hogy nem vártad meg, míg partot ért, mert bizony még neked is egy dénárt nyomott volna a markodba!

Salamon elmosolyodott a legény együgyűségén.

- Hát a lánya? Mi lett a lányával?

- Mi lett volna? Egyszeribe magához tért az a parton, mint a hal, ha vizet érez maga körül. Hazament az apjával, várta őket nem messze a szekér. Ott laknak a pilisi hegyek közt, a szőlejükben.

- Láttad?

- A szőlőt?

- Ördögöt! A leányt?

- Már hogy a csodába ne láttam volna, könyörgöm?! Hej, gyönyörű teremtés! Bántam is, hogy nem én húztam ki a vízből!

- Szőke?

- Barna. Azaz hogy mégis inkább: fekete. Hanem a szeme, azt már biztosan tudom, hogy fekete, mert abba belenéztem alaposan. Olyan melegem is lett egyszeribe, hogy ha a markomba nem nyomja az öreg a dénárt, istenűgyse valami bolondot csinállok!

- Aztán miféle lány volt? - érdeklődött tovább Salamon.

De Vilmos páter, aki eddig is tűkön ült már, fölkelt és legyintett a kezével:

- Ugyan, micsoda lány lenne? Hiszen mondta a vitéz: valami izmaelita lánya.

A legény azonban nem hagyta magát.

- De bizony, hogy úrikisasszony az, tisztelendő uram! Olyan finom selyemviganó, meg olyan aranykösöntyű volt azon, hogy a német császár lányán sincs külön!

Salamont megütötte ez a szó. Eszébe jutott Judit és most már ő is fölkelt a tűz mellől:

- Gyerünk, mert sohse érünk Fehérvárra!

Torkos vitéz búsan nézett a jó tüzecskére. Bizony azon megpirult volna még egy-két szelet szalonna. Az ő gyomra is elbirta volna. De hát menni kellett. Összehajtotta a bicskáját, eltette a tarisznyájába és egy perc múlva már ő is a csapat után sietett.

De azért vágatva is csak reggelre értek már Fehérvárra.

III.

A fehérvári székesegyház négy tömör tornyán piros-fehér, oroszlános zászlókat lengetett a szél. A kereszt diadalmasan csillogott a magasban, az emberek fölött, akiknek a szülei, vagy nagyszülei még pogányok voltak.

Az oszlopos kapu előtt, a téren beláthatatlan sokaság tarkállott. Székesfehérvár mindig látványosság volt a vidéki és pusztai magyarok szemében, mert itt lehetett látni a legszebb úriházakat, templomokat, palotákat; mennyivel inkább iparkodtak hát Fehérvárra most, amikor ilyen ritka ünnepi pompa kecsegtette őket.

Sokan napok óta ott táboroztak szabad ég alatt a bazilika körül, vagy a város szélén sátrakban és úgy várták az áhítatos pillanatot, amikor a szent király koporsója megnyílik. S ezt a hangulatot csak fokozta Charitas apáca üzenete. Most már a kevésbbé hitbuzgókat is elragadta a rajongás láza; türelmetlenül várták Salamont, akinek megjelenésére meg fog történni a csoda.

A porfelhőket kavargató szélben egymásután érkeztek a templom elé az urak és a főpapok; a király lándzsás katonái még csak őket engedték be a nagy kapun. Azalatt a köznép nézhette a színes selymeket, bársonyokat, drágaköveket és tollforgókat, pirossarkú sarukat, drágamívű kardokat, a papok és szerzetesek köntöseit; vagy ha belefáradt a szeme a színáradatba, vásárolhatott szőlőt, szilvát, dinnyét és őszibarackot a környékbeliektől, akik seregestől jöttek be hajnalban a városba.

A nagy tér zsongott, mint a méhkas és itt is, ott is felhangzott Salamon neve. Az emberek találgatták, mit jelenthet az ég újabb jeladása: mert néhány nappal előbb belecsapott a villám a bazilika előtt álló feszületbe, s persze ezt az égi jelt is összefüggésbe hozták most Salamon kiszabadulásával. Vajjon jó, vagy rossz származik ebből az országra?

A vélemények megoszlottak.

- No, de az Úristen csak nem akarhat rosszat?! - vélte egy álmoszemű, kis öreg magyar, - és hát bizonyos, hogy ő szólt a királyhoz a szent apáca szájával!

Szomszédja, a kövér Széll Ambrus kovácsmester nagyot szusszant az ünneplő dolmányában.

- Az Isten nem is akar rosszat. Azt akarja, hogy kiszabaduljon szegény, mert már eleget raboskodott.

- Igaz, hát, eleget raboskodott, - hagyta rá az öreg és nagyobb nyomaték kedvéért még a szemét is behuntya.

Mellettük egy fehérvári német varga a fejét rázta:

- De bizony, mégis csak rossz meglesz országra, - mondta tört magyarsággal, - ha két királyok megint összeveszekednek, egymással, hogy kit illeti korona: idősebb ág, vagy fiatalabb ág? Nem hiába csapta istennyila templom előtt a keresztbe bele!...

Az öreg magyar elismerően bólogatott:

- Hát azt se lehet tagadni. Mert lám, nem igen tudnak megférni egymással az Árpád-hercegek.

- De Cserhalomnál meg tudtak férni, úgy-e?! - tüzeskedett Ambrus mester, akit bántott, hogy a német varga bírálni meri a magyar királyokat.

A kis öreg szeme felcsillant.

- Nini, - kapta el a szót, - persze, hogy össze tudtak férni! Hiszen én is ott voltam Cserhalomnál a fiammal!

A német megmérgesedett:

- Kend nem belebeszélni, kend hallgatni! Kend mindenre rámondani, hogy igaz!

Az öreg odakoppantotta kardját a földhöz:

- Persze, hogy igaz! Ami igaz, az igaz, akárki mondja!

A varga megfogta a dolmánya gombját, úgy magyarázta:

- De ha én épp vágni a dikiccsel a bőr és jön a másik és az is akar vágni dikiccsel a bőr, akkor abból sohase lesz bocskor!

- Csakhogy nem bocskor ám az ország, tisztelt úr! - vágta ki diadalmasan az öreg magyar.

A varga piros lett, mint a paprika. Dühösen horkant rá:

- Muszáj kendnek *mindig* ellentmondani?

Talán fel is falja mérgében az öreget, ha körültük föl nem morajlik a nép: Jönnek!

A királyi kastély felől valóban közeledett László az udvarával. De az embereket most nem az udvari pompa érdekelte, hanem a kiszabadult fogoly: Salamon. Vajjon egymás mellett fognak-e jönni Lászlóval? És eljön-e Adelheid királyné is, akinek az atyja elűzte Henriket, Salamon sógorát?

A szép, sudár, méltóságos László és a zömök, nyugtalan Salamon, valóban egymás mellett lovagoltak, a királynét pedig apródok kísérték gyaloghintón. A két fejedelmet, a pápa követével együtt az ősz Dezső érsek, meg a pannonhalmi apát úr fogadta a székesegyház kapujában és a téren felharsant az éljen. De csak egy kiáltás hangzott: „Éljen a király!” És ebből Salamon is annyit vonatkoztathatott magára, amennyit akart.

A nép érezte, hogy ez az alkalom nem való tüntetésre, László híveinek úgyis csak ő volt a király, Salamonnak pedig, ha voltak is hívei, nem mertek kifejezést adni érzelmüknek.

De Salamon nem ügyelt a népre. Zavarta, hogy mindenki őt bámulja. Minél előbb szeretett volna átesni a ceremónián. Amíg az utcán lovagolt, a paripája nyakát nézte, most pedig a székesegyház kapujára bámult, amelynek tetején, formás kis árkádok alatt ott sorakozott a Megváltó két oldalán a tizenkét apostol.

A templomajtóban megakadt a tekintete egy virágos selyemkendőn, amely alól két csodálkozó, nagy fekete szem sugárzott felé. Úgy érezte, hogy ezt a szép, özikeszemet látta már valahol és ugyancsak így, egy röpke pillanatra.

De mire a templom kapujából visszafordult, már eltűnt a leány. Eltakarták előle a királyi lándzsások.

Salamont magával ragadta a menet.

A kóruson és a hatalmas főoltár körül már énekeltek a papok, középen Dezső érsek, aki annyiszor közvetítette a békét a királyi rokonok között.

Salamon homloka elborult, amikor az oltárra nézett: itt tették fejére az ország koronáját. Térde szinte megmerevedett a keresztfán függő Krisztus előtt: nem birt letérdelni, nem tudott imádkozni.

De nem is igen tudta, mi történik körülötte. Csak arra eszmélt föl, hogy László a litánia után elindul az egyik oldalhajó felé, ahonnan a kriptá lejárata nyílott és Adelheid királyné fürkésző szemmel néz rá a szentély felől.

Elindult hát ő is. És amint a sírbolt csigalépcsőjén lejjebb és lejjebb szállott, mintha az ő forrongó szívére is ráborult volna az elmulás hűvös nyugalma.

A kriptába csak a legfőbb személyiségek léphettek be. Az érsekek, a püspökök, az apáturak, az ispánok és persze a királyi család. Ott álltak félkörben a hatalmas fehér márványkoporsó körül a király, a karcsú, merevarcú Adelheid, Salamon és mellettük a két kis árva Árpád herceg: a csenevész, púpos Kálmán és az elevenszemű, csinos Álmos.

A pápai követ imádkozott, aztán Dezső érsek könnyes szemmel egybefogta László és Salamon jobbját:

- Áldott legyen az Úr! - így fohászkodott, - aki a széthullott venyigéket ismét összekötözte. Ki törheti el, amit az ő szent keze fon egybe?! Ki győzheti le a magyart, ha összetart?!

László megindultan nézett az ősz érsekre, az urak és a papok is megilletődve álltak. Salamon lehajtotta a fejét és ujjai idegesen remegtek az érsek fonnyadt, öreg kezében.

- Mert a királyok mulandók - folytatta a főpap a kriptá visszhangos csendjében, - de a nemzet örökkévaló. Nem a nemzetnek kell a királyokért, de a királyoknak a nemzetért feláldozni magukat. Ha kell, jogukat és egyéni érdeküket, ha kell, életüket és ha kell, büszkeségüket. Hisz az önfeláldozás, a megalázkodás és a szeretet Krisztus vallásának első parancsa.

Fogta az evangéliumot és elefántcsontkeresztes tábláját a két király elé tartotta:

- László és Salamon, akik itt, István király szent tetemei fölött fogtatok kezet egymással, ne feledjétek, hogy Isten hallani fogja a ti fogadalmatokat és akként áldja meg lépteiteket, amint eskütokeket megtartjátok...

Az eskü szavai elhangzottak, - Salamon cserepes ajakkal, gépiesen mondta az érsek után - és síri csend lett a boltozatos pincében.

Az érsek intésére négy barát a koporsóhoz lépett, hogy a födelét elmozdítsa.

És ime, a nehéz kőlap, amelyet előttevaló napon emberfölötti erő tapasztott a szarkofághoz, most könnyen és simán félrebillent és engedelmesen lecsúszott a koporsó oldala mellé.

A csoda megtörtént. A bazilika tornyában diadalmasan megcsendültek a harangok...

A körülállókön a megilletődés borzongása futott végig. Mindenki önkéntelenül előrehajolt, hogy a koporsóba pillanthasson. Az érsek is odalépett és fölemelte a szenteltvízhintőt. De fölemelt keze megállt a magasban.

A nyitott koporsóból rózsaoaj illata csapott felé.

Ott pihent a szent király csontváza a szarkofág mélyén; koponyáján keresztes aranykorona, keblén drágamívű ereklyetartó, oldalán szélespengéjű kard és fölötte, csaknem a koporsó színéig, halavány, rózsaszínű, tiszta folyadék úszott.

Mindnyájan térdre borultak a királyi tetem előtt.

Aztán a papok vigyázatos kézzel kivették a csontokat a koporsóból. Fehér gyolcsba pólyálva, arany ereklyetartóra tették és ünnepi menetben vitték fel a székesegyházba, a főoltárra.

És közben egyre zúgtak-zengtek a harangok, a bazilika harangjai és a fehérvári harangok, mind valamennyien, hirdetve a csodát a népnek, amely a templomban és a templom előtt, tereken és utcákon térdreborulva imádta az Urat:

- Hozsánna! Hozsánna!...

IV.

Alkonyat felé járt az idő, amikor a királyok eltávoztak a bazilikából.

Salamon maga is zavartan, megilletődve hagyta el a kriptát, de megilletődése nem tartott soká.

Azok közé az emberek közé tartozott, akik maguk előtt is röstellik, ha elérzékenyednek, akik a legszentebb pillanatokban sem veszítik el hideg megfigyelő képességüket.

Most eszébe jutott, ki hogyan viselkedett a koporsó előtt: László arcán a hit örvendező áhítata sugárzott; az öreg érsek ajka sírásra görbült, mint a kis gyermeké; Adelheid királyné merev és szigorú volt, mint egy szép, hideg apáca. De a kis Álmos herceg megijedt a csontváz koponyájától és sírni kezdett. Adelheid szigorú tekintettel nézett a gyermekre, akit aztán bátyjával, Kálmánkával együtt sietve kivitt a sírboltból egy kövér udvarhölgy.

Salamon elmosolyodott, mikor a királyné tekintetére gondolt. Az jutott eszébe, hogy ez az ellenséges tekintet már előbb is ott éghetett Sváb Rudolf leányának a szemében és tulajdonképpen neki szólt, akit a szent király oltalmába vett, a férjével szemben.

A templom lépcsőjén megállt és fürkészve nézett a jobboldali oszlopsor irányába, ahonnan nemrég az a két fekete szem ragyogott felé. De a leány már nem volt ott. A lándzsások megtisztították a székesegyház előtt lévő teret.

*

Másnap, ebéd után Salamon, amint csak tehetett, elvonult a maga szobájába és levetette díszes ruháit. Egyszerű fekete dolmányt öltött, ezüstszürke övvel, vadgalamszín köpenyt vetett a vállára és egy kis kapun eltávozott a királyi palotából.

Régi híve, Szolnok ispán házába sietett. Csak úgy gyalogszerrel.

Az öreg ispán már várta a királyt.

- Isten hozott, királyom! Áldott legyen az Úr, aki kiszabadított a bitorló börtönéből!

- Hagyjuk ezt most, ispán uram! - vágott szavába türelmetlenül Salamon. - Én azt hiszem, kegyelmed többet tudna mondani az én kiszabadulásomról....

Az ispán csodálkozott:

- Nem értem, mire gondolsz, uram?

- Azt gondolom, - mondta megfontoltan a király, - hogy az én kiszabadulásom nem csoda műve. Valaki, vagy inkább valakik előkészítették. Bátor Opos, vagy talán mások...

És hirtelen hozzá tette:

- Te nem tudsz semmiről?

Az ispán a fejét ingatta:

- Nem tudok semmiről.

Salamon eltűnődött:

- Hm... Az a rózsaoilaj nem kerülhetett csoda révén István király koporsójába... Az oilaj akadályozta meg a koporsófüdél elmozdítását...

Gondolkozott egy darabig, aztán megkérdezte:

- Ismered Charitas apácát?

- Nem ismerem, - mondta az ispán. - De azt hiszem, téves uton jársz, uram, amikor a csoda titkát akarod megfejtetni. Inkább azon kellene lenned, hogy pénzhez jussunk.

Ez okos szó volt. Salamon mindjárt kapott is rajta:

- Tudsz valakit, aki pénzt adna kölcsön? Sok pénzt? Aranyat, vagy jó ezüst márkát?

- Tudok, uram. Ha akarod, elvezetlek hozzá.

- Jól van. De előbb beszélni akarok Charitas apácával. Egyedül. Még most!

Szolnok ispán sokkal jobban ismerte a királyt, semhogy ellent mondott volna neki. Meghajtotta a fejét:

- Amint parancsolod, uram!

- Van valaki, aki az utat megmutatná nekem?

- Van itt egy katona a király seregéből. Pitvarol a feleségem frajjának, az járt már a szent apácánál, elvezethet hozzá.

A király egy pillanatig gondolkozott:

- No, mindegy. Hiszen csak illő, hogy megköszönjem, amit tett értem...

Szolnok ispán kiadta a parancsot, hogy hívják elő Pál vitézt.

Salamon az ispánhoz fordult és halkán kérdezte:

- A feleségemtől nem jött üzenet?

Az öreg lehorgasztotta a fejét. Felsóhajtott:

- Nem jött uram, semmi...

A király keserűen mosolygott:

- Egy esztendő óta!...

Az ajtóban megjelent Pál vitéz.

Salamon, mindjárt megismerte. Sötét tekintete felderült:

- Nini, Torkos vitéz, hát te nemcsak a nyárs körül torkoskodol? A szép lányok körül is?

A vitéz fülig pirult, mint a süldő lány, ha csókot kérnek tőle.

- Könyörgöm alássan, - dadogta - jegyesem a Marcsa.

Az ispán elnevette magát:

- Vigyázz, öcsém, tanuk előtt mondtad. Most már el is vedd ám, mert ugyan póruul járhatsz!

A vitéz elhúzta a száját, mint akinek a fogába nyilallik. Vakarni kezdte a fületövét.

A király a fejét csóválta:

- Ejnye már, ispán uram, ne ijesztgesse kegyelmed ezt a szegény embert! Bizony még elfelejti az utat a remete apácához!

- Abbizony igaz! Arról megfeledkeztem! - nevetett az ispán és a katonához fordult:

- Elkiséred a királyt a remete apácához. Te már jártál nála, tudod az utat, úgy-e?

- Tudom, ispán uram! - felelte a legény. - Ott van a barlangja, nem messze a bakonysomlyai Üdvöztető temploma mellett.

- Hát akkor nyergelj!

Pál vitéz sietett kifelé a veszedelmes szobából.

Az ispán Salamonra nézett:

- És te, uram király? - Nem akarnál inkább lovon menni?

Salamon mosolygott:

- Remetéhez gyalog illik zárandokolni.

V.

Salamon és Pál vitéz gyalogszerrel vágtak neki az útnak.

Emberrel alig találkoztak, mert aki csak járni tudott, ott tolongott a székesegyház körül, hogy letérdelhessen a szent király ereklyéi előtt. Egy félóra múlva már maguk mögött hagyták a várost és abba az irányba fordultak, amerre a Bakony sárguló lombfala szegélyezte a szemhatárt.

Egy darabig szótlánul lépegettek a zörgő avaron; végre Salamon maga mellé intette a legényt:

- Tegnap elfeledtem megkérdezni; csak nem kottyantottad ki a nevemet az öregúr, meg a lánya előtt?

Pál örült, hogy a király végre megszólalt. Buzgón felelte:

- Nem én, uram! Dehogyan is!

Salamon még szeretett volna tudni valamit:

- Nem is kérdezték tőled?

- Dehogyan nem! A lánya kérdezte.

- Aztán te mit mondtál?

Pál vitéz ravaszdi képet vágott:

- Hát azt mondtam, könyörgöm, hogy nem mondhatom meg, mert hogy a király megtiltotta. De azt már nem mondtam ám, hogy melyik király a kettő közül!...

Salamon szeretett volna haragudni, de nem tudott. A bohókás, félkegyelmű, kedves, öreg Mitja jutott az eszébe, édesanyjának a szolgája, akit a szép Anasztázia királyné Oroszországból hozott magával. Mitja apóra gondolt, bohókás tréfáira és vallásos babonáira és Mitja apóról a gyermekkorára, arra a néhány boldog esztendőre, amelyet nem zavart még meg se politika, se háború, se trónvillongás.

Elgondolkozva mendegélt a keskeny erdei ösvényen.

Egyszer... igen, egyszer így lépegettek az erdőben ő és Henrik császár Goslarban is. Gyermekek voltak még mindketten, ő tízéves, a császár néhány évvel idősebb nála; vadászaton volt az udvar és ők ketten elsöktek a fényes társaságtól. Amint most visszagondolt arra a kedves gyermekcsinyre, úgy érezte, hogy sem ő, sem a császár nem lehetett azóta olyan boldog.

Három óra hosszat bolyongtak a goslári erdőben; felmásztak a fákra, madártojást szedtek, kikacagták a gyámjaikat, a két derék püspököt, akik most nyilván a hajukat tépik, sőt - ilyen gonosz a serdületlen gyermeki lélek, - még az anyjuk kétségbeesésén is nevettek.

Persze, amint fölfedezték a két kis király eltűnését, nyomban lefujták a vadászatot s vadászok és hajtók valamennyien az elveszett fejedelmi gyermekeket kutatták.

Estefelé rájuk is akadtak. Akkor már mind a kettőjüknek a nadrágszárba szállt a bátorsága. Nem annyira az erdei éjszaka rémeitől, mint inkább arra a gondolatra, mit fog szólni a szigorú brémai érsek, ha meglátja, hogy a ruhájuk cafatokban lóg le róluk...

Mert az anyjuktól nem féltek. Ágnes, Henrik császár édesanyja, jóságos, gyenge asszony volt, aki aszkéta módjára gyötörte vézna testét. Egy ujjal se nyult volna soha a fiához, pedig a kis Henrik atyjának zabolátlan, konok vérét örökölte; a szép Anasztázia pedig már csak a császári menyasszony miatt sem szégyenítette volna meg vőlegény-fiát!

De ezúttal az érsekben is kellemesen csalódtak. A jámbor főpap úgy örült, hogy a kiskirályok megkerültek, hogy még meg is ölelte őket.

Henrik így szerencsésen megúszta az erdei kalandot. De Salamon mégis kikapott. Nem az anyjától, nem is az érsektől, hanem császári menyasszonyától, a kis Judit királykisasszonytól.

Judit öt-hat évvel idősebb volt vőlegényénél, akkor tehát tizennégy-tizenöt esztendősen lehetett. Eleven, okos, erős akaratú, szőke kislány, épp ellentéte anyjának. Az apja lánya. Amikor látta, hogy milyen állapotban érkezett meg a vőlegénye, se szó, se beszéd, oda ugrott hozzá és megcibálta a fülét. Csak amikor a gyermek jajgatni kezdett, akkor tette hozzá magyarázatképpen:

- Szabad így megijeszteni a mamát, te rossz fiú?!...

Salamon, mint valami kis hörcsög ugrott neki a leánynak és beleharapott az ujjába. Abba, amelyikkel a fülét cibálta. Vőlegény és menyasszony csunyán összeverekedtek a szép goszlári erdőben. Persze, Salamon húzta a rövidebbet és ráadásul még neki kellett megkövetnie Juditot.

Sok évvel később, egyszer a visegrádi erdőben vadászat közben elbarangoltak kissé a társaságtól, a Királykút forrása felé. Fiatal házasságok voltak akkor. S eszükbe jutott a goszlári eset. És Salamon térdénállva csókolgatta végig a szép Judit ujjacskáit, mert már nem emlékezett vissza, melyiket is harapta meg annak idején?...

Felsőhajtott és csodálkozva nézett Pál vitézre.

Úgy elmerült az emlékeibe, hogy hirtelenében nem értette, hogyan került melléje a legény? Azt hitte, Judittal járja a visegrádi erdőt...

Pál biztatásnak vélte a király tekintetét. Tünődve megszólalt:

- Milyen csend van... Elültek a madarak...

A király nem felelt. Ő bizony észre se vette, hogy addig csicseregtek. De kis idő múlva mégis kért valakit a legénytől:

- Ott álltál a templom kapujánál a litánia alatt?

- Ott én, uram.

- Mit beszéltek az emberek?

- Hát... - vonogatta a vállát Pál vitéz, - beszéltek azok sok mindent, csak úgy, mint máskor...

- No csak beszélj bátran! Rólam mit beszéltek?

- Hát ki ezt, ki azt... A keresztet emlegették, akibe a minap belecsapott a ménkü...

- A keresztbe? Miféle keresztbe?

- Hát a nagytemplom előtt álló keresztbe, Fehérváron.

- Abba belecsapott a mennykő?

- De bele ám, le is törte az egyik szarvát. Oszd a nép aszongya, nem jelenthet ez jót semmi-képpen sem!

- Miért ne jelenthetne?

- Hát csak azért, mert aszongyák, akkor is tűz pusztított a templomban, amikor király uram fejére tette a koronát. Abbul se lett semmi jó, hát miért lenne ebből? Node ezt nem én mondom, csak a népek, - tette hozzá óvatosan.

Salamon idegesen kérdezte:

- Messze vagyunk még?

Pál egy lankás domb felé mutatott:

- Ahun az apáca barlangja, ni! Ott, ahun az a fakeszt látszik a fák között.

A sötétedő erdő fái közt valóban látni lehetett a durván összeácsolt fészületet egy dombocska tetején.

Salamon intett a legénynek:

- Várj meg itt engem!

És egyedül vágott neki a dombnak.

Különösen érezte magát. Miért is jött ide? - tündődött magában. Hogy megköszönje a szent apáca közbenjárását? Hogy kifürkéssze, mi van a csoda mögött? Talán azt remélte, hogy titkos szövetségstársra akad Charitasban? Maga se tudta volna megmondani.

A remete apácáról sok legendát tudott a nép. A csodatetteiről is, a származásáról is. Beszélték, hogy István királynak nemcsak az az egy lánya maradt életben, akit Edmund angol királyfi vett feleségül, hanem még egy másik is, aki ifjan és búcsú nélkül hagyta el a szülői házat, hogy ne kelljen ahhoz feleségül mennie, akit férjéül kiszemeltek. Az engedetlen leánynak holt hírét költötték. Ez a királylány lett azután a későbbi Charitas apáca.

Salamon is hallott erről. Ha ez a monda igaz, akkor érthető, hogy a kitaszított királyleány megszánta a kitaszított királyt. De vajon igaz-e a legenda?

Nem volt ideje ezen töprengeni, mert felért a dombtetőre.

A domb szélén, az ösvény mellett, szemben a barlang bejáratával ott állt a fatörzsekből összerótt, durva fészület és a barlang előtt, kővályuban egy darab fekete kenyér hevert: az apáca vacsorája.

Salamon megállt; nem tudta, mit tegyen: bekopogtasson-e, vagy megvárja, míg az apáca előkerül. Mert azt sem tudta, hogy a barlangjában van-e.

De akkor, mintha a föld mélyéből jött volna, tompa és fáradt női hang ütötte meg a fülét.

Megismerte az Ave Máriát. Az apáca imádkozott.

Ő maga is letérdelt hát a fészület elé és együtt mondta vele az imádságot. De ő már régen elmondta az Áment, amikor Charitas még mindig imádkozott. Hogy mit, Salamon nem tudta. Sose foglalkozott behatóbban a vallással, noha érsekek voltak a nevelői. Csak a hit buzgalmát tudták a lelkébe égetni, az imák és ceremóniák untatták.

Felkelt tehát és leült a barlang elé, a falócára. Még világos volt a fák közt, mikor leült. Mire fölkelhetett, hogy Charitast üdvözlje, beesteledett.

Az apáca öreg volt és szinte vak. Tapogatózva lépett ki a barlang sötétjéből.

Salamon odaugrott, hogy támogassa. Charitas szeliden elhárította a kezét:

- Ne nyulj hozzám!

- Csak támogatni akartalak! - mondta Salamon. - Nem tudod, ki vagyok?

Charitas csöndesen bólintott a fejével:

- Tudom. Vártalak. Tudtam, hogy el fogsz jönni, Salamon király!

Salamon megdöbbsent:

- Te ismeresz engem?

Szeliden mosolygott az apáca:

- Nem ismerlek. És mégis ismerlek. Nem látlak és mégis bele látok a szívedbe.

- Akkor azt is tudod, miért jöttem hozzád?

- Tudom. A kíváncsiság hozott ide.

- Ó, nem! A hála. De a kíváncsiság is. Tudni szeretném....

Charitas arcán szigorú vonás jelent meg:

- Ne fürkészd az Isten cselekedeteit!

Salamon könnyörögni kezdett:

- De nekem meg kell tudnom, van-e reményem? Mondd meg, te szent apáca, jót jelent-e számomra ez a szabadulás?

Az apáca lehuntya szemét, mintha valami titkos sugallatra figyelt volna. Csak percek múlva felelt Salamonnak:

- Ha megszabadítod magad legnagyobb ellenségedtől, akkor szerencsés lesz a szabadulásod.

Salamon úgy vélte, hogy ez a válasz nagyon is világos. Mohón kérdezte:

- És ha megszabadulok ellenségemtől, lesz még újra korona a fejemem?

Charitas erős hangon felelte:

- Lesz, Salamon király!

Salamon fellélegzett. Hát van még remény. Újra király lesz és korona lesz a fején! Kétségtelen, Charitas, ha nem szól is, az ő hive. Még csak egyet akart tudni, amire a választ már szinte hallotta:

- És megmondanád azt is, ki az én legnagyobb ellenségem?

Az apáca szomorú mosollyal válaszolta:

- Ki volna más, mint te magad!

Salamont megzavarta ez a válasz. Charitas egyik szavával koronát ígér neki, a másikkal pedig... Nem, az apáca nyilván fél őszintén megmondani azt, amit jóstehetségével lát. És most kegyes szólamokkal vágja ki magát. Szinte kötekedve fordult újra hozzá:

- Még egy kérdést, szent apáca: Hol nyerem el újra a sóvárgott koronát?

Charitas kezével a távolba mutatott:

- Messze, messze, déli tenger partján, egy olajfa erdőt látok... Ott nyersz újra koronát, Salamon király!

Salamon a maga nyelvére fordította az apáca beszédét. Tehát László nemsokára hadba indul; valahol délen, egy erdei csatában elesik s a korona így önként az ő ölébe hull. Hálás szemmel tekintett az apácára:

- Mit tehetnék érted, Charitas nővér?

Az apáca elmosolyodott:

- Értem? - Semmit. Magadért, - sokat. Szállj magadba, bánd meg bűneidet, gyűlöld a gyűlöletét, keresd a megalázkodást, töltsd meg a szíved szeretettel, hogy elnyerd az igaz élet koronáját!

Salamon azt gondolta magában, hogy ő tud egy módot, amellyel gyorsabban is elnyerheti azt a koronát. De nem tartotta szükségesnek, hogy a gondolatait elárulja. Elbúcsúzott a szent nőtől:

- Köszönöm a szivességed, Charitas nővér, - mondotta neki - és ígérem, hogy pompás kápolnát építek ide számodra, mielőtt elnyerem a koronát, amelyet megjövendöltél nekem.

Charitas halkán felelte:

- Ha majd elnyered azt a koronát, akkor meg fogod érteni, hogy a remete szemében ékes kápolna a barlang is, amelyben Istent dicsőítheti.

Salamon friss reménnyel sietett le a dombról. A fák között már látni lehetett egy-egy csillagot, az ösvény oly sötét volt, hogy lépten-nyomon megbotlott a lába. A domb alján türelmetlenül várta már Pál vitéz.

- Tessen már jönni, nagyuram, nem jó ilyen sötétben itt az erdőn...

- Csak nem félsz, vitéz?

- Aki ember, attól nem is, de ki tudja, micsoda gonosz lelkek leselkednek az emberre éjszakanak évadján, egyedül a rengetegben. Öregapámat is megkergette egyszer egy erdei manó, három hétig lelte a hideg utána.

- Sose félj, fiam, velünk van a szent apáca áldása. Attól megfut a manó, mint ördög a szentelt víztől. Hanem van-e kedved fiam, az én szolgálatomba lépni?

Pál felkapta a fejét:

- Már hogyan volna!

- Jól van, fiam. Szükségem van néhány hű emberre. Te vagy hát az egyik. Nem fogod megbánni. Kinek a jobbágya vagy?

- A királyé.

- Elkérlek tőle.

A legény szótlanul ballagott mellette. Valami nyugtalanította, csak nem akart vele előhozakodni. A füle tövét vakargatta és lopva a királyra nézett.

Salamon észrevette a tekintetét:

- Mi az, fiam?

- Hát... csak kérdezni szeretnék valamit, ha szabadna.

- Csak ki vele bátran!

- Ugy-e, azért nagyuram mellett sem kell majd szögre akasztanom a kardomat?

Salamon megveregette a vitéz vállát:

- Ne félj attól fiam, Pál! Hanem előbb még a feleségemért megyünk Németországba.

VI.

„Történt pedig harmadnapon, hogy Eszter felöltözött királyi köntösébe és megállt a király palotájának belső udvarában, a király palotájával szemben és a király üle trónusában, a királyi palotában, a palota ajtajának ellenében. És lőn, amint meglátá a király Eszter királynét, hogy áll az udvarban, kegyelmet talála a szemei előtt és kinyújtá Eszter felé arany pálcáját, amely a kezében vala és Eszter odamenvén, megilleté az aranypálca végét. És monda néki a király: - Mi kell néked, Eszter királyné?...”

Eszter, a gazdag Ábrahám ben Ezra leánya ott ült az ablaknál s míg szeme elkalandozott a kert zöld lombjain, sárga napraforgóin és a szőlődomb sűrű venyigéi között, szórakozottan hallgatta szép özanyja, ama másik Eszter történetét, amelyet Józsué olvasott fel neki a régi héber bibliából.

A kis sovány, sápadt, kékszemű zsidó fiú kívülről tudta már a bibliának ezt a szép, regényes fejezetét s így jól látta, hogy Eszter nem figyel a szavára. Félbehagyta az olvasást:

- De hiszen ide sem figyelsz, Eszter!...

A leány összerezsent és úgy nézett körül a komor szobában, mintha először látta volna:

- Ó, én figyelek! Eszterről olvastál és Hámánról, akit Ahasvérus király felakasztatott....

- Eszterről olvastam, az igaz, de Hámánról még szó sem volt... Látod, nem figyeltél. Untatlak talán?...

- Nem, Józsué... Csak folytasd... Olyan kellemes a hangod...

- Nem, Eszter, ma szórakozott vagy... Talán majd máskor... Vagy inkább talán másról olvasok... Olvassak egy kicsit a Királyok Könyvéből? Vagy inkább a Zsoltárokból?

Eszter hirtelen elpirult és úgy válaszolta:

- Az „Énekek Éneké”-ből...

Józsué szíve megdobbant, kezével a leány keze után nyúlt:

- Eszter!...

De Eszter elvonta tőle keskeny, fehér kezét:

- Csak olvass Józsué...

A fiú engedelmeskedett.

Annyi ideig élt idegen országokban, idegen házaknál, mint szegény megtúrt zsidó papnöven-dék, hogy nem is tudott már mást, csak engedelmeskedni. Levantei volt és járt már Itáliában, Spanyolországban és Németországban, s most itt töltötte a nyarat a Duna mellett, Ábrahám ben Ezránál, aki távoli rokona volt, és megbecsülte a tudományáért, de kiutasította volna házából, ha a leányára emeli a szemét.

Józsué azonban nem tudta megölni magában ezt az érzést. Ez az özikeszemű, gyönyörű leány kizavarta szent könyvei ájtatos hangulatából és most, hogy az „Énekek Éneké”-t akarta hallani az ő ajkáról, magasra lángolt benne a remény.

De ezt csak egy félszeg mozdulat árulta el: a keze, amely a leány keze után nyult. Aztán, mint engedelmes rabszolga, teljesítette úrnője parancsát.

Olvasni kezdett. És a hangja oly lágyan zengett, mint a mélyhegedű bűgása, amelyet aranyhárfa kísérnek:

*„Ime, szép vagy én mátkám, ime szép vagy!
A te szemeid galambok, a te fátyolod mögött;
A te hajad hasonló a kecskének nyájához,
Melyek a Gileád hegyéről szállanak alá.
A te fogaid hasonlók a megnyírt juhok nyájához,
Melyek a fürdőből feljönnek...
Mint a karmazsin cérna, a te ajkad,
És a te beszéded kedves,
Mint a pomagránátnak darabja,
Olyan a te vakszemed a te fátyolod alatt...
Megsebezted az én szívemet, én húgom, én jegyesem,
Megsebezted az én szívemet a te szemednek egy tekintetével...”*

Eszter nyitott szájjal, csillogó szemmel itta a szerelmes, királyi szavakat. Józsue jól látta ezt és egyre szomorúbban olvasott. Tudta, hogy ez a tekintet nem neki szól. Egyszerre elhallgatott. Eszter kérdően nézett rá. Az apja állt előttük.

- Csak folytasd, fiam! Mit olvastál?

Józsue zavartan morzsolta a könyv pergament lapjait:

- Eszter megkért, olvasnék fel neki, az „Énekek Éneké”-ből....

Az öregember elkomorodott:

- Az „Énekek Énekét” a vőlegény olvassa fel a menyasszonyának. Így illik... Ugy-e, igaza van apádnak, Eszter?

Eszter felugrott és az öregember vállára simult:

- Igen, apám.

Ábrahám megsimogatta a leány fürtös fejét. Aztán Józsuehoz fordult:

- Keresett valaki, míg nem voltam itthon?

- Szolnok ispán járt itt. Azt mondja, keresett már a városban is.

- Hm... mit akart?

- Nem mondta. El fog jönni újra. De hát, mit akarhat? - fűzte hozzá mosolyogva. - Mit akarnak a nagyurak a gazdag Ábrahám ben Ezrától? Pénzt! Csengő aranyakat!

Az öreg nem derült fel a hízlgő szóra. Komolyan nézett a fiúra.

- Tőlem tanácsot is szoktak kérni. És a jó tanács, fiam, többet ér néha, mint a legtisztább arany. Neked is adok egy tanácsot, Józsue: Ne csak az Énekek Énekét olvasd Salamontól. Olvasd inkább a „Példabeszédek” könyvét. Azt is ő írta. És abban a könyvben meg van írva: „Szerezz magadnak bölcsességet és minden féltett dolognál jobban őrizd meg a szívedet.”

Józsue elérte a célzást, de nem szólt. Csak nézte némán a hétágú arany gyertyatartót, amely ott állt előtte mandulavirágformájú csészéivel, a kékbársonyterítés asztalon és amelynek hét tükrében hét egyforma és parányi fehér szakállú, hosszú palástú Ábrahám ben Ezra mosolygott reá.

- Te pedig Eszter, - folytatta Ábrahám, - ne nézz egyre a felhőkbe. Mióta az a baleset ért a Dunán, mintha kicseréltek volna. Mintha egy másik leányt húztak volna ki helyetted a vízből. Azelőtt víg voltál, mint a napsugár, most mindig szomorú vagy, mint az őszi eső. Megbolondítod már ezt a jámbor fiút is. Foglalkozz valamivel! Hímezz aranyzállal, színes gyöngyökkel új oltárterítőt a kis templomunk számára.

Eszter az apja nyakába borult:

- Igen, apám! Úgy lesz!

Ábrahám megnyugodott:

- Így már jól van, leányom. Láss munkához! Én pedig mindjárt felkeresem a papunkat és megmondom neki, hogy az én Eszterem is ad egy terítőt a templom számára.

Mert Aquincum helyén, a Duna partján egész kis zsidó község volt akkoriban. És Ábrahám, noha az év jórészét Esztergomban és Fehérváron töltötte, sok adománnyal támogatta a pilisi kis templomot.

Föltette hát hegyes süvegét a kis kerek sapkára, amely a feje búbját takarta és visszaszólt a küszöbről:

- Ha keresnének, Józsué átszólhat értem a paphoz.

Mikor az öregember betette az ajtót, percekig csönd volt a szobában. Józsué a bibliába mélyedt, Eszter a faragott ládában bársonyt, selyemszálat, színes gyöngyöket keresgélt. Józsué szólalt meg először:

- Tudod, mit kéne tenned, Eszter? Utaznod kellene; szétnézni egy kicsit a nagyvilágban. Akkor nem érnél rá szomorkodni, álmodozni. Mindennap más táj, más város, más emberek, - nincs annál szebb a világon! Itáliában olyan palotákat látnál, amilyenek csak a mesében vannak! Spanyolországban narancsligeteket, pálmafákat! Meglátnád a tengert, a nagy vitorlás hajókat! Ha velem jönnél egyszer, én mindent megmutatnék neked!

Eszter nem felelt. Kiválasztott egy vég finom, fehér bársonyt, ahhoz keresett megfelelő színű selyemfonalat és gyöngyöket. A fiú tovább próbálkozott:

- Csak apádnak kell szólnod, Eszter, ő szívesen utazna veled. És én elkísérnélek benneteket.

A leány egy marék arany gyöngyöt pergetett egyik tenyeréből a másikba. Úgy kérdezte:

- Monddd, Józsué, te Németországban is jártál, ugye?

Józsué bólintott.

- Voltál Mainzban is?

- Ott is voltam.

Kis szünet következett. Eszter elhallgatott. Nyilván habozott, megkérdezze-e, amit akart. De aztán mégis csak megkérdezte:

- Láttad Henrik császárt is?

- Láttam. Kétszer is. Egyszer, mikor sólymászni ment és egyszer...

- Hát a hugát? - vágott most már mohón a szavába Eszter.

Józsué megzavarta a hirtelen kérdés:

- A hugát?...

- Igen. Judit királynét, a Salamon feleségét...

Józsúé gyanutlanul válaszolta:

- Azt is láttam.

Eszter közelebb hajolt a fiúhoz:

- Milyen asszony?

Józsúé gondolkozott:

- Szőke... igen... szőke és karcsú... a szeme zöldeskék, büszke....

- Fiatal? Szép?...

- Fiatal és szép...

Eszter lehajtotta a fejét. Nem kérdezett már semmit.

Józsúét nyugtalanította a leány viselkedése. Megbántotta talán, hogy a királynét dicsérte? Bókolni kezdett:

- De azért, te Eszter, százszor szebb vagy nála. Ő olyan, mint a déli nap, perzselő és veszedelmes. De te olyan vagy, mint a kelő hajnal: tiszta és sugárzó!...

Eszter nem felelt. Kezét az ölébe ejtve, csak ült némán az asztal mellett.

A fiú összevont szemmel figyelte. Aztán lassan, habozva megkérdezte:

- Eszter... még most sem tudod, ki volt az, aki kimentett a folyóból?

Eszter csak percek múlva felelt:

- Nem tudom.

VII.

Egy parasztasszony jelent meg az ajtóban.

- Kisasszony, az urat keresik!

Józsúé felelt Eszter helyett:

- Az ispán, aki délelőtt itt volt?

- Nem. Ifjabb, derekabb ember az annál.

Eszter összeszedte a bársonydarabokat, a gyöngyöket és visszarakta a ládába:

- Menj, Józsúé, nézd meg, ki az? Vezesd be, majd én fogadom.

Józsúé szó nélkül engedelmeskedett. Egy pere múlva visszajött:

- Nem mondja meg a nevét, csak az apádnak.

- Mindegy, vezesd be: vendég! Aztán siess apámért.

Józsúé kitarta az ajtót: a küszöbön zömök, fiatal férfi állt, barnahajú, barnabajuszú, vállán vadgalamszín köpönyeg.

- Ábrahám ben Ezra?

- Nincs idehaza, - felelte szíves hangon Eszter. - Én a lánya vagyok. - Tessék belépni...

Az idegen belépett és betette az ajtót. Józsúé kívül rekedt már a küszöbön.

Eszter csak most nézte meg figyelmesebben a vendéget, hogy az ablak világossága az arcára esett. Gyorsabban kezdett dobogni a szíve. Az idegent látta már valahol: a Dunán augusztusi éjjel, amint egy fuldokló leányt mentett ki a habokból. A leány ő volt, az életmentő pedig - az idegen.

Esztert átfűtötte a meleg. Nem tudta, mit tegyen. Az idegen segítette ki zavarából:

- Köszönöm, hugom, hogy nem hagytál künn várni.

A leányból forrón ömlött a szó:

- Én többet köszönök neked, uram: az életemet...

Az idegen megfogta Eszter kezét:

- Hogyan?... Te lettél volna az, hugom? Honnan tudad meg, hogy én...? Nem akartam pedig, hogy megtudják... Ej, no, szót sem érdemell!...

És zavartan rágta a bajusza végét.

- Ha tudom, hogy te vagy az, nem jövök ide. Hogy kérjek én most szívességet az apádtól?...

Eszter alázattal felelte:

- Apám mindig szívesen áll rendelkezésére Salamon királynak!

A vendég felsóhajtott:

- Hiszen, ha Salamon még király volna!

Eszter szeme kigyult, mint két csillag:

- Hát legyen újra az!

Ez merész szó volt. Salamon csodálkozva nézett a leányra:

- Szeretnéd?

Eszter elpirult. Csöndesen felelte:

- Igen.

- Mi hasznod volna belőle?... - kérdezte elmosolyodva a király.

- Ó, Istenem, semmi... De te megérdemelnéd uram: olyan bátor vagy és olyan jó szíved van...

Salamon valami furcsa melegséget érzett a szíve körül:

- Hogy hívnak téged, kislány?

- Eszternek.

- Illik rád ez a név! Szép vagy és királyhoz méltó, mint a bibliai Eszter...

A leány lesütötte a szemét. Boldogan rebegte:

- Ó, Istenem...

Az ajtón belépett az apja.

Salamon gyorsan a leány fülébe sugta:

- Apádnak ne szólj, hogy én voltam!...

Ábrahám üdvözölte a vendéget, de csak úgy, mint ahogy bárkit üdvözölt volna, aki a hajlékába lépett. Salamon szomorúan mosolygott.

- Nem ismersz rám, úgy-e, Ábrahám? Megváltoztam ez alatt az év alatt?...

- Uram, király!

Az öreg zsidó megismerte és leborult előtte. De a király türelmetlenül dobbantott a lábával:

- Hagyd ezt, Ábrahám! Már nem vagyok király és különben is én kérek most tőled szivességet. Nekem pénzre van szükségem. Sok pénzre. Negyvenezer aranyra.

Ábrahám a szakállát simogatta. Majd Eszterhez fordult:

- Hozz frissítőt a királynak!

A leány, aki addig mint fehér szobor állt az asztal mögött, összerezzen és kisietett a szobából.

Salamon és az öreg pénzváltó egyedül maradtak.

- Nos, mi a válaszod, Ábrahám? - kérdezte a király.

Ábrahám megfontoltan kezdte:

- Negyvenezer arany nagy pénz, uram... Negyvenezer arany pensa, az tízezer ezüstmárka....

- És én nem vagyok jó adós annyi pénzre. Ezt akarod mondani, mi?

- Nem ezt akartam mondani.

- De csak mondd bátran! Mert ez tényleg nagy pénz. Nem lehet egy szóra kivágni. De én megmondom neked, mire kell...

Ábrahám elhárítván nyújtotta maga elé a kezét:

- Nem akarom tudni, uram..

- Nem akarod tudni? - csodálkozott Salamon. - Csak nem hiszed tán, hogy valami titkos célra, amiből kellemetlenséged származhatna?... Ó, dehogy... A feleségemet akarom hazahozni Németországból... És csak nem léphetek elébe úgy, mint valami koldus...

Ábrahám elgondolkozva nézett maga elé:

- Majd megtárgyalom a dolgot az öcsémme, Eliézerrel... Azt hiszem, lehet róla beszélni...

- Zálogot is adok, ha kell... Az apám kincseinek egy része megvan még. Ott van Szolnok ispánnál. Meg a birtokaim is visszakapom...

Ábrahám a fejét csóválta:

- Árpádfi vagy uram. Királyom voltál, a pénzed én verettem gyakran. Elég az írásod is.

- Szóval rendben van.

Ábrahám nem felelhetett, mert Eszter visszajött. Ezüsttálcán bort és gyümölcsöt hozott: őszi barackot, szőlőt, szilvát, körtét. A tálcat letette az asztalra:

- Egy kis frissítő, uram!

Salamon csipegetni kezdett a szőlőből:

- Hát rendben vagyunk, Ábrahám?

Az öreg a leányához fordult:

- A király - mondta magyarázóan - tízezer ezüstöt kér kölcsön, hogy hazahozhassa a feleségét Németországból!

Esztert szíven vágta ez a szó. A királyra nézett, de annak a szemében valami furcsa, szinte félelmes láng lobogott. S mintha az a láng azt mondta volna: nem az asszonyra kell a pénz, hanem fegyverre, katonára!... És mintha az a szem könnyörögve tekintett volna rá.

Csöndesen válaszolta:

- Add kölcsön apám, azt a tízezer ezüstöt!

A király ügye ezzel el is dőlt. Ábrahámnak parancs volt az, amit a leánya akart. A királyhoz fordult:

- A pénzt megkapod, uram. Egy héten belül.

Salamon kezet adott a leánynak:

- Köszönöm, hugom! És neked is köszönöm, Ábrahám! Nyugodt lehetsz: bármi történjék is velem, a pénzed visszakapod!

Ábrahám mosolygott és hajlongva kísérte ki királyi vendégét:

- Tudom, uram!

De mikor visszatért, komor volt az arca. Eszter megkérdezte:

- Csak nem a pénzedet félted?

Az öreg zsidó felsóhajtott:

- Nem. De téged és magamat és mindannyiunkat. Két malomkő közé kerülünk, ha Salamon és László újra összekapnak.

VIII.

Este, vacsora közben, az asztal végén megszólalt Józsué:

- Nem haragszol meg, bátyám, ha valamit mondok?

Ábrahám letette kezéből a kést, amellyel a kenyeret szegte és csodálkozva nézett a fiúra:

- Beszélj!

- Bátyám, - kezdte Józsué - én hallgatni fogok, ha úgy kívánsz, de tudom, hogy ki volt a vendéged. Azt is tudom, mi járatban volt itt.

Eszter idegesen vágott a szavába:

- Miért mondod ezt?

Józsué könyörögve folytatta:

- Ne teljesítsd a kérését, bátyám! Bajt fog az hozni mindnyájunkra, meglásd! Ez az ember ismét fegyvert akar fogni a király ellen és akkor ki lesz a bűnbak? Te, bátyám, aki a pénzt adtad...

Eszter villámló szemmel nézett a sápadt fiúra:

- Salamon szavát adta, hogy a feleségét akarja hazahozni Németországból. Arra kell a pénz!

Józsué gúnyosan vágta vissza:

- És te elhiszed ezt neki?!

Ábrahám kopogott a poharán a késsel:

- Csendesen gyerekek.... A király tényleg azt mondta, hogy a feleségéért megy Németországba. Nekem ezt el kell hinnem és hátha tényleg úgy van? Belefáradhatott már a lázadásba.

- És ha nem? - ellenkezett Józsué. - És ha előlről kezdi, mi lesz akkor?

- És ha ő győzne és nem adnék neki pénzt? Mi történne még akkor?!

Józsué más húrokat kezdett pengetni:

- De hiszen különben sem biztos az üzlet. Kicsoda ma Salamon? És a sógorának is egyéb gondja van most, minthogy rajta segítsen.

Ábrahám összevonta sűrű ősz szemöldökét:

- Tudom, Henrik már Rómát ostromolja. Azt hiszed, nem értesülök arról, hogy mi van a világban?

- Akkor nem értem a dolgot...

Az öregember szeliden mosolygott a fiú hevülékenységén:

- Te fiatal vagy még Józsué és idegen is vagy itt. Nem ismered sem az életet, sem az itteni viszonyokat. Ma itt élsz, holnap ott és nem tudod, mit jelent az, ha egy öregember ragaszkodik ahhoz a földhöz, ahol született, ahol a felesége, az apja, sőt a nagyapja is nyugszik és ahol egykor ő is pihenni szeretne. Ha én megtagadom a pénzt Salamontól, ki biztosít róla, hogy nem üldöztet ki az országból? S ha holnap újra trónra jut, mi lesz akkor velem és a leányommal? És mindannyiunkkal, akik eddig itt békességben éltünk? Így is kockáztatok, sokat kockáztatok, tudom. De a szívekbe csak Isten láthat és én nem tudhatom: igazat mondott-e Salamon, vagy tényleg lázadásra készül. Ilyesmit nem kötnek öreg zsidó pénzváltók orrára... Ezt László király is tudja. És ha nem tudná, vagy nem hinné, akkor is az Isten kezében vagyunk, Józsué, és az ő akarata nélkül egy hajszál sem őszül meg az ember fején...

Eszter kis sarujával türelmetlenül dobolt az asztal lábán. Érezte, hogy Józsuénak még van valami a tarisznájában, amivel nem állt elő, amit a végére tartogat. Úgy olvasott a fiú szeméből, mint Józsué a bibliából.

Egy darabig csend volt. De aztán valóban újra kezdte Józsué:

- Miért nem vagy velem őszinte, bácsikám? Bocsáss meg a merészségemért, de azt hiszem, nem egyszer bebizonyítottam már, hogy jó rokon vagyok és méltó a bizalmadra. Bátran megmondhattad volna, hogy hálából adtad a kölcsönt Salamonnak. Akkor nem szóltam volna semmit.

Ábrahám csodálkozva bámult rá:

- Nem értem, mit beszélsz, fiam...

Eszter keserű haraggal fordult Józsuéhez:

- Ez nem volt szép tőled! Leselkedtél, hallgatóztál és most elárulsz olyasmit, ami másnak a titka; amihez semmi közöd sincs!...

És szakgatott szavakkal elmondta az apjának, hogy Salamon volt az, aki őt azon az éjszakán kimentette a vízből; de a király megtiltotta, hogy elárulják ezt Ábrahámnak, mert nem akarta, hogy az apa *adósának* érezze magát, mikor ő kölcsönt jön kérni tőle.

Ábrahám csöndesen bólogatott a fejével:

- Látod, Józsué: ő segítségemre sietett és megmentette az én legdrágább kincsemet, a nélkül, hogy a kockázatra gondolt volna, s én ne segítsem meg őt, hanem a kockázaton gondolkozzam?

- Én azt hiszem, - felelte hidegen Józsué - hogy most még sokkal inkább érdemes volna gondolkozni rajta. Mert *most* még nagyobb a kockázat...

Eszter felugrott az asztaltól:

- Megtiltom, hogy folytasd, Józsué! Mit merészelsz?!

Ábrahám nevetett:

- De gyerekek, micsoda számárság ez?! Te Eszter, ok nélkül heveskedsz. Józsué pedig közönséges csacsi, bár tudom, hogy jót akar. De nézd fiam, - fordult most már egyenesen a fiúhoz, - ennek épp úgy nincs értelme, mint az ő gyerekes heveskedésének. Az apád, az én boldogult unokafivérem, a te korodban már kész rabbi volt. Jobb lenne, ha ezen járna az eszed...

Józsué meghajolt:

- Amint parancsolod, bátyám. Nem szólok többet. Csak még annyit: a héten megérkezett a pápa követe. A zsidótörvényt sürgeti, amelyet már minden nyugati állam elfogadott.

- Tudom, - mondta nyugodtan Ábrahám, - de László király a papi nőtlenséget se iktatta törvénybe. Ezt se fogja elfogadni. A magyar, fiam, jóindulatú, okos és türelmes nép. Igazságtalanságra nem kapható.

Józsué alázatosan mosolygott, de a szavában finom gúny lappangott:

- Én nem mernék ilyen bizakodó lenni, bácsikám. Az udvarnál, különösen a királyné német környezetében annyi Hámán van, aki ellenünk szítja a parazsat...

Eszter felugrott és becsapta maga mögött az ajtót.

IX.

Salamon nem töltötte tétlen az időt.

Anyagi gondok nem bántották, mert László vendége volt. Így hát sorra látogatta régi híveit, barátait: Bátor Opost, Urkundot, Illyét: vajjon melyikre számíthat közülük, melyikre nem.

Szolnok ispánra mindenesetre számíthatott. Már az apját is híven szolgálta, azonkívül a felesége révén rokonság fűzte Vidhez, a bácsi ispánhoz is, aki mindig László ellensége volt. És Szolnok ispán sohasem tudta elfelejteni, hogy Géza és László katonái milyen kegyetlenül megcsúfolták Vid holttestét a mogyoródi csatatéren.

Volt még több elégedetlen vezető ember Salamon titkos hívei között; főként olyanok, akikben még mindig csörgedezett egy kis pogány vér, vagy akik nem jó szemmel nézték László német feleségét. De mindezeknél fontosabb volt Salamon számára Marcellusz páter barátsága.

Marcellusz páter egykorú lehetett vele. Árva fiú volt, s az ő apja neveltette a pannonthalmi kolostorban. Gyorsan haladt előre tanulmányaiban és szerzetes társai megbecsülésében egyaránt, mert ürge elméjű, szorgalmas és szigorú erkölcsű pap volt. Értett a betűvetéshez, az iniciálé-festéshez; a számolás és a földrajz tudományához; ismerte a történelmet és az egyházatyákat és latinul épp úgy tudott, mint németül. Nem csoda, hogy már fiatal korában jobbkeze volt a főapátnak, aki a klastrom és az ország minden dolgába beavatta.

Salamonnak megbecsülhetetlen érték volt Marcellusz barátsága és a szerzetes hűségesen kitarzott mellette balsorsában is. Gyóntatója és barátja volt egy személyben.

Még az első héten felkereste tehát a kolostorban.

Nem kellett ugyan bejelentenie, ha el akart utazni, de megüzente Lászlónak, hogy a gyóntatójához megy Pannonhalmára. S még aznap fülébe jutott, hogy Adelheid királyné nyomban megjegyezte: „Elég sok bűn van a lelkén, ideje már, hogy meggyónjon!...”

De nem törődött vele. A hosszú fogság után úgy örült ennek az első rövid utazásnak, mint a gyermek az első majálisnak. Maga kantározta fel a lovát, Pál vitéz legnagyobb megrökönyödésére és úgy nyargalt kifelé a városból, mintha ellenség üldözné. Csak a Bakony rengetegében lassította meg a lova lépteit. Pál nem állta meg szó nélkül:

- Ugyan jó, hogy rövidre fogtuk a kantárt, mert még kiverné a szemünket az irgalmatlan sok faág!

Salamon elmosolyodott:

- Az pedig nagy kár lenne! Mert mibe szeretne bele akkor a Szolnok ispánné frájja, a Marcsa?

A legény rántott egyet a vállán:

- Hát iszen van egyéb is énrajtam, akibe beleszerethet!

Aztán kissé szerényebben hozzáfűzte:

- Ha éppen akar.

- Hát persze, hogy akar, - mondta nevetve Salamon. - Már hogyne akarna!... Te, vitéz, vedd el gyorsan a Marcsát, aztán, ha akarod, ő is elkísérhet bennünket Németországba.

Pál vitéz olyan képet vágott, mint akit citrommal traktálnak:

- Asszonynak otthon a helye - mondta meggyőződéssel. - Ha egyszer életemben szétnézhetek az idegen országbéli fehércselédek közt, csak nem viszem ki hátramoszdítónak a feleségemet!.... Meg aztán - tette hozzá óvatosan - nem olyan égetően sürgős ám ez a házasság...

- De pedig én keresztapa szeretnék lenni! - ingerkedett vele a király.

Pál vitéz jobbra-balra tekergette a nyakát:

- Hát, ami azt illeti, csak körül kell egy kicsit néznem Fehérváron, vagy Esztergomban, akad ott mindig olyan keresztelő, amihez nekem is közöm van...

Salamon egész víg hangulatban érkezett Györszentmártonba, ahová gyaloghintót küldtek elébe a figyelmes barátok. De nem ült be a puha lektikába. Lóháton folytatta az utat, úgy gyönyörködött a Bakony, meg a Vértes pirosba csavarodó lombrengetegében, s a hegyek és lombok alján meghúzódó fehér kis falvakban, ahol a nép csak a barátok számára dolgozott.

De a legszebb látvány fenn a hármass dombon várt rá. A régi monostor, amelynek az alapját még Géza fejedelem vetette meg, ugyancsak megszépült, eltérébélyesedett, mióta utoljára látta. Temploma körül egész sor új épület keletkezett, de az épületeknek csak a teteje látszott az országút felől, mert magas, erős kőfal övezte bástyaként a dombot.

Fele úton magas, mosolygósképű, kékszemű bencés szerzetes várta őket. Marcellusz volt.

Salamon leugrott a nyeregből és megölelte a papot:

- Hála az Úr Jézusnak, hogy így látlak már! - szólt örvendezve a „fekete barát”. - A tisztelendő páterek örömmel várnak már rád, uram!

- Pedig én őszintén szólva, csak hozzád jöttem, Marcellusz! - mondta a király.

És jelentős tekintettel fűzte hozzá:

- Gyónni szeretnék...

A barát elérte a tekintetét:

- Rendelkezzél szolgáloddal, uram.

Salamon oda intette Pál vitézt:

- Vezesd fel a klostromba a lovamat. Mi gyalog megyünk fel a tisztelendő úrral.

Mert már az uton szeretett volna egyet-mást hallani a paptól. De az uton sokan jártak és Marcellusz egyre csak a kolostorról beszélt. Hogy mennyire fejlődik, milyen szép, milyen gazdag lett és milyen áldásos munkásságot fejt ki a környéken.

Valóban, a domboldalon mindenütt szőlőskertek virultak; gyümölcsfák szegélyezték az utakat; a sárból és fából épült parasztházak körül a csinos kis udvarokban disznók túrták, csirkék kapargáltak a földet és a műhelyekben vigan csengett a kalapács, csattogott a fejsze. A kolostor kökerítése mögül gyermeki ének hangjait hozta feléjük a szellő.

Salamon megkérdezte:

- Micsoda ének ez?

Marcellusz az egyik pirosfedelű épületre mutatott:

- A gyerekek énekelnek ott az iskolában. Bizony - folytatta büszkén, - Pannonhalma nemcsak templom és monostor, nemcsak a kereszténység, de a nemzeti művelődés központja is: iskola, papnevelő és kórház együttvéve!

- Gazdagodott a monostor? - kérdezte Salamon.

- Egyre gazdagabb. László is elhalmozta adományokkal. Sőt Baranyában, Báthán külön monostort is alapított a rendünk számára.

Salamon kelletlenül hallgatta ezt a hírt. Marcellusz észrevette, hogy a király arca elborult és magyarázóan tette hozzá:

- El kell ezt mondanom, uram, hogyha mástól hallod majd a kolostorban, örvendezni tudj már rajta...

Beléptek a klostrom kapuján. Az udvaron Szent Márton és Szent Benedek szobrai előtt ott várta már a királyi vendéget az apát és az egész szerzet. Nagy hódolattal vitték a templomba, végigvezették a kápolnákon, sekrestyéken, a kincstáron és a könyvtárszobán; sorra mutogatták a drágakövekkel kirakott aranykelyheket, kristályedényeket, képeket, szobrokat, csillogó miseruhákat, a monostor kincseit; s persze a legszebb, legféltettebb drágaságukat is előhozták: azt a régi oklevelet, amelyben István király Szent Benedek rendjének adományozta Pannonhalmát.

Salamon érdeklődve nézegette a latinnyelvű okirat szálkás, vékony betűit, s maga is kibetűzött egy mondatot belőle: „Cum civilis belli ruina ungerer, volente comitatu quodam nomine Sumigiense paterna me sede repellere.” Midőn a polgárháború veszedelme szorongatott, Somogy vármegye ki akart üzni engem atyáim székéből.

Nem olvasta tovább. Némán visszanyújtotta az apátnak.

Az okos pap nyomban észrevette, hogy Salamon lelkében milyen vihart kavart föl ez a latin mondat és nyájas mosollyal a refektóriumba invitálta a vendégét:

- Meglepetést készítettünk számodra, uram! Marcellusz állította össze az ebédet: a kedvenc ételeidet főztük...

X.

A barátok ebédje jól belenyult a délutánba. Vecsernyére kongattak már, amikor Salamon visszavonult a vendégszobába. Marcellusszal csak másnap beszélhetett bizalmasan.

Reggel a templomban meggyónt, megáldozott és délután, mikor a veszteglés tilalma megszűnt, fölkereste a barátot, a kolostor kertjében.

Marcellusz tudta, hogy Salamon miről akar vele beszélni. Átsétált tehát a vendéggel a szomszédos Kálvária-dombra, hogy megmutassa a bencések kis temetőjét. A halott barátok némák és nem hallgatóznak.

A dombon, a kápolna körül húsz-harminc síron zöldelt a szarkaláb. Egyszerű fakeresztek hirdették, kik nyugszanak a hantok alatt. Salamon és a barát térdig érő fűben gázoltak.

Messze, Esztergom felé báránfelhő ezüst vitorlája úszott a végtelen kékségben. A király leült egy sírdombra és nézte a felhőt. Marcellusz nem tudta, megzavarhatja-e.

- Milyen békesség van itt - szólt végre Salamon. - Talán nektek van igazatok és a kolostorban találja meg az ember a boldogságot. Mert ime, ez mindennek a vége: egy sírdomb és egy fakereszt.

Marcellusz fürkészve nézett a királyra:

- Csak nem akarsz kolostorba vonulni, uram?

Salamon megfélekezett róla, hogy hol van: felkacagott:

- Van eszemben! Nem, papocskám, én nem arra születtem, hogy olvasót forgassak az ujjaim között! Az én kezembe kard való! És most épp elég ideig hiányzott belőle!

- Mi a terved?

- Ohó, barátocskám! Én már eleget gyóntam neked reggel! Most rajtad a sor. Mondd el előbb apróra, mi történt a világban, míg én fogoly voltam?

- Nem tudom, uram, miről értesültél legutóbb?

Salamon keserűen legyintett:

- Legutóbb? Canossáról!...

- Canossáról? - csodálkozott a barát. - Hiszen az hat évvel ezelőtt volt,...

- Ami közbül történt, az nem érdekel.

- No, majd mindjárt fog érdekelni! Hát hol is kezdjem csak?... Azt, úgy-e tudod még, hogy a németek Rudolf sváb herceget választották meg a sógoroddal szemben ellenkirálynak?

- Hisz az még Canossa előtt történt!

- Nohát, ezt tudod. Azt is tudod, hogy Rudolf meghalt?

- Azt is hallottam, a sebeiben pusztult el...

- Úgy van. Az Elster mellett vívott csatában. A brixeni zsinatról tudsz már?

- Ahol Henrik letétette VII. Gergelyt és ellenpápát választatott?

- Igen. Wibert ravennai érseket, azaz most már III. Kelement.

- Ez is a fogságom előtt történt.

- No jó. De azt már nem tudod, hogy Henrik Róma ellen vonult?

Salamon felugrott a sírról, ahol ült:

- Róma ellen?!

- Róma ellen. Ostrom alá vette a szent várost. Nemrég kaptuk a jelentést, hogy a pápa ügye egyre rosszabbul áll.

- Úgy kell neki! - ujjongott Salamon. - Úgy kell a felfuvalkodott Hildebrand barátunknak, aki úgy bánt a német császárral, mint valami rossz cseléddel. Fagyban, hóban, darócruhában, mezítláb hagyta könyörögni Henriket Canossa kapui előtt! De most fordult a kocka! Most a pápa csúszhat majd térden a császár elé, akit a porig alázott!... Remélem, nincs számára segítség? - kérdezte hirtelen aggódva.

Marcellusz megnyugtatta:

- Nincs. Matild örgrófné, az egyik szövetségese, nem segítheti, mert az alattvalói lázonganak; a normannok pedig a görög császárral néznek farkasszemet. Ezúttal aligha kerülheti el sorsát Gergely pápa...

- Hogy én nem lehetek most ott! - sóhajtott Salamon.

- Még ott lehetsz idejében. Az ostrom soká tarthat.

- Nem. Előbb a feleségemet akarom látni. Vajjon Németországban van még?

- Úgy tudom, igen. Ha csak a koronázásra Rómába nem utazik.

Salamon elcsodálkozott:

- Koronázásra? Miféle koronázásra?

- Henrik újra császárrá akarja magát koronáztatni III. Kelemen pápával.

- Akkor sietnem kell, - mondta maga elé a király.

A barát megkérdezte:

- Van pénzed, uram?

Salamon gondolkozott egy pillanatig, aztán kurtán felelte:

- Van.

- Elég?

- Tízezer ezüstmárkát kértem kölcsön.

- Ejha! Nagy pénz! Ki adta?

- Még nem kaptam meg. De a héten a kezemben lesz. Megígérte Ábrahám ben Ezra.

A pap ajka körül finom mosoly bujkált:

- Akinek a leányát kimentetted a vízből? Akkor már értem...

- Hát ezt meg már honnan tudod? - nevetett a király.

- Nem boszorkányságból. A legényed mesélte. Eldicsekedett vele.

- Pál vitéz?

- Az.

- De hiszen neki sejtelve sincs róla, hogy ki volt az a leány?

- Nem is. De nekem annyi is elég volt, hogy leírta: milyen az apja. Az összefüggést megtalálni igazán gyerekjáték volt...

Salamon bizalmasan karonfogta a barátot:

- Nagy kujón vagy, páterkám... Hát igen, kimentettem a lányát a vízből, de az öreg nem azért adta a pénzt. Nem is sejti, hogy én voltam az, aki a segítségére sietett.

- Jó, jó, iszen abban sem volna semmi, nem azért mondtam. Nagyon istenes cselekedet volt.

- Meg aztán - mondta felcsillanó szemmel Salamon, - Isten úgyse, kár lett volna azért a leányért! Micsoda gyönyörű virágszál az, páterkám!

Marcellusz elkomolyodva tette a szájára az ujját:

- Temetőben vagyunk, uram!...

XI.

Az esztergomi királyi palotában nagy volt a boldogság: a királyné hosszú, meddő esztendőök után anyai örömök elé nézett. A tudós asszonyok minden kétséget kizáróan megállapították, hogy Adelheid ölében egy kis Árpád-sarj pihen és az egész udvar mind csak azért fohászkodott, bár fia születne Lászlónak.

A király maga is reménykedett, hogy meghallgatja könyörgését az Úr és leveszi válláról a trónutódlás rendezésének súlyos terhét. Hiszen ha fia születne?! Akkor egyszerű volna a megoldás. Kálmánt megtenné esztergomi érseknek (a kancsal, ferdehátú, csenevész gyermeket úgyis papnak szánta), Álmosnak pedig szerezne koronát, valahol a szomszédban.

Adelheid királyné is ezen törte a fejét, mióta a jó hírt megtudta. Ott ült a palota egyik kertre nyíló ablakában és aranyszállal liliomokat, bárányokat és angyalokat hímzett egy oltárterítőre. De sehogyse ment a munka. Minduntalan abbahagyta és tünődve bámult maga elé a semmibe.

László is így találta, mikor délfelé benézett hozzá.

A királyné kiküldte a szobából az udvarbíró leányát, aki aznap szolgálatot teljesített mellette:

- Menj csak, Gyönyörű, - szólt a szép szőke leánynak, - nézd meg, mit csinálnak a kis hercegek? És hozz nekem egy kis gyümölcsöt, megéheztem!

S mikor a leány kilibbent, égő szemmel fordult az urához:

- László, nekem nincs nyugtom, mióta azt a hírt megtudtam. Én félek, László...

A hatalmas szál férfi szeliden megölelte, mint a gyerekeket szokás:

- Mitől, kedves?... Nem lesz semmi baj...

- Nem, nem attól félek én, - mondta az asszony. - A gyermekem jövőjét félttem. Most már biztosítani kellene számára a trónt.

László visszadöbbszent ettől a szótól.

Abban az időben kegyetlen módon szokták Európában a trónokat biztosítani.

- Nem értem, mire gondolsz, - mondta végre csöndesen. - Kivel szemben kellene biztosítani az én trónomat a gyermekem számára! Csak nem Salamonnal szemben?

- Vele szemben is!

- Ugyan, ugyan? Salamon már nem veszedelmes.

- Annál veszedelmesebb, mert megbocsátottál neki. Ezt a megaláztatást sohase felejtí el.

- Lehet, hogy igazad van. De a nemzetnek nem kell már Salamon. Ha még egyszer felemeli a szarvát ellenem, összeroppantom.

Az asszony aggódó szemmel nézett fel az urára:

- Nem jobb volna megelőzni a bajt?

László megütközve nézett a királynéra:

- De mikor nem csinált semmit?!

Adelheid felkacagott:

- Semmit? Mióta kiszabadult, egyebet sem tesz, mint áskálódik ellened. Ma itt van, holnap ott. Sorba látogatja híveit. Egyre tárgyal, ság, bűg, próbálkozik... Bennünket kerül, mint a belpoklosokat. Hallom, gazdag zsidókkal is összeszúrta a levét. Miért nem vár, míg visszacapja a birtokait? Vagy miért nem kér tőled pénzt, ha szüksége van rá és becsületes a célja?

- Sokkal büszkébb annál. És hogy sorra járja a híveit? Hadd járja! Mondom: Ő már nem komoly ellenfél. A sógora meg a pápával hadakozik. Ha akarná, sem segíthetné... No, és hogy pénz kell neki? Persze, hogy kell! Biztosan megpróbálja visszahódítani az asszonyát. Még mindig szerelmes Juditba!

- No, azt pedig nem fogja visszacapni, - mondta csípősen a királyné. - Vígán éli az a világot odahaza! Nem bolond, hogy egy ilyen kalandorhoz kösse az életét!

Lászlót bántotta ez a hang:

- Ne feledd el, Adelheid, hogy Salamon mégis az én vérem! És hogy magyar király volt!... Majd csak belátja, hogy itt nem kelthet többé zavart.

- Dehogyan látja be! - sóhajtott az asszony. - Hisz a magyaroknál István halála óta mindig volt trónviszály. Már több, mint negyven éve!

Büszke önérzettel felelte László:

- De most én ülök a trónon, Adelheid! És láthatod, hogyan végződött Salamon legutóbbi próbálkozása.

Adelheid belátta, hogy a bukott ellenféllel szemben nem képes feltüzelní a férjét:

- No jó, - mondta minden meggyőződés nélkül. - Mondjuk, hogy Salamon nem veszedelmes. De vannak mások, akik sokkal veszedelmesebbek lehetnek...

- Kicsodák? - csodálkozott a király.

Adelheid habozva mondta:

- A bátyád fiai: Kálmán és Álmos.

László felpattant a székről, amelyet odahúzott az asszonya mellé:

- Adelheid! Csak nem arra gondolsz, hogy én a bátyám kis árváit...?!

Adelheid szép arca hideg maradt, mint a márvány.

- István király is megtette Vazullal!

- István megtehetette, - mondta haragosan László. - Bizonyára volt rá oka. A kereszténységet féltette tőle. De én csak gyávaságból, önzésből tehetném... Nem, - folytatta megnyugodva, - nekem már megvan a tervem a két fiúval.

A királyné újra kezébe vette a hímzést. Befejezte az egyik angyalkát az oltárterítón. Hüvös mosollyal kérdezte:

- Mi az a terv?

- Kálmánból papot nevelek, úgyis szereti a könyvet.

- És mi lesz Álmossal? Az eleven fiú, az apja vére.

- Ez persze, nehezebb kérdés. De majd csak megoldjuk Isten segítségével...

A folyosón kacagás csendült fel. Mintha ezüst csengetyűket ráztak volna. Gyönyörű ott állt az ajtóban, egy tál gyümölcscsel és nevetve igyekezett visszatartani azt a csunya kis fiút, aki a szoknyájába kapaszkodva toporzékolt:

- De én a bá... bácsihoz a... akarok, me..... me... menni!

László intett a leánynak:

- Engedd be, Gyönyörű!

A kis Kálmán herceg beviharzott a szobába. Egyenesen a királyhoz szaladt.

- No, mi az, Kálmánka? - kérdezte szigorúan a királyné. - Miért nem maradsz szépen a szobádban?

A gyerek sírva fakadt:

- Azt mo... mo... mondja Vilmos páter, hogy jól vi... vi... viseljem ma... magam, mert én... mé... mé... még é... érsek leszek!... De én ne... ne... nem akarok é... érsek le... le... lenni!

Dadogva beszélt és ferde háta meg-megvonaglott, amint görcsösen zokogott. László meg-simogatta a gyerek fakó haját:

- Hát mi akarsz lenni, fiacskám?

Kálmánka abbahagyta a sírást. Maszatos ujjacskájával kitörölte a könnyet a szeméből, úgy felelte:

- Ki... ki... ki... király!....

XII.

Salamon három napig maradt Pannonhalmán.

Jól érezte magát a fekete barátok közt. Az asztalnál régi gyermekkori emlékeket frissített fel Marcellusszal, a kertben pedig sok mindent megtudott tőle, amire szüksége lehetett. Ki orrol Lászlóra a papok közül; ki érzi magát mellőzve az országnagyok sorából? Kinek a szemében szálla a „német” királyné, Adelheid.

Az idő gyorsan repült, Salamonnak búcsúznia kellett, hogy a pénzt átvehesse Ábrahámától.

Parancsot adott hát Pál vitéznek, hogy csomagoljon. A legény nem örült ennek a parancsnak. Kiszaladt a száján, még mielőtt visszatarthatta volna:

- Máris?

Salamon nevetett:

- Olyan jól érzed magad a fekete barátok közt?

- Bizony, uram, - sóhajtott a katona - olyan jól főz az itteni szakács, hogyha barát nem lenne, elvenném feleségül!

- No iszen, - ugratta Salamon - majd örülne a Marcsa, ha meghallaná.

A vitéz megszeppent:

- Hát nem szükséges éppen, hogy meghallja. Mert az ő főztjéből még nem ettem, tetszik tudni....

- Mit akarsz hát? Talán még jobban főz, mint a barátok szakácsa?

Pál legyintett a kezével:

- Így csak a mennyországban főznek! Ott is csak az úri szenteknek.

- Már most mindegy, - mondta Salamon, - el kell búcsúznod a mennyországi ebédektől. Megyünk vissza.

- Fehérvárra?

- Nem, Esztergomba. Ott van most az udvar.

Pál a fülét vakarta.

Salamon kitalálta a gondolatát:

- Hogy a Marcsa is ott lesz-e?

- Ejnye, ördöge van talán nagyuramnak? Éppen azt akartam kérdezni!

- Ne félj, fiam, Szolnok ispán is ott van most, hát nyilván a Marcsa se maradt Fehérváron.

Pál vitéz felderülve indult csomagolni.

A király elbúcsúzott a szerzettől és kifelé indult a klostromudvarból. Marcellusz elkísérte egy darabon.

Hogy egyedül maradtak, Salamon a szeme közé nézett a papnak:

- Marcellusz, hívem vagy még mindig?

- Tudod, uram, hogy szeretlek, - felelte egyszerűen a barát.

- Számíthatok rád mindenesetre?

- Ha szerzetesi fogadalmammal nem kerülök ellentétbe, akkor igen.

- Jól van, Marcellusz. Tudom, hogy pap vagy. Nem kérek tőled lehetetlent. Csak annyit, hogy értesíts, ha itthon történék valami, mialatt én idegenben leszek. A címem mindig tudni fogod. Megigéred?

- Igérem.

A király kezet adott a barátának.

- Mikor látlak, uram?

Salamon felvonta a szemöldökét:

- Nem tudom. De ha újra találkozunk, Marcellusz, nem így jövök hozzád, mint valami senkifia...

A barát lassú léptekkel ballagott a kolostor felé. Salamon felült a lovára és utána nézett. Egy pillanatra megirigyelte ezt az embert: Milyen csöndes, nyugalmas élete van. Tanít és imádkozik, gondja nincs; bizonyára sohasem volt még álmatlan éjszakája.

Talán öt percig is állt így a lovával, a klostrom felé fordulva. Pál vitéz csodálkozva nézte a másik nyeregéből. Salamon észrevette a legény tekintetét és hirtelen megsarkantyúzta fehér paripáját:

- Gyű te, Hattyú!

Hattyú mint a szélvész vágatott le a dombról.

XIII.

A vadgalambszín köpönyeg csakúgy lengett a szélben Salamon után, mint a zászló. Pál vitéz sárga lován poroszkált utána. Őt a Marcsa piros arca csalogatta, a királyt a csengő ezüstök. Másnapra ígérte a pénzt Ábrahám.

Ez a gondolat jóleső melegséggel töltötte el. Megint lesz pénze, hatalma. Akkor Charitas jóslata hamar beteljesedhet.

Hátrapillantott: a klostornak már csak a teteje látszott a fák közül. Az úton egy lélek se járt. Maga mellé intette Pált:

- Mondd csak, fiam, tudnál-e toborozni néhány bátor legényt, akik hajlandók volnának követni engem Németországba, de ha kell, a pokol fenekére is? Igérhetsz nekik pénzt, amennyit jónak látsz...

Pál vitéz a bajuszkáját pödörgette:

- Van néhány jó cimborám...

- Megbízhatók? Bátrak?

- Nekimennek azok, könyörgöm, a megvadult bikának is.

- Jól van. Hányan vannak?

- Hát... az Öcsöd az egy, a Kakas az is egy, a Törpe az is egy... ammán összesen négy....

- Csak három.

- Persze, három. De van még pár. Jó cimborám a Csanád is, meg a Kusid... A Madárral is beszélhetek... Nagyuram átiratja őket a maga jobbágynak?

- Át! Tíz-tizenkét embert csak adnak, aki elkísérjen... Te lennél a fő köztük.

- Én?

- Te hát! Még sokra viheted mellettem, csak okos légy!

- Tessen csak rábízni... Van nekem annyi eszem, amennyi éppen kell, ha papnak nem is válnék be...

Egy falu mellett poroszkáltak. A kunyhók közt, a szabad téren csoportba verődve állt a nép. Jobbára parasztok, de egy-két úrféle is akadt köztük. Salamon megállította a lovát. Pál vitéz is.

A tér közepén ítélezés folyt. Istenítélet. Egy fa alatt ült a bíró, két poroszló pedig vagy egy tucat ekevasat tüzesített izzó parázson. A vádlott fiatal parasztlegény volt. Csirkelopással vádolták. Mezítláb állt a bíró előtt és meredt szemmel nézte, hogy pirosodik-fehéredik a vas a zsarátnokon.

Az emberek közömbös arccal várták az istenítéletet. Igen megszokott dolog volt nekik az ilyen látványosság. Minden város, minden falu végén ott lehetett látni akkoriban a magas bitófát, a kereket és a hegyes karót, a hóhér szerszámaint és mindig lógott egy-két puffadt hulla a kötélén. Néha egész falvakat egyszerre vetettek alá a tűzpróbának. Tízes csoportokra osztották az embereket és közülük mindig csak egy vitte a vasat, vagy egy lépkedett végig a

tüzes ekéken. Ha nem állta ki a próbát, mind a kilenc társát vele együtt megcsonkították, esetleg a szemüket is kiszúrták.

Salamon sem szisszent hát fel, mikor a legény meztelen lábbal rálépett az első ekevasra. Inkább kíváncsian nézte, meddig bírja a gyötrelmet?

Az első vason még szemrebbenés nélkül ment végig, a másodiknál már felkapta a lábát. A nép röhögött.

- Táncol már, - mondogatták, - mint a király lova a parádén...

A negyedik ekevasnál megtorpant a legény. Nem akart menni. A poroszlók vonszolták tovább. A hatodikig bírta; ott összerogyott.

A bíró kimondta az ítéletet. Az ájult parasztlegéynek levágták az orrát és bárdal lecsapták a jobbkezét.

A báméskodók elszéledtek. Az már nem érdekelte őket, hogy kötözi be a borbély a csonka kart, a vérző orrcsontot, hogy borogatja enyhítő olajjal a szerencsétlen legény talpát.

Salamon elgondolkodva ügetett tovább. Ha ő is ilyen szigorú törvényeket hozott volna?... Lám, László ezt is megtehetette. Pál vissza-vissza nézett a falu felé. A fejét csóválta:

- Ez hát megjárta...

A király felriadt gondolataiból:

- Mi az?

- Mondok, ez megjárta, ez a legény... Bizony, a magunkfajta szegény paraszttal könnyen elbánnak az urak...

Salamon pedzette, hogy a legény nem hiába mondja ezt:

- Miért mondod ezt, Pál fiam?

- Csak azért, uram király, mert az jutott eszembe, hogy nekem is lecsaphatják még a kezem, ha nem sikerül ez a németországi utazás...

Salamon látta, hogy Pál vitéz nem esett a feje lágyára:

- Ne félj semmitől, fiam! Nem viszlek én bele benneteket semmi könnyelmű bolondságba. Egyelőre az asszonyért megyünk. Ez csak nem veszedelmes út? Aztán meg, akinek nyúlszív van a mellében, itthon is maradhat.

A vitéz elszégyelte magát:

- Nem azért mondtam, megkövetem. De annyi mindent fecsegnek a népek, rólad, uram!

- Hol?

- Hát itt is, ott is, de főként a palota körül...

- Mit fecsegnek?

- Hát, - tekergette a nyakát a legény - mindenféle szamárságot.

- Csak ki vele bátran. Vagy azt hiszed, nem tudom én, hogy csúfolnak a hátam mögött? Csak úgy hívnak: „a szép királyné férje” - hogy valami címem is legyen. Mert mi vagyok én most más? Olyan szegény legény, mint te. Egy király, akinek nincs koronája, trónja, semmije... De leszek én még több is a szép királyné férjénél!...

Pál vitéz megértette, hogy ez nem neki szólt. Ezt csak úgy magának mondta a király. Alázatosan lehorgasztotta a fejét. Salamon rászólt:

- No, beszélj hát! Mit fecsegnek rólam?

Pál összerezzen:

- Hát előbb is azt, hogy nagy bolondságot cselekedett László király, amikor szabadon engedett téged, uram. Aztán meg, hogy megint fel akarsz lázadni ellene. De még azt is mondják, hogy ha visszakerülsz a trónra, lerontod a keresztény templomokat, kiűzöd a papokat és megint táltosokkal áldozol erdei forrásoknál az öreg istennek.

Salamont elhagyta a türelme:

- Szamárság! Ilyen maszlaggal uszítják a népet ellenem. Hogy én megtagadnám a vallásom?! Ostobaság! Megmondhatod mindenkinek, hogy hazudik, ha ezt állítja... Különben ne mondj senkinek semmit. Értetted?

- Igenis - felelte megszeppenve Pál vitéz.

Salamon a legény szemébe nézett:

- Te, fiú, te is elhitted ezt a butaságot?

Pál vitéz fülig elpirult:

- Hát... izé... De most már nem hiszem!

Szótlanul lovagoltak tovább órák hosszat. A legény bánta már, hogy eljárt a szája. A király, aki magát egy sorba helyezte vele, a másik szegény legénnyel, ezzel az egy mondással megvette a szívét. Szerette volna jóvátenni a hibáját. De nem tudta, hogyan. Salamon pedig nem szólt egy szót sem.

Csak Esztergom határában szólalt meg a király. Azt mondta:

- Fiam, én nem akarlak erőszakkal a sorsomhoz láncolni. Ha jobbnak látod, menj vissza a seregbe, majd keresek mást, aki szolgálatomba áll.

Pál vitéz a fejét csóválta:

- Nem hagylak én el, uram, soha!

Az uton egy csapat lovaskatona jött velük szemben. Egy gyaloghintót fogtak körül, amelynek a négy rudját piros-fehér köntösű királyi szolgák vitték. A lovasok vezetője tisztelgett Salamonnak.

- Ki van a hintóban? - kérdezte a király.

- Kálmán és Álmos hercegek.

Salamon csodálkozva nézett a tisztre:

- Hová viszitek a gyerekeket?

- A király a báthi kolostorba viteti a két herceget: nevelőbe.

- Ki kíséri őket?

- A királyné udvarhölgye.

Salamon eleget tudott már. Kedvetlenül, rossz előérzettel folytatta útját Esztergomba.

XIV.

Ábrahám háza nem éppen díszes helyen állt Esztergomban. Csak a város végén, ahol a cigányok és egyéb nincsetlen népek sátrai kezdődtek. De szép, nagy épület volt. Falait jórészt régi római építmények köveiből róhatták össze.

Ábrahám Fehérváron is tartott házat. De ha a király Esztergomban székel, - és az év nagyobbik részét ott töltötte - akkor ő is a királyi székhelyen lakott: hogyha szükség van rá, kéznél legyen.

Házának utcai részén volt a pénzváltó boltja: nagy, kopár szoba, benne egy asztal és az asztalon mérleg és nagy pergamen fóliánsok. Azokba jegyezte fel Ábrahám a számadásait.

A sarokban a földön két kis hordócska állt.

Ábrahám a széken kuporogva, ezt a két hordócskát nézte.

Dél felé járhatott az idő, amikor kopogtak az ajtón. Ábrahám felsóhajtott és csak azután mondta:

- Tessék!

Salamon jött meg, Szolnok ispánnal.

- Megvan a pénz? - ez volt az első szava.

Az öreg zsidó a két kis hordóra mutatott:

- Ott van, abban a két kis hordóban.

- Tízezer ezüst?

- Tessék megemelni!

Salamon megpróbálta. De két kézzel is alig tudta megmozdítani a hordócskákat.

Szolnok ispán vette át a szót:

- Mindenesetre kinyitjuk a hordókat és megszámláljuk a pénzt.

Ábrahám mosolygott:

- Magam számoltam meg tegnap. De ha tetszik, átszámolhatjuk.

- Fölösleges, - mondta Salamon. - Add ide az adóslevelet, hadd írjam alá!

- Már elkészítettem.

És az öregember elővette a fiókból a pergamenlapot. Tollat és kalamárist is hozott. A tollat át-nyújtotta Salamonnak:

- Ide tessék!

Az ispán megszólalt:

- Előbb tán elolvasnánk?

De Salamon türelmetlen volt:

- Ábrahám nem kér többet, csak amire joga van. Ne töltsük az időt!

Aláírták az okmányt, meg is pecsételték. Ábrahám kérdően nézett a királyra:

- Hová szállítsam a pénzt?

Salamon az ispánra pillantott:

- Talán Szolnok ispánhoz.
- Estére ott lesz.

Salamon vette a kucsmáját; menni készült.

- Ne vedd rossz néven, Ábrahám, hogy meg sem köszönöm a szivességedet, de olyan hírt hallottam, ami sietésre int. A királyné várandós. Sietnem kell Németországba.

Ábrahám a szakállát simogatta:

- Értelek, uram. De különben is én tartozom neked köszönettel: Megtudtam, hogy te mentetted meg a lányom életét... Ha az egész vagyonomat kérnéd, azt sem tagadnám meg tőled.

Salamon bosszankodott:

- Jól van, jól van. Szívesen tettem. A leányod mondta el?
- Nem.

Salamon arca felderült:

- Ha itt a lányod, szólnék vele egy szót.
- Lehivatom.
- Nem szükséges. Fölvezet hozzá ez a fiú.

Józsúára mutatott, aki akkor lépett be a hátsó ajtón.

- Hé, fiú, vezess fel a kisasszonyhoz!

Józsué még sápadtabb lett, mint volt. Meghajolt és mutatta az utat a királynak. Ábrahám helytel kinálta az ispánt:

- Ha tetszik, felbontom addig az egyik hordót.

De az ispán elhárította:

- Hisz csak egy perc az egész. Inkább az adóslevelet olvasom el.

És akadozva, nagy ügyel-bajjal betűzgetni kezdte az adóslevelet. Az ispánnak nem volt erős oldala a betűvetés és az olvasás, de hát kevesen értettek akkor még ehhez a tudományhoz. A királyok se mindig tudtak olvasni. Az urak közt is ritka volt, aki tudott. Ábrahám maga segített hát neki. Mire végigolvasták az okmányt, mindketten beleizzadtak.

XV.

Salamon ezalatt Józsué vezetésével átment egy sötét és szűk udvaron és felmászott a csigalépcsőn az emeletre. Az ajtóban szőnyeget porolt egy asszony; a porszemek táncoltak a nap-sugárban. Az asszony még fiatal volt és dalolva püfölte a szőnyeget. Mikor meglátta az idegent, elhallgatott.

Józsué rekedten kérdezte:

- A kisasszony?

De az asszonynak nem volt ideje felelni. Eszter megjelent a küszöbön. Piros kendő volt a fején, piros papucs a lábán, a szoknyája térdig ért és két fehér lábszára meztelen volt. Mikor Salamont meglátta, az arca is piros lett, mint a kendője.

A király gyönyörködve nézte a leányt, amint a napsugár körülcsókolta:

- Még egyszer meg akartam köszönni a támogatásodat, - mondta és felé nyújtotta a kezét.

Eszter zavartan mutatta a magáét:

- Nem adhatom oda: lisztes. Épp a kenyeret dagasztottam.

Salamon arra gondolt, hogy Judit aligha tudna az urának kenyeret dagasztani. Mosolyogva, szótlanul nézte a leány ki-kivillanó rózsaszín térdét és fehérpettyes piros kötényét, amely mögött lázasan lüktetett fiatal keble.

Eszter jutott előbb szóhoz:

- Jaj, be se hívlak, uram, hogy ülj le nálunk! Józsué, vezesd be a vendéget, míg megmosom a kezem.

- De csak egy pillanatig maradhatok! - mondta Salamon, mert attól félt, hogy Eszter átöltözik és nagyon tetszett neki a leány ebben a paraszti ruhában.

A sápadt zsidó fiú pompás szobába vezette a királyt. Drága szőnyegek borították ennek a szobának a falait és a padozatát; aranyedények és aranygyertyatartók csillogtak az asztalon, elefántcsont faragványok, drágaköves szelencék heverték a gyöngyházzal berakott ládában, biborbársony székek sorakoztak a fal mellett. Salamon csodálkozva nézett körül:

- Tik hát szépen laktok itt, - szólt Józsuénak, aki némán és komoran állt az ajtó mellett, mint valami eunuch.

De a fiú nem válaszolt a királynak.

Eszter szökkent be az ajtón. Nem öltözött át, csak a kezéről mosta le a lisztet és a fejről vette le a kendőt. Salamon megjegyezte:

- Kár, hogy levetted a kendőt. Szép volt a fekete hajadon.

Eszter boldogan mosolygott:

- Beköthetem a fejem, ha úgy jobban tetszem.

Fölvett egy kék selyem terítőt és kacagva a fejére kötötte.

A király jelentősen nézett rá:

- Ez nem az igazi, a másik szebb volt.

Eszter intett Józsuénak:

- Józsué, hozd ide a piros fejkendőt! Kinn hagytam a konyhában!

Józsué úgy összeharapta a fogát, hogy csikorgott. De ment.

A király közelebb húzódott Eszterhez:

- Mikor beszélhetnék veled?

A leány keble nyugtalanul emelkedett:

- Miért?

- Ne kérdezd, Eszter. Én magam sem tudom... Egyedül vagyok, nincs senkim ezen a világon. Jól esne, ha valaki jó és gyöngéd lenne hozzám.

Eszter szép szeme nedves lett. Aggódva nézett az ajtó felé.

Salamon felsóhajtott:

- Hát nem felelsz?

A leány anyás mozdulattal simította végig a férfi kezét:

- Szegény király...

Salamon a fél karjával magához akarta ölelni, de Eszter elhúzódott tőle:

- Nem szabad. Vár a feleséged Mainzban!

A férfi keserűen nevetett:

- A feleségem?! Talán már nem is gondol rám... Senki sem volt jó hozzám eddig, csak te. És most te is eltaszítasz?

Már tudta, mivel férközhet az ábrándos leány szívéhez.

Eszternek könny szökött a szemébe:

- Ma este jöjj a szőlőnkbe, ahol először vendégünk voltál. Kiszököm hozzád egy percre.

A férfi megfedkezett róla, hogy király: ajkához vonta a leány kezét, amely az imént lisztes volt még a dagasztástól és csókjaival borította.

Eszter hirtelen megrebbent:

- Pszt! Józsué!

A fiú tényleg visszajött és gyanakvó tekintettel adta át a piros kendőt. Eszter nevetve kötötte a fejére:

- Nos, így már jól van?

- Igen, - felelte Salamon - így akarlak megtartani az emlékezetemben. Isten veled! És még egyszer köszönöm!

Józsué leakisérte az üzletajtóig. Ott a király egy aranyat nyomott a kezébe. Mikor a király eltűnt az ajtó mögött, a fényes aranyat a kútba dobta. A háta mögött Eszter hangja csendült meg:

- Józsué, mit dobtál a kútba?

A fiú szinte fuldokolva felelte:

- Én ezt nem birom ki, Eszter!

A leány kikacagta:

- Szamár vagy, Józsué! Közöséges szamár vagy, tudod?

Felcipelte magával az emeletre:

- Mit csináljak, hogy jókedvű légy?

Józsué nem felelt.

- Énekeljek neked? Vagy táncoljak? Ha akarod, hímezek neked valami emléket? Vagy megmutatom az új bársonyruhámat... No, ne légy már ilyen morcos!... Józsué!...

- Eszter - mondta végre a fiú - mit akart nálad a király?

A leány csodálkozva felelte:

- Ó, te csacsi, hát mit akart volna? Megköszönte a kölcsönt. Mert hiszen én vettem rá apát, hogy pénzt adjon neki.

- Nem igaz!

Eszter szeme szikrázott:

- Józsué!

De aztán átölelte a fiú nyakát és úgy kérlelte:

- No, ugye, nem gyanúsítasz többé? Elhiszed, amit mondok? Nem csinálsz olyan kellemetlenséget, mint a multkor, a vacsoránál? No, ígérd meg szépen, hogy okos leszel, hogy jó fiú leszel. Józsué, ha szeretsz?...

Józsué lehorgasztotta a fejét:

- Igérem.

Eszter akkor megcsókolta a fiú homlokát.

XVI.

Szolnok ispán összevont szemmel, mosolyogva figyelte a király arcát:

- Ugyan soká tartott az az „egy” szó...

Salamon nem felelt. A hirtelen jött szerelem megfájtotta a fejét. Egy éve nem volt már asszony a közelében és ez a fiatal, üde lány most egész megbolondította.

Nem is gondolt arra, hogy becstelenséget művel, hálátlansággal fizet a pénzért, Ábrahámnak. De épp így nem gondolt arra sem, hogy legyen büszke a zsidó kalmár, ha egy király öleli meg a lányát. Semmire sem gondolt, csak Eszterre, leányos, friss szájára, csodálkozó nagy szemére és gondolatban százszor magához szorította.

Mire az ispán házába ért, - a királytól odaköltözött - olyan volt, mint a részeg. Az ebéd nem ízlett neki; ha szóltak hozzá, nem értette, mit mondtak. Végre kiment a kúthoz és a fejére húzta a hideg vizet.

Ez kissé felfrissítette. Átöltözött, vadgalambszín köpenyt vetett a vállára és benyitott az ispánhoz:

- Én elmegyek. Ne várj haza, csak hajnalra. A pénzt vedd át. Majd holnap beszélünk a többiről.

- Hová még, uram? - kérdezte a hű ember.

Salamon vállat vont:

- Van egy kis utam. Ne félj, nem veszedelmes.

Az ispán furcsán mosolygott a bajusza alatt.

Salamon egymaga vágott neki az útnak. Sietnie kellett, ha estére a szőlő közelébe akart érni.

Amint szürke köpenyében az országúton lovagolt, senki sem hitte volna róla, hogy király. Inkább afféle szegény íródeáknak tűnt, akit a gazdája levéllel küldött valahová.

De Salamon örült most ennek. Rég volt ilyen kellemes délutánja. Úgy érezte magát, mint fiatalember korában, amikor először barangolt Mainz utcáin és egy szőke német lány rámosolygott.

Akkor is olyan hirtelen támadt föl benne a szerelem, mint most. De amint gondolkozott a dolgon, rájött, hogy első pillanattól fogva szerette ezt a leányt. Már akkor is, amikor a vízben, nedves, köntösében dideregve hozzásimult. És később is, amikor egyedül maradt vele, míg az apja megérkezett. És délelőtt, amikor megjelent a piros kendőben, meztelen lábán a piros papuccsal...

Salamon levetette a süvegét, mert úgy érezte, forró ólom van a fejében. Megpróbálta másfelé terelni a gondolatait. De hasztalan határozta el, hogy megnéz apróra minden fát, minden bokrot, amerre elhalad, gondolatai egyre visszatértek Eszterhez. Ha keréknyomot látott az uton, arra gondolt: az ő kocsija haladt arra az imént.

Hirtelen eszébe jutott, hogy nem hozott semmit a leánynak. Mégcsak egy násfát sem. Bosszúsan tépegette a bajuszát:

- Eh, sebj, - gondolta - majd holnap. Még jobb is, ha az apjának adom át, mintha nem is akarnék a lánnyal találkozni. Csak a hálám jeléül küldöm neki.

De hát üres kézzel mégsem akart beköszönteni.

Az útszélen gyönyörű őszirózsák pompáztak. Fehérek, lilák, rózsaszínűek. Salamon leszállt a lóról: szedett egy bokrétára valót, a kardkötőjéből kihúzott egy aranyszálát és átkötötte vele a virágok szárait. Úgy folytatta az útját a szőlő felé.

Mire odaért, beesteledett. Az égen ragyogtak a csillagok; a sötétségben csak tapogatózva haladhatott előre.

Jobbra-balra nézett, merre lehet a szőlő, ahová igyekszik, hol pillant meg valami világosságot. Végre a közelben halvány fény villant fel sötét lombok mélyén. Lovát egy fához kötötte. Megállt és várt. Néhány pillanat múlva mintha ajtónyitást hallott volna. Aztán közvetlen közletről felé súgta valaki:

- Erre... erre!...

Követte a hangot és néhány bizonytalan lépést tett. Ekkor egy finom, női kéz kapcsolódott a kezébe és gyorsan maga után vonta.

Salamon megismerte Eszter kezét, amelyet délelőtt csókjaival borított. A leány illata megcsapta. Úgy ment utána, mint az alvajáró.

Némán siettek át a kerten. Megkerülték a házat és a tornácról beosontak egy szobába.

Eszter betette az ajtót, hallgatózott, s hogy minden csendes volt, óvatosan meggyújtotta az asztali mécsest. Salamon csak most kérdezte meg:

- Apád?

- Már alszik. És Józsúát a városban hagytuk...

Kitárt karral fordult a leány felé. Eszter odasimult a férfi széles mellére. De a következő pillanatban már szégyenkezve, biborarrccal futott a szoba másik végébe és ledobta magát az ágyra. Sírt.

A férfi hozzásietett:

- Eszter... Hát miért sírsz?

A leány könnyben úszó szemmel nézett fel rá:

- Mert most látom csak, milyen bünt követtem el. Megcsaltam az apámat...

Salamon leült a leány mellé:

- Hát sírva fogadsz engem, aki vigasztalást keresek nálad?

Eszter megrázta a fejcskáját:

- Nem sírok már...

A férfi megsimogatta a leány arcát, amely csupa könny volt:

- Így már jól van. Ezt szeretem. Ülj ide mellém, nézd, mit hoztam neked: virágot. Magam szedtem az uton. De holnap kapsz egy nyakláncot, csupa gyémánt és rubint.

Eszternek most jutott eszébe, hogy meg se kínálta a vendégét:

- Nem vagy fáradt, uram? Hoznék egy pohár bort.

Salamon mosolygott:

- Csak ha te is velem iszol.

Eszter kiosont az ajtón.

A férfi körülnézett a lányszobában. A fal mellett, az ablakkal szemben oszlopos kék selyem mennyezetes ágypompázott, selyem volt a paplanja, csipke a vánkosa, az asztalon ezüst mécses; a sarokban faragott ládák; a falon ezüstitű tükör. Az ablak párkányán barna kancsó állt, Eszter abba tette a virágot.

Egy perc múlva visszatért a lány. És Salamon meglepve látta, hogy ugyanaz a ruha van rajta, mint délelőtt.

- Átöltöztem, - mondta mosolyogva. - Az imént elbúsítottalak, most fel akarlak deríteni.

Közben töltött a borból, a drága metszett pohárba.

A király megfogta a poharat az egyik kezével, a másikkal magához vonta Esztert:

- Csak úgy iszom, ha te is megízleled.

A leány most nem ellenkezett. Remegve simult a férfihoz. Piros nyelvecskáját belemártotta az aranyszínű italba, s megnyalta utána a szájacskáját. Salamon egy hajtásra kiitta, amit meghagyott.

- Így, most megittam a szerelmedet! - mondta nevetve.

A leány is kacagott:

- Látod, megtettem a kedvedet: fölvettem a piros kendőt, ittam a borból, most engedj el szépen és beszéljünk. Mondd el, amit akartál...

De a férfi nem eresztette el:

- Majd később. Maradj most!

Eszter tusakodva tépte ki magát az ölelésből. Fürgén, mint a zerge, szökölt az ajtó felé. Salamon elfogta, úgy kérlelte:

- Csendesesen... meghallja apád!

Eszter megállt. Ráeszmélt, hogy hiába minden, - hogy a két veszedelem közül az utóbbi a nagyobb. Újra sírni kezdett és fejét a tenyerébe temette.

Salamon megsajnálta. Simogatta, becézgette, vigasztalta a lányt. Az hálásan mosolygott rá a könnyei közül.

S mikor a férfi gyöngéden homlokra csókolt, maga kínálta már felé az ajkát.

XVII.

Még alig derengett, amikor Salamon kilépett a kert kapuján. Úgy rémlett neki, mintha a sötétben, egy égő szempár villanna felé a fák alól. De ez csak egy pillanatig tartott, aztán gyorsan elindult az uton a fa irányában, ahová a lovát kötötte.

Az éjjel eshetett, mert a levelekről nehéz esőcseppek peregtek a földre és csigák ropogtak a lábai alatt. Keleten pirkadni kezdett a hajnal. A szőlőkben szerteszét versenyt kukorékoltak a kakasok.

Noha nem aludt egy percet sem, soha ilyen frissnek, egészségesnek nem érezte magát. Vidáman, délcegen ült a nyeregben és gyöngéd szeretettel gondolt a lányra, aki ezzel a boldogsággal megajándékozta. Türelmetlenül várta már a következő szerdát, amikorra Eszter újra találkát ígért neki.

Porosan, fáradtan és mégis jókedvűen toppant be Szolnok ispánhoz:

- Megjöttem.

- Hozott Isten, uram! Itt a pénz.

- Tudtam. Ábrahám rendes ember. Amit ígér, megtartja... Hanem bontsd ki az egyik hordót, szükségem van párszáz márkára.

- Fegyverre? Katonára?

- Arra is, másra is. Kell no!

Az ispán nem kérdezősködött tovább. Felbontotta az egyik hordót és a király tenyerébe számolt kétszáz ezüstöt.

- Elég lesz?

- Talán.

Ebéd után szundított egy kicsit az ispán farkasbőr pamlagán. Aztán egy ötvöshöz sietett, kiválasztotta a legszebb művű kecses aranyláncot, harminckét remek gyémánttal és rubinttal. Meg se kérdezte, mi az ára: letette a kétszáz ezüstöt erszényestől az asztalra. A zsebébe gyűrte az ékszer és Ábrahámhoz indult vele.

Az öreg csodálkozva fogadta:

- Csak nincs hiba a pénz körül?

Salamon nem mert az öregember szemébe nézni:

- Nincs, - felelte zavartan. - Nem azért jöttem. A leányodnak hoztam egy kis emléket, hálából, hogy szószólóm volt.

Átadta a láncot.

Ábrahám hálálkodott:

- Uram király, ez igazán...

De Salamon nem várta be a hálálkodás végét:

- Csak ezt akartam, Isten áldjon!

És elsietett.

Ábrahám még mindig csodálkozva nézte a láncot. Percekig tartotta, méregette a kezében, míg ráeszmélt, hogy át kellene adni a leányának. Csöngetett és behívatta Józsuét:

- Nézd már, mit hozott Salamon Eszternek!

És nyújtotta felé a láncot.

Józsué elkapta a kezét, mintha a lánc tüzes lett volna:

- Látom.

Ábrahám a fejét csóválta:

- Bolond vagy te, Józsué.

A fiú sóhajtva felelte:

- Néha már magam is azt hiszem, bátyám.

XVIII.

Salamont olyan boldoggá tette ez a kaland, hogy megfeledkezett minden másról. Nem gondolt a terveire, sem Charitas jóslatára, nem gondolt Juditra, még arra a veszedelemre sem, hogy a királynénak fia születhet.

A pénzes hordócskákhoz hozzá sem nyult. A nappalokat átheverte az ispánnál; az estéket pedig többnyire künn töltötte Eszterék szőlője körül. Ha találkájuk volt, a leánynál, ha nem, a kert előtt. Ott ücsörgött a sövény hosszában s ha a sötét éjszakában semmi nesz sem hangzott, mint valami tolvaj, átugrott a kerítésen s a tornácra lopódzott, odakuporodott az ablak alá és úgy leste a leány lélegzetét. Úgy viselkedett, mint egy kamasz, aki először izleli a szerelmet.

Egy éjjel ott lepte meg a küszöbön Eszter. Mindketten mámorosak voltak a boldogságtól. Egyszer majd a lábát törte, mikor zuhogó záporban menekült Ábrahám elől, aki váratlanul méccsessel lépett ki az ajtón.

Szolnok ispán bosszúsan látta, hogy a király ellustul, nem törődik semmivel. Néha dörögött is a szakállába:

- Ugyan kár volt azt a töméntelen pénzt kölcsönkérni. Olyan jól viseljük magunkat, hogy akár a félországot ránk bízhatná László...

Salamon úgy tett, mintha nem hallotta volna. Kiütközött belőle a sűrű, lusta orosz vér, amelyet az anyjától örökölt.

Hanem egy októberi napon mégis csak határoznia kellett.

Pál vitéz jelentkezett nála egy reggel:

- Együtt van a csapat, uram király!

Salamon felült a farkasbőrön:

- Micsoda csapat, fiam?

Hirtelenében meg is feledkezett róla, mivel bízta meg a legényt. Pál kissé csodálkozva nézett rá:

- Hát, akiről beszélni tetszett a szentmártoni országúton.

- Hja, igen, - eszmélt rá Salamon, - hát együtt van? Hány ember?

- Velem együtt tizenkettő.

- Megbízhatók, bátrak?

- Mind egy szálig.
- Mit kérnek?
- Rád bízzák magukat, uram király...
- Jól van. Írasd össze a nevüket az ispán úr deákjával. Azután add ide nekem az írást.

Pál vitéz sarkonfordult. Az ajtóban még eszébe jutott valami:

- Hanem a legényeknek nincs ám lovuk, sem egyebük, ami kell!
- Arról én gondoskodom.

Salamon az ajkát harapdálta. Vége a szép doromboló, magakábító napoknak. Most már tényleg cselekedni kell, mert télen nem igen lehet Németországba utazni.

Elhatározta, hogy másnap elmegy Lászlóhoz, elkéri tőle a tizenkét legényt kísézőnek és bejelenti, hogy elutazik a feleségéhez. Úgy készült erre a látogatásra, mintha László lett volna az esztergomi kovács, aki a fogakat húzza.

Dehát ezen át kellett esni.

A palotában csodálkozva fogadták (persze, mióta az ispánhoz hurcolkodott, alig járt ott néhányszor) és mindjárt a királyhoz vezették.

Mióta a királyné áldott állapotban volt, László csak a nappalai egy részét töltötte vele, rendszeren a déli órákat, amikor már elvégezte a hivatalos teendőit. Most is ott ült az asszonya mellett a kerti szobában és mosolyogva nézte, amint Adelheid fürge kézzel parányi főkötőt varrt a gyermek számára.

Salamon ezt a családi jelenetet zavarta meg, amikor belépett.

László elébe ment a vendégnek, Adelheid csak ülve nyujtotta csókra a kezét. Most voltak először hatszemközt, mióta Salamon kiszabadult.

- Látom, gyermekfőkötőt varrsz, - kezdte kényszeredetten Salamon. - Bizony, az én Juditom még nem dolgozott ilyesmin...

- Te vagy az oka. - mondta ellenséges indulattal Adelheid - ha többet lettél volna mellette, majd varrt volna ő is.

László védelmébe vette a vendéget:

- Salamonnak nagyon hányatott sorsa volt. Nem tehet róla... Jóformán alig voltak házások...
- Épp azért jöttem, - kapott a szón Salamon, - mert búcsúzni akarok: ellátogatok egy kicsit az asszonyhoz. Megnézem, emlékszik-e még rám?
- El akarsz menni? - kérdezte László.
- Igen. Tulajdonképpen úgy illett volna, hogy még augusztusban útra keljek, dehát elhúzódott a dolog...

- Persze elhúzódott, - mondotta mosolyogva Adelheid. - Egy ilyen nagy utazást elő kell készíteni... Szegény ember, mennyit fárad a feleségéért! Mondják, hogy naponta kétszer is megteszi az útát Esztergom és a pilisi szőlők közt...

László csodálkozva nézett a feleségére. Láta, hogy tud valami titkot Salamonról, amit még nem mondott el neki s hogy ez a titok kényes természetű lehet, mert a zömök, erős férfi elpirult, mikor a királyné a pilisi szőlőket emlegette.

Salamon azonban úgy tett, mintha nem értette volna el a célzást. Folytatta a beszédét:

- Hát bizony sok mindent el kellett előbb intéznem. Hiszen nem léphetek az asszony elé úgy, mint valami koldus. Kisérétről kellett gondoskodnom. Meg aztán összeszedtem vagy egy tucat legényt, aki velem jön majd, ha beleegyezel.

Adelheid is bólogatott:

- Miért ne? Egy Árpádházi hercegnek illő kíséret jár.

- Nem hercegnek: *királynak!* - javította ki csöndesen Salamon.

- Igaza van, - szólt László. - Salamon sohasem mondott le a címéről.

- Miért is mondott volna le, - jegyezte meg mézesen az asszony, - mikor neki van egy olyan jó rokona, aki mindent elnéz és mindent eltűr?! Bezzeg az én apám és Henrik császár közt nem ment babra a játék!

- Nem ám, - felelte most már paprikásan Salamon. - És lásd apádurad, szegény otthagya a fogát az Elster mellett. Akkor már csak kedélyesebb volt ez a mi atyafiságos kis vetélkedésünk.

László kényelmetlenül feszengett a helyén. Nem tudta, mikor csap le a villám. Mert a felhők már gyülekeztek. Másról kezdett beszélni:

- Pénzed van az útra?

- Köszönöm, van.

- Még kölcsön is adhatsz belőle, igaz-e rokon? - nevetett Adelheid.

- Ugyan? - csodálkozott László - hiszen még nem kaptad meg a birtokaidat...

- Hja, aranyat, ezüstöt bányásznak most a pilisi hegyek között - csúfolódott a királyné. - De persze, nem mindenki jut hozzá, csak az ilyen deli legények...

Salamon lenyelte a mérgét:

- Gyors szárnya van itt a pletykának. Jó kémei lehetnek királyné asszonyomnak...

- Csak a feleségednek ne legyenek jobbak, - vágott vissza Adelheid. - Mert úgy mondják, átkozottul szép a pilisi hegyek tündére, aki az aranyat osztogatja...

- De nekem nem ő osztogatta! - pattant fel Salamon.

László a vállára tette a kezét:

- Hadd! Nem látod? Jókedve van, ingerkedik veled. Hiszen tudod: állapotos asszony szeszélyes. Majd abbahagyja...

A szép asszony úgy ült az ablaknál, mint a macska, amelyiknek sikerült megfogni az egeret. Elégedetten nyalja a száját, de - már új ugrásra készül. Ártatlan arccal kérdezte:

- És aztán, mi a terved?

Salamont váratlanul érte ez a kérdés.

- Aztán? Mikor?

- Ha megjártad Németországot.

- Nem tudom. Hazajövök gazdálkodni a birtokaimra az asszonnyal.

- Reméljük, hogy eljön veled, - mondta mosolyogva a királyné. - Szívesen fogjuk látni, noha az ő bátyja és az én atyám ellenfelek voltak. Már csak miattad is szívesen fogadjuk majd őt is, meg a kísérőit is...

És hirtelen megkérdezte:

- Mit gondolsz, milyen nagy kísérettel számoljunk? Mennyi embert nélkülözhet most Henrik?

- Henrik?

- No igen. Hiszen a bátyja csak ad mellé kíséretet, vagy nem?

Salamon csak most vette észre, hogy Adelheid miféle kíséretre gondol. Hetykén felelte:

- Van az én sógoromnak elég embere. Fél kézzel is móresre tanítja a gögös Hildebrand barátot!

- Kérlek, Salamon, - szólt komolyan László, - ne beszélj így a pápáról!

- Az én szememben nem pápa már VII. Gergely! Letette a brixeni zsinat. Nekem Gergely már csak marad, aki volt: Hildebrand, a toscanai földművesivadék! Az én pápám III. Kelemen!

És magyarázni kezdte, hogy a brixeni zsinat törvényesen ült össze és így határozata a kánonjog szerint is érvényes.

Adelheid gúnyosan mosolygott:

- Hol tanultad meg ilyen alaposan a kánonjogot? Talán bizony a pilisi szőlőben?

- Kánonjog ide, kánonjog oda, - felelte Salamon, - III. Kelemen a pápa, nem Gergely. Nem adok a tiarájáért egy fületlen gombot. Mindennek eljő az ideje! Megfizet most neki a sógorom Canossáért! Ha Rómát beveszi és szövetezik a görög császárral, ki állhat neki ellent?

- A jövő Isten kezében van, - mondta szeliden László - és övé a bosszú, nem a miénk. Guiscard Róbert még fölmentheti az ostrom alól a pápát és akkor kútba esik Henrik egész terve.

- Guiscard Róbert? - kacagott Salamon. - Örül, ha a görögökkel megbirkózik! És az ögrófnéjára, Matildra hiába számít Gergely!

László csöndesen felelte:

- Ne porlekedjünk mi ezen, öcsém. Nem a mi ügyünk. Intézzék el ők maguk között a civódásukat. Te búcsúzni jöttél, mert a feleségedhez készülsz. Mi atyafiságos érzéssel állunk rendelkezésedre. Amire szükséged van, megkapod. Búcsuzzunk el barátsággal, ahogy megfogadtuk a templomban, Isten előtt.

Salamon fölkelt.

- Igazad van. Isten veled, László!

A királynénak kezecskólt.

- Isten veled, Adelheid! Ha megjövök, nem feledkezem meg rólad...

Adelheid kacagva kiáltotta utána:

- Hány embert küldjek az ajándékért?

Salamonnak ökölbe szorult a keze. Úgy dörmögte maga elé:

- Oda küldheted te az urad egész hadseregét, az is kevés lesz! Csak győzzön Henrik Rómában!

A palotanagy alázattal kísérte le a lépcsőn. Salamon rámosolygott, mintha legjobb kedvében volna. Csak mikor kiért a kapun és átment a tér tulsó oldalára, akkor lobbant fel szemében a gyűlölet lángja. Visszafordult és rátekintett volt palotájára.

A palota felett rózsaszínű bárányszerű felhő lebegett. Mintha tűz visszfénye lett volna.

XIX.

László megvárta, míg Salamon léptei elhangzottak a folyosó kőkockáin, aztán a feleségéhez fordult:

- Ezt nem kellett volna, Adelheid...

- Mit nem kellett volna? - csodálkozott a királyné.

- Ennyire megbántani.

- Hát megbántottam én egy szóval is?

- Magad is tudod, hogy megbántottad. Meg akartad bántani. Rosszul tetted, Adelheid. Hisz úgy is eléggé megtörte az élet szegényt...

- Szegényt?! - kiáltott a királyné, összecsapva két kezét. - Te még szánni tudod ezt az embert, aki megfojtana egy kanál vízben?!

- Sajnálom, - mondta sóhajtva László, - sajnálom, mert a vérem; mert király volt és ma koldus; mert trónon ült és a sárba bukott.

- Maga kereste; úgy kell neki!

- Nem egészen úgy van. Rossz tanácsadói voltak. Hamis útra terelték. Hős lehetett volna belőle, vitéz és nagy király. Méltó Árpád-sarj. És ime mi lett belőle...

Adelheid az ura szemébe nézett és jól megnyomta a szót, úgy felelte:

- Elszánt kalandor, aki zsidóktól kér pénzt, hogy orgyilkos tört köszörüljön számodra...

László tompa hangon kérdezte:

- Hallottál tán valamit?...

- Salamon tízezer ezüst márkát vett kölcsön Ábrahám zsidótól. Már meg is kapta a pénzt. Az egyik német szolgám jó viszonyban van a zsidó egyik emberével. Az mesélte.

- Ábrahám tudna Salamon terveiről?! - rázta a fejét hitetlenül László.

Adelheid felvonta finom, barna szemöldökét.

- Nem tudom...

László fel és alá járt a szobában. Képtelenségnek tartotta, hogy az okos, óvatos Ábrahám, aki annyi jó üzletet bonyolított már le az ő megbízásából, kalandos célokra ekkora összeget, de akár egy dénárt is kockáztasson. Ábrahám nem tudhat Salamon titkos terveiről, - ha ugyan vannak ilyen tervei a bukott királynak.

Adelheid nem zavarta Lászlót gondolataiban. Csöndesen varrt az ablak mellett. Csak percek múlva szólalt meg:

- Ha jónak látod, utána járatok a dolognak.

- Egyelőre nem szükséges, - felelte László.

Fölvette aranyperemű, fekete süvegét az asztalról és felcsatolta a kardját. Ebéd előtt volt még egy hivatalos útja. Megcsókolta az asszonya homlokát és az ajtó felé indult. De alig tett pár lépést, megfordult.

- Az a pilisi eset, az micsoda? De csak úgy akarom tudni, ha nincs nő a dologban.

Adelheid felvonta gömbölyű vállát és pajkosan mosolygott.

László bajusza alatt is elsuhant egy mosoly.

- Szóval asszonyhistória... Hadd élje világát! Azt hiszem, úgylát hiába kéreznék vissza az asszonyához...

Kinyitotta az ajtót. S ahogy kilépett rajta, szálaz, öles termete csaknem beleütközött a szemöldökfába.

XX.

Józsue nem ivott bort. Bolyongásai közben a spanyol, német és olasz városokban csak a Talmud, a vallástudomány érdekelte; Ábrahám gazdag asztalánál sem jutott eszébe soha, hogy ő is megkóstolja a finom borokat, amik az asztalra kerültek. De egy idő óta be-besurrant a városvégi lacikonyhába, ahol katonáknak, szolgálknak, cigányoknak és más szedett-vedett népségnek mérték olcsó pénzen az italt. Rendszerint kora reggel jött porosan és sápadtan, kócos hajjal és zavaros, gyulladt szemmel, megitta a bort, amit elébe tettek és ült mozdulatlanul, maga elé meredve, percekig. Aztán hirtelen felriadt és elsietett az Ábrahám háza irányában.

A fiút rettenetesen megviselték az utolsó napok. Mióta Salamon meglátogatta Esztert, valósággal kémkedett a leány után. Ebéd végeztével, ha Ábrahámék kikocsiztak a szőlőbe és rábízták az esztergomi házat, kisvártatva ő maga is utánuk lopózkodott, mert sejtette, hogy Salamon csak odakünn találkozhat titkon a leánnyal.

Ilyenkor felkéreznék valamelyik parasztszekérre és napszállat után, ha kiért a szőlőbe, lesbe állt az országúton, vagy a kertben. Már az első éjjel az ő égő szemét látta Salamon a sötétben, mikor kilopózkodott a kapun. A fiú attól fogva minden éjjel ott virrasztott a sövény előtt - néha napokig is hiába, - hogy lássa: jön-e Salamon. És ha jött, véresre marta az ajkát és az öklét rágt a keserűségében, amíg azok benn, a tornácra nyíló szobában, a puha, meleg fészekben összebújtak.

Szólhatott volna Ábrahámnak, magának Eszternek, összedönthetett volna mindent; de ez a gyötrő szenvedés a szerelméért valahogyan jobban esett neki. Nem is volt elég bátorsága, hogy a kemény, lobbanékony Salamonnal kikezdjen. Hát csak virrasztott az egyre hűvösebb éjszakában, az októberi szélben, a zörgő avaron és reggel támoiyogva bukott be a kocsmá ajtaján. Az ital tartotta már benne a lelket.

Ábrahám néha meg is kérdezte tőle:

- Józsue, miért vagy ilyen sápadt? És miért iszol bort reggel? Érzik a lehelleteden. Ebédnél, vacsoránál bezzeg hiába kínálunk.

Ilyenkor kitérő választ adott:

- Fáj a gyomrom. Ez megjavítja.

Esztert valósággal kerülte. A leány is őt. Az asztalnál sem beszéltek egymással és ha néha mégis ráemelte a tekintetét, a leány lesütötte a szemét.

Egy reggel, amikor ismét betért egy pohár borra a lacikonyhába, egy kövér, aprószemű szőke ember telepedett mellé:

- Nem meg vagy pénzváltó, zsidó?

A beszédén látszott, hogy német.

Józsúé kedvetlenül felelte:

- Nem.
- Mintha látni én téged már a pénzváltó házában.
- Lehet, ott lakom.
- Nekem is kellene kis pénzváltás, megcsinálod? De ti csak nagyuraknak adni pénzt, ugye?

Józsúé nem felelt. Figyelni kezdte az embert. Az pedig folytatta:

- Hozzátok járni csak hercegek, ispánok, mind kérni zsidótól pénz, adni adóslevél. Mindenki tartozni zsidóknak. Hallom, még egy király is járta nálatok. A Salamon kapni sokezer ezüst-márka. Igaz?

Józsúé nem felelt.

A német közelebb hajolt a fiúhoz:

- Azt beszélük, - mondta bizalmasan - hogy akarja csinálni megint lázongás, arra kell neki pénz.
- Ostobaság! - felelte rekedten, száraz torokkal Józsúé.

A német most már abbahagyta a kertelést:

- Te zsidó, szeretsz te a pénz? Ha szeretsz, tudjál meg, mi terve megvan Salamonnak?
- Hogy tudjam én azt meg? - mondta ingerülten a fiú. - Nem vagyok én se kém, se gondolat-olvasó!

A kövér, szőke ember hangtalanul nevetett:

- Arra más mód is megvan!
- Micsoda mód?!

Az idegen most már a füléhez hajolt Józsúának, úgy suttogta:

- Van valaki, aki biztosan tud egyet más...
- Kicsoda?
- Akihez kijárja Salamon titokba, éjjel, szőlőbe. A zsidó lány!

Józsúé reszketve ugrott fel:

- Hazugság!

A kövér ember szeliden mosolygott:

- Na, na, na... azért még nem kell kiabálj! Te nem tudni semmit. Én nem akarni pénz. Szamár vagy! Nekem elhihetsz!

Fölkelt és fizetett. Aztán fütyörészve távozott.

A korcsmáros Józsúához lépett:

- Mit akart tőled ez az ember?
- Semmit, - felelte Józsúé.
- Hm... mintha veszekedettetek volna. Pedig ezzel nem ajánlom, hogy tengelyt akassz, mert ez nagy úr!
- Ez?
- Ez hát. A királyné kíséretéhez tartozik. A királyné embere.
- Micsoda embere?

- Mi csak Theobald mesternek hívjuk. De mit tudom én, mi lehet ez a németek között?

Józsué dobogó szívvel ment haza. Félrevonta Ábrahámot és azt mondta neki:

- A királyné egy embere megfogott, hogy mit tudok Salamon terveiről. Pénzt ígért, ha elárulom neki, vagy megtudom valahogy, hogy mire kell neki a pénz?

- Mit tartozik ez reám? - kérdezte az öregember. - Én nem titkolom, hogy hiteleztem neki.

- Nem látod, hogy ebből baj lesz?

- Mi baj lenne? A király ismer engem. Tudja, hogy becsületes ember vagyok.

Józsué otthagytá az öreget. És fölkereste Esztert. Hetek óta először. A leány csodálkozva, de kedvesen fogadta. Azonban Józsué le sem akart ülni nála.

- Csak azért jöttem, hogy figyelmeztesselek valamire.

És elmondta, hogy a királyné embere pénzt kínált neki, ha megtudja a leánytól, mit tervez titokban Salamon.

- De hiszen én nem tudok semmiről! Honnan is tudnék! - mondta sápadtan a leány.

- Én elhiszem, - felelte kínos mosollyal a fiú. - De hogy ők elhiszik-e majd?!...

- Mit tegyünk? - siránkozott Eszter.

- Ne sírj, - szólt a fiú. - Ez az ember talán csak a maga szakállára dolgozik. Keresni akar, talán nincs is veszedelem. Mindenesetre jó volna, ha rávennéd apádat, hogy elutazzék veled.

- Apám nem fog elmenni innen, öreg már és ide köti az édesanyám sírja.

Csönd lett. Csak az udvaron nyikorgott a kerekeskút. Végre Eszter megkérdezte:

- Józsué, nem ülsz le nálam?

- Nem!

- Miért vagy ilyen makacs?

A fiú a szívére mutatott:

- Te nem tudod, hogy fáj itt bent...

A leány szeme nedves lett:

- Szegény fiú... Mondd, haragszol rám?...

A fiú felemelte a fejét. A tekintete fájdalmas volt és szenvedő:

- Én még most is, még így is...

Nem fejezte be, csak a kezével legyintett lemondóan. Eszter megfogta két kezével a fejét, hogy megcsókolja.

De Józsué nem hagyta. Lerohant a lépcsőn.

XXI.

Egy októberi reggel azzal keltette föl Salamont az ispán, hogy minden előkészület megtörtént az utazásra.

Valóban, az udvaron szép sorjában ott álltak már a társzekerek a poggyással, a tizenkét legény is ott sürgött-forgott a lovak körül (Pál vitéz osztogatta nekik a parancsot) és hozták már Illye úr és Urkund úr málháit is. Ez a két úr szintén Salamon párthíve volt és a király őket kérte fel, hogy kísérik el a feleségéhez.

Az ispán már a pénzhordókat is fel akarta rakatni az egyik szekérre, de Salamon másképp rendelkezett:

- Csak holnap reggel indulunk!
- Miért? - kérdezte az öreg ispán.
- Még búcsúzni akarok valakitől.

Szolnok ispán nem felelt. Tudta, hogy kitől akar búcsúzni a király. Mert Pál vitéztől ő is értesült már a kirándulásairól.

Salamon tényleg nem búcsúzott még el Esztertől. Mióta a királynénál járt, szándékosan kerülte a leányt, nehogy kellemetlensége legyen ő miatta. Egyszer kért csak tőle találkát, de Eszter azt felelte, hogy gyöngélikedik. Most újra üzent neki. Megüzente, hogy búcsúzni akar, a leány vissza üzent, hogy várja estére.

Salamon szinte félt ettől a búcsútól. Jobb szeretett volna búcsú nélkül elmenni, vagy még inkább itt maradni és folytatni az izgalmas, édes bújócskát a leánnyal. Mióta Eszter a kedvese lett, korántsem vágyódott már Judit után. Meg aztán maga sem tudta, hogy fogadják majd Németországban.

Szórakozottan, csaknem kedvetlenül indult a találkára. Amerre ment, sárga avar ropogott már a lova patkója alatt. A fák ágain ezüstösen csillogott a bikanyál, a feje fölött varjúk károgtak. Az este is gyorsabban borult a hegyekre, mint máskor és az út utolsó részét koromsötétségben tette meg. De Salamon jól ismerte a járást a sötétben is. Megtalálta azt az öreg bükkfát, amelyhez a lovát szokta kötni és a kertajtót is megglelte a sövény végén.

Az ajtó nyitva volt, tehát Eszter várta. A leány az utóbbi időben már nem ment elébe az ajtóhoz, csak a tornácról leste, mikor jön.

Most is ott állt, fekete bársonyruhában, a vállán piros és sárga virágos selyemkendővel.

Nem szólt, csak némán borult a férfi vállára.

Salamon magához ölelte és bevitte a szobába. Két kezével megfogta a fejét és úgy nézett a szemébe, hosszan, percekig, mintha be akarná vésni lelkébe a leány arcát, örökre. Valami furcsa, bolond érzés azt sugta neki, hogy sohasem látják egymást többé.

Eszter két szeméből szerelmes odaadás sugárzott felé.

Igy álltak sokáig mozdulatlanul. Egyikük sem szólt egy szót. Künn megeredt az eső és egyhangúan kopogott a tornác fatetején.

Salamon törte meg először a csendet:

- Én búcsúzni jöttem, Eszter. Mennem kell Németországba.
- Tudom, - felelte fájdalmas mosollyal a leány.
- Te most azt hiszed, - folytatta a király, - hogy a feleségem miatt megyek.

Eszter lehajtotta a fejét:

- Akkor sem szólhatnék semmit. A feleséged! Ki vagyok én a te életedben hozzá képest! Senki. Egy kis zsidó lány, ki az utadba került...
- Nem, Eszter! - mondta melegen a férfi. - Egy kis zsidó lány, aki akkor ölelt a szívére, amikor a legboldogtalanabb voltam.

A leány ott állt vele szemben. Salamon két karjával átfogta a derekát és a szemébe nézett:

- Nem, Eszter, - folytatta, - nem akarlak ámítani. Bevallom, míg fogoly voltam, gyötrődve vágyódtam egyre a feleségem után. De megtudtam, hogy rám se gondolt, mialatt raboskodtam. Egy levelet, egy sor írást se küldött. Azt se kérdezte: élek-e még? A bukott király nem érdekelte. Téged nem esketett össze velem síríg tartó hűségre az esztergomi érsek, mégse kérdezted: van-e valami reményed, hogy újra király leszel? Ide adta a szomorú, meggyötört embernek a legdrágább kincsét: a szívedet.

Eszter szeméből kibuggyant két csillogó könnycsepp, végigpergett sápadt arcán, s mint két gyöngyszem perdült alá a fekete bársonyruhára.

- Eszter, - folytatta suttogva a király, - neked elárulom: én a trónom miatt megyek Németországba. Nekem megjósolta egy szent apáca, hogy újra korona lesz a fejemen. De neked erről persze nem szabad tudnod. Apádnak sem! Mert rajtatok állnának bosszút miattam.

A leány megborzongott:

- Józsúát le akarta pénzelni a királyné egyik embere, hogy tudja meg tőlem, mi a terved.

- Gondoltam. A királyné sejt valamit. Azért is nem jöttem hozzád az utóbbi napokban. Ki az a Józsúé? - kérdezte aztán.

- Az a fiú, aki az apám üzletéből hozzám vezetett.

- Megbízható?

- Igen... Halálosan szerelmes belém...

Salamon szánakozva mosolygott:

- Szegény ördög!

Eszter átkarolta a férfi nyakát és megkérdezte:

- Fogsz-e rám gondolni a szép, szőke feleséged mellett? Eszedbe fog-e jutni a kis, ostoba, ábrándos zsidó lány, aki olyan nagyon-nagyon boldog volt melletted?...

A férfi magához ölelte a lányt:

- Mindig... mindig csak rád fogok gondolni. És üzenek neked, amikor csak lehet. És ha egyszer visszajövök, majd meglásd, milyen boldogok leszünk!...

- Akkor? - sóhajtott Eszter. - Akkor te már a királynéddal jössz ide vissza...

- De ez a kis szőlő akkor is itt lesz és te akkor is várni fogsz rám titkon a tornácon és én akkor is eljövök hozzád esténként és a lábad elé rakom az egész országomat.

Eszternek olyan jól esett ez a beszéd, a férfi forró bársonyos hangja. Ő is épp úgy érezte, mint Salamon, hogy ez az álom talán sohasem fog valóra válni, de azért mohón ringatta bele magát az illúzióba. A szobában csend volt. Csak a szívük dobogott, összesimulva, boldogan.

*

Eszter lehunyt szemmel, mosolyogva ült a király mellett, fejét a vállára fektette. Így ült sokáig mozdulatlan. Végre ráemelte szemét Salamonra és úgy suttogta:

- Milyen jó volna így meghalni...

Odakinn kakas kukorékol, rekedten és hosszan.

Salamonnak búcsúznia kellett, hogy a hajnal ott ne érje.

Eszter feltekintett és ijedten kapaszkodott a férfi vállába:

- Hát igazán, elmégy?... Itt hagysz?... Talán örökre?...

- Mennem kell, Eszter... Már csak azért is el kell mennem, mert Adelheid várandós. Ha fia születnék, kurtán elbánná velem László...

A lány felugrott:

- Akkor menj! Ne késs egy percet sem, nem szabad, hogy bajod essék! Nem akarom...

És féltő szeretettel csókolta össze a férfi haját, szemét, ajkát.

Salamon megindultan nézett körül még egyszer a meleg fészekben. Az asztalon megpillantotta a piros selyemkendőt, amelyben Eszter a kenyeret dagasztotta azon a délelőtt.

- Add nekem ezt a kendőt emlékbe, talizmánul...

A leány nevetett; megcsókolta a kendőt, úgy adta oda.

Salamon bedugta a dolmányába a szíve fölé.

XXII.

Eszter ezúttal az országútra is kikísérte a királyt. Megvárta a hideg esőben, míg lóra ül és eltűnik a messzeségben.

Mikor visszament a szőlőbe, az ajtó mögül, a derengő szürkületben két izzó szem villant felé. Józsúé volt.

Eszter visszadöbbszent. Azt hitte: tör van a fiúnál. De Józsúé nem támadt rá. Csendesen kérdezte:

- Elment?

A leánynak hirtelen megjött a bátorsága. Rákiáltott:

- Szégyeld magad! Leselkedtél és most zsarolni akarsz?!

Józsúé a ház felé mutatott:

- Halkabban! Nem szükséges, hogy az apád is megtudja...

Eszter rémulten meredt a fiúra. Nem tudta, mi van a tekintetében: megvetés, gyűlölet, vagy fenyegetés. Lehajtotta a fejét:

- Gyere a szobámba. Esik az eső; bőrig ázol.

- Nem megyek, - felelte konokul a fiú. - Abba a szobába soha!

Eszternek elállt a lélekzete.

- Józsúé... Te talán...

A fiú megragadta a csuklóját:

- Igen! Én mindent tudok. Megzsarolhatnád most, ha akarnám! Mit szólnál hozzá?!

Keze mint a bilincs kapcsolódott rá a leány csuklójára, körmei belevágódtak gyöngé bőrébe. Eszter felsikoltott:

- Te! Ez fáj!

Csöndesen sírdogált.

A fiú elengedte a leány kezét. Elfordult tőle:

- Nem vagyok zsaroló. Nem kell a csókod. Menj be inkább a házba, még megfázol.

Eszter valóban didergett és a haja, kendője csuromvíz volt már. De nem mozdult. Megfogta a fiú kezét:

- Mit akarsz tenni?
- Semmit. Elmegyek.
- Hová?
- Nem tudom. Talán Németországba.

Eszter megriadt:

- Józsue... te kémkedni akarsz - ellene?!

A fiú kapott a szón, csakhogy ingerelje:

- Igen! Hogy elmondhassam majd neked, hogy éli világát a szeretőd, akiért megcsaltad az apádat, felrugtad a hitedet és akiért tönkretettél engem.

A leány könyörögni kezdett:

- Csak őt ne áruld el; engem kinozhatsz, gyötörhetsz! Könyörülj rajtam, Józsue! Nézd, én tudom, hogy sohasem látom őt; hogy elment a feleségéhez és talán reám se gondol többé. De én így is, mégis szeretem... szeretem...

Elcsuklott a szava. Kétségbeesésében a fiú kezét csókolgatta. Józsue letörölte a csók nyomát.

- Ne sírj! Nem árulom el. Ezt megígérem.

A ház felől Ábrahám hangja hallatszott:

- Eszter! Hol vagy Eszter?

A leány ijedten intett Józsue-nak:

- Az apám. Szaladok!

És befutott a házba.

Józsue odatámaszkodott az eperfához és csak most szakadt fel a melléből a zokogás.

XXIII.

Pál vitéz ugyanakkor az ispánék Marcsájától búcsúzott.

Berakta az izákjába a jóféle elemózsiát, amit a leány utravalóul készített számára; aztán azt mondta neki:

- Ne ríjj, Marcsa, mert nem a tagló alá visznek!
- De bizony inkább oda vinnének, mint a sok idegen fehércseléd közé! - felelte szipogva Marcsa.
- Hiszen nem is értek a nyelvükön, hogy legyeskednék hát körülöttük?
- Megérteti kend magát velük beszéd nélkül is! Velem is megértette!
- Én?
- Hát! Csak egyet kacsintott; mán is kelepelt a szívem, mint a malom!

Pálnak hizelgett ez a beszéd, de azért azt felelte:

- Ne félj, Maris, mert én csupa hercegnék közt forgolódom ottan; azokra meg nem lehet csak úgy egyszerűen rákacsintani.

- Fenét nem! - pityergett elkeseredetten Marcsa. - Azok se bánják, ha rájuk felejtkezik a legény szeme.

És mert Pál vitéz meg akarta ölelni, erélyes hangon folytatta:

- Nem mén innen! Csiba te! Még itt az udvaron is?! Hogy esne le a tíz körme! Hát még mi kéne?! Elég volt! Majd, ha megjön kend, oszt bebizonyítja kend, hogy hű maradt hozzám; oszt szép ajándékot is hoz, meg a papnál is bejelent, oszt az esküvőre is elvisz, de még a gyónó cédulát is elhozza, oszt ráadásul még szépen meg is kér, osztán véletlenül nekem is jókedvem lesz, akkor majd megölelhet! De előbb nem!

Pál vitéz az egekre nézett:

- Ejnye! Hogy az a ritkán...

Nem folytathatta, mert Marcsa oldalba bökte a könyökével:

- Hallgasson kend! Itt a királya.

Salamon tényleg kilépett az udvarra. Már rajta volt az utiköponyeg és épp elbúcsúzott az ispántól.

Pál intett a legényeknek:

- Lóra!

Salamon magához hívta:

- Minden rendben van?

- Igenis, könyörgöm.

- A Marcsától is elbúcsúztál?

- Elbúcsúztunk, könyörgöm, szívhezszóló módon.

- Akkor hát induljunk!

Pál indulóra villantotta a kardját:

- Előre!

A lovasok kivágtattak a kapun és közrefogták a társzekereket. Pál vitéz maga a kincses szekér mellett lovagolt. Salamon, Illye és Urkund a csapat mögött. A kapu előtt megkérdezte Pál a királytól:

- A palota felé menjünk?

- Persze, hogy arra! Nem szökünk mi innen!

Még a trombitát is megfúvatta. Úgy vonult ki Esztergomból, parádésan.

A város végén, Ábrahám háza előtt Salamon is kivonta a kardját. Fürkészve nézett a komor házra: kinyilik-e az ablaka. Szerette volna még egyszer látni Esztert, hogy üdvözlje.

De Eszter nem mutatkozott.

XXIV.

Estére már a bényi avargyűrű táján jártak.

A katonák nótaszóval vonultak el a végtelen sánc mellett; Salamon az urakkal szótlanul poroszkált utánuk. Az ajkán még ott volt Eszter csókjának az íze; szívesebben bújt volna a leány mellé a nyirkos őszi ködben.

Minden egyes lépés, a lova patkójának minden dobbanása közelebb vitte - nem a vágya teljesüléséhez, - csak a bizonytalan jövő felé, a naphoz, amelyen el kell vetnie a kockát, a perchez, amikor döntenie kell.

Csak néha szólalt meg. Ilyenkor Pál vitézt intette:

- Vigyázz a pénzre, vitéz!

- Ne tessék félni! - felelte a legény. - Inkább lenyelem mind a két hordóval, de nem engedem ellopni!

De Salamonnak nem volt kedve a tréfára. El se mosolyodott a legény mondásán. Észre se vette, merre járnak. Ha tábort ütöttek, leszállt a lováról, mint a többiek, letelepedett a tűz mellé és megette, amit elébe raktak; ha megvirradt, nyeregbe ült és lovagolt, amíg be nem esteledett.

Aznap különösen mogorva volt, mert Nyitra vára alatt vitt el az útjuk és ez a régi vár Visegrádra emlékeztette. Ebben a várban is raboskodott egy Árpádfi: Vazul herceg, akit István király megvakítatott...

Salamon sietve haladt el a szomorú vár alatt. S amint lehetett, átvezette csapatát a Nyitra völgyéből a Vág völgyébe.

Mikor a szalkai völgybe érkeztek, egy eszméletlen embert találtak az útszélen. Arccal feküdt a porban és a fejéből szivárgott a vér.

Salamon megállította a csapatát:

- Nézzétek meg, él-e még?

Urkund megjegyezte:

- Ez nagyon veszedelmes vidék! Itt ölték meg a rablók nemrég Benedek remetét abban a barlangban.

A szűk völgyben, a sziklafal oldalában volt a remete barlangja. Most üresen tátongott. A gazdája ott feküdt valahol a közelben, egy fenyőfa alatt.

A katonák felmosták a sebesültet és odavitték Salamon elé. Az meglepődve nézett rá:

- Hogy kerülsz te ide?

Mert Józsué volt a sebesült és a király porosan, véresen is megismerte.

A fiú nagyon gyenge volt. Csak nehezen birt felelni:

- Németországba... igyekeztem... szekéren... Megtámadtak... a rablók...

- Mikor történt ez?

- Hajnalban....

- A társaid hol vannak?

- Levágták őket... Két férfit, egy asszonyt... Én idáig vánszorogtam...

Salamon gondolkozott egy darabig. Aztán jólelkűen mondta:

- Ül fel az egyik szekérre. Elviszlek Németországba!

Majd a legényekhez fordult:

- Adjatok enni ennek a fiúnak! Hisz alig áll a lábán!

*

Két napig feléje se nézett Józsuénak. Várta, hogy erőre kapjon. Harmadnap, amint a szekér mellett lovagolt, megkérdezte tőle:

- No, jobban vagy már?

A fiú alázatosan felelte:

- Igen! Köszönöm uram!

- Nem jár érte köszönet, - intette le Salamon. - Csak nem hagyhattalak ott az útszélen?

Józsué furcsán érezte magát. A sors ismét összehozta Salamonnal és most az életét köszönhetette annak az embernek, akit leginkább gyűlölt ezen a világon.

Salamon újra hozzá fordult:

- Miért hagytad ott Ábrahám házát?

Józsué fölnézett a királyra. A tekintetében benne volt a felelet: „Miattad!”. De az ajka, amely megszokta, hogy alázatosnak kell lenni, mást mondott:

- Folytatni akartam a tanulmányaimat.

Salamon látta, hogy a fiú hazudik. Eszter egy elejtett szavából tudta, hogy a szegény zsidó gyerek szerelmes gazdag és szép unokahugába. De volt rá oka, hogy ne lobbantsa szemére a hazugságát. Bólintott és így szólt:

- Jól van. Ha szükséged lesz segítségre, csak fordulj hozzám. Mainzban megtalálász.

- Én is oda iparkodom, - mondta a fiú.

*

Elhagyták a Manin-szorost furcsa szikláival. Közeledtek a határhoz.

Aznap nem esett az eső. Szép, derűs, novemberi délután volt. A katonák dalolva lovagoltak a völgykatlanban. Az út egyre szűkült, s napszállat felé sűrű erdőbe értek.

A fák között már homály borongott. A madarak elültek. A legények ajkán is elnémult a nóta.

Az erdő hirtelen véget ért és a lovak megtorpantak egy széles árok előtt, amely színültig tele volt sárga avarral.

Salamon megállította a lovát és az árokra mutatott:

- Itt az országhatár. Az árkon túl, ott már cseh földet tapod a lovunk.

Nem szólt senki. Egy sóhajtás volt a felelet.

Átugrattak az árkon. A lovak patkója mélyen belesüppedt a piros avarba.

Salamon is megsarkantyuzta a lovát és átrepült vele a tulsó partra a többiek után. Az árokszélről még egyszer, hosszan visszanézett. Az erdőt már elborította a sötétség.

Szótlanul lovagoltak tovább a leszálló alkonyatban.

MÁSODIK RÉSZ.

Judit.

I.

A mainzi császári palotában nagy ünnepségre készülődtek.

Rómából, Henrik táborából csaknem mindennap érkezett egy futár és a legutolsó levelében azt írta a császár, hogy Róma bevétele már csak napok, legfeljebb hetek kérdése, a pápa már az Angyalvárba menekült.

A győzelmi hír öröme fényes lakomát, ünnepi mulatságot rendezett az udvar és a téli reggelen száz és száz mesterember, szolga, szakács és kukta sürgött-forgott a hatalmas épületben.

Persze, a legfőbb tanácsosok lenn voltak Rómában Henrik és az ellenpápa körül, de azért a királynék mellett is maradt még elég udvari ember. Ezeknek a feje se látszott ki az előkészület munkájából. De a hosszú bizonytalanság után jólesett ez a kellemes elfoglaltság.

Mert az utóbbi évek során örök nyugtalanságban éltek a német városok a frank és szász ellentét, meg a pápaság és a császárság küzdelme miatt. Hol az elégedetlenkedő szászok borították fel a békét, hol Henrik zabolátlansága, hol pedig a pápa beavatkozása. Egyszer a császár győzött, másszor a lázadók; a német városok nem tudták már, kinek hódoljanak.

Azonban Mainz mindig hű maradt Henrikhez s a frank királyi családhoz és Rudolf sváb herceget, akit az ellenpárt királlyá választott, még a koronázása napján kiűzte falai közül.

Henrik, aki mint apja, csak a szászok megnyerése céljából székelte Goslarban, Rudolf bukása után leginkább Mainzban tartózkodott. Itt várta az itáliai híreket a királyné is az ifjú Konrád és Henrik hercegekkel és Nellenburgi Eberhard gróffal, férje bizalmas barátjával, aki a császár távollétében a mainzi, kölni és brémai érsekekkel együtt az ügyeket vezette.

A császárné is, a kis hercegek is vidáman, jó kedvvel készülődtek az esti ünnepségre. De senki sem olyan mohó kíváncsisággal, mint a császár nővére: Judit.

A szép királynét, - bár harminchat éves volt már - leánynak nézhette volna, aki nem tudta, hogy asszony: a Salamon felesége.

Karcsú volt a teste és hajlékony, a haja aranyzöld, a szeme: két nagy ragyogó ametiszt. Egyáltalán nem látszott rajta, hogy bánkódnék az ura után, akit kilenc éve nem látott. Igaz, hogy akadt elég udvarlója, aki feledtette vele szomorú házasságát.

Mióta Henrik hazahozta Magyarországból, sohasem akadt üres vendégszoba a mainzi császári kastélyban. Egyik fejedelmi vendég a másik kezébe adta a kilincset, de sorra el is utaztak, mert Judit csak a bókjaikat fogadta, vadászott és solymászott velük, de legfeljebb az ujjai hegyét engedte megcsókolni. Hiú volt és nagyravágyó, de egyszersmind büszke és megközelíthetetlen. Az első években a szerelme is hozzájárult tartózkodásához. Mert akkor még sokszor gondolt a férjére, aki nála fiatalabb, csinos és tüzes legény volt és hozzá méltó királyi vér. De ez a szerelem idővel kilobbant, mint a hamvadó tűz és Judit szíve körül most már inkább csak a büszkeség volt a páncél.

Ebben az időben kopogott a mainzi palota kapuján a legfrissebb udvarló: Vladisláv Hermann, lengyel herceg.

Szép, sudár férfi volt, nyájas és finom modorú. Épp az ellentéte a nyers, nyugtalan, lobogó Salamonnak. Lágyszavakkal, gyöngéd bókokkal, szívós kitartással iparkodott célja felé s mint a goliardok, latinnyelvű dalokkal hódolt szíve hölgyének.

Judit szívesen fogadta a verseket, a férfi finom bókjait, de maga sem tudta volna megmondani: szereti-e a herceget. Talán kissé többet gondolt rá, mint eddigi udvarlóira és az ő ízlése szerint öltözködött. Ennyi volt az egész. De Juditnál már ez is sokat jelentett.

Most is a herceget akarta meglepni estére.

Szép akart lenni a királyné, nagyon szép, még szebb, mint rendesen és már kora reggel készülődni kezdett az ünnepségre.

Mire fölkelt, már ott állt a hálósobájában színezüst kádja, tele ibolyaillatú, tiszta, langyos vízzel. Agátha, az ifjú lenhajú, frank grófkisasszony, aki a királyné mellett teljesített aznap szolgálatot, még friss, meleg tejet és drága rózsaoilajat is öntött a vízbe, hogy simává, bársonyossá tegye a bőrt.

Judit kiküldte a szolgálólányokat, csak Agátha maradhatott a szobában. Aztán lelépett az ágyról. Meztelen, rózsaszín lábujjait bedugta a zöldselyem papucsba, nyújtózkodott és gyorsan levetette a csipkés hálóingét. Agátha összecsapta a kezét:

- De gyönyörű vagy úrnőm!

Judit mosolygott és a nagy, ezüstlapú tükörbe pillantott. A leány nem hízelt. Valóban szép volt és hibátlan. A tükör lapján diadalmasan csillogott pompás fehér bőre, sugárzó szőke haja.

Vigan és fürgén lépett a kádba. Agátha segédkezett neki. A királyné hátradőlt a jó langyos vízben és megkérdezte:

- Mondd Agátha, hány éves is vagy te?

- Tizennyolc, - felelte a leány.

Judit szép arca elborult egy pillanatra. Tizennyolc éves! Mennyivel fiatalabb nála. Kíváncsi volt, hogy szép és fiatal lenne-e emellett az üde leány mellett is.

- Agátha - mondta mosolyogva, - megengedem, hogy megfürödj utánam. Meglásd, milyen bársonyos lesz a bőröd a tejtől és a drága rózsaoilajtól!

A leány arcocskája biborpirosra gyúlt. Judit halkán kacagott:

- Ó, te csacsi, csak nem röstelled magad előttem?!

Kilépett a fürdőből és gyorsan megszáritkozott. Agátha már hozta a pongyoláját. De Judit megrázta borzas, szőke fejét:

- Majd felöltözöm magam, te csak fürödj meg!

A leány nem mert ellenkezni a királynével. Félszegen és szégyenlősen rakta le a ruháit. Judit kacagott, mint a pajkos gyerek. Odavezette a piruló lányt a földig érő tükör elé:

- Nézzük, ki szebb? - mondta vigan.

De a szíve idegesen dobogott: vajjon mit fog mutatni a tükör?

Agátha csakugyan szép volt és még százszor szebb így, az érintetlenség hamvas remegésével. Nem volt ugyan olyan sudár és karcsú, mint ő, és a bokája sem volt acélból, mint neki, de egész fiatal testéből az édes tej illata áradt - már a tejfürdő előtt.

Olyan volt a kislány mellette, mint egy bájos, lenszőke, pufók kis Psyche az aranyhajú Vénusz mellett, aki most kelt ki a habokból.

Judit látta, hogy mi az, amivel a leány előnyben van fölötte: a fiatalsága. De érezte azt is, hogy ha választásra kerülne a sor: minden férfi őt választaná. Egy pillanat múlva, sokkal nyugodtabban ismételte már meg a kérdést:

- Nos, ki szebb hát kettőnk közül?

A leány, aki eddig lehajtott fejjel állt a tükör előtt, most fölemelte égő arcát az úrnőjére. Őszinte csodálattal rebegette:

- Ó, Istenem, hát lehet ezt kérdezni?... Hát van még ilyen szépség a világon?!

Judit megveregette Agátha arcocskáját:

- Te is szép vagy, anygalkám! És még százszor szebb leszel, ha megnőssz. Hisz most még csak bimbó vagy!

Agátha forró ajkát Judit kezére nyomta. A királyné lehajolt hozzá és megcsókolta lenszőke haját.

- Menj és fürödj meg gyorsan!

Felöltözött és átment a szomszéd terembe, ahol az udvari szabó már egy óra óta várta.

De nem tetszett neki a szabó munkája. Szétfejtette vele a ruhát, amelyen egy álló hétig dolgozott és ő maga mutatta meg neki, hogy alakítsa át a kincset érő aranybrokát kelmét, hol díszítse fel drágakövekkel, hová illessze az igazgyöngyöket, mekkora legyen az uszályos szoknyán a hasíték, hogy aranycipellős lába kellőképp érvényesüljön és meddig terjedhet a kivágás a keblén.

Judit senkit sem fogadott ezen a délelőtt. Kis apródja, a lányosképű, szőke Walter, úgy őrizte a szép asszony ajtaját, mint a bibliai kérészt a tudás fáját a Paradicsomban. És ez jó is volt, mert a királyné ledobta magáról a selyempongyolát és úgy állt a tükör előtt, míg a szabó remegő újjal felpróbálta az átfércelt ruhát.

A királyné még mindig talált hibát rajta:

- Nem simul jól a derekamhoz! A vállam gömbölyűségét nem emeli ki... Rettenetes! Tönkreteszi az egész termetemet!

És idegességében szinte sírva tépte le magáról a drága brokátruhát.

Ebben a pillanatban kopogtak az ajtón, s mert a zűrzavarban senki sem hallotta, Walter lábujjhegyen belépett a szobába. Juditnak már arra sem volt ideje, hogy a pamlaghoz ugorjon és felkapja onnan a pongyoláját.

Walter elpirult és a torkán akadt a szó.

Agátha, aki közben frissen és illatosan bejött a szobába, odaugrott, hogy kilökje a fiút. De Judit megelőzte, rászólt az apródra:

- Mi az, Walter?

És magára borította a pongyolát, amelyet a varrólány nyújtott át neki.

A fiú nem mert a királynéra nézni. Lesütötte a szemét, mintha a büntetést várná. Csak kisvártatva jött meg a hangja:

- A mainzi érsek úr óhajtja tiszteletét tenni.

Judit nem tudta eltitkolni a bosszúságát.

- Mondd meg az érsek úrnak, hogy egy kis türelmet kérek. Nyomban fogadom.

Walter kitámolygott az ajtón. Olyan zavarban volt, hogy meg sem hajolt a királyné előtt.

Judit nem haragudott érte. Tudta, hogy a fiú szerelmes belé és ez a gyerekszerelm is legyezgette a hiúságát. Először megijedt, mikor a fiú belépett (mert a szabót nem tekintette férfinak), de aztán mulattatta a gyerekember zavara. Boldog volt, hogy szépségével megszédítette az apródot.

Vígan szólt rá a szabóra:

- Jól van, öregem, nem lesz semmi haj. Még csak azt a kis hibát javítsd ki és akkor készen vagyunk!

Bement a hálótermébe, hogy átöltözzék. Agátha utána futott, hogy segédkezzék neki.

Walter ezalatt jelentette az érseknek, hogy a királyné várja és bevezette a fogadóterembe. Még mindig zavart volt és dadogva mondta útközben a főpapnak:

- A királyné egy kis türelmet kér. Épp a szabó van nála.

Az ősz érsek elmosolyodott:

- Akkor hát rosszkor jöttem...

- Ó, nem! A királyné azt mondta, nyomban fogadja az érsek urat...

- A királyné igazán nagyon kegyes. Kegyes és jóságos.

Walter felsóhajtott:

- És milyen szép!...

Az érsek nevetett. Öregesen, hosszan, köhécselve:

- Ejha! Nézd csak! Miből lesz a cserebogár?!

A fiú pirosabb lett a pipacsnál. Könyörögve nézett az öreg főpapra. Az elértette a tekintetét:

- Ne félj, fiam, nem mondom tovább.

Walter hálásan csókolta meg az érsek kezét. Az ajtóban megjelent Judit.

Fürkészve nézett a főpap arcába: mi hírt hozhat. De a főpap arca nyugodt volt. Nem árult el semmit.

- Kerestél, érsek atyám? - kérdezte az üdvözlés után.

- Igen. Fontos hírt kell közölnöm.

- Bizalmas?

- Igen.

Judit intett. Walter kihátrált a szobából. Az érsek azonban még mindig hallgatott. Judit kérdően nézett rá:

- Beszélhetsz, szent atyám.

- Az érsek a trónszékre mutatott:

- Ül le, leányom, mert a hír, amelyet hoztam, meg fog lepni.

Judit rosszat sejtve, ült le a bársonyszékre és két kezével megfogta a trón arany karfáját. A szíve hevesen dobogott.

Az érsek várt, míg az asszony elhelyezkedik, aztán így szólt:

- Az urad, Salamon van itt. Ma reggel érkezett.

II.

Judit hátradőlt a trónszéken. A szemeit is lehunyta. Az érsek azt hitte, hogy elájult. Már szólítani akarta az apródot, amikor a királyné felsóhajtott és kinyitotta a szemét.

- Rosszul vagy, leányom? - kérdezte aggódva az öreg főpap.

- Nem... Csak olyan váratlanul érintett a hír... Hát itt van Salamon? Kiszabadult?

- Igen. Sőt, amint hallom, isteni csoda révén.

Judit csodálkozva tekintett az érsekre:

- Isteni csoda révén?

- Igen. István király szentté avatásakor történt a csoda. De majd elmondja ő maga neked, királyné asszonyom...

- Ő maga?

- Hát persze. Hiszen lesz alkalma rá.

- Igen... hogyan...

Juditnak hirtelen megfájult a feje. Nem is tudta, mit felel az érseknek. Csak annyit tudott, hogy az ura megjött és most vége a vidám, boldog életnek, vége az esti ünnepségnek, mindennek. Salamon el akarja majd innen vinni, rá akarja majd beszélni, hogy segítséget kérjen számára a fivérétől; Henrik nem lesz erre hajlandó és ő bele fog betegedni ebbe az izgalomba.

Arra eszmélt fel, hogy az érsek halkán beszél hozzá:

- Meg tudom érteni, leányom, hogy lelked mélyéig megrendített ez a hír. Hiszen kilenc esztendeje nem láttatok egymást. De a birodalom érdekében egyelőre lehetőleg távol kell tartanod magadtól Salamont. Legalább is addig, amíg fivéred, a császár megfelelő utasítást küld, Rómából. Addig is légy hozzá szives, fogadd szeretettel, de vigyázz, hogy ne maradj vele egyedül, nehogy olyan ígéretekre birjon, amelyek esetleg kellemetlen helyzetbe hozhatnák fivéred és az országot.

Judit sápadtan hallgatta az érseket:

- Úgy lesz, atyám, amint mondod... És a mai ünnepély?

- Azt megtartjuk. Hívd meg Salamont is. Így legalább együtt lesz veled és mégse lesztek egyedül. Majd felküldöm hozzád.

Fölkelt és búcsúzni akart. De Judit visszatartotta:

- Ne menj el, atyám. Szeretném, ha jelen lennél, mikor fogadom.

- Amint óhajtod. Akkor hát küldj érte valakit. Itt vár a palotában, a királyi vendégek lakosztályában.

Judit fölvette az asztalról az ezüst csengőt és megrázta, s mikor Walter belépett, intett az érseknek, hogy beszéljen.

- Fiam, - mondta az érsek - vezesd ide királyné-úrnőnk férjét, Salamon királyt. Lenn van, ahol a királyi vendégek laknak.

A fiú úgy érezte, mintha hirtelen fejbekólintották volna.

A királyné férje?

Hallott valamit arról, hogy Juditnak van ura, aki messze, idegen országban raboskodik, de az ő gyermeki képzeletében úgy élt a szép királyné, mint gyönyörű, büszke istennő, akihez nem lehet köze földi embernek, még akkor se, ha király.

Nehéz szívvel ment ki a teremből.

Még nem is látta Salamont, máris gyűlölte. Még a szelid, öreg érszekre is haragudott, amiért a hírt hozta, s ezt a parancsot adta neki.

Máskor rohant, repült, ha a királyné óhajtott valamit; hármásával, négyesével ugrálta át a lépcsőket, hogy a szíve szinte felszaladt a torkába. Most lassan, kedvetlenül lépegetett; legjobban szeretett volna visszamenni az anyjához Wormsba.

Az első emeleten megkérdezte, hol van Salamon király. Pál vitéz, aki ott strázsált a gazdája szobája előtt, ujjával az ajtó felé bökött:

- Hir iszt Kőnig! Da!

Mert útközben megtanult egy kicsit németül.

Walter kopogtatott az ajtón és benyitott.

Salamon pompás, biborszínű dolmányban, gyémántos markolatú karddal ott állt a kandalló előtt és szórakozottan bámult az égő fahasábokba. Az ajtónyitásra megfordult:

- No végre! - mondta türelmetlenül. - A királyné küldött?

- Igen, - felelte Walter szomorúan, mert látta, hogy Salamon szép és délceg.

- Mikor fogad?

- Azonnal.

Salamon arca földerült. Most már biztosra vette, hogy Judit még mindig szereti és alig várja, hogy viszontlássa. Felcsillant előtte a győzelem reménye.

Gyors léptekkel követte Waltert. A királyné termei előtt megkérdezte a fiútól:

- Jól van a feleségem?

Walter nem felelt. Kitérte előtte a fogadóterem ajtaját.

Judit ott ült az ajtóval szemben a trónszéken, sápadt arccal, mozdulatlanul. Mellette állt az érszek és szürke szakállát simogatta.

Salamon megtorpant egy pillanatra.

Nem így képzelte a találkozást a feleségével. Ő azt hitte, az asszony egyedül várja és csókkal omlik a karjába. Ez a szertartásos fogadtatás megzavarta és lehűtötte.

A trónhoz lépett és kezét csókolt Juditnak.

Az asszony sóhajtott és hellyel kínálta:

- Isten hozott!... De miért nem értesítettél?

Salamon még nem adta fel a játszmát:

- Meg akartalak lepni... De különben te se írtál, több, mint egy esztendeje!...

Az asszony mentegetőzött:

- Olyan zavarosak voltak a viszonyok...

- Persze, persze...

- És most mi a terved? - szegezte a mellének a kérdést Judit.

Salamon az asszony szemébe nézett:

- Istenem... hát először is a feleségemért jöttem. Aztán? A többi már Henriktől függ.

Az érsek Juditra nézett. Intett a szemével, hogy ő akar válaszolni.

- Nagyon helyesen mondja a király. Tényleg, minden Henrik császártól függ. És amíg ő hazajön, addig kedves vendégünk leszel, Salamon király és itt fogsz lakni a királyok lakosztályában.

- Beérem én a feleségem szobájával is! - nevetett Salamon.

Judit elpirult:

- Sajnos, itt oly szűken vagyunk. Nem úgy van, mint Goslarban...

- Bizony, nem úgy van, mint Goslarban, - sóhajtotta Salamon. - Pedig én a közeledben szerettem volna lenni. Sok mondanivalóm van számodra.

- Ó, hisz ma este is beszélhetünk egymással, - szólt az asszony.

- Ma este? - kapott a szón Salamon.

- Igen, - mondta Judit. - A lakomán és az ünnepségen, itt a palotában. Neked is el kell jönnöd!

Salamon kedvetlenül dobantott a kardjával:

- Ott sokan lesznek!

Judit ajkába harapott, hogy el ne nevesse magát.

Salamon közelebb húzta a székét Juditéhoz és halkán kérdezte:

- És utána?...

Judit valami hajszálat vett észre a ruháján, azt söpörgette le buzgón.

- Ó, az ünnepség nagyon soká fog tartani...

Salamon fölkel:

- És holnap?

- Holnap?... - gondolkozott Judit. - Holnap? Majd meglátjuk...

A férfi megcsókolta felesége kezét. Hosszan, forrón csókolta a büszke, fehér kezét és hirtelen beleharapott az asszony kisujjába.

Judit elkapta a kezét és mosolyogva megfenyegette az urát.

Az érsek a mennyezetre bámult és gépiesen gereblyélte a szakállát.

III.

Salamon zugó fejjel lépett ki a felesége ajtaján.

Ezért utazott volna ilyen messzire?

Ősz volt, mikor elindult Esztergomból, most már karácsony is elmúlt. Talán jobb volna mindjárt visszafordulni? Akkor épp tavasz lenne, mire hazaérne.

No iszen, lenne nagy hahota Adelheid udvarában, ha asszony nélkül térne vissza!

Nem, erre gondolni se lehet. Föl kell venni a harcot, nem szabad csüggedni! Hiszen világos, hogy Judit nem a maga akaratából fogadta így. Ott állt mellette az érsek és vigyázott rá. Csak rajta áll, hogy kijátssza Judit őreit és újra közel férközzék a felesége szívéhez.

El fog menni az ünnepségre is. Ott is a fülébe sughat lopva egy szót. És ha ma nem, majd akad máskor alkalom, amikor ezt a szót elmondhatja.

Pál vitéz a lépcső alján leste a királyát. De Salamon nem szólt semmit. Átöltözött: a fekete dolmányát vette fel a vadgalambszín köpönyeggel és elindult a kapu felé. Pál nyugtalanul nézett utána.

- Megyek, szétnézek a városban, - mondta magyarázóan Salamon.

Mert tíz-tizenöt éve nem látta már Mainzot.

Mikor reggel megérkezett, nem is igen nézett semerre, annyira elfoglalta a viszontlátás gondolata. Most sem a város érdekelte, csak zúgó fejét szerette volna kiszellőztetni a séta közben.

Céltalanul bolyongott a város havas utcáin. Elnézte a régi házakat, a mesteremberek boltja fölött lógó jelzőtáblákat, az érseki palota kőcsipkéit. És elgondolta, hogy ő is ilyen házakat és palotákat építene otthon a sárkunyhók helyére, ha újra király lehetne.

Lépten-nyomon új, ismeretlen épületek állították meg útjában. Mainz a háborús évek alatt is fejlődött.

Kereste a régi dómot is, ahol annak idején, mint gyermek sokszor hallgatta, ha Adalbert, vagy Hanno érsek miséztek. De a régi dómot lebontották. Az új már épült a helyén, de még csak emelet magasságnyira álltak a falai.

Salamon körüljárta az épülő templomot és látta, hogy négy tornya lesz: két vastos, tömör és két keskeny.

Megszólított egy öregembert, aki ott lakott, fabódéban az épülő templom mellett és a bódé ajtajában a verebeket etette a havon:

- Ugyan, miért bontották le a régi templomot?

Az ember bosszúsan nézett az idegenre, mert elriasztotta a verebeit:

- Hát csak azért, - felelte mogorván, - mert leégett.

Salamon tünődve ment tovább. A Henrik templomában is tűz pusztított, nemcsak az övében, Fehérváron?

És visszanézett az épülő templomra. Feketén rajzolódtak a szürke téli égre az állványok magas szálfái. Az állványzat előtt ott állt az öregember és megint a verebeit etette.

Salamonnak eszébe jutott az ő visegrádi verebe. Vajjon, él-e még szegény? És ki ad neki enni? Ki az utódja most a zord toronyszobában?

Egyszerre egy szűk és sötét utcába ért. Hirtelen valami különös szomorúság nehezedett rá. Ebben az utcában minden szomorúbb, vigasztalanabb volt, mint máshol: a házak, a boltok, az emberek. Még a hó is szomorúbb, piszkosabb volt itt és szennyes, sáros tócsákba gyűlt az olvadt hó a kapuk előtt.

Sápadt, görbehátú, fáradt emberek nyüzsögtek a két ház között, batyuval a vállukon. Rekedt kiabálás, asszonyi zsivaj, a nyomor lármája és bűze áradt ki a rozszant kapuk alól. Salamon megtorpant és vissza akart fordulni. De a tömegből egy ismerős arc meredt felé: a Józsue arca.

Magához intette a fiút:

- Miféle hely ez itt?

- Ez a zsidó utca, uram, - mondta Józsúé. - Szállást kerestem, azért vagyok itt.

A fiú reggel elkészönt a királytól, aki a szekéren helyet adott neki. A sebe már meggyógyult, de vékony ruhájában úgy didergett, mintha még mindig a sebláz gyötörnén.

- Gyerünk innen, - mondta Salamon. - Nem birom ezt a bűzt és ezt a lármát.

Józsúé követte a királyt. El nem tudta gondolni, mit akarhat tőle.

Salamon az utca végén megkérdezte:

- Nincs szükséged pénzre?

- Köszönöm uram, most nincs.

- Van szállásod?

- Igen. Egy kereskedőnél lakom.

- A mainziak tudják, hogy itt vagyok?

- Már beszélnek róla...

- Mit beszélnek?

Józsúé vállat vont:

- Nem igen figyeltem, uram...

Salamon rádörrent:

- Ne hazudj! Mondd meg az igazat!

Józsúé egyenesen a király arcába nézett:

- Hát igen... Azt mondják, hogy elkéstél uram. A királyné már elajándékozta a szívét.

- Kinek?! - kérdezte rekedten Salamon.

Józsúé égő szemmel figyelte a királyt: hogy forr benne a keserű féltékenység, amelyet olyan jól ismert. Lassan, szinte szótagolva felelte, hogy tovább tartson a gyötrelmem:

- Nem tudom. Valami lengyel hercegnek.

Salamon szó nélkül otthagytá Józsúét. Sarkonfordult és ment a palota felé.

Észre se vette, hogy a sarokról, a fogadó ajtajából kövér, szőke férfi figyeli őket.

De Józsúé észrevette a kövér embert és csodálkozva pillantott rá. Meg mert volna esküdni, hogy Theobald mester áll az ajtóban.

IV.

A palotában megkezdődött az ünnepély. A vendégek már gyülekeztek a lakomára.

Frank és szász grófok, püspökök és nemes hölgyek vonultak fel apródok és alabárdosok sor-fala között a palota márványlépcsőjén a császári termekbe, ahol a két királyné fogadta őket. Ott volt Eberhard gróf és a mainzi érsek is, akinek gondja volt rá, hogy Salamont lefoglalja: roppant érdekelte az öregurat a magyar keresztény egyház fejlődése...

Salamon tudta, hogy az érsek csak a feleségétől akarja távoltartani és meglehetősen kurta feleleteket adott a kérdéseire.

- Sok apátságot alapítottak az utóbbi években nálatok?

- Igen.

- Hányat?

- Nem tudom.

- Nem tudod? Hogy lehet az?

- Magam is alapítottam egyet, Somogyban, László is Baranyában, Biharban. De hogy mennyit, nem tudom.

- Gazdagok a püspökségek?

- Gazdagok.

- A papok nősülési tilalmát keresztül vittétek?

- Nem.

- Nem?

- Nem.

- És a pápa mit szólt hozzá?

- Nem tudom. Ez már László gondja.

Az érseknek ugyancsak meg kellett erőltetnie magát, hogy a beszélgetés fonala el ne szakadjon. Mert Salamon nem volt kíváncsi semmire. Talán még akkor sem kérdezett volna tőle semmit, ha mindjárt neki adják az egész császári palotát, meg Mainz városát, ráadásul.

Csak azt nézte egyre, mikor férközhet egy pillanatra Judit közelébe.

Míg az érsekkel beszélgetett, félszeme mindig az asszonyon volt, aki ott állt a terem közepén, a császárnéval együtt.

Judit olyan szép volt aranybrokát ruhájában, hogy elhomályosította ragyogásával a császárnét is és egész udvarát. A férje szomjas szemmel itta magába szépségét és még körül is nézett, vajjon irigylük-e szép feleségéért?

Az emberek valóban sűrűn tekintettek felé, de ezekben a pillantásokban nem igen volt irigység, inkább kíváncsiság, szájalom, talán egy kis gúny is.

Salamonnak megint eszébe jutott a lengyel herceg, akiről Józsué beszélt.

Mióta a fiút faképnél hagyta, egyre ez a titokzatos vetélytárs foglalkoztatta. A düh első rohamában egyenesen be akart rontani az asszonyhoz, hogy felelősségre vonja. De aztán belátta, hogy ennek nincs értelme. Erőszakkal mai helyzetében semmire sem mehet. Ha a lengyel herceg valóban létezik, akkor úgyis a szemébe nézhet, talán még az est folyamán.

Az érsek kifogyott a kérdésekből és a brixeni zsinatról kezdett mesélni. Elmondta, hogy kik voltak ott, milyen határozatokat hoztak és hogy választották meg Wibert érseket ellenpápává. Salamont már-már elhagyta a türelme. Attól félt, hogy megbántja az öreg főpapot.

Az ajtónálló éppen akkor jelentette be a brémai érseket. Az öregúr felkelt:

- Csak egy percre... Megjött a brémai érsek. Nagyon szeretném, ha megismerkednétek.

És odasietett a másik ősz pap elé.

Salamon azt gondolta: Lesz, ami lesz, ő bizony nem kér a másik érsekből, hogy még az is megkérdezze, hogyan fejlődik a keresztény egyház Magyarországon.

Körülnézett és még mielőtt öreg barátja visszatért volna, odasettenkedett a feleségéhez:

- Engem nem is üdvözlösz! Pedig én is vendég vagyok itt...

Judit mosolyogva felelte:

- Isten hozott! Tisztelegtél már a császárnénál?

- Kerestem délelőtt, de nem volt a palotában.

Judit bemutatta az urát a császárnénak:

- Salamon magyar király...

És halkán hozzátette:

- A férjem.

A császárné csókra nyújtotta a kezét Salamonnak:

- A vacsoránál majd szórakoztatni fogsz!

Salamon ebből megértette, hogy a császárné is egy követ fúj az érsekkel. Le akarja foglalni, hogy az asztalnál se közeledhessen Judithoz. Dehát a kitüntetést nem lehetett visszautasítani.

- Boldog leszek, ha a sógorasszonyt szórakoztathatom - felelte udvariasan.

Az ajtónálló új nevet jelentett be:

- Vladiszláv Hermann lengyel herceg!

Salamon az ajtó felé pillantott.

Ibolyakék, aranyhimzéses ruhában mosolygószerű férfi lebbent a terembe és egyenesen feléjük tartott. Hódolattal üdvözölte a császárnét és kecses elragadtatással bókolt Juditnak:

- Kétségbe vagyok esve! Hogy arassak itt ma sikert a verseimmel, mikor a legszebb vers is elhalványul az Isten e tökéletes költeménye mellett?!

Salamon már tudta, hogy ez a herceg, akiről Józsué beszélt. Sötéten nézett a mosolygó, illatos lovagra.

Judit észrevette a sötét lobogást az ura szemében és a herceghez fordult:

- Az uram: Salamon király.

A herceg nem jött zavarba, meghajolt a király előtt, és mosolyogva mondta:

- Ó, a szép királyné férje? Végre szemtől-szembe látom a világ legirigylésreméltóbb fejedelmét!

Salamon azt hitte, mindjárt megfojtja a simanyelvű, piperkőc lengyelt.

De a herceg még folytatta:

- Így persze, nem részesülök abban a szerencsében, hogy én kísérhetem asztalhoz a királynét?

- De igen, - felelte Judit, - mert az uram a császárné lovagja lesz.

Vladiszláv herceg elnézést kérő mosollyal fordult Salamonhoz:

- Ugye, uram, megbocsátod nekem ezt a boldogságot?

A király nem felelt, úgy tett, mintha nem figyelne oda. Judit intett a hercegnek, hogy hallgasson. S már nyújtotta is a karját, mert az udvarmester jelentette, hogy a lakoma megkezdődik.

Salamon is karonfogta a császárnét és a biboros emelvényen álló asztalhoz vezette, amely körül csak tizen ültek: a császárné, Judit, a két királyi herceg, ő és Vladiszláv, Eberhard gróf és a három érsek, a mainzi, a kölni és a brémai.

Az asztal körül pompás színharmóniába csendült a királynék ruháinak sárga és zöld brokátja, a hercegek köntösének bibora, az érseki palástok lilája. Az asztal mögött apródok álltak, köztük Walter, búzavirágkék ruhában, szőke haja a vállát verte.

Harsonák zendültek. A terem karzatán megszólalt a zene.

A lakoma megkezdődött.

A fáklyák világánál sötéten csillogott a bor a serlegekben, szikráztak a drágakövek a hölgyek diadémjain, Judit szőke haja rőt fénnel világított az asztalfőn, a császárné mellett. Aranybrokát ruhája sötétebbnek tűnt ebben a világításban, de keble annál fehérebben ragyogott a ruha szívalakú kivágásának keretében és a fehér kebel fölött egy málnapiros száj és két ametiszt szem mosolygott igézően Salamonra.

Vagy a hercegre?

Salamon úgy érezte: inkább a hercegre.

Mert Vladiszláv ki nem fogyott a bókokból és a beszédből. Nem volt rá szükség, hogy ő szórakoztassa a császárnét, a lengyel az egész asztalt szóval tartotta. Tréfás vadásztörténeteket mesélt és Judit annyira mulatott a tréfáin, hogy egyszer majd leöntötte a kölni érseket borral.

Nevetett a császárné is, a kis hercegek és az öreg érsekek sem állták meg mosolygás nélkül, még az apródok is kuncogtak az asztal mögött, csak Salamon maradt komoly. Az ajkát harapdálta, az ételhez is alig nyúlt. Pedig egyik finom falatot a másik után hordták fel: töltött pulykát, fácánt, özgerincet, egész vaddisznókat, tortát, gyümölcsöt, méhsert, borokat. Egy kis aranyhordóban tokajit is felszolgáltak, talán az ő tiszteletére.

De Salamonnak nem volt étvágya. A sörhöz sem nyúlt. Épp a tokajiból ivott egy pohárral.

Vladiszláv észrevette, hogy Salamon nem eszik és megjegyezte:

- Királyom, te egy szót sem szólsz és nem ettél még egy falatot sem. Pedig én úgy hallottam, hogy a magyaroknak jó étvágyuk van.

Salamon gúnyosan felelte:

- Nálunk nem beszélnek az asztalnál. Te pedig olyan érdekesen tudsz beszélni, hogy jól laktam a szavaiddal....

A császárné is biztatni kezdte:

- No, legalább ebből a vaddisznóból végy egy falatot!

Salamon gyanakodva nézett a vaddisznóra. Arra gondolt, hogy jó volna, ha megkóstoltathatná a visegrádi verébbel. Ki tudja, mit terveznek ellene ezek a németek?

De azért teljesítette a császárné kívánságát. Nagy ügyel-bajjal legyürt néhány falatot és vett egy almát is a gyümölcsös tálról.

Judit is fogott egy almát és hátra nyújtotta az apródjának:

- Egyél te is, Walter.

A fiú elpirult a boldogságtól.

Vladiszláv ezalatt a kis hercegeket mulattatta. Megtanította őket, hogy lehet egy darabban lehámozni az almát. A kis hercegek nevettek.

- Megesszük mi hajastól is, ugy-e, Konrád? - mondta a kis Henrik.

Eberhard gróf fölemelte a serlegét:

- A császárra és a római diadalra!

A zenészek megfújták trombitáikat, a poharak összecsendültek.

Most Vladiszláv herceg állt fel és Salamon felé nyújtotta a serlegét:

- Éljen a szép királyné férje!

Salamon kénytelen volt koccintani. De amikor ivott a serlegéből, úgy érezte, hogy epévé válik a tokaji aszu a torkában.

V.

A császárné asztalt bontott, a lakoma véget ért. A kis hercegeket aludni vitték és a vendégek átvonultak a palota lovagtermébe, ahol az ünnepi előadást rendezték.

A terem végén sárga szőnyeggel borított emelvény állt. Az emelvénnel szemben trónszékek sorakoztak a császárné, Judit és a fejedelmi vendégek számára. A trónszékek mögött bársonyszékek százai várták a többi vendéget.

A műsor első száma meglehetősen unalmas volt.

Valami bibliai tárgyú latin drámát adtak elő, talán inkább udvariasságból, a szász urak kedvéért, mert a darabot Roshwita, a nemes szász származású gandersheimi apáca írta.

Ábrahám pátriárkáról szólt a darab és ez a név fájó emléket idézett fel Salamon szívében. Eszterre gondolt, az Ábrahám szőlejére, meg arra, hogyan fogadta volna őt Judit helyében az a hű és odaadó kis teremtes.

Nem is figyelt a játékra, különben sem tudott jól latinul, nem látta azt sem, hogy az urak és a hölgyek körülte alig bírják visszafojtani az ásítást. Azt sem vette észre, hogy Vladiszláv egy óvatlan pillanatban kérdően nézett Judit felé, mint aki azt mondja: „Hát most már mi lesz, hogy megjött a férjed?” De Judit csak rejtélyesen mosolygott a szfinx-szemével.

Salamon arra ocsudott fel, hogy az emelvényen egy csapat goliard énekel. Persze latinul. Vladiszláv odasúgta Juditnak:

- Én fedeztem föl ezt a csapatot. Nagyon szépen énekelnek.

Salamon is hallotta a herceg szavait. Figyelni kezdte, mit énekelnek a Vladiszláv goliardjai. Hát épp ezt énekelték:

*„Rágalmazó hazug nyelv az,
Mérget fúvó, szemtelen gaz,
Méltó, hogy többől kimessék,
Lassú tüzön megégessék,
Amely engem mond csalárdnak,
Hűtlennek és oly galádnak,
Hogy elhagytam, kit szerettem,
S más leánynak rabja lettem.”*

*„Mert a lányok seregében
Nincs oly szép több, mint te, szépem!
Olyan vagy te én előttem,
Mint aranyba foglalt gyöngyszem!
Kebel és váll, csípő, termet,
Mind olyan szép, úgy megtermett:
Homlok és ajk, nyaka, válla,
A szerelmet úgy táplálja!”*

*„Aranyhajú szép szerelmem,
Mindörökre rabod lettem!”*

Vladiszláv halkán tolmácsolta a latin verset. A hölgyek elragadtatva tapsoltak a goliardoknak. Judit megkérdezte:

- Ki írta ezt a szép verset?

A herceg titokzatosan mosolygott:

- Nem tudom.

Az egyik sarokból egy öreg frank gróf felszólt az emelvényre:

- Németül énekeljete.

A goliardok összesúgtak. És az egyik, bánatos, lány hangon elkezdte a régi német dalt:

*„Es waren zwei Königskinder,
Die hatten einander so lieb,
Sie konnten zusammen nicht kommen,
Das Wasser war viel zu tief...”*

Judit kínosan feszengett a trónszéken. Salamon is kényelmetlenül érezte magát. A császárné észrevette Judit zavarát és odaintette az udvarmestert:

- Kezdődjék a tánc!

A székeket elhordták. A táncot a császárné kezdte Eberhard gróffal. Salamon nem táncolt. Juditot egy szász fejedelem kérte táncra.

A tánc is, a zene is lassú volt és szertartásos, igazi német fajta. Salamon arra gondolt, hogy Pál vitéz kellene ide a legényeivel, majd megforgatnák azok ezeket a kényes német grófnékat.

A második fordulónál odalépett Judithoz:

- Szabad tán nekem is?

Judit körülnézett. Talán az érseket kereste a szemével, hogy mit csináljon? De az érsek valahol a terem sarkában szundikált és Salamon ott állt előtte a lobogó szemével. Elmosolyodott és a kezét nyújtotta.

Salamon szeretne volna odakiáltani a zenészeknek, hogy most valami frisset, tüzeset, magyarosat! De nem tette, nem akarta, hogy a figyelmet magára vonja.

- De rég táncoltunk együtt! - mondta az asszonynak sóhajtva.

Ez volt az első alkalom, hogy négyszemközt lehetett a feleségével - egy táncoló tömeg közepén.

- Emlékszel még a fehérvári táncra? - kérdezte. - Az más volt, ugye? Csupa tűz!... A végén szédülten omlottál a karomba. Milyen boldogok voltunk!...

Judit szép szemét mintha könny fátyolozta volna el.

Salamon közelebb hajolt hozzá, a fülébe sugta:

- Judit, ma éjszaka találkozhatunk?

Az asszony lehunyta a szemét. Keze megremegett a férfi kezében. Egy pillanatig úgy érezte, hogy ez nem is lehet másképp. Aztán végigsimította lüktető homlokát és azt felelte:

- Nagyon későn lesz vége az ünnepségnek. Majd talán legközelebb...

És rámosolygott Salamonra.

A férfi összeszorította az ajkát és meghajolt. Az asszony mosolyát arra magyarázhatta, amire akarta: visszautasításra is, de biztatásra is. Salamon erre az utóbbira magyarázta. Biztatást látott benne, valami szép, meglepő, legényes csínyre és nem törődött már azzal sem, hogy Juditot ő utána épp Vladiszláv kérte táncra.

De amint az illatos lengyel a tánc közben odahajolt mosolygó sima képével a feleségéhez, mégse tudta nézni. Bosszúsan elfordult és kiment a teremből.

Az ajtó előtt egy csapat apród nevetgélt. Walter ott állt a csoport közepén, pulyka vörösen. Rajta nevettek. Az egyik nemes urfi gúnyosan vágta a szeme közé:

- Ne tagadd, úgyis tudjuk, hogy szerelmes vagy belé! Pedig az anyád lehetne!

Walter szikrázó szemmel felelte:

- Megállj csak! Majd számolunk holnap az udvaron!

Salamon tovább ment a folyosón. A falakon minden tíz lépésnyire egy-egy fáklya égett vastartóban. Gyantás füst csipős illata terjengett a hűvös levegőben. Az étkezőterem szárnyas ajtaja nyitva volt. Odabenn épp a lakoma maradványait takarították el a szolgák.

Lement a lépcsőn; a friss éjszakai levegő kicsalta a palota előcsarnokába.

A csarnok két oldalán alabárdos, lándzsás katonák sorakoztak, a kapu nyitva volt és látni lehetett, hogy odakünn nagy pelyhekben esik a hó. A kapu előtt, a ropogó, friss havon százával fagyoskodtak a fáklyás és gyaloghintóvivő szolgák.

Salamon egy pillanatra kinézett a kapun, de mindjárt visszafordult és megkérdezte az egyik alabárdostól:

- Hány óra lehet?

- Éjfélre jár, - felelte tisztelegve a katona.

Salamon a lépcső felé ment és tekintete az őrség szobája felé tévedt. Néhány legény ült ott a faasztal körül. Söröztek. Velük ivott egy szolga is, aki az imént még az étkezőteremben takarított. Nyilván ő hozott egy-két kancsóval a megmaradt italból.

Az asztalfőn egy hatalmas szász fickó mellett Pál vitéz is ott ült és vigan nyakalta a sört.

Salamon gyorsan elfordult, hogy a legényt zavarba ne hozza. Visszament az emeletre, a táncterembe.

Vladiszláv már eltűnt a felesége mellől. Judit most Eberhard gróffal táncolt.

De ez volt az utolsó forduló. A császárné visszavonult a termeibe. Vele ment Judit is. A vendégereg zajongva, nevetgélve, vigan búcsúzkodva szedelőzködni kezdett.

Az ünnepség véget ért.

VI.

Salamon is távozott a teremből. Elbúcsúzott Illyétől és Urkundtól, akik szintén a meghívott vendégek közt voltak és a szobája felé ment.

A folyosón, az ajtaja előtt, a csupasz földön hevert Pál vitéz és az igazak álmát aludta. Mentéje volt a párna a feje alatt. Úgy feküdt a küszöbön, mint a hű kutya, amelyik a gazdáját őrzi.

Salamon mosolyogva, kissé meghatva nézte a legényt. Megigazította a „párnát” a feje alatt.

Pál a másik oldalára fordult és úgy motyogta:

- Jól van, Marcsa!...

A király nevetve nyitott be a szobájába. De nem maradt benn, csak a kardját csatolta le, már vissza is tért a folyosóra. Ott várta meg, amíg a palota elcsendesedik.

A folyosó sarkáról jól láthatta, amint hármásával, négyesével távoztak a vendégek. Láta Vladislávot is, amint fütyörészve sietett le a lépcsőn.

Egy negyedóra múlva megszűnt a lárma. A kaput bezárták és a fáklyákat eloltották. Csak a folyosó fordulójánál égett egy-egy szomorú csonk füstölögve, pislá fénnel.

Salamon még várt néhány percig, aztán óvatosan és halkán útnak indult: föl az emeletre, a felesége szobája felé.

Ezt a módot választotta, hogy célhoz érjen.

Mert igaz, hogy az asszonynak van már udvarlója, igaz, hogy mesterségesen is távoltartják tőle, de vége is kilenc évig volt távol és Judit talán röstell bevallani, hogy vár reá.

A mosolyából legalább is ezt olvasta ki.

Lábujjhegyen lépkedett fölfelé a márványlépcsőn és arra gondolt, mit csinálhat vajjon az asszony? Lepihent-e már?

Bizonyára. Hiszen elfáradhatott a táncban és az öltöztető frajjai egy-kettőre lesegíthették róla a nehéz, uszályos brokátruhát. Most már aranycsipkés fehér hálóköntösben nyújtózik az ágyán és talán remegve találgatja: elérte-e az ura titokzatos mosolyát.

Salamon ismerte ezt az ágyat. A jámbor Ágnes királynéé volt és ő mint gyermek bement egyszer a királynéhoz, mikor az betegen feküdt.

Bibormennyezetes, elefántcsontoszlopos, hatalmas széles ágy volt az, emelvényen állt és a tetején a császári korona ragyogott. A fonnyadt, törékeny Ágnes királyné szinte elveszett benne.

Judit szőke feje csodaszép lehetett ebben a királyi ágyban, a csipkés vánkoston, a biborpaplan fölött. Erre a gondolatra feldobogott a szíve.

Száraz torokkal, botorkált előre a sötét lépcsőn, amely Judit termei felé vezetett, de egyszerre megtorpant. A folyosó végén, a királyné ajtaja előtt egy ismeretlen ember állt a félhomályban.

Salamon elméjén mint a villám cikázott át a gondolat: hátha Vladisláv! De hiszen saját szemével látta, amikor távozott és az ismeretlen jóval kisebb volt a hercegnél.

Közelebb ment, s ekkor meglepődve vette észre, hogy egy gyermekifjú strázsál az ajtó előtt. A mellén pajzs, a kezében lándzsa.

Megismerte Waltert.

A fiú mozdulatlanul állt a hideg folyosón. A szemét lehunyta. Talán szép úrnőjéről álmodott.

De a léptek neszére fölriadt. Előre szegezte a lándzsát és úgy kérdezte:

- Állj! Ki vagy?!

Salamon előlépett:

- Ne bolondozzál, fiam, én vagyok. Ismersz ugy-e? No, engedj be szépen.

Walter az ajtó felé hátrált.

- Nincs rá parancsom, uram. Ide senki se léphet be!

- De fiam, - kezdte újra Salamon - ahhoz csak nem kell külön utasítás, hogy a férj meglátogathassa a feleségét?!

A fiú állhatatos maradt.

- A királynéhez senki se léphet be. Csak az életem árán!

És elszántan felemelte a fejét.

Salamon toppantott a lábával:

- Ne bosszants, fiú, mert megkeserülöd! Nagyon ki fogsz kapni a királynétól!

- Akkor meghalok, uram. De a kötelességem mégis teljesítettem.

Salamon már bánta, hogy a kardját nem hozta magával. Elkapta a fiú köntösét, hogy elpen-derítse a küszöbről. De Walter erősen megvetette a lábát és lihegve mondta:

- Ne akard, uram, hogy lármát üssek!

És könnyörögve folytatta:

- Ne ébresszük fel a királynét...

Salamon belátta, hogy akár leüti a fiút, akár nem, csak kellemetlensége származhat az éjjeli kalandból: nevetséges alak lehet belőle.

Megfordult és csak annyit mondott:

- Gondom lesz rád, fiú!

És ment.

Walter kissé megszeppent már. Talán túlment az apródi kötelesség határán? Talán inkább a saját gyermeki féltékenységre hallgatott, amikor útját állta a királynak? Vajjon mit fog szólni a királyné, ha megtudja? Vagy talán fel is ébredt a szóváltásra, selyem papucsában kiugrott az ágyból és az ajtó mögül hallgatózott?

Salamon is erre gondolt a lépcsőn.

Vajjon hallgatózott-e Judit? Milyen boldogság lett volna, ha kidugja szőke fejét az ajtónyíláson és leinti az ostoba apródot!

De hát nem tette. Talán tényleg aludt már; vagy ébren volt és titkon kacagott rajta? Ki tudja?

Már kezdte belátni, hogy ebben a házban ő nem valami szívesen látott vendég.

Ki tudja, mit terveznek, mit forralnak ellene, hogy szabaduljanak tőle?

Ingerült hangulatban nyitott be a szobájába. Rá se nézett Pál vitézre, aki hűségesen ott feküdt a küszöbön.

Meggyujtotta a mécsest és magasra tartva, vizsgálgatta a szoba falait. Vastag, tömör kőfalak voltak azok, a mennyezet magas, boltíves, sehol semmi nyílás, vagy titkos ajtó, erről az oldalról tehát biztos lehetett. Megnézte a kandallót és az ablakot. A lantorna is, a vasrács is ép volt. Az ágy függönyét is szétvonta, semmi gyanusát nem észlelt.

Megnyugodott. Talán csak felzaklatott képzelete játszott vele, mint egykor Visegrádon. Meg aztán vele van a jó kardja is és Pál vitéz is itt van az ajtó előtt.

Úgy, amint volt, ruhástól hevert le az ágyra.

Eleinte nem jött álom a szemére. Ide-oda hánykolódott, összerugdalta a lepedőt. És amikor végre elaludt, furcsa, gyötrő képek tolultak kusza össze-visszaságban zsidbadt agyába.

Azt álmodta, hogy a csatatéren van, süvít a bessenyők nyilzápora és egy páncélos lovag a szeme láttára rabolja el a feleségét. Utána vágat a paripáján, de Walter az útját állja. Ledöfi a fiút, akkor meg Adelheid kacag a szemébe. Mutatja, hogy most jön még csak a nagy próba: tizenkét óriás lengyel herceg várja az országúton, négyméteres lándzsa van mind a tizenkettő kezében; kardjuk mint egy-egy hóhérpallos. Levágja mind a tizenkettőt, de ott van még a tizenharmadik; táltos paripán nyargal, tüzet lehel a ló orrika s a herceg ölében félig alétan fekszik a felesége: Judit. Fogja a lándzsáját, ráhajítja a hercegre. A lándzsa talál, a herceg le- bukik a lóról. De ime, Judit nem szökken talpra és nem ugrik szabadító férje nyakába; irtózva fordul el tőle, mert ruhája csupa vér. De ő megragadja két karjával és rátapasztja a száját vonakodó ajkára. Az asszony két kezét nekifeszíti a mellének, de aztán egyre lankad az ellenállása és végül engedelmesen, boldogan, szédülten bukik a mellére.

Csak amint vértelen arcába tekint, akkor látja, hogy nem a felesége fekszik a karjában, hanem - Eszter.

VII.

Henrik császár jól megszervezte a futárszolgálatot Mainz és Róma között. Minden faluban friss ló várta az udvari futárt és így bámulatosan rövid idő alatt értesült mindenről, ami oda- haza történt.

Salamon megérkezését is tudta már január közepén.

A futár egyszerre kézbesítette neki Eberhard gróf, a mainzi érsek és Judit levelét. Mind a hármat végigolvasta, a keblébe csusztatta és az apródjával előhozatta a lovát.

A császár hadserege félkörben fogta körül Rómát; a főhadiszállás Tivoliban volt. A császár szállásától nem messze lakott az ellenpápa: III. Kelemen.

Az uton, amerre Henrik lovagolt, frank, szász, cseh és toscanai harcosok táboroztak sátrak alatt. A tivoli házakban csak a tiszteknek jutott szállás. A friss januári szélben vigan lobogott a struccotoll a tisztek sisakján, a napsugár vakítóan verődött vissza a csillogó páncélokról. Lándzsák tisztelgő sora jelezte, amerre a császár ellovagolt.

A pápa szállása előtt két csatlós lesegítette Henriket a nyeregből. A tömöttbajuszú, nagy- szemű, zömök ember fujtatva szállt le a lóról és kemény léptekkel sietett be a kapun.

Papok sorfala várta; a szertartásmester nyomban bevezette a pápához, aki az ő jóvoltából emelkedett erre a méltóságra a ravennai érseki székből.

III. Kelemen elébe sietett a vendégének, megölelte és megcsókolta a császárt.

Henrik elővette a három levelet a kebléből. Kiválasztotta belőle az érsekét és átnyújtotta a pápának.

- Olvasd, szentatyám!

A pápa az ablakhoz lépett és hunyorgatva, messze tartva az írást, betűzni kezdte a mainzi érsek jelentését. Mikor a végére ért, csöndesen összehajtotta és visszaadta a császárnak.

- Nos, mi a véleményed, szentatyám? - kérdezte Henrik.

A pápa szembe ült vele az asztalhoz és szomorúan ingatta a fejét.

- Nagyon kellemetlen ügy.... Nagyon kellemetlen...

Henrik nem ezt a választ várta.

- Azt hittem, - mondta - hogy segíteni fogsz rajtam.

- Hogyan? - csodálkozott a pápa.

- Úgy, - felelte Henrik, - hogy felbontod a házasságot a nővérem és Salamon között.

- Semmi alap nincs rá... Lehetetlen... Meg aztán Salamon sem akar válni...

Henrik kedvetlenül dobolt az asztalon:

- A magyar király csak a minap izente, hogy szövetséget óhajtana kötni velem. Roppant kellemetlen, hogy épp most jelentkezett ez a szerencsétlen Salamon.

Fölkelt és sétálni kezdett a szobában:

- Sajnálom, mert gyermekkori pajtásom, jó barátom. Nagyon vitéz, jobb sorsra érdemes ember. De mit csináljak? Én nem szerezhetem vissza az országát. László királynak erős hadserege és sok pénze van. Nem a régi, pártviszályokban égő Magyarországgal állnék szemben. Ez a Salamon persze azt gondolja, hogy majd az asszony révén megint trónra ül... Szegény Judit... Nem lesz egy nyugodt napja...

A pápa csöndesen megjegyezte:

- Meg kell vele értetni, hogy lehetetlen, amit tervez. Akkor majd békén marad. Lászlót pedig rá lehet talán venni, hogy pénzben és birtokban kárpótolja sógorodat a koronáért.

Henrik a fejét csóválta:

- Nem ismered szentatyám Salamont. Az nem marad békében. A legjobb volna az a megoldás, amit én javasoltam. Gondold meg, szentatyám, hiszen kilenc éve úgyis különváltan éltek már!

- Kényszerűségből történt. De mondd csak fiam, talán a nővéred nem akar már visszatérni az urához?

Henrik gondolkozott egy pillanatig. Aztán válasz helyett átnyújtotta a nővére levelét a pápának.

- Előtted nincs titkom, szentatyám. Ime, a levele.

A pápa hangosan olvasta a királyné levelét:

„Kedves bátyám!” (A szép Judit, noha idősebb volt pár évvel Henriknél, egy idő óta nem „fivéremnek”, hanem „bátyámnak” szólította az öccsét.) „Adja Isten, hogy mire e soraim megkapod, diadalmas lobogód már a Szent Péter-templom kupoláján lengjen! Sógornőmmel, a császárnéval együtt boldogan készültem már a római koronázásra, amikor tegnap váratlanul betoppant hozzám boldogtalan uram, Salamon.

Megérkezése folytán minden tervem összeomlott. Szörnyű lelkiállapotban vagyok, mert nem tudom, mit tegyek.

Neked, bátyám, őszintén bevallom, még mindig szeretem az uramat, de félek is tőle. Félttem tőle az én szép, vidám és nyugodt életem. Mert neki csak egy gondolata van: visszaszerezni a koronáját. És erre ma alig van remény. Azt hiszem, jobb volna, ha minden úgy maradna, amint volt az utolsó években. De tudom, hogy ez lehetetlen. Ő a férjem és én a felesége vagyok. Most visszajött és a jogait követeli.

Egyelőre a császárné és az érsek tanácsára elzárkózom előle, várom a te tanácsodat.

Ó, de boldog volnék, ha megszabadítanál ettől a kétségtől! Mert itt csak két mód van: vagy vissza tudod szerezni Salamon trónját és akkor nyugodtan térhetek én is vissza hozzá, vagy nem és akkor legjobb volna, ha örökre elszakadnánk egymástól, nemcsak az én, de az ország érdekében is.

A császárné azt mondja, talán Kelemen pápa őszentsége tehet valamit értem.

Mindazonáltal ne úgy legyen, amint én kívánom, hanem úgy, amint te és szentatyánk, a pápa jónak látja.

Buzgón imádkozom a Megváltóhoz, hogy oltalmazzon továbbra is és segítse győzelemre vitéz seregeidet.

*Hugod
Judit.”*

- Láthatod, szentatyám, - szólt a császár, - hogy Judit is válni szeretne.

- Judit a koronát szeretné, éppúgy, mint Salamon.

- De mikor erre nincs mód!

- A válásra épp oly kevésbé van.

- Akkor hát mit lehet tenni?

A pápa összekulcsolta a kezét:

- Az Istenre kell bízni a dolgot, fiam! Várni kell és tűrni. Nincs más megoldás.

Henrik megint járkálni kezdett a szobában:

- De azt a szegény asszonyt nem hagyhatom ebben a helyzetben?...

A pápa fölkelte és a császár vállára tette a kezét:

- Hívd ide, Rómába. A te közeledben nem kell tartania attól, hogy Salamon a terveivel zaklatni merje.

Henrik a pápára nézett:

- De hiszen még nem vettük be a várost. A koronázás még messze van.

- Én hiszem, hogy nincs már messze! Talán közelebb van, mint gondolod.

Henrik arca felderült:

- Adja Isten, hogy úgy legyen! Igazad van, szentatyám. Ha egyszer az egyház törvényei nem engednek más megoldást, akkor valóban ez az egyetlen lehetőség.

Lóra ült, visszament a főhadiszállásra. És nyomban tollba mondta a választ a titkárának:

„Kedves hugom, Judit! Elolvastam mindhármatok levelét. Az érsek is, te is helyesen jártatok el. A pápa nem tehet semmit. A leghelyesebb tehát, ha nyomban útnak indulsz a feleséggel és a fiaimmal együtt Róma felé. A pápa bizik benne, hogy épp a koronázásra érkeztek meg.”

Aláírta a nevét. A levelet még aznap gyorsfutár vitte Mainz felé.

VIII.

Esztergomban és Fehérváron fellobogózták a házakat.

A királynénak gyermeke született.

Nem fiú ugyan, akit úgy várt László és az ország, csak leány, de hát mégis nagy volt az öröm, mert ez volt az első gyermeke a királynak.

Az urak, az ország fő-főméltóságai, a nádor, az udvarbíró, a tárnokmester, a kancellár, az udvarnokok és püspökök mind siettek üdvözölni Lászlót; a városi polgárok, az izmaeliták és a zsidók küldöttségei drága ajándékokat hoztak a királynénak. A templomokban hálaadó istentiszteleteket tartottak és a veszprémi püspök nemsokára megkeresztelte a kisleányt - minthogy Szent Piroska napján született - Piroska névre.

A hírt persze Eszter is megtudta és mindjárt elhatározta, hogy valahogyan értesíteni fogja Salamont a ránézve kedvező fordulatról.

Mióta a király elutazott, nagyon megváltozott a leány. Gyakran napokig nem szólt semmit. Némán ült az asztal mellett az ebédnél és a vacsoránál is; az apja nem tudta mire vélni a hallgatagságát. Néha már azt gondolta, talán Józsué hiányzik neki. Bánta már, hogy elengedte.

Azelőtt szeretett a konyhában sürgölődni; dalolva gyúrta, dagasztotta a tésztát, koppasztotta a csirkét, vagdalta a petrezselymet. Reggel sorra nézegette a kertben a rózsafáit: nem fagytak-e el; délután a kézimunkáin dolgozott, este unszolta az apját, hogy olvasson föl neki a Szentírásból.

Most felé se nézett a konyhának, a rózsafáit elhanyagolta, kezébe se vette a kézimunkát és nem kérte az apját egyszer sem, hogy vegye elő a bibliát.

Csak ült a pamlag sarkában, összekuporodva, a sárga-pirosvirágú kendőt fázósan összehúzta a keblén és bámult órák hosszat a kandalló tűzébe. Nézte, hogy hamvadnak el a hatalmas bükkfahasábok, milyen furcsa arabeszkok bontakoznak ki az izzó parázs tűzvonaláiból. És ha már belefájdult a szeme, behunyta és úgy mélázott tovább óraszámra.

Ilyenkor maga se tudta, hol van és merre jár a gondolata. Nem aludt és mégsem volt ébren. Valami furcsa álmvilágban élt, újra végigélte gondolatban mindazt, ami a nyár óta történt vele.

Megismerkedett a királlyal; fejére kötötte a piros selyemkendőt; remegve várta szerelmesét az első találkára, megfogta a kezét a sötétben és húzta maga után a tornác felé, mellére bújtt a kis leányszobában; várta, leste néma éjszakákon; lobogva csapott össze az ajkuk, elmerültek egymás ifjú szépségében. És újra ott állt a kertben, az utolsó éjszakán, fekete ruhájában és újra elébe toppant Józsué, mialatt a lódobogás zaja elhalt a hajnali csendben...

Már csak a multban kereste a boldogságot.

Sokszor gondolt arra, hogy írni fog Salamonnak, legalább levélben beszélget vele; de mindig halogatta. Talán már rá se gondol a szép királyné mellett? És mit ér a levél, ha nem ő maga rajzolja a betűket szerelmes gyöngédséggel?

Mert Eszter nem tudott írni, aminthogy a nők akkor általában nem tudtak, legfeljebb a királynék.

De most nem törődött ezzel. Ő akarta közölni a jó hírt, hogy nem fia, csak lánya született a királynénak. Volt már ürügye, hogy miért ír.

Egy vásáros napon délelőtt titkon elment a piacra, ahol egy züllött, öreg írődeák néhány dénárért bárkinek megírta a levelét.

Fekete nagykendőt borított magára, papucsot húzott a lábára, mint valami szegény jobbágy-lány, úgy ment a hóban a lacikonyhába, ahol a deák tanyázott.

A nagy férfiú szalonnát evett uborkával és olcsó lőrét ivott hozzá, úgy fogadta az üzletfelét.

- Levelet szeretnék iratni, - kezdte zavartan Eszter.

- Lehet, - mondta a deák és félretolta a szalonnát. - Tíz sor egy dénár, húsz sor két dénár. Versben is, lehet. De ez már tíz dénár. Te csak mondd meg, miről szóljon, majd én kicifrázom úgy, hogy a pap se prédikál olyan szépen!

- Nem, nem - vágott a szavába a leány - én magam szeretném tollba mondani.

A deák kerekre nyitotta a szemét.

- Te? Nekem? No iszen, szép levél lesz az! De nem bánom: a te pénzed bánja... Hát kinek szóljon?

És hozta a tollat, meg a kalamárist.

- Hja, igaz: a pergamen, az külön két dénár.

Elővette a pergament is, aztán újra megkérdezte:

- Hát kinek címezzem?

Eszter elpirult:

- Senkinek. Nem lesz címzés.

- Nem lesz? No, ilyen levelet se írtam még! Ha a folytatása is olyan furcsa lesz, mint a kezdete, akkor ugyan különös egy levél lesz.

Eszter megjegyezte:

- Jaj, deák uram, de erről a levélről senkinek sem szabad ám beszélni!

A deák sértődötten felelte:

- Kinek nézel engem, hugom? Olyan vagyok én, mint a gyóntató pap. Bizalmi hivatal az enyém.

A leány akkor leült a deák mellé és a tolla fölé hajolva, diktálni kezdte a levelet:

„Szerelmem!”

A deák nem írta le. Hátra nézett a lányra:

- Mégis jobb lesz, ha én fogalmazom ezt a levelet.

- Mért? - kérdezte Eszter.

- Azért, mert már a kezdete se jó. Meglásd, megsértődik a rózsád, ha így szólítod meg. Ki hallott még ilyet, csak így, egyszerűen: „Szerelmem!” Ird neki azt, hogy „Egyetlen violám!”, „Rubintos galambom!”, vagy „Szívem gyönyörű szép katonája!” - mert, ugye, katona az illető?...

Eszter elmosolyodott:

- Nem, nem katona. És csak írd úgy, amint mondtam.

A deák kedvetlenül fogta a pennát. Bántotta az önérzetét, hogy más diktál neki. De Eszter folytatta:

„Szerelmem!

Mióta elmentél, mindig csak rád gondolok. Sokszor akartam már írni neked, de mégsem írtam. Nem akartalak zavarni a bánatommal, hiszen bizonyára boldog vagy és van, aki megöleljen helyetted.

Nem panaszkodom. Én is boldog vagyok, nagyon boldog, ha a múltra gondolok, a nyárra és az őszre, mikor együtt voltam még veled, a szőlőnkben.

Most benn lakunk a városban, mert odakünn még kietlen, havas és pusztá minden. Ott kuporgok naphosszat a pamlagon, ahol mezítláb, a kis piros papucsban ültem azon a nyári délelőtt, behunytam a szememet és álmodom - rólad. Megint ott vagy nálam és elküldöd Józsuét, hogy keresse meg a piros kendőmet...

De tavasszal kimegyek a szőlőbe, a kis szobámba, ahol olyan boldogok voltunk.

És esténként bezárom az ablakomat, fölveszem a legszebb ruhámat, kiállok a tornácra és várlak, mint akkor: jössz-e már, mikor hallom a paripád dobogását, a lépteid neszt, a csendes kertben... Várom és a kezem dobogó szívemre szorítom.

Ó, szerelmem, nem ismernél rám, ha látnál, úgy megváltoztam. Olyan vagyok, mint a virág, amelyet megperzselt a nyári nap és amely belepusztul ebbe a csókba.

Sovány lettem és sápadt. Az arcom rózsái elhervadtak. Elfeledtem a nevetést. A szemem sem olyan csillogó, mint régen.

Vajjon látlak-e még valaha? Látom-e gyönyörű barna szemed? Hallom-e bársonyos hangodat?

Nem hiszem... Nem hiszem...

Ha hervadó rózsát látsz a réten, gondolj rám, aki alázatos szerelemmel imádkozom érted.”

A deák a fejét csóválta...

- Ilyen sok bolondot is régen firkáltam már össze. Milyen nevet írjak alá?

A leány habozott egy pillanatig, aztán mégis csak kimondta:

- „Eszter”.

A deák azt is alákanyarította, még ki is cifrázta.

- No, készen vagyunk! - mondta és gyönyörködve szemlélte a művét.

Eszter a vállára tette a kezét:

- Még egy utóirat is volna.

- No, csak mondd, ideírom azt is.

A leány halkabbra fogta a hangját:

„Idehaza nincs ujság, csak annyi, hogy a királynénak leánya született. Piroskának hívják.”

A deák összehajtotta a levelet, átadta. Eszter egy aranyat nyomott a markába és elsietett.

Egyenesen egy öreg zsidó kereskedőhöz ment, aki átutazóban volt Magyarországon, Görögországból jött és épp haza készült, a Rajna mellé. Átadta neki az írást és száz aranyat.

- Ez a tied, ha kézbesítéd ezt a levelet.

A zsidó bólintott:

- Mért ne kézbesíteném? Száz aranyért? Akár még tíz levelet! Kinek szól?

A leány félrevonta a zsidót:

- Judit királyné férjének, Salamonnak, Mainzban.

Az öreg zsidó fürkészve nézett a leány arcába:

- De ismerős vagy te nekem, leányom... Mondd csak, nem a...

De Eszter a szavába vágott:

- Ne kérdezz semmit! Megfizettem a kézbesítés árát. Add át a levelet.

Az öreg kereskedő zavartan motyogta:

- Jó, jó, azért még nem kell haragudni... Van egy darab csudaszép zöld bizánci selymem. Nagyon jól illene a fekete hajadhoz. Olcsón adnám.

Eszter szorosabbra fogta a kendőjét és kiszaladt az ajtón.

IX.

Másnap későn kelt Salamon.

Az utazás, az ünnepség, az éjszaka izgalmai teljesen kimerítették. Kedvetlenül és bosszúsan ébredt. Az ablaka alatt felharsant az őrség kürtje. Még ez a kürtszó is bosszantotta.

Tanácstalanul ült az ágyán, nem tudta, mit tegyen. Párbajra hívja a lengyel herceget? Rómába utazzon és egyenesen Henriktől kérjen segítséget? Máshol próbáljon szerencsét? Vagy menjen haza szégyenszemre és éljen a László kegyelemkenyerén?

Nem tudott határozni.

Nem tudta azt sem: bevádolja-e Waltert a feleségénél, vagy sem. Hátha az asszony kineveti?

Mégis úgy vélte, hogy beszélnie kell Judittal. Ilyen könnyen nem szabad feladnia a küzdelmet. Arra még mindig ráér, hogy máshol próbáljon szerencsét, vagy éppen Lászlónál kopogtasson.

Megkérdezte Juditot, fogadná-e.

A királyné azt felelte: szívesen látja.

Átöltözött, arannyal átszőtt kénsárga dolmányt öltött, gyöngyöt fűzött barna hajába, rózsajajba mártotta az ujjait: ő is tudja azt, amit a lengyel herceg.

Fölsietett a királynéhez.

Az ajtó előtt ott állt Walter. Szeme alá kék karikát vont a virrasztás. Mikor a királyt meglátta, féltérdre ereszkedett előtte:

- Megbocsáss, uram, ha túl merész voltam az éjjel. A lakomán csentünk a borból, annak tud be, ha a szavaim nem voltak elég tiszteletteljesek.

Kényszeredetten beszélt és szemét a földre sütötte.

Salamon úgy érezte, hogy a fiú nem a maga jószántából követi meg őt, hanem Judit parancsára.

Vajjon megbánta az asszony, amit tett? Vagy így akarja elérni, hogy az ura ne hozza szóba az éjszakai kalandot? Mert hiszen nem vádolhatja be a fiút, ha már egyszer megkövette.

Salamon hamarjában nem tudta ezt eldönteni. De a lovagias bocsánatkérésre mégis csak válaszolnia kellett. Rátette tehát a kezét az apród vállára és így szólt:

- Jól van, Walter! Remélem, ezután jó barátok leszünk!

A fiú csak meghajolt, de nem felelt. Szótlanul tárta fel a szárnyas ajtót Salamon előtt.

Benn a teremben egy udvarhölgy fogadta.

- A királyné a császárnénál van. És mindketten várnak, uram!

Követte az udvarhölgyet.

Átmentek egy sor pompás termen, végül egy hatszögletű szobába értek. A szobának nem volt ajtaja, széles, kék bársonyfüggöny választotta el a szomszédos teremtől. Az udvarhölgy szétvonta a függönyt és bebocsátotta Salamont.

A terem is kék volt, a hová belépett. Kék mozaik volt a padozata, kék fala volt köröskörül és a kék falat aranycsillagok ékesítették. A függönnyel szemben, néhány lépcsős emelvényen aranyozott széles kék kerevet állt. A kereveten két ragyogó asszony ült csevegve: Judit és a császárné. Mikor Salamon belépett, hirtelen elhallgattak.

A társalgás nehezen indult. Salamon szórakozottan felelgetett a császárné kérdéseire. Egyre a feleségét nézte: szeretne volna leolvasni az arcáról: tud-e valamit az éjszakai esetről?

De Judit arca nem árult el semmit. Talán egy kissé sápadtabb volt, mint máskor, - lehet, hogy az ezüstvirágos fehér ruha volt az oka, - de kék szeme épp oly derűsen és kifürkészhetetlenül mosolygott, mint este a tánc közben.

Finom, fehér kezével átkulcsolta a nyakát és ezüst cipellőjét felrakta a gyöngyházberakásos ébenfaszámolyra, amely ott állt a pamlag előtt, az emelvényen.

Salamon, aki egy kerek bársonyszéken ült, az emelvény tövében, még ezt a számolyt is irigyelte. A számolyt, a kerevetet, az ezüstcipőt és az ezüstvirágos fehér ruhát - mindent, ami hozzáférhetett az asszonyhoz, aki számára elérhetetlen volt.

Nem bírta megállni, hogy az éjszakáról ne beszéljen:

- Nem is kérde, - így kezdte - hogy töltöttem az éjszakát egyedül.

Judit tréfára próbálta fordítani a szót:

- Remélem, így se féltél abban a nagy szobában?

Mert érezte, hogy a császárnénak kínos lehet ez a helyzet.

De Salamon nem törődött a császárnéval. Folytatta:

- A szobában nem féltém, de annál inkább féltém magamtól, hogy valami bolondot csinálók...

Azt remélte, hogy erre már majd csak kiböki Judit, hogy „hát bizony csináltál is, épp az ajtó előtt!” De Judit csak mosolygott és nem felelt.

- Mi lenne, - mondta most már ingerülten a férfi, - ha egyszerően azt mondanám: a feleségem vagy, kövess, ahová parancsolom?

A császárné már épp fel akart kelni a kerevetről, hogy elmeneküljön a családi perpatvar elől, amikor a kék függöny nyílásában megjelent - egy hatalmas, szürke macska.

Judit kitörő gyöngédséggel futott a szép állat elé:

- Itt az én Trudim!... Az én szép, szürke cicám!... Gyere, Trudi, bemutatlak az uramnak!

A szelid állat szeretete jeléül ráfektette pofácskáját a királyné ezüst cipellőjére.

Judit ölbe kapta a macskát és visszafutott vele a kerevethöz.

Letette maga és a császárné közé. A macska dorombolással fejezte ki elismerését és mindjárt mosdani kezdett.

Salamon szólni akart valamit, de Judit nem engedte szóhoz jutni:

- Hát nem aranyos állat, mondd? Nézd, milyen bársonyos a bundája. Milyen okos, beszédes szeme van. Szinte mosolyog, mint az emberek. Te nem szereted a macskát?

- Gyűlölöm, - mondta türelmetlenül Salamon.

- Jaj, ne mondd ezt! Egy ilyen szelid, szép állatot! Nézd, milyen bájosan mosdik, sorra veszi a lábacskaikat, egyet sem hagy ki, a szemét is megmossa, a bajuszát is.... Jó lesz már, Trudi, nagyon szép tiszta vagy már!

És közben egyre simogatta a doromboló állatot.

A macska nem tudta mire vélni, hogy úrnője nem hagyja békén mosdani. Többször ránézett nagy, okos szemével, vajjon mit akarhat? Végre, úgylátszik, megoldotta kis állati agyával a kérdést: nyilván az úrnője is mosdani szeretne, mint ő. Pajkosan hunyorgatott zöld szemével és mikor újra simogatni kezdte a fejét Judit, piros kis nyelvével, szépen végigmosta az asszony fehér kezét.

Judit vidáman kacagott. Velenevetett a császárné is, csak Salamon maradt komor. Fölkelt és vette a süvegét:

- Ma sem töltjük együtt az estét?

Judit épp azzal mulatott, hogy táncoltatni próbálta a pamlagon a szürke macskát.

- Ma? - kérdezte és elengedte az állatot. - Sajnos lehetetlen. Hajnalban vadászni megyünk. Te is velünk jössz! Oda leszünk egy hétig!

X.

Vladiszláv herceg a császári kastély közelében lakott egy csinos kis palotában. A palotát egy elhalt frank lovag özvegyétől vette és a saját ízlése szerint rendezte be.

Szép, faragott bútorok voltak benne, szobrok, képek és értékes fegyverek. És volt egy pohár-szekrénye, amely tele volt színarany kelyhekkel, bilikomokkal.

De még ennél is büszkébb volt a könyvtárára.

Persze, akkoriban nem olyanok voltak a könyvtárak, mint ma. Ha nyolc-tíz könyve volt valakinek, az már ritkaság számba ment, mert egy szép kódexért egész falvakat adtak. És így Vladiszláv herceg, akinek több mint húsz könyve volt, bátran nevezhette a könyvespolcát könyvtárnak.

Dehát nem is polcon voltak azok a könyvek, hanem drágamívű ébenfaszekrényben. Úgy őrizte azokat a lengyel, mint a szemevilágát.

Nem is annyira a ritka, nagy értékük miatt, hanem a tartalmukért. Minden könyv a szívéhez nőtt; mindegyiket elolvasta százszor is: a bibliát; az Ekkehard szerzetes latin époszát; a Ruodlieb lovag regényét, amelyet a Tegernsee mellett írt egy bajor barát; Roshwita apáca drámáit; a Loreley-mondát; az Anno-dalt; a zsidó fiúról és a Mária képről szóló régi legendát, de talán egyiket se forgatta annyiszor, mint azt az ezüstbe és elefántcsontba kötött könyvecskét, amelybe a saját verseit gyűjtötte.

Mint minden költő, ő is a saját költeményeit szerette leginkább olvasni. És olyankor minden másról megfeledkezett.

Pedig igen elfoglalt ember volt: roppant birtokai voltak Lengyelországban; szerette a szép nőket és azonfelül ülnöke volt az egyik titkos törvényszéknek, amely azok felett ítélezett, akik a keresztény hit parancsai ellen vétkeztek.

Ennek a bíróságnak szörnyű hatalom volt a kezében. Titkos helyen, erdőben, ligetben ítélezett, bárkit színe elé idézhetett és ítéletét nyomban végre is hajtotta. S ez az ítélet nem szólhatott másra, csak halálra. A kard és a kötél mindig ott hevert a törvényszék asztalán, az elnök előtt. A bekötött szemű vádlottat a vérbíróság legfiatalabb tagja személyesen akasztotta fel, aztán törét beledöfte a fába. Aki az akasztott embert meglátta, erről a törőről tudhatta, hogy a titkos törvényszék ítélezett fölötte.

Vladiszláv herceg, a költő, szépen megfért Vladiszláv herceggel, a vérbíróval. Igaz, hogy a herceg mint buzgó lélek, a titkos törvényszékben csak üdvös eszközt látott a vallás parancsainak védelmére.

A vérbíróság persze éjjel ítélezett messze a városon kívül. Pitymallott, mire a törvénytárolásról hazaért. Ilyenkor rendesen meghagyta, hogy csak későn keltsék fel.

Egy januári reggel még a szokottnál is később jött haza. Fáradtan hevert le az ágyára, de nem tudott elaludni. A szobában már világos volt, az utcán nyikorogtak a szekerek, parasztok biztatták a lovukat, ostor pattogott.

Fölkelt és átment a könyves szobájába. Elővette az elefántcsontkötésű versgyűjteményt, egy darabig lapozgatott benne, aztán írni kezdett, egy tiszta pergament lapra.

Még este eszébe jutott egy vers, azt akarta most megírni.

A szőke királyné solymászni megy; a sólyma lecsap egy pacsirtára, amely épp a párjának énekel. A sólyom éles csőrével felhasítja a madárka mellét, dalos kis szívéből csepeg a piros, meleg vér. A szőke királyné megszanja a szegény madarat, gyönyörű szeméből kibuggyan egy forró könnycsepp. A költő szomorúan kérdi: Miért nem szánja meg akkor őt, akinek a szíve épp így vérzik érte, mint a pacsirtáé...

De sehogyse ment a munka. Egyre az éjszakai tárgyalás járt az eszében: az a fiatalember, akit halálra kellett ítélnie. Maga előtt látta, amint bekötött szemmel térdelt a fáklyák fényében; amint kétségbeesetten védekezett; amint a fához cipelték; amint a szél ide-oda himbálta a lombtalan, kopár ágon.

Nem mert volna megesküdni, hogy ez az ember valóban bűnös volt. De nem akarta, hogy gyöngének, vajszívűnek nézzék, halálra szavazott ő is. Most már megbánta. Úgy érezte: éppen az volt a gyöngeség, hogy a véleményét nem mertte őszintén kimondani. De mikor tette került a sor, sohase mert. És a hibát nem lehetett már jóvátenni.

Felsóhajtott és újra munkához látott. A verssorok döcögtek, a költői képek színtelenek voltak. Semmi sem jutott az eszébe.

Az ajtón félénken kopogott valaki.

Szinte örült, hogy megzavarták a munkában:

- Ki az?

Az apródja volt.

- Egy idegen ember keres, uram!

- Miféle?

- Magam se tudom. Afféle kézműves embernek látszik.

- Mit akar?

- Fontos és bizalmas híre volna hercegséged számára.

- A nevét megmondta?

- Nem.

Vladiszláv gondolkozott:

- De nem lengyel?

- Nem.

- Jól van. Bocsásd be!

Az apród távozott. Kis vártatva egy kövér, szőke férfival tért vissza. A kövér embernek piros-pozsgás, mosolygós arca volt és ravasz apró szeme. A keze kék volt a hidegtől.

Vladiszláv intett az apródnak:

- Elmehetsz!

Aztán az idegenhez fordult:

- Nos, mi hírt hoztál?

A kövér ember ott állt a kandalló mellett és a kezét melengette. Most közelebb lépett a herceghez és halkán mondta:

- Uram, én kézműves vagyok. Ijgyártó mester. Nemrég Magyarországon jártam és megtudtam valamit, ami téged, uram, nagyon érdekelne. A hír megér száz ezüstmárkát.

Vladiszláv csodálkozva nézett az emberre. Mi érdekelhetné őt, ami Magyarországon történt?

- Miféle hír az?

- Asszonyhistória.

A herceg felpattant:

- Kinek nézel engem?! Én lovag vagyok! Takarodj előlem!

A kövér ember csöndesen mosolygott. Még egy lépést tett a herceg felé és csak annyit mondott:

- Salamon királyról van szó...

Vladiszláv, aki már hátat fordított az idegennek, most gyorsan megfordult:

- Mit tudsz róla?

- Van egy zsidólány kedvese Esztergomban. Eszternek hívják. Az apja gazdag pénzváltó. Ábrahám a neve.

A herceg egy faragott ládához lépett, kivett belőle egy tekercs ezüstöt és odadobta az idegennek:

- Itt a pénzed!

Az idegen meghajolt és az ajtó felé indult. Vladiszláv utána szólt:

- Hogy hívnak téged?

- Frigyes a nevem.

- Mi is a mesterséged?

- Ijgyártó vagyok, uram.

- Hja, igaz. Már mondtad. Frigyes, ijgyártó! Jól van. Hagyd itt a címed a titkáromnál. Lehet, hogy szükségem lesz rád.

A kövér ember kihajlongott az ajtón.

XI.

A mainzi erdőben vígan folyt a vadászat. A friss, derűs téli reggelen száz és száz vadász, hajtó, ijász és lándzsás nyüzsgött a tar fák között; az urak prémes, szürke bekecsben, szűk feszes nadrágban ültek a lovon, térdigérő erős bőrcsizma a lábukon, vadászkés az oldalukon, ij, tegez a vállukon, lándzsa a kezükben; a hölgyek, akik inkább csak solymászni mentek, szintén prémes ruhában, kezükben könnyű kopja, mögöttük az apród, solymász kesztyűs kezén az idomított vadászólyommal. A férfiak vállán ott függött a finommívű elefántcsont kürt, amely nélkül nem lehetett vadászatra menni, a hölgyekén az aranyóp, amellyel a sólymukat hívták. Agarak, vérebek, drága, nemes fajkutyák csaholtak falkaszámra a vadászok nyomában.

A hölgyekre való tekintettel csak kisebb vadakra vadásztak. És Judit vigyázott, hogy ne maradjon egyedül az urával.

Salamon eleinte nem akart résztvenni a vadászon. Tudta, miért rendezik: hogy az időt huzzák. Urkund hallotta, hogy futárt küldtek Henrik császárhoz, mihelyt ő megérkezett. Most utasítást várnak a császártól.

Meglehetősen reménytelennek látta a helyzetét; el is küldte Urkundot és Illyét bizalmas küldetésben még hajnalban kelet felé.

De aztán csak elment a vadászatra. Nem akarta elszalasztani az alkalmat; hátha ott inkább közeledhet a feleségéhez.

Sokáig úgy látszott, hogy hiába vár, Judit mindig a császárné társaságában volt és a császárné körül a lovagok egész raja udvarolt, versengett, tülekedett. Vladiszláv is köztük volt és megint a vadásztörténeteivel mulattatta a társaságot.

Igy ment ez napokig. Ha estefelé véget ért a vadászat, az erdő szélén álló kis vadászkastélyba vonultak, gyorsan megvacsoráztak és máris pihenni tértek, hogy hajnalra friss erőben legyenek. A vadászkastély olyan kicsi volt, hogy Judit is, a császárné is egy szobában aludtak az udvarhölgyükkel, a férfiak négyesével húzódtak meg a vendégszobákban. Salamonnak semmi reménye sem lehetett arra, hogy itt közelebb juthat az asszonyához.

A hatodik napon azonban kedvezett neki a szerencse.

Egy tisztás szélén lovagoltak Judittal és a társaságával. A herceg is velük volt és Walter is, a királyné sólymával.

Judit fenn a magasban galambot vett észre. Hátrafordult Walterhez, átvette sólymát, a kezére ültette és levette a madár fejéről a parányi sapkát, amely a szemét takarta. A sólyom szempillantás alatt fölfedezte a galambot és be sem várva úrnője szavát, üldözőbe vette. Judit vágatva követte lován, hogy a galamb a közelében essen le, ha a sólyom nem tudná odahozni a karmai közt. Salamon, a herceg és Walter nyomon követték.

Egy domb alján hirtelen kerengve bukott elébük a galamb. Judit leugrott a nyeregből, hogy elkapja az üldöző sólyom elől. A szelid kis állat már alig pihegett, de rózsaszín lába még görcsösen vonaglott néha. Judit fölé hajolt és kíváncsi borzongással nézte vergődését. Vladisláv ajka körül mosoly játszadozott: a verse jutott az eszébe, a szőke királynéről és a pacsirtáról.

De Salamon másra gondolt. Arra, hogy Eszter aligha nézné ilyen kíváncsi borzongással a szegény galamb kínlődását. Eszter elfutna, vagy ápolni próbálná a vérző kis jószágot.

De nem volt ideje a gondolkodásra. A domb mögül hirtelen egy vaddisznó törtetett elő és a királyné lova megbokrosodott a váratlan ellenség láttára.

Judit akkor már újra a nyeregben ült és a megvadult ló tajtékot turva, vágatott vele az erdő felé, amely a domb mögött húzódott.

Vladisláv és Walter a zűrzavarban a vaddisznóra vetették magukat, hogy meg ne támadhassa a királynét, Salamon pedig a megvadult paripa után vágatott. Véresre sarkantyúzta lovát, néhány pillanat alatt utol is érte Juditot és épp jókor, mert már-már lezuhant a félreecsúszott, meglazult nyeregből.

Megragadta a paripa kantárát, s vadászkése markolatát belevágta a szügyébe. Az állat habzó szájjal, remegő inakkal megállt. Ellenállás nélkül tűrte, hogy béklyót vessenek a lábára.

Judit leszállt a hátáról és kimerülten támaszkodott egy fához. Kezet nyújtott Salamonnak:

- Köszönöm!

Salamon felsóhajtott:

- Ilyen véletlennek kellett közbejönni, hogy végre négy szemközt is válthassunk egy szót.

Végre valóban egyedül voltak. A vadásztársaság elmaradt valahol. Körös-körül sűrű fenyves. Még a kürtök hangja sem hallatszott. Judit megorzongott:

- Hová tévedhettünk?

A férfi könyörögve nézett a szemébe:

- Maradj egy percre, Judit!

És gyöngéden lefogta az asszony kezét, amely az elefántcsont kürt után nyult. A kürtszóval adtak jelt egymásnak a vadászok, ha eltévedtek. Judit rémülten meredt az urára:

- Mit akarsz?

- Semmit! Ne félj! Csak emlékeztetni szeretnék arra, milyen boldogok voltunk egykor egy ilyen vadászaton... Mint ifjú házaspár a visegrádi erdőben, a Királykútnál? Emlékszel? Miért ne lehetnénk most is olyan boldogok? Ki választ el tőlem? Ki az, aki kettőnk közé mer állni: a férj és a feleség közé?

Judit remegve vonta ki a kezét a férfiéből:

- Menjünk innen. Úgy félek itt...

Salamon nem engedte el az asszonyt:

- Majd mesélek neked, ha félsz. Mint Ágnes császárné mesélt nekünk, mikor gyerekek voltunk és féltünk, ha leszállt az este... Emlékszel, milyen szép mesét tudott Nagy Károlyról és a kigyóról?

Judit fázósan mosolygott. Azt a mesét ő is szívesen hallgatta mindig.

- Hogy is szólt az a mese?

Salamon örült, hogy az asszony legalább kérdez már valamit. Buzgón belefogott a mesébe:

- Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy hatalmas császár. Úgy hívták, hogy Nagy Károly. Ennek a Nagy Károly császárnak rengeteg sok pénze, kastélya, katonája volt, de volt egy kincse, ami mindennél többet ért: az igazságszeretete. Pompás palotájának kapuja előtt egy ezüstharang függött; akit igazságtalanság, méltánytalanság ért, csak meghúzta ezt a harangot és a császár mindjárt védelmébe vette, igazságot szolgáltatott neki.

- Egy napon egy szegény ártatlan vízisikló kúszott a palota elé, felkapaszkodott az ezüstharanghoz és meghúzta a kötelét. A harang örei kisiettek a palotából és csodálkozva néztek a különös panasztévőre. De a kigyó, mintha értelmes lény lett volna, lemászott a haranglábról és megindult a folyó felé. A lovagok követték. A kigyó kúszott, kúszott, meg sem állt, míg a parthoz nem ért. Egy fűzfa tövében volt a fészke. Odavezette a kísérőit és panaszos szemmel mutatott a fészke. A kigyótojásokon, amelyekben a kis vízisiklók szunnyadtak, csúf varangyosbeka vartyogott. A lovagok jelentették a különös esetet Károlynak és a császár megparancsolta, hogy a varangyosbékát el kell üzni a vízisikló fészkéből.

- Másnap reggel megint megjelent a kigyó a császári palota előtt. De most nemi húzta meg a harangot, hanem egyenesen felment a császárhoz és hálája jeléül egy csodálatos fényű zöld követ ajándékozott neki. Olyan zöld volt ez a kő, mint a tengerszem és titkos ereje volt: összefűzte a szerelmes szíveket. Örökre odafűzte az ember szívét ahhoz, akinek odaajándékozta a drágakövet.

- A császár Fastradenak adta, a hitvesének. Nem is lett hűtlen hozzá soha. Síríg tartó hű szerelem fűzte egymáshoz őket...

Judit álmodozva hallgatta a régi mondát. Nem is vette észre, hogy Salamon átöleli a félkarjával. Talán oda se hallgatott, annyira elmerült az emlékeibe. Csak akkor ocsúdott fel, amikor a férfi félbehagyta a mesét.

- Istenem, miért is nincs nekem ilyen drágakövem! Miért nem lehetünk olyan boldogok, mint amikor először hallottuk ezt a régi mesét?

Judit szomorúan felelte:

- Olyan boldogok sohase leszünk többet.

- De lehetnénk! - tüzelt Salamon. - Csak rajtunk áll! Nem is rajtunk, csak rajtad! Miért ne szerethetnénk egymást úgy, mint régen! Ki emel gátat közénk?

Judit mosolygott, de most fájdalmas volt a mosolya:

- Emlékszel, mit énekeltek a goliardok a palotában? „Es waren zwei Königskinder, die hatten einander so lieb; sie konnten zusammen nicht kommen, das Wasser war viel zu tief...”

Salamon türelmetlenül vágta lándzsáját a földbe:

Ezt én nem értem. Beszélj világosan. Az udvar nem akarja?

Az asszony a fejét rázta:

- Nem tudom. Nem mondhatok semmit.

Salamon érezte, hogy most vagy győz, vagy végképp elveszti az asszonyt. A végsőre határozta magát. Megölelte Juditot és úgy lihegte forrón az arcába:

- Hát ki tilthatja meg, hogy szeressük egymást?

Nem érzed, hogy mennyire szeretlek? Nem szenvedsz te is, mint én? Judit, kilenc esztendeje várok erre a percre! Az ajkad!...

Judit fátyolos szemmel nézett az urára, aki a kezét simogatta, csókolgatta és nem tudta, mit tegyen gyöngédségében és boldogságában.

- Szeretsz, királyném?... - kérdezte tőle egyre.

Judit nem felelt, csak mosolyogva nézett a férfira. De ebben a mosolyban már a szerelem odaadása csillogott.

Salamon észrevette ezt és tenyerébe fogta az asszony szőke fejét:

- Az ajkad, Judit...

Suttogva felelte a szép királyné:

- Majd ha visszatérünk a palotába...

*

A fenyőfák közt, közvetlen a hátuk mögött kürtszó zendült. Salamon bosszúsan ismerte meg a herceg kürtjelét.

- Ezzel a fickóval még leszámolok!... - mormogta dühösen.

Judit talpraszökkent és vidáman fogadta a herceget:

- Nincs semmi baj! Még idejében megfékeztük a lovat. Mi van a vaddisznóval?

A herceg kedvetlenül felelte:

- Elszalasztottuk. De a vadászkésem magával vitte az erdőbe.

Nyeregbe ültek és visszalovagoltak a vadászkastélyba.

Walter mögöttük poroszkált és amint Juditra nézett, könnyes lett a szeme.

XII.

Pál vitéz gyorsan összebarátkozott a németekkel; különösen azzal a hatalmas szász fickóval, aki az őrség szobájában sörrel traktálta a lakoma éjszakáján.

Együtt jártak a csapszékekbe, bebarangolták a város környékét és Pál nemsokára úgy járt-kelt Mainzban, mint odahaza Esztergomban, vagy Fehérváron.

Egy este, - január vége volt, - egyedül ment ki a „Víg sírásó”-hoz címzett korcsmába, a város végére. A korcsma onnan kapta furcsa címét, hogy ide jártak egy pint sörre a sírásók a szomszédos régi temetőből.

Ebbe a temetőbe csak a legszegényebb embereket temették már. A koldusokat, az elhalt rabokat, az ispotályok lakóit. Nem is volt ennek a temetőnek igazi sírkert formája; inkább erdőre emlékeztetett, amelyben sok a vakondtúrás. De minden vakondtúrás egy-egy sír volt és a sírokon itt-ott durván ácsolt fakereszt árváskodott.

Pál vitéz gyakran elment a temető mellett. Nappal nagyon szép, békés hely volt az, s amint elballagott előtte, mindig megcsodálta hatalmas faóriásait. De estefelé már nyaka közé húzta a fejét, ha arra járt és azon iparkodott, hogy minél előbb elérje a város szélső házsort, ahol már emberek laknak. A vitéz bátor ember volt, de a kisértetektől nagyon félt.

Ezen az estén a szokottnál is tovább üldögélt a „Víg sírásó” kecskelábú asztalánál, többet is ivott a kelleténél, mire felkászolódt, öreg este lett.

Csillagtalan, enyhe éjszaka volt, a vitéz bizonytalan léptekkel, dobogó szívvel indult a temető felé. Ilyen későn még sohasem járt arra. Eszébe jutott, hogy a korcsmában is alhatott volna ezen az éjjel. Visszanézett, de a korcsmáros már bezárta a boltot. Röstellte volna felverni, hát elindult a város felé.

Amint a temető széléhez ért, a fák között hirtelen világosságot látott. Mintha fáklyák lobognának a sötétben.

Megállt, még a foga is vacogni kezdett. Egyszerre kijózanodott.

„A kisértetek!”

Nem is gondolt másra.

Keresztet vetett magára és elmondta a Miatyánkot. De a fény tovább is csak ott imbolygott a fák közt, a kisértetek nem tűntek el.

- Egy életem, egy halálom - gondolta Pál vitéz, - én bizony a nyakamba veszem a lábam; ha szaladok, talán csak nem futnak utánam?

Nekiiramodott, de alig futott egy percre, hangokat hallott a temető felől. Emberi hangokat. Valaki németül beszélt és egy másik valaki válaszolt a kérdésére. Az egyik hang kemény, parancsoló volt, a másik alázatos, panaszos, könyörgő. Pál vitéz azt hitte, talán valamelyik arkangyal próbát tart az utolsó ítéletről és vizsgáztatja a halottakat.

De amint a fejét véletlenül arrafelé fordította, egy hosszú asztalt pillantott meg a fák között, piros posztóval leborítva és a feszület körül, két fáklya világánál nyolc-tíz piros palástos férfi ült félkörben. A középen egy őrszakállú öregember, mellette egy simaképű, csinos férfi, akit a palotából ismert.

Belátta, hogy félelme alaptalan volt, ezek nem kisértetek, bár meglehet, hogy sokkal veszedelmesebbek. Mert egyszerre eszébe ötlött a sok szörnyűség, amit a titkos vérbíróságról hallott.

- Ha észrevesznek, végem van, - gondolta rémülten és elbújt egy terebélyes fa mögé.

Onnan leste tágra nyílt szemmel, mi történik a pirosposztós asztal körül.

Két poroszló egy bekötött szemű férfit vezetett épp a bírák elé. A férfi térdre hullt a feszület előtt. Úgy is maradt, térdelve a fagyos földön. Az őrszakállu ember megszólalt, valamit kérdezett. A vádlott alázatosan felelt a kérdésére. Pál tudott már néhány német szót, de nem értette, miről beszélnek. Csak annyit értett az egészről, hogy ezt az embert valamivel vádolja

a vérbíró és remegve várta, mikor akasszák a nyakába azt a kötelet, amely ott hevert a feszület tövében, a pirosposztós asztalon.

De csalódott. A vádlottat fölmentették és bekötött szemmel félreállították a poroslók közé.

Másik ember térdelt a helyére. Az elnök ismét fölött néhány kérdést, a vádlott kétségbeesve felelt rá valamit. A kihallgatás most tovább tartott. És utána a bírák összesúgtak. Percekig tanakodtak, nyilván, hogy mi legyen az ítélet. A legfiatalabb mondott legelőbb véleményét, aztán kor szerint az idősebbek. A simaképű, ismerős arcú ember is megszólalt, végül az elnök kihirdette az ítéletet.

A térdeplő fiatal vádlott feljajdult. Pál vitéz is megértette, mit mondott:

- Feleségem, gyermekem van.... Ártatlan vagyok!

A bírák nem feleltek. A jegyző egy nagy könyvbe írt valamit. Aztán a legfiatalabb ülnök fölvetette az asztról a kötelet és hátulról az elítélt nyakába vetette.

Egy perc múlva már a fán lógott, alig tíz lépésnyire Páltól. A fiatal lovag kivette övéből a tört és markolatig döfte a fába, az akasztott ember lába alatt.

Pál vitéznek megint vacogni kezdett a foga. Mi lesz, ha őt felfedezik?

Verejtékes fejvel kémlelt rejtekhelyéről a vértörvényszék felé. Mi következik most? Ki lesz az új, szerencsétlen teremtes, aki az előbbi vádlott helyére térdel?

De nem volt több vádlott.

A helyett fölkel a simaképű férfi az elnök mellett és beszélni kezdett. Hogy mit beszélt, Pál nem értette, de egyszerre megütötte a fülét a gazdája neve.

- Der König Salamon, - ismételte többször is az ismerős arcú férfi, - Der König Salamon...

És nemsokára egy másik nevet is mondott, amelyet Pál vitéz eleget hallott otthon emlegetni: az Ábrahám nevét....

Pál ebből a két névből is sejtette már, hogy ez az ember nyilván bevádolja gazdáját a vértörvényszéknél, hogy zsidókkal cimborál és zsidó lánnyal csalja meg a hites feleségét.

A törvényszék tagjai összesúgtak. A férfi, aki előállt a váddal, hátra szólt és egy kövér, szőke embert vezetett a bíróság elé. A szőke embernek is be volt kötve a szeme. Meghajolt a bírák előtt.

- Itt a tanum, Frigyes ijgyártómester.

Pál meredt szemmel bámult a kövér emberre. Frigyes mester szörnyen hasonlított valakire Adelheid királyné német pereputtya közül.

A törvényszék kihallgatta az ijgyártót, aztán tanácskozni kezdett, Pál látta, hogy nem tudnak megegyezni. Tisztán megértette, amint az egyik ülnök azt mondta:

- Idegen fejedelmi személy. Nincs fölötte hatalmunk.

A másik mérgeképű, sovány ember rávágta:

- Itt csak olyan ember, mint mi!

Az elnök döntötte el végül a vitát:

- Nincs fölötte hatalmunk. Nem idézhetjük meg.

A sovány ülnök elégedetlenül csapott az asztrra:

- Egy ilyen ember továbbra is lovag lehet?

Az elnök megrázta a szakállát:

- Nem. Nincs joga többé se lovagi tiszteletre, se lovagi elégtételre.

A simaarcú férfi meglegedetten mosolygott az elnök mellett:

- Én nem mondok véleményt az ügyben. De úgy éreztem, kötelességem, hogy bejelentsem a vétket a szent törvényszéknek.

- Helyesen cselekedtél, - mondta az elnök és valamennyien fölkeltek, hogy elmondják a Miatyánkot.

A fán, a hajnali szélben kísértetiesen táncolt az akasztott ember.

Pál vitéz úgy a fához lapult, mint a gomba, míg a vérbíróság tagjai, a poroszlók és a tanuk eltávoztak a temetőből. Csak egy óra múlva mert megmoccanni. De akkor úgy futott hazafelé, mint akit ijjból lőttek ki.

XIII.

Este, a vadászkastélyban, lefekvés előtt benyitott Judit a császárnéhoz.

A sógornője már épp feküdni készült, hálóingben ült az ágyaszélén és a haját fésülte.

Judit intett az udvarhölgynek, hogy egyedül szeretne maradni a császárnéval. De mikor az udvarhölgy kiment, csak némán ráborult a másik asszony vállára.

A császárné meglepődve nézett rá:

- Mi bajod van, szívem? - kérdezte aggódva és megsimogatta a fejét.

Judit könnyes szemmel nézett a sógornőjére:

- Beszéltem Salamonnal.... Az erdőben egyedül maradtunk... Ó, Istenem, milyen boldogtalan vagyok!...

És zokogva borult ismét a császárné vállára.

Az okos asszony az összefüggéstelen szavakból is megértette, mi történhetett. Magára öltötte a pongyoláját és közben óvatosan megkérdezte:

- Judit... hát mégis... szereted?

A szép királyné felsóhajtott:

- Mindig is szerettem....

A császárné sóhajtva tárta szét a karját, mint aki azt mondja: akkor itt nincs mit tenni.

Judit folytatta:

- Mindig is szerettem... Előtted és a bátyám előtt nem is titkoltam soha.

- Hát ha nem félsz attól, hogy elveszett trónja miatt feldulja az életedet, akkor fogadd vissza! Senki se beszél le róla.

- De épp ez az, - mondta Judit, - éppen ettől félek. Hiába, én nem születtem arra, hogy örök bizonytalanságban éljek egy férfi miatt. Szeretem a hatalmat, de csak akkor, ha nem kell érte örökké harcolni. Nekem csend, vidámság, derüs szórakozás kell. Úgy akarok élni, ahogy most élek. Elég volt a pártviszályból, a háborúból, egy életre! Én élni szeretnék, hisz fiatal vagyok még!... Úgye, szívem, fiatal vagyok még? - és aggódva nézett a sógornőjére.

A császárné magához ölelte Juditot és elébe tartotta ezüst tükrét:

- Nézd, milyen szép vagy! Milyen ragyogó!

Judit valóban bájos volt, borzas szőke hajával és könnyes szemével a zöld éji pongyolában. A császárné őszinte csodálattal mondta:

- Megértem, hogy az a szegény ember olyan szerelmes beléd!

- De milyen szerelmes, - sóhajtott Judit. - Ma az erdőben úgy magához ölelt, hogy szinte szédültem belé....

És halkán, édesen kacagott.

A császárné megkérdezte:

- Igértél neki valamit?

- Igen...

- Mit?

Judit pirulva felelte:

- Semmit... azaz csak annyit, hogy a palotában majd találkozunk.

- Szóval visszafogadtad?

- Nem! - tiltakozott ijedten az asszony. - Még nem... És nem is tudom, jól tettem-e, hogy ennyit is mondtam. Hiszen bolondság talán az egész. Egy mámoros percért nem áldozhatom fel az életemet...

- Azért ne gyötörd magad, szívem! - mondta a császárné. - Ha megbántad az ígéreted, legfeljebb nem fogadod.

Az asszony felnyögött:

- Örökre ez a komédia. Ez a bujkálás. Én ezt nem birom ki. Csak itt volna a bátyám!

- Ő sem mondhatna mást.

- De igen, - felelte Judit és a szeme fellángolt. - De igen, ő vállalná, amit egyikünk se mer: az elhatározás felelősségét.

A hálószoa ajtaján kopogtak.

A császárné ajkára illesztette az ujját:

- Vigyázz, valaki jön.

És hangosan kiszólt a folyosóra:

- Annuska!

Az udvarhölgy belépett. Egy levél volt a kezében.

- A császártól jött. Ebben a percben kézbesítették.

Átadta az írást és kihátrált a szobából. A császárné átadta a levelet Juditnak:

- Neked szól, szívem.

Judit felbontotta és átfutotta. Aztán visszakinálta:

- Olvasd.

Az a levél volt az, amelyet Henrik a pápa tanácsára irt a hugának. A császárné mosolyogva fordult a sógorasszonyhoz:

- Most itt van, amire vártál. Henrik megmondja, mit kell tenned. Holnap visszatérünk Mainzba és holnapután reggel indulunk Rómába. Salamonnak pedig nem szólunk semmit. Nos, jó lesz így?

Judit nem felelt. Ráborult a császárné ágyára. Csak a válla rángatózása mutatta, hogy sír.

XIV.

A vadászat után következő reggel Pál vitéz jelentkezett a gazdájánál és elmesélte neki, amit az éjszaka hallott. Persze nem sokat tudott mondani, mert keveset értett a német beszédből. De azt mégis elmondta, hogy a simaképű lovag és kövér tanuja Ábrahám, meg Salamon nevét emlegették. Nyilván bevádolták, hogy zsidókkal barátkozik.

Salamonnak jó kedve volt. Mióta Judit szerelmesen simult a mellére, madarat lehetett volna vele fogatni. Kinevette a vitézt:

- Álmodtad te ezeket, Pál vitéz! Vagy ha nem, részeg voltál.

Pál érezte, hogy a király az elevenére tapintott:

- Hát, ami igaz, az igaz, - mondta - egy kis ital volt bennem, de amint megpillantottam azokat a kísérteteket, tüstént elpárolgott belőlem még az utolsó cseppje is!

- Na látod, - nevetett a király. - Most meg már kísértetektől beszélsz!

- No igen, mert eleinte azt hittem, kísértetek. De aztán láttam, hogy becsületes, eleven keresztény emberek.

- Miről láttad?

- Hát arról könyörgöm, hogy olyan akkurátusan felkötötték azt a nyavalyás hitetlent a fára, akárcsak az esztergomi hóhér!

A király elmosolyodott:

Aztán miféle ember volt, aki rólam beszélt?

- Olyan simaképű, mosolygó. Ide is jár a palotába.

- Az is ide jár, aki tanuskodott?

- Az nem. Azt mintha odahaza láttam volna...

A király félbeszakította:

- Mondom, hogy részeg voltál, vagy álmodtál! Hogy Ábrahámot, meg Salamont emlegették? Az egyik pátriárka volt, a másik zsidó király. Benne vannak a bibliában is. Talán prédikációt hallottál? Azzal fejezték be a törvénytálatást?

A vitéz az orrát dörzsölte:

- Nem volt az prédikáció, nem olyan formája volt, noha a Miatyánkot is elmondták utána...

Salamon megveregette a legény vállát:

- Ne félj, nem lesz semmi baj!

Magában pedig azt gondolta:

- Most már akár a sátán maga jöhet ellenem! Estére újra az enyém lesz a feleségem! És a többi majd meglátjuk azután!

Dél felé felnézett Judithhoz.

A folyosón tárva-nyitva voltak az ajtók és a lantornás ablakok.

Nem álltak alabárdosok a fordulónál, mint máskor. Walter sem őrködött Judit ajtaja előtt. A márványpadlón mindenféle szerszámok heverték: gyaluk, kalapácsok, festékes vödörök, ecsetek; a folyosó végén magas létrán egy ember állt és füttyörszve verte le a vakolatot.

Salamon meglepetve kérdezte az embertől:

- Mi van itt?

A munkás ránézett az idegenruhájú úrra, letette a szerszámot a létra legfelsőbb fokára és kinézett az ablakon. Csak aztán felelt a kérdésre:

- Hogy mi van itt? Hát mi volna? Tatarozzuk a palotát, hogy el ne hordja a szél.

- Ilyenkor, mikor idehaza van az udvar?

- Ki mondja, hogy idehaza van?

- Részeg vagy, fickó? Csak tegnap jött haza a vadászatról.

- Az meglehet - felelte a mázoló nagy nyugalommal és majd ráejtett egy darab vakolatot Salamon fejére. - Az meglehet. De az meg holt biztos, hogy most nincs idehaza.

- A császárné se, a királyné se?!

Salamon furcsán kezdte magát érezni. A munkás megint leütött egy darab maltert, csak aztán felelt:

- Egyik se, de tessék már egy kicsit vigyázni! Hogy verjem le így a vakolatot?

Salamon az ablakig hátrált. Onnan kérdezte:

- Hát hova mentek?

A munkás fogott egy nagy ecsetet, bemártotta a vizes vödörbe és megcsapkodta vele a mennyezetet, mindenütt, ahonnan csak a vakolatot leverte. Salamon az alatt várhatott a feleletre.

- Hogy hova mentek? - mondta a művelet után. - Nem tudom, nekem nem mondták - (újra bemártotta az ecsetet). De úgy hallom, - (újra végigcsapkodta vele a mennyezetet), úgy hallom, hogy a császárhoz mentek, Rómába.

Salamonnak összeszorult a torka:

- Micsoda ostobaság ez?! Ne tréfálj velem!

A munkás a termekre mutatott:

- Hát nézz be, uram: nincs benn senki, csak a mesteremberek.

- Azt mondd meg, hova költözött a császárné? Melyik szárnyába a palotának?

A szobafestő átvette a lábát a létra tetején, arrébb rukkolt egy lépéssel:

- Mondtam már, hogy nincs itt. Elment Rómába. De hagyj dolgozni uram, mert sose leszek kész a munkámmal.

És egész malteresőt zúdított a fejére.

A király megfordult és kibámult az ablakon. Az agya szinte megállt, nem forgott. Csak bámult ki a szürkés-kék égre és a verebekre, amelyek csiripelve röpködtek a palota körül.

Lassanként eszmélt csak rá, mi történt vele. Hogy egyszerűen megszöktek előle, mint valami alkalmatlan, szegény rokon elől. De hiszen két nap előtt még szerelmesen simult hozzá a felesége. Mi történhetett időközben, hogy búcsú nélkül utazott el a fivéréhez, őt magával sem hívta?! Talán még sem álmodott Pál vitéz? Fölfedezték volna a titkát? Vladisláv műve ez? Vagy a császártól érkezett valami utasítás? Henrik tette volna ezt vele, a gyermekkori pajtás, aki maga is csaknem elvesztette nemrég a trónját...

Ugy botorkált le a lépcsőn, mintha ólomból lett volna a lába.

Az udvarmester megerősítette a munkás szavait:

- A császárné, Judit királyné és a hercegek ma kora reggel Rómába utaztak.

- És engem erről nem lehetett idejében értesíteni?

Az udvarmester - mosolygós, öreg frank gróf - fázékonyan dörzsölte a kezét:

- Azt mondták, nem vagy a palotában, uram. A császár meghívása pedig sürgős volt és váratlanul jött. Csak épp annyi idő volt, hogy a legszükségesebbet összecsomagolhatták.

És mert Salamon nem válaszolt, folytatta:

- Róma bevétele ugyanis küszöbön áll. És a császár azt óhajtja, hogy a családja jelen legyen a koronázásán.

Salamon szótlanul megfordult. Kezet sem adott az öreg úrnak.

De az utána szólt még:

- Majd elfeledtem, uram. Egy pár sor van itt a számodra Judit királynétól.

Elvette az írást, de csak künn a folyosón olvasta el. Nem akarta, hogy az udvarmester figyelje az arcát, amíg a levelet olvassa.

„Bocsáss meg, nem tehettem másként. Judit.”

Ennyi volt az egész.

Összegyűrte a levelet és darabokra tépte. Az asszony kijátszotta, ez világos. És akkor játszott vele a legszívtelenebbül, amikor már azt hitte, hogy ismét az övé.

Most már tudta, hogy csak egy lehetőség van számára: az idegen segítség, a kunok és bessenyők, a vad pogány hordák fegyveres ereje.

Lesietett a szobájába, hogy becsomagoljon.

Minthogy Pált nem találta, maga kezdte berakosgatni ruháit a ládába. Sorra berakta a drága díszruhákat, melyeket a Judit kedvéért öltött magára, a prêmes szürke vadászbekecset, amelyre olyan odaadón simult a szép asszony nemrég és előszedte egyszerű, fekete dolmányát, a vadgalambszínű köpennyel. Azt akarta felvenni az útra.

Amint a dolmányt kikészítette, egy piros selyemkendő hullt ki belőle.

Az Eszter kendője.

Felvette a földről és ahogy ráhajolt, valami édes, finom virágillatot érzett, mintha gyöngyvirágot, ibolyát szagolt volna. Eszébe jutott, hogy a kendőt a fején viselte Eszter: a leánynak volt ez a tiszta, üde illata.

Beletemette az arcát a piros selyembe.

Milyen jó volna, ha most ráborulhatna Eszter vállára és mint régen, kisfiú korában, kisírhathatná magát. Eszter előtt nem szégyelné. Eszter nem nevetné ki érte.

Sóhajtvá tette le a kendőt s mikor felvette a dolmányt, a keblébe csúsztatta. Ezután nem fog megválni tőle soha.

Pál már akkor tért vissza, mikor a király becsomagolt.

- Hol mászkálsz, mikor szükségem van rád? - förmedt rá rosszkedvűen Salamon. - Még ma utazunk!

A legény mentegetődzött:

- Egy ember keresett, uram, az őrségen.

- Kicsoda?

- Valami öreg vándor zsidó. Levelet hozott.

Salamonnak megdobbant a szíve:

- Hol az a levél?

Pál átadta a levelet. Az Eszter levele volt.

Salamon kiküldte a legényt.

- Eredj, mondd meg annak az embernek, hogy várjon meg a Zsidó-utcánál. Beszélni akarok vele!

Csak akkor bontotta fel a levelet. És mikor olvasni kezdte, két forró könnycsepp jelent meg a szeme sarkában. Előbb csak kettő, azután még kettő. Egyik könny pergett a másik után. Az esztergomi züllött, öreg íródeák sose hitte volna, hogy az ő írását így meg fogják siratni.

Salamonnak pedig csak hullt a könnye. Siratta Esztert, az álmait, a vágyait, az ifjúságát. Az egész életét.

XV.

Az öreg zsidó egykedvűen üldögélt a Zsidó-utca bejáratánál, egy nagy kövön. Fáradt, gyulladt szemével jobbra-balra nézett, hogy jön-e már a nagyúr, aki üzent neki. De se lovag, se apród nem közeledett az utcán, nemhogy egy király a kíséretével.

Csak egy szürke köpönyeges férfi jött vele szemben, de az nem mutatott király-formát. Inkább szegény íródeáknak tűnt fel. De mikor elébe ért, megállt és megszólította:

- Te hoztad nekem ezt a levelet Magyarországból?

Az öreg zsidó majd a földre ült a nagy meglepetéstől:

- Én, uram...

- Még meg se háláltam a fáradságodat. Fogd!

Egy marék pénzt nyomott a tenyerébe. Aztán megkérdezte:

- Ki adta át neked a levelet?

- Egy leány.... De kicsoda gyönyörű leány?! Én mondom, uram, egy kincs! Az én leányom volt olyan, mielőtt férjhez ment.

Salamon elmosolyodott:

- Ki igazított útba, hogy megtaláltál?
- Kell nekem uram, útbaigazítás? Nagy dolog Salamon királyt megtalálni Mainzban?...
- Pszt! Ne olyan hangosan... Mondd, ismersz egy Józsué nevű zsidó fiút?

Az öreg gondolkodott egy pillanatig:

- Józsué?... Persze, hogy ismerem. Az is járt Magyarországon, úgye? Ismerem hát! Itt lakik a közelben, az Áron szabónál.

Salamon bólintott:

- Küldd ide hozzám!

Az öreg eltotyogott:

- Azonnal küldöm.

Salamon türelmetlenül járt fel és alá az utca bejáratánál, a fogadóval szemben. A kezében volt egy pálca, azzal csapkodta az utca hepe-hupás kövezetét. A korcsmaajtó nyitva volt egy kissé, a rés mögül két zsiros apró szem pislogott kifelé.

Kis vártatva feltűnt a fiú vézna alakja. Tétován nézett szét, s amikor megpillantotta a királyt, egyenesen hozzá sietett.

Némán meghajolt előtte és várta, hogy megszólaljon.

De Salamon tovább ment pár lépést, egész az utca közepére. Pálcájával a saruja orrát ütögette, úgy kezdte szótagolva:

- Józsué... idehallgass... Neked még az éjjel Magyarországba kell utaznod...

A fiú csodálkozva nézett rá. Salamon észrevette ezt a tekintetet:

- Talán nem utazhatsz? Van itt valami dolgod?
- Nincs semmi fontos.
- Hisz akkor rendben van. Az utat persze megfizetem. Szekeret is adok, lovat is.
- A szekeret és a lovat elfogadom. Pénzre nincs szükségem.
- Ne légy számár! Miből élsz az uton? Miből vásárolsz új lovat, ha az egyik kidől? Nagyon fontos, hogy gyorsan odaérj Esztergomba.

Józsué rekedten kérdezte:

- Kinek akarsz üzeni, uram?

Salamon hidegen felelte:

- Ábrahámnak, a rokonodnak. Mondd meg neki, azt ízenem, sürgősen utazzék el a lányával együtt Németországba, vagy Lengyelországba, Görögországba, vagy bárhová, csak ott ne érje a tavasz Esztergomban...

Józsué okos szemét a királyra szögezte:

- És ha megkérdi, miért? Mit feleljek?
- Csak annyit mondj, - válaszolta halkan Salamon, - hogy én a bessenyőkhöz mentem.

A fiú sápadt lett, mint a halál:

- Megyek uram. Egy percet se várok. Hol találom a szekeret, amit ígértél nekem?

- Egy félóra múlva itt lesz a fogadó előtt. Nesze, fogd ezt az útra!

Egy egész erszényt húzott elő a köpenye alól.

Józsué átvette. A király menni készült:

- No, Isten áldjon! A szekeret add majd át Szolnok ispánéknál.

A fiú az ajkát harapdálta. Ugy érezte, kérdeznie kell még valamit:

- Uram, - kezdte dadogva - egyebet nem üzensz semmit, uram?

Salamon visszafordult:

- Mit üzennék? Hja, igaz, megmondhatod azt is, hogy az öreg ne aggódjék a pénze miatt. Meg fogja kapni az utolsó dénárig.

Elsietett a palota felé.

Józsué is sietett: átment az utca tulsó oldalára, ahol a fogadó volt és elindult a szállása felé.

A korcsmában egy kövér, szőke ember a gazdát hívta:

- Fizetek, Konrád! Aztán nyergeltesd fel a lovamat! Hamar!

- Csak nem utazol el Frigyes mester, este?

- Muszáj. Nem késhetek egy percet sem.

- És hová mégy?

Frigyes mester óvatosan körülnézett, hogy nem hallja-e más valaki is és csak azután felelte:

- Magyarországba.

HARMADIK RÉSZ. *A khán leánya.*

I.

Abban az esztendőben korán beköszöntött a tavasz.

A földeken mindenütt elolvadt már a hó és az erdők mélyén, mohos fák tövében már februárban kidugta fehér fejcskáját a hóvirág.

Sártengerbe vesző országutakon, szél szárnyán nyargaló tavaszi felhők alatt döcögött Józsué a király szekeren, a magyar határ felé. Mire odaértek, négyszer tört el a tengely és kétszer kellett lovat váltaniok, olyan rossz volt az út és annyira hajszolta a fiú a kocsist. Mindennapi időnyerésért egy aranyat ígért neki és a kapzsi paraszt a pénz reményében véresre ostromozta a szegény állatokat.

Józsué tudta, hogy ezúttal magával a halállal fut versenyt. Mert, ha László király meg is van győződve Ábrahám becsületességéről, Adelheid németjei bizonyára másképp látják a tízezer márkás kölcsön dolgát és az első hírre, amely Salamon bessenyő barátkozásáról Esztergomba érkezik, kurtán elbánhatnak szegény öregemberrel és Eszterrel. Nyilván Salamon is tartott ettől a veszedelemtől, hogy értesíteni akarta őket.

Keserű elégtétellel gondolt arra, hogy mégis csak neki volt igaza, amikor figyelmeztette a nagybátyját a kockázatra. Éjszaka, kéteshírű, olcsó fogadóknak, míg álmatlanul hánykolódott a nedves, piszkos szalmazsákon, szörnyű víziók gyötörték: látta véresen, megtépetten Ábrahámot, meggyalázva, halálraváltan a leányt, akit szeretett, feldúltan a házat, amely még nem is olyan régen a csendes boldogság hajléka volt.

Ilyenkor őrvöngve ugrott fel fekvőhelyéről, sebtében magára hántha a ruhát és éjszakának idején tovább indult, nem törődve a kocsis szitkozódásával, a sötétség ezer veszedelmével.

Mit törődött ő a maga életével?! Az élet elvesztette számára szépségét, értékét, sőt még értelmét is. Nem tudott már elmélyedni a szentírásban úgy, mint régen. Sem a szent könyvek, sem a kabbala rejtélyes tanai nem tudták kárpótolni reménytelen szerelméért.

Mindenre gondolt hát, csak arra nem, hogy ő maga is vesztébe rohanhat ezen a szekéren.

S mert mindig csak azt nézte, mennyi út van még előtte és sohse fordult hátra, észre se vette, hogy kis távolságban állandóan követi a szekérét egy ismeretlen lovas.

Ha ők megálltak, a lovas is megállt, ha ők útra készülődtek, a lovas is nyergelt.

A kocsis valahol a határ közelében, egy kis cseh faluban figyelmeztette is egyszer, hogy a rejtélyes lovas állandóan a nyomukban van. Hátra is mutatott az ostorával, de a távolból csak annyit lehetett megállapítani, hogy egy zömök ember poroszkál mögöttük az úton és hogy fegyver aligha van rajta. Szóval valami kézműves, vagy más efféle lehet.

De Józsué nem törődött a lovassal.

- Nemcsak mi utazunk Magyarországra, - mondta. - Az országút mindenkié.

A határon innen aztán hirtelen elmaradt a nyomukból a magányos lovas. Mikor másnap se mutatkozott, Józsué mondta is a kocsisnak:

- No, ugye, mondtam én, hogy nem minket üldöz. Neki is erre volt dolga. Azóta már talán vissza is fordult Csehország felé.

A nyitrai vár alatt jártak akkor.

A várból egy csapat fegyveres csörtetett lefelé a sziklás úton. Nagy trombitaszóval vonultak le a völgybe, megeresztett kantárral vágattak el nehéz páncéljukban a szekér mellett, rá se néztek Józsuéra.

A szekeres valamit odakiáltott az egyik katonának. A vitéz azonban a fejét rázta és csak annyit felelt:

- Nix mátyár!

Németek voltak, a királyné katonái.

A német szóra Józsué fölneszelt és gyors tekintettel végigmustrálta a fegyvereseket. Többnyire lompos, szőke fickók voltak. Egyiket sem ismerte. Csak a vezetőjük arca volt ismerős. Mikor visszafordult egy pillanatra, úgy rémlett neki, mintha Theobald mestert látná.

*

Egy reggel megkérdezte tőle a szekeres:

- Aztán mi a fészkes-fenének sietünk mi úgy? Tudtommal se én nem vagyok pap, se te, Józsué. Nem haldoklónak visszük a szentséget!

Józsuét meglepte a kérdés. A szekeres idáig nem volt kíváncsi erre. Csak annyit felelt:

- A király akarta így.

De ő maga is gondolkodóba esett.

Talán nincs is értelme a nagy sietésnek. Eddig nyomát se látta semmi hadikészülődésnek. Az országúton csak itt-ott találkozott fegyveresekkel, a falvakban csend volt és nyugalom, a földeken már készültek a tavaszi munkára.

Azért mégis kíváncsi volt, mit beszélnek a népek. A legközelebbi csárdába betért a szekere-
ressel egy pohár borra.

Vályogkalyiba volt, félig a földbe ásva. Egyetlen, rozoga asztalánál két öregember ült: „jökszedők”, akik az eltévedt jószágot szedték össze akkoriban. A németeket szidták:

- Mindennek a német az oka, mondta búsan az egyik.

A társa a fejét rázta:

- Nemcsak a német, a sok viszálykodás is.

- De bizony, hogy csak a német! Mert az szítja a tüzet már István király óta. Lászlót meg Salamont is csak a két német feleség uszította egymásra.

Józsué és a szekeres csendesen meghúzódtak a kemence padkáján. Onnan hallgatták a vitatkozást. A két öreg folytatta:

- Hát nem mondom, csúnya egy fajzat. Mióta megvetették itt a lábukat, egy kappanért is felhúzzák már a szegény embert a fára. Megkorbácsolják, ha nem hallgat misét. Megtüzesítik a templom kulcsát, azt sütik a mellére. Ők, meg a papok az urak.

- A papok, hát. Főként a papok. Behódolt nekik a király.

- De nini, azért mégse egészen. Mert lám, a mi papjaink nőülhetnek, hiába dúl-fúl érte a pápa!

- No iszen, nem bolond a király, hogy összeröffentsen maga ellen annyi papot! Ha eddig jó volt így, eztán is csak jó lesz.

- De nem is érne most rá a papok feleségivel foglalkozni.

- Miért ne érne rá?

- Mert aszongyák, megint háború lesz.

- Kivel?

- Tuggya fene. A besszenyőkkel, vagy kikkel. A Salamon miatt. Már hívják be a népeket a zászló alá.

A szekeres fölvolta a szemöldökét a homlokára és Józsuéra nézett. A fiú egy dénárt tett a kemence padkájára és kisietett:

- Gyerünk, Mihály bácsi! Csak gyorsan!

*

Két nap, két éjjel nem is pihentek többet egy-egy óránál. Harmadnap délután, langyos márciusi napsütésben Esztergom határába érkeztek.

Az országúton egy csapat német kézműves-legény bandukolt, batyuval a vállán. Mikor a zsidófiút meglátták, öklüket rázták felé és fenyegetni kezdték:

- Megállj zsidó! Eladtátok ország a pogánynak!

Józsué elsáppadt. Nem felelt. A szekeres a lovak közé csapott.

Már sötét volt, mikor elérték a várost. A kapunál német katonák ögyelegtek és hirtelen körülfogták a szekeret. Az egyik rákiáltott Józsuéra:

- Szállj le, tied szekér!

Remegve engedelmeskedett, látta, hogy nincs menekülés.

A német kendőt húzott elő és bekötötte vele a fiú szemét. Aztán kötelet hurkolt a kezére és rúgott egyet rajta:

- Előre!

II.

Józsué meg volt róla győződve, hogy akasztani viszik.

Nem tudta, mi történt a szekeressel, mi történt a szekérrel. Csak ment, amerre a német vezette, vagy inkább vonszolta a kötélnél fogva, amelyet a kezére kötöttek.

Eszébe jutott ugyan, hogyha fel akarták volna akasztani, mindjárt a város szélén is meglehetett volna, mert ott is volt alkalmas fa bőven, de nem mert már reménykedni. Leszámolt az élettel. Sejtette, hogy már Mainzban is megfigyelték, tudták, hogy jön, azt is tudták, kinek a megbízásából és most meg kell halnia - Salamonért. Most már biztos volt benne, hogy a titokzatos lovas őt üldözte egész addig, amíg meggyőződött róla, hogy tényleg Esztergom felé tart és hogy a katonák a város kapujánál egyenesen ő rá vártak.

Pedig hát mi volt a bűne? Hogy egy leányt és egy öregembert meg akart menteni a veszedelemtől. Két ártatlan embert, nem is árulót. És mivel vádolják? Hogy a Salamon párthíve, titkos kéme...

Keserűen mosolygott, mikor erre gondolt.

Vajjon meg fogja-e tudni Salamon, hogy a halálba küldte? És Eszter?... Eszter?! Fog-e tudni róla, hogy miatta szenvedett, miatta pusztult el?

A német megrántotta a karját és rábődült:

- Lefelé!

Meredek, keskeny lépcsőn haladtak lefelé, valami nyirkos pincébe. Fáklyafüst csapott az orrába, a lábát beleütötte valami hegyes tárgyba. Megbotlott és bicegve ment tovább. A német megint ráförmedt:

- Állj!

Levette a szeméről a kendőt.

Tágas földalatti helyiség boltozódott fölötte. A pince fala nyers kő, talán természetes szikla volt. A falon vastartókban fáklyák égtek. Körös-körül furcsa, csigával, kötéllel felszerelt padok, soha nem látott vasszerszámok, fogók, abroncsok, fújtatók töltötték meg a földes padlót. A boltozatról is csigák, kötelek lógtak. Egy kis asztalnál kövér, vörhenyes szőke férfi ült, apró szemével mosolyogva intett Józsuénak:

- Na, also! Hát még most se nem tudsz, mit tervez a Salamon?!

Józsué rémulten ismerte fel azt az embert, aki még az esztergomi csapszékben le akarta pénzelni, hogy tudja ki Esztertől a király terveit, s akinek az árnyéka Mainztól egész a határig kísért.

Theobald mester volt.

A fiú nyelt egyet és csak annyit felelt:

- Nem tudom.

Theobald mester mosolyogva csóválta a fejét:

- Ejnye, ejnye, Józsué, kinek akarsz ezt te beadni? Mi mindent tudunk. Te a Salamon titkos kéme vagy!

Józsué keserűen felkacagott:

- Én a Salamoné?! Hiszen jobban gyűlölöm a vétkemnél!

Theobald mester ravaszul hunyorgatott apró szemével:

- Ugyan? És miért?

Józsué érezte, hogy messzire ment. Nem szabadott volna ezt bevallania. Új fonalat adott Theobald kezébe és ez a fonal Eszterhez vezethet. Nem felelt.

A német újra megkérdezte:

- Miért?

- Csak, - felelte Józsué és hozzá tette. - Magam sem tudom.

Theobald mosolygott:

- Szóval nem akarsz bevallani semmi? Jól van. Majd mindjárt meglátunk, mit tudsz?

Intett; két pribék megragadta a fiút és letépte a ruhát csontos, vézna testéről. Mielőtt magához tért volna a rémülettől, már rászíjazták az egyik padra és a lábát hozzákötötték a csiga köteléhez. Az egyik pribék forgatni kezdte a kereket, amelyre a kötel csavarodott.

Józsué sikoltott, mintha töből szakították volna ki a lábát. Egész teste megnyult, a belei és az inai remegtek a fájdalomtól.

Theobald mester intett a kezével. A pribék elengedte a kereket.

- Na, also? Fogod végre beszélni?

Józsúé homlokáról csurgott a veríték. Pihegve felelte:

- Nem... tudok.. semmit...

A kerék újra megindult. Nyikorgott a csiga, a kötél úgy megfeszült, úgy megnyújtotta az alacsony fiút, hogy szinte szálas legénynek tűnt a keskeny pádon. A másik pribék ezalatt az ujjait szorította a vasfogóba.

Józsúé torkából éles, metsző vonítást préselt ki a gyötrelem. Görcsös erőlködéssel igyekezett kitépni magát a bilincseiből, de csak a kínjait növelte ezzel.

Egy perc múlva megint intett Theobald:

- Elég!

A pribékek elengedték a kötelet, meglazították a hüvelykszorítót.

- Na, Józsúé?

A fiú hangosan lihegett. De állhatatos maradt:

- Nem tudok semmit.

- Hát miért jötted vissza?

- Itt akarom tölteni a tavaszt.

- És Salamon ezért adta neked szekér és pénz, mi?!...

- Salamonnak nem volt szüksége arra a szekérre, hazaküldte. És én megkértem, hadd jöhessek haza a szekéren.

Theobald nevetett:

- És Salamon személyesen kereste fel ezért téged a Zsidó-utcában, he?

Józsúé nem felelt. A német most már szigorúan folytatta:

- Salamon a pogány bessenyők akarja hozni ország ellen! És te üzenet hoztál tőle! Kinek? Ábrahámnak?

Józsúé nem felelt.

- A lányának?

A fiú felhördült:

- Nem! Senkinek! Nem hoztam... üzenetet.

Theobald bosszúsan mondta:

- Nem hittem volna, hogy ilyen makacs vagy. Miért kínoztatsz magadat hiába? Ha vallasz, elengedünk; még pénzt is kaphatod: csengő aranyak!

Józsúé a fejét rázta:

- Nem tudok semmi mást mondani...

A kereket meglendítették és egy vasabroncsot nyomtak a fejébe.

Józsúé úgy érezte, hogy töből szakad le a combja és összeroppan a koponyája. A kín tüzes villáma végigcikázott a testén. Fekete lett előtte minden. Elvesztette az eszméletét.

III.

A városvégi komor házban, a pénzváltó boltban egymás mellett ültek Ábrahám és Eszter.

Az ablak és az ajtó nyitva volt, mert künn az utcán sütött a márciusi nap. A sátrak és lacikonyhák körül tarkán nyüzsgött a vásáros nép: parasztok, zöldséges és csirkés kofák, üstfoltozó cigányok, bűvészek, jövőmondók, szurtos cigánygyerekek. A vidám zsvajba trombitaszó harsant bele: László király lovagolt át a piactéren kíséretével. Amerre ment, a tömeg kucsmát, kendőt lengetett felé.

Ábrahám fölnézett az üzleti könyvéből. A leányához fordult:

- Nézd, Eszter, a király!

Eszter felriadt. Ő nem hallotta a vásáros nép vidám zsvajját, sem a friss trombitaszót.

Arra gondolt, vajjon Salamon megkapta-e a levelét? Mi van vele? Boldog-e a szép királyné mellett? Józsue is eszébe jutott. Ugyan hol jár? Hol bujdosik? Mert eddig nem izent, nem írt egy szót sem.

Az apja hangjára föltekintett és kinézett az ablakon:

- Igen, a király. Valahova kilovagol.

És elnézte a fényes csapatot, amelyből fejfel magasodott ki László délceg alakja.

Felsóhajtott és az apjára nézett. Az öregember a szokottnál is fáradtabban ült az asztal mellett, szemét behunyta. A leány aggódva kérdezte:

- Beteg vagy, apám?

Ábrahám fölrezzent:

- Nem. Csak fáradt.

- Olyan szomorúnak látszol.

- Arra gondoltam, mi lesz veled, ha én meghalok...

Eszter ijedten futott az apjához:

- Ne beszélj ilyet, apám! Nem szabad! Neked még soká, nagyon soká kell élned!

És aggódva simult az ősz emberhez.

Ábrahám szeliden mosolygott:

- Az Isten engem is el fog szólítani innen egy napon. És te melletted még ma sincs férj; nincs férfi, aki védené, aki átvenné, tovább vezetné az üzletemet. Mert az Isten nem adott nekem fiúgyermeket.

Eszter fájdalmas arccal felelte:

- Majd mellettem lesz Eliézer bácsi, ha egyszer sok-sok év múlva meg kell történnie... Miért gyötröd ezzel most magad?

Ábrahám szomorúan ingatta a fejét:

- Eliézer is öreg már. Nem hallgattál rám. Egyik vőlegény sem kellett. Mi lesz veled, teremő Istenem, ezekben a zavaros, nyugtalan időkben?!...

A leány nem felelt. Néhány percig csak a piac lármája szűrődött be a sötét pénzváltó-boltba. Aztán lassan megszólalt Ábrahám:

- Egy ilyen szép, okos leány - pártában! Hiszen már elmúltál húszéves. A nyárra már huszonkettő leszel.

Összevonta bozontos szemöldökét, fürkészve nézett Eszter fehér arcába:

- Vagy valami titkod van - én előttem?!...

A leány összerázkódott, mintha hideg vízzel öntötték volna végig.

- Ugyan, mi titkom lehetne?...

A hangja fátyolos volt és bizonytalan. Ábrahám csendesen motyogta:

- Nem tudom. Talán valami bolondos gyerekszerelem... Istenem, Istenem, ha szegény anyád élne, neki bizonyára elmondanád. Előtte nem lenne titkod, mint szegény, öreg apád előtt.

Eszternek könny szökött a szemébe. Megcsókolta az apja kezét:

- Ha tudnád, hogy fáj ez nekem, apám...

Ábrahám elhallgatott. Ráncos, fonnyadt kezével némán simogatta a leány fekete haját. Egyszerre elmosolyodott:

- Talán csak nem - Józsué?

Eszter az apjára bámult:

- Józsué?

- Igen. Talán csak nem őt szereted?

Fáradtan mosolygott a leány:

- Szegény fiu! Dehogyan őt!

- Hát kicsodát? - kérdezte unszolva az öregember.

Eszter halkán felelte:

- Senkit.

A boltajtón izgatottan esett be egy sovány, kis zsidó.

- Hallod, Ábrahám?... Az utca végén verekednek...

- Micsoda?

- A csőcselék... fosztogat... Németek és a vásárosok... azt kiabálják, hogy mi Salamonnal cimborálunk... Mi pénzeliük...

Ábrahám remegve kelt fel a székről.

- Miért?! Mit csinált Salamon?...

- Nem hallottad? Most hirdették ki a piacon, hogy a bessenyőkkel betört a határon.

Ábrahám Eszterre nézett. A leány holtra vált arccal ugrott fel a helyéről:

- Szent Isten! - dadogta. - Hiszen Németországba ment...

- Honnan tudod? - kérdezte a zsidó.

- Én nem tudom, - felelte a lány dobogó szívvel, - én csak úgy hallottam...

- Mert azt is mondják, - folytatta a kis zsidó, - hogy te adtál neki pénzt, Ábrahám...

Az öreg ember sóhajtott:

- Hát tudtam én, mit tervez? Gondolod, bolond vagyok, hogy ilyen célra pénzt adok? Vagy ha már adtam volna, itt várnám meg a veszedelmet? Pénzt kért, hogy kiutazhasson a feleségéhez. Ki gondolta, hogy ilyen örütségbe fog?!

A kis zsidó a fejét vakarta:

- Nagy baj. Szörnyű baj. Zárd be a boltot és gyerünk a pincébe. Tán még nem késő.

Az utcán közeledett a lárma. Ábrahám reszkető térddel ment az ajtó felé, hogy bezárja. Remegő kezének sehogyssem akart engedelmeskedni a kulcs. A zsidó odaugrott, hogy segítsen. Már késő volt. A ház előtt, mint az áradat, előzönlötte az utcát a csőcselék. Szitkok és kövek repültek az ajtó felé. A kerítést egy szempillantás alatt bedöntötték.

- Le a zsidókkal!

- Pénzt adott Salamonnak!

- Törjük be az ajtót!

Százan döltek neki az ajtónak. Egy perc múlva már farkasszemet néztek a dühöngőkkel.

Ábrahám előlépett és azt mondta:

- Én igenis adtam pénzt Salamon királynak....

Nem folytathatta. Húszan is közbekiáltották:

- Már nem király: áruló!

Ábrahám újra kezdte:

- Én adtam pénzt Salamonnak, de esküszöm az élő Istenre, nem tudtam semmit a terveiről!

A tömeg a szeme közé röhögött:

- No hiszen, a te esküdre sokat adunk!

Egy nyurga, fekete legény kiadta a jelszót:

- Törjetek össze mindent!

És hogy jó példával járjon elő, felkapta az asztalról a finom pénzmérleget és a földhöz vágta. Mások az üzleti könyveket tépték szét és az adósleveleket szakgatták apró darabokra.

Ábrahám a kezét tördelte:

- Az Isten szerelméért! Ne tegyetek tönkre! Adok inkább pénzt, ha kell!

A nyurga legény visszakézből arcul csapta az öregembert.

- Kuss! Örülj, míg jó dolgod van!

Eszter az apja mellé ugrott. Kis öklével mellbevágta a támadót:

- Eredj, istentelen!

Átölelte az apját és a testével védelmezte.

A legény megtántorodott a váratlan ütésre. Aztán előrántotta a kését és belevágta a leány hátába.

Eszter meg se jajdult. Csak lebukott aléltnan, mint a madár, amelynek meglőtték a szárnyát.

*

A tömeg előre tolakodott, villogó szemmel, mint a vadállat, mikor vért szagol. Egy pillanat alatt húsz kéz ragadta meg Ábrahámot, aki a lánya mellett térdelt. Nem is védekezett, tudta, hogy úgylis hiábavaló. A kis zsidó riadtan húzódott a sarokba. Az ajka mozgott, talán imádkozott.

De hirtelen trombita harsant az utcán és az emberek futni kezdtek:

- A király!... A katonák!

A bolt nyomban kiürült. Ábrahámot megtépázva ott hagyták a sebesült Eszter mellett.

A király épp visszatérőben volt a palotába és a válságos pillanatban érkezett a ház elé. Mikor meghallotta, mi történt, leszállt a lóról és az ajtóhoz lépett. Az öreg zsidó sírva ment elébe.

- Nos, mi az, Ábrahám? - kérdezte a király, mert jól ismerte a pénzváltót.

Ábrahám a szívére tette a kezét:

- Uram, esküszöm neked, az élő Istenre, nem tudtam semmit Salamon tervéről. És ezek... ezek itt... leszúrták a lányomat!...

László arca elborult.

- Tudom, hogy ártatlan vagy. Szolnok ispán, akit kihallgattam, megmondta, hogy nem tudsz semmiről. Hanem mi van a lányoddal? Veszedelmes a sebe?

- Nem tudom. Eszméletlen. És az ajka véres...

László rátekintett az ajtóból a leány viaszsárga arcára. Felsőhajtott:

- Ide küldöm a saját orvosomat.

Felszállt a lovára és elvágatott. De nem tudta elfelejteni Eszter szép, sápadt arcát. Eszébe jutott, amit a felesége a pilisi hegyek tündéréről mondott. És most már tudta, hogy a komor pénzváltó-bolt padlóján Salamon titkos szerelmese fekszik halálra váltan.

IV.

- Még kétnapi járóföldre vagyunk Kuteszk táborától.

A fiatal Apor jelentette ezt Salamonnak, Bukovina és a Moldva határán.

A király legényeivel és néhány hívével, akik utána szöktek, hetek óta úton volt és a határon adott találkozt két emberének, Urkundnak és Illyének, akiket a bessenyők khánjához küldött követségbe.

A magyar legények komoran, kedvetlenül lovagoltak a lengyel és bukovinai utakon. Annál vígabban voltak az urak. Salamon egész megváltozott, mióta Judit elhagyta. Minden este együtt ivott, együtt mulatott a híveivel, mintha nem alattvalói, de cimborái lettek volna. - Isten tudja, talán így akarta elűzni fájó gondolatait.

Mert keserves út volt ez számára.

A rabló bessenyőkhöz megy koldulni. Ozul khán vad, kóbor népéhez, amelyet annak idején együtt győztek le még Lászlóval és Gézával Cserhalomnál. Milyen pusztítást vitt végbe akkor köztük László csatabárdja! És ő maga is hány tar koponyát zúzott be a buzogányával! Hogy rohant fel a dombtetőre, mint a szélvész! Hogy futottak előle a bessenyők!

Most a volt ellenséghez kénytelen fordulni segítségért.

Pál vitéz látta, hogy a király napok óta szomorú. Egyszerű eszével is megértette, hogy az éjszakai dorbézolásokat nem jókedvében rendezi a gazdája. Azt hitte, Salamont is a honvágy bántja.

- Hej, uram, - mondta neki egy reggel, - mikor fordítjuk már hazafelé a lovunk fejét?

A király elnevette magát:

- Nagyon vágyol már a Marcsa után?

- Hát utána is, - sóhajtotta a legény - de legkivált hazavágyódom.

A király figyelmesen nézett a legényre. Látta, hogy még mondani akar valamit.

- Csak beszélj, fiam.

Pál folytatta:

- A legények is mindig csak sóhajtoznak. Haza vágynak ők is. Aszongyák, nem harcolnak a pogányokkal, a testvéreik ellen.

Salamon elkomorodott:

- Ki mondta, hogy harcolniok kell a testvéreik ellen? Ki mondta, hogy háború készül?

Pál a vállát vonogatta:

- Nem mondta senki, könyörgöm, mégis érezzük mindnyájan, mint a leveli béka az esőt.

Salamon a legény szemébe nézett:

- Hát el akartok hagyni? Te is, Pál fiam?

Pál csendesen mondta:

- Én nem hagylak el uram, soha!

A király megenyhülten nézett a katonájára:

- Jól van, fiam. A társaidnak meg mondd azt, hogyha nem akarnak velem maradni, bármikor elmehetnek. Én nem tartok vissza senkit kötéllal.

Aznap nem volt kedve mulatozni. Korán tábornokot veretett és korán is kelt. Türelmetlenül várta, milyen hírral érkeznek vissza Kuteszk khántól a követői.

Ha nem érte őket baj az úton, délután, vagy estefelé találkozniuk kellett már velük. De a napfényes országúton csak lengyel kereskedők és vándorcigányok szekerei verték föl a port.

Délben egy erdőn vágta keresztül. A szűk ösvényen kantárszáron kellett vezetni a lovakat. Késő délután volt, mikor átvergődtek a sűrűségben. Az erdőszélen szénégető kunyhó fehérlett a fák közt. A király megkérdezte a szénégetőtől:

- Kié ez a szép nagy erdő?

A szénégető áhitatosan felelt:

- Vladiszláv Hermann herceg úré!

Pál vitéz csettintett az ujjával:

- No, ha ezt tudom, felgyújtom, a tagadóját!

Salamonnak jól esett a legény ragaszkodása. De azért a fejét csóválta:

- Mit tehetnek róla ezek a szegény tölgyfák, hogy a herceg nekem ellenségem?

Estefelé egy kanyarodónál két lovas jött velük szemben. A két követ volt: Urkund és Illye. Salamon türelmetlenül vágatott elébük. A két ember ragyogó arccal üdvözölte a királyt:

- Nagy örömmel vár Kuteszk khán, uram király! Külön dízsátort épített számodra, bibor-szővetből, drága hermelinből. Maga a lánya rendezi be a sátort dagadó párnákkal, puha pamlagokkal. Lakomával, ünnepséggel várnak!

Salamon örült a hírnek. Legalább valahol megbecsülik.

- No, ez szép a pogánytól. Hát lánya is van?

Urkund a szemöldökét egész a homloka közepéig vonta:

- De még milyen szép! Hej, gyönyörű egy teremtés! Szilaj, mint a fiatal csikó; megfékezi a legvadabb paripát; kettéharapja fehér fogával az aranyat is!

Salamon nevetett:

- Olyan nagy, dimbes-dombos nő, mint a németek Brunhildája, mi?

- Dehogyan is olyan! Inkább karcsú, szép, arányos, mint a mi lányaink... Királyi trónra való, az már bizonyos!

- Milyen kár, hogy nős vagyok! - szólt Salamon. - Most megtéríthetném a pogány khán lányát, aztán feleségül vehetném!

Jót kacagott ezen az ötleten.

- De nem nevetnivaló ez, királyom! - mondta komolyan Illye... - A khán boldogan hozzád adná a lányát!

- Honnan tudod?

- Célzást tett rá. Aszongya: „Hátha még friggyel is megerősíthetnénk a kötésünket, az volna még csak az igazi!...”

A király elgondolkozott:

- Pogány szertartás szerint esküdjek? Lehetetlen...

Urkund és Illye nem akarták lerontani, amit eddig építettek, azt mondták rá:

- Hiszen ez csak beszéd. Lehet ezen még gondolkozni. Előbb nézd meg a lányt, uram!

Salamon nevetve csapott a követ vállára:

- Láthatlanba, zsákba még macskát se veszek!...

A moldvai határ felől egy csapat cifra öltözetű, hegyes süvegű, mongolképű lovas vágatott feléjük. Szálfahosszú lándzsáikon lószőrből font bojtot lengetett a szél; egyikük dárdára tűzött koponyát vitt zászló gyanánt. A díszkiséret volt, amelyet a khán elébük küldött.

Mikor a király elé értek, leugrottak a nyeregből, arcukkal a földre borultak és átnyújtották uruk ajándékát: kincset érő keleti szőnyeget, aranykorsót, aranyserleget, gyöngyházmarkolatú, drágakövekkel kirakott, pompás kínai szablyát. A csapat vezetője, ráncosképű, öregember, kitérte karját a moldvai síkság felé:

- Jöjj uram, vonulj be békén a mi területünkre! Kuteszk khán és Kuma hercegnő szeretettel várnak!

Azzal megint lóra pattantak és megindultak ügetve a maroknyi magyar csapat előtt.

Salamon odafordult Urkundhoz:

- Hogy hívják azt a bessenyő királykisasszonyt?

- Kumának, uram, - felelte a követ.

A király hitetlenül rázta a fejét:

- Micsoda pogány név! No de majd átkereszteljük!

V.

A bessenyők és kunok tábora egy lankás domb alján terült el, a Szereth partján. A nomád népnél roppant fontos volt, hogy jó legelője legyen a barmoknak.

A tábor szélén zöld fenyőlombokból, tarka szalagokból készített diadalkapu várta a vendéget. A khán katonái sorfalat álltak a fejedelmi sátorig és vad nyelvükön hurrogva éltették Salamont. Amerre ment, mindenütt a földre borultak a tar fejek, de valahányszor sebhelyes koponyát látott, mindig az járt az eszében: vajjon ez is Cserhalomnál kapta-e a vágást és nem éppen az ő kardjától-e?

A khán maga a domb alján fogadta főembereivel és mindjárt fölvitte a fejedelmi sátorba, ahol leánya sóval és kenyérrel kínálta.

Salamon megnézte a leányt. Valóban olyan volt, amilyennek Urkund és Illye festették. A szeme barna és mandulaformájú, az ajka keskeny és erélyes, a haja is barna: gesztenyebarna. A bőre, mintha a nap égette volna pirosra. Az arccsontja neki is kiállt kissé, de rajta ez a mongol vonás is bájos volt.

A khán leánya tudta, hogy a keresztény magyarok kezét szoktak fogni egymással; oda-nyújtotta hát aranykarpereces kezét Salamonnak és úgy üdvözölte:

- Érezd magad otthon nálunk!

Salamon megcsókolta a felé nyújtott kezét.

Ugy látszik, ez nem volt szokás a bessenyőknél, mert a leány elkapta a kezét és az arca piros lett. De azért tovább is csak mosolygott a királyra.

Kuteszk khán a sátor elkülönített részébe vezette a vendéget:

- Jöjj, beszéljük meg a szövetség dolgát!

Hamarosan megállapodtak. Az alku úgy szólt, hogy Kuteszk egész népével megtámadja Lászlót és visszaszerzi Salamon trónját, cserébe megkapja Erdélyt és a leánya magyar királyné lesz. (Mert Salamon nyugodt volt a felől, hogy ha egyszer újra király lesz, majd csak elválasztja a pápa a hűtlen Judittól.)

A bessenyők persze lakomával, zenészóval, tánccal ülték meg a szövetségekötés napját. Maga a khán leánya is táncolt. Aranyhímes zöld bugyogó, zöld selyemsarú volt karcsú izmos lábán; két keblén két kis aranypáncél. Egyébként csak egy áttetsző, ezüstös fátyol takarta. Kigyózó barna teste ütemesen követte a dobok és a húros hangszerek zenéjét. Drágaköves ujjával a tamtamot verte.

Salamon elbűvölve, forró, lüktető halántékkal nézte, amint táncolt, keringett, pörgött maga körül, szilaj tűzzel. Arra gondolt, hogy lejtené ezt a táncot Eszter, milyen szelid, szemérmes, odaadással. És hogy lejtené Judit a maga büszke, jégen át parázsló forróságával.

Mindkettőjüket magához szerette volna ölelni ebben a harmadik asszonyban, a khán leányában, akinek vad szépsége, frissesége megrészegítette.

A tánc őrjöngő forgataggal ért véget. A leány úgy pörgött maga körül, mint a motolla. A hangszerek fülsiketítő zajt csaptak. Végül elnémult a zene és a leány verejtékesen, pihegve esett össze.

Salamon odaugrott, két karjába kapta és az apja mellé ültette a széles diványra. A khán meglelégedetten mosolygott:

- Nos, mit szólna a leányomhoz? - kérdezte reszelős hangján.

A vendég őszinte elragadtatással felelt:

- Gyönyörű! Alig várom, hogy a feleségem legyen.

A khán hunyorgott a szemével:

- Ohó! Előbb még meg kell hódítanod. Ha ő nem járul hozzá, semmi a kötésünk!

A leány már magához tért szédültségéből. Mosolyogva ült a pamlagon és megkérdezte az apjától:

- Ki hozott ide?

A khán a vendégre mutatott:

- Maga a király!

De a lányt nem hatotta meg ez a válasz. Felvillanó szemmel fordult a férfihoz:

- Hogy mertél hozzám nyúlni, míg nem kértél rá engedelmet?! Ezt még egy királyi vendégnek sem szabad!

Salamon meglepve nézett a hercegnőre. Bűnbánóan mondta:

- Bocsáss meg, de olyan boldog voltam, hogy a karomban tarthattalak.

A leány mosolygott. Már elpárolgott a haragja. Ha ugyan harag volt. Salamon meg volt győződve, hogy csak vallomásra akarta bírni.

Vidáman folytatták a lakomát.

*

Másnap reggel fölkerelkedett a tábor s megindult nyugat felé. A határig épp elég ideje volt Salamonnak, hogy a leánnyal megismerkedjék. Minthogy pompásan lovagolt, gyakran mentek kettesben vadászni, víziszárnyasra, nyúlra, őzikére, nyállal és kopjával. Csak a hercegnő kutyája kísérte őket.

Salamon gyönyörködve nézte ilyenkor a leány remek, izmos testét, bátor, nyílt tekintetét és boldog volt, ha lesegíthette a lóról.

Egyszer vadászat közben, míg egy patak partján pihentek, megkérdezte a hercegnő:

- Nálatok hogy hívják a lányokat?

Salamon megörült ennek a kérdésnek.

- Ó, - mondta - nálunk nagyon szép nevük van a lányoknak: Etelka, Piroska, Ilonka, Mariska. De még szebbek is vannak: Drága, Szép, Szőke, Gyönyörű, Csókadó!...

- Csókadó? - csodálkozott a leány. - Milyen név az?

- A legszebb! - mondta forrón a férfi. - Annyit jelent, hogy a leány az én szerelmesem, aki nekem csókot ad. Milyen örömmel hívnálak már én is így téged!...

A leány nevetett:

- Elég jó énnekem a régi nevem is!

A férfi durcásan biggyesztette el a száját:

- Kuma? Ha legalább Kumillának szólíthatnálak.

- Hát szólíts úgy, ha úgy jobban esik! - kacagott a leány.

Ez a forró kacagás a fejébe kergette a vért. Hirtelen átölelte a leányt és megcsókolta.

Kumilla mint a vércse esett neki a körmével. S hogy a férfi nem tágított, kirántotta vékony, arany törét és beleszúrta a karjába.

Salamon fel se szisszent, nevetett:

- Kis vadmacska! No, nézd csak!

A leány már megbánta, amit tett. Eldobta a játéktört és letépett egy sávot patyolat ingéből.

- Látod, - mondta szemrehányóan, - miért vagy ilyen meggondolatlan?! Gyere, majd bekötöztetek!

Salamon felkötött karral tért vissza a táborba. És mindenkinek elmesélte, hogy a tulajdon törével sértette meg véletlenül a karját.

VI.

Eleinte ügyet sem vetett a sebre. Vígán járt-kelt a bessenyők nemezsátorai közt, meglátogatta a főembereket: Törtelt, Uzurt, Tolont, Alprát; megcsodálta pompás lovaikat, kincseiket, a hadizsákmányt, amelyet portyázó hadjárataikon és rabló kalandjaik alkalmával ejtettek. Délben és este pedig a khán vendége volt. És valahányszor kilépett a sátrából, mindig felköszönt Kumillának, aki ott ült a női sátor-palota ablakában. De a leány csak bólintott, nem adott rá módot, hogy közeledjen hozzá.

Harmadnap este sajogni kezdett a karja. A hideg lelte, seblázt kapott.

Pál vitéz egész éjszaka rakta rá a vizes borogatást. Nem használt. Reggelre el kellett hívni egy bessenyő papot, aki sebek gyógyításával foglalkozott.

A pap kimosta a sebet valami csípős folyadékkal, bekente kénsárga enyhítő kenőccsel, bekötözte és hogy biztosabb legyen a hatás, rá is imádkozott. (Salamon arra gondolt: No iszen, ha ezt otthon, a keresztény papok megtudnák, kineveznék menten pogány hitehagyottnak.)

Az orvosság használt. A seb sajgása megszűnt, de a láz nem mult el olyan gyorsan. Délután ismét mutatkozott és Salamont elnyomta az álom.

Ijesztő, furcsa álma volt: Esztergomban járt a Piac-téren. A tér tele volt emberekkel és az emberek egy házra bámultak, amelynek égett a teteje. A ház az Ábrahámé volt; de senki se sietett oltani a tüzet. Ő egymaga ugrott elő, hogy berohanjon az égő házba, de mikor megakart mozdulni, úgy érezte, mintha kezét-lábát megkötözték volna. Kétségbeesve kiáltozta Eszter nevét. De az égő házból senki sem válaszolt. A tűz már az ablakokat is füst- és láng-tengerbe temette, a tetőről szikraeső hullt alá.

És ekkor az utolsó pillanatban megjelent a kapuban Józsué, karján Eszterrel. A leány eszméletlen volt és csak egy szál hosszú, fehér ing takarta testét. Józsué óvatosan letette a földre és visszaroht az égő házba.

Eszter mintha megérezte volna, hogy ő mellette van, felnyitotta a szemét és rámosolygott. Ő megkérdezte tőle: „Hogy érzed magad?” A leány észrevette, hogy ő is beteg és a karja vérzik. Odatért mellé, bekötözte a sebét és úgy felelt: „Most már nagyon jól... Boldog vagyok, mert eztán mindig melletted lehetek!...”

Este volt, mire felébredt. Kereste Pált, de sehol sem látta. A sátor bejárata felől azonban hangokat hallott. Aztán világosság lobbant fel és bronzmécsessel a kezében egy fehér ruhás leány lépett a sátorba.

Felemelkedett a párnájáról. Azt hitte, még mindig álmodik és Eszter közeledik felé. De amint a leány a pamlaghoz lépett, meglepetten ismerte fel Kumillát.

- Te itt vagy nálam? - kérdezte csodálkozva.

A leány leült a pamlag szélére:

- Már délután is itt voltam.

- Igazán? - kérdezte örvendezve Salamon.

- Igen. Sajnálak, mert beteg vagy. Bár - tette hozzá elpirulva, - magad vagy az oka.

- Én nem sajnálom, hogy beteg vagyok. Az a csók megérte!

A leány szemében mintha melegebb fény csillant volna fel:

- Délután is lázad volt. Félrebeszéltél.

- Mit beszéltem?

- Egy nő nevét emlegetted.

- Egy nő nevét? - kérdezte aggódva Salamon.

- Igen... olyan különös neve volt... hogy is mondtad csak... Aha, már emlékszem: Eszter!

És gyanakodva tette hozzá:

- Ki az az Eszter?

Salamon nem felelt. Lehunyta a szemét, mintha neheze érné a beszéd.

Kisvártatva megszólalt a hercegnő:

- Alszol?

Nem válaszolt mindjárt. A szempillái alól nézte a leányt. Szép volt a mécses sejtelmes világításában, de büszke és hideg. Eszter bizonyára megfogta volna a kezét és megsimogatta volna lázas homlokát.

A leány újra megkérdezte:

- Alszol?

A férfi sóhajtott:

- Már nem. Az imént elnyomott az álom.

A leány gondolkozott. Talán azon, elmondja-e, amit akar. Aztán mégis belefogott:

- Tudod, hogy már a határon vagyunk?

Salamon az ép karjára könyökölt:

- A határon?!

- Ott. Tegnap ütközet is volt.

- Ütközet?

- Inkább csak csatározás. A mi előőrseink megverték a magyarok előőrseit.

Salamont megütötte ez a szó. Még szokatlan volt neki:

- Kik álltak előőrson? - kérdezte.

- A mi részünkről?

- Nem. A magyarok részéről.

- A királyné német ijjászai.

A király arcán furcsa mosoly suhant át. Halkan mormogta:

- Akkor már értem.

Kumilla nem értette, mit mond:

- Szóltál valamit? - kérdezte.

A férfi megrázta a fejét:

- Nem. Semmit.

A leány felkelt és a kezét nyujtotta:

- Kár, hogy beteg vagy... Holnap tán megint csata lesz...

- Akkor fölkelek félholtan is, - tüzelt Salamon.

Kumilla gyöngéden kihúzta kezét a férfi kezéből, hátrább lépett és úgy mondta:

- Csak a főütközetre légy egészséges. Azt mondta apám, ha győzünk, mindjárt megtartjuk az esküvőt.

Salamon fel akart ugrani a pamlagról, hogy megcsókolja a leányt. De Kumilla már a sátor függönyénél volt. Onnan szólt vissza:

- Nem szabad! Csak maradj fekvé!

Mosolyogva kilebbent a függönyajtón.

Salamon kiáltozni kezdett:

- Pál! Pál vitéz!

A legény bejött, azaz, hogy inkább besompolygott. Ugy jött, olyan tétova léptekkel, mint aki rossz fát tett a tűzre.

Salamon azért hívta, hogy a ruháit kérje, mert fel akart öltözni, de amint észrevette a fiú képét, elfeledte, mi is volt a szándéka.

- Mi bajod van? - kérdezte rosszat sejtve.

- Nincs nekem semmi bajom, hála Istennek, - felelte a legény, de nem mert az ura szemébe nézni.

A király ráripakodott:

- Ne hazudj! Valamit titkolsz előttem. Azt a csetepatét sem jelentetted tegnap!

- Hát igaz, azt nem jelentettem. Dehát beteg vagy uram, minek ingereljelek?
 - Már nem vagyok beteg. Mindent akarok tudni. Hát mi volt az a csatározás?
 - A pogányok... izé... a bessenyők megverték vagy húsz-harminc ijjászt. De németek voltak!
 - Azt tudom. Más nem történt?
 - Nem.
 - A legények jól vannak?
- Pál a nyakát tekergette:
- Tegnap még jól voltak.
- Salamon fülét megütötte ez a szó:
- Tegnap? Hát mára mi történt velük?
 - Ha én azt tudnám? - sóhajtotta a legény.
 - Miért? Hát mi van velük? Csak nem haltak meg?!
- Pál vitéz lehorgasztotta a fejét:
- Nem... Hajnalban átszöktek a mieinkhez.

VII.

Két ember óvatosan fölemelte Esztert és fölvitte a szobájába, ahol ágyba fektették.

A leány már magához tért és a király orvosa, - komoly, nagytudományú görög férfiú, - azt mondta, hogy talán meggyógyítja majd a fiatal vér.

Ábrahám ott ült az ágya mellett és aggódva leste a leány lélegzetét. Mióta megszárták, még egy szót sem szólt, de a szeme állandóan az apján függött. A tekintete fájdalmas volt és könnyörgő.

Az öregember észre is vette ezt és közelebb hajolva megkérdezte:

- Akarsz valamit, leányom?

Eszter az apja felé nyújtotta a kezét. Gyöngye hangon rebegte:

- Bocsáss meg nekem, apám!...

Az öregember szeméből kicsordult a könny. De mosolyt erőltetett az ajkára:

- Mit kéne neked megbocsátanom, gyermekem?

Eszter nyugtalan lett:

- Igérd meg, hogy megbocsájtasz... Mindenért...

Ábrahám azt hitte, a leány lázban beszél. Megcsókolta verejtékes homlokát és úgy felelte:

- Megigérek mindent, csak légy nyugodt.

Hogy a beteg nehezen lélegzett, Ábrahám kinyitotta az ablakot. Az utcán sötét volt; a szobába beragyogott a márciusi égbolt ezernyi csillaga. Az ágy mellett kis ébenfaasztalon mécses égett, halvány lángja halkán sercegett a csöndben.

Igy multak a percek, az órák, lassan, végevárhatóan.

Egyszerre léptek közeledtek a ház felé. Fáradt, vontatott léptek, de a nagy csöndben, a délutáni rémület után mégis megriadtak tőle.

Eszter fölemelte a fejét a párnáról:

- Jönnék! - suttogta ijedten. - Megint jönnek!

Az apja csitította:

- Ne félj, kislányom. Nem enged bántani a király. A tulajdon orvosát küldte hozzád. És én csak egy ember lépteit hallom. Talán nem is ide iparkodik.

De a léptek egyre közeledtek és valaki halkán zörgetett a kapun.

Ábrahám fölemelte a mécsest, hogy kaput nyisson.

- Én magam nézem meg, ki az? - mondotta.

- Nem, - kérlelte Eszter és aggódva kapaszkodott az apja köntösébe. - Nem engedem! Még megölnék!...

- Nem lesz semmi baj leányom. Akinek rossz szándéka van, az nem így kopogtat.

Lement a lépcsőn és kinyitotta a kaput.

Sovány, tépettruhájú ember volt előtte. Alig állt a lábán. Az arca fehér volt, mint a fal és szennyes a vértől.

Megdöbbenve meredt erre az arcra. Egy perc is beletelt, amíg megismerte, akkor reszketve húzta be az ajtón:

- Józsué, te vagy?!

A fiú ráemelte véres szemét:

- Én vagyok. Salamon küldött hozzátok. Ő elment a bessenyőkhöz. Izenteti, hogy menekülj Eszterrel nyomban.

Az öreg ember szomorúan legyintett:

- Gyere, fiam, majd odafönn megbeszélünk mindent. De mi történt veled? Miért vagy ilyen véres?

Mert Józsuének nemcsak az arca, a keze is csupa vér volt. A fiú felzokogott:

- Megkínóztak, ki akarták csikarni belőlem, mit üzent neked Salamon.

- Kicsodák?!

- Theobald és a pribékjei. De féltek a király haragjától, hát végre is elengedtek eredmény nélkül. Ha el nem fognak, már délután itt vagyok.

Ábrahám felsóhajtott:

- Bár itt lettél volna.

- Miért?! Mi történt?! - kérdezte ijedten a fiú.

- Majd megtudod odafönn, - felelte búsan az öregember.

A fiú megragadta a kezét. Szinte felsikoltott:

- Mi van Eszterrel?!...

Az apa elcsukló hangon felelte:

- Megszúrták...

Józsué lemosta a vért magáról és rohant a leányhoz. Eszter ott feküdt az ágyon és nézte mereven a csillagokat. Ábrahám az ágyához vezette a fiút és csöndesen mondta:

- Nézd, Eszter, ki van itt?

A leány a hang felé fordult:

- Apám! Csakhogy visszajöttél!... De ki az ott? Ki az ott, melletted?...

Józsué közelebb lépett és leült az ágy mellé.

- Én, Józsué!

A leány szemét elöntötte a könny.

- Józsué!... Hát mégis hazajöttél?

A fiú legyőzte a fájdalmát, úgy felelte:

- Ő küldött, hogy meneküljetek.

Eszter boldogan mosolygott:

- Salamon?... - Ó, Istenem.

Az apjához fordult és megfogta a kezét:

- Apám, vigyetek ki engem a szőlőnkbe. Ugy szeretnék ott lenni. Olyan csönd van ott, olyan friss a levegő. Ott talán meggyógyulok újra.

VIII.

Az orvos nem ellenezte a leány kívánságát. Talán úgy gondolkozott: hátha ez lesz az a csoda, amely segíteni fog. Mert a tudományában már nem igen bízott.

Egy dunnákkal, paplanokkal és párnákkal bélelt kocsin még másnap reggel kivitték Esztert a szőlőbe. Ábrahám és Józsué is vele mentek és estefelé már ott feküdt a kékmennyezetes ágyban, jeges borogatással, fehér csipkék között.

Ott volt hát újra a kedves kis fészekben, a tornácre nyíló kis szobában, ahol minden-minden róla beszélt; ahol utoljára nézett a szemébe, ahol utolszor ajándékozta neki a csókját, alázatos szerelemmel.

De milyen más volt most ez a szoba! A nyitott ablakon át kopár fák meredtek rá a félhomályban, az asztalról hiányzott a virág, a vadgalambszín köpenyeg sem hevert ott a széken, a fal mellett.

Semmi sem mutatta, hogy valaha itt egy király járt, aki az ő kedvese volt. És mégis az ő emlékével volt tele a szoba. Maga előtt látta most is. Szinte hallotta a hangját, amint halk, szíves szóval köszöntötte:

- Jó estét!

- Jó estét! - visszhangzott az ajtó felől.

Józsué jött be a péntek esti gyertyával.

Ábrahám a szobájában imádkozott; addig a fiú maradt a beteg mellett.

Eszter örült, hogy egy kicsit egyedül lehetnek:

- Látod, - mondta szomorú mosollyal, - mégis csak bejöttél ebbe a szobába....

- Ne beszéljünk most erről, - könyörgött Józsue. - Majd talán máskor.

A leány a keblére húzta Józsue kezét:

- Érzed, milyen furcsán, bolondul dobog a szívem?... Te, Józsue, én azt hiszem, - de maradj nyugodtan, ne szólj apának! - én azt hiszem, nekem már nincs sok időm beszélni.... Most kell megkérdezniem tőled: meg tudsz-e bocsátani nekem?

A fiú ráborult Eszter lankadt kezére, de nem jött szó az ajkára. A leány is szótlanul simogatta a fiú fejét. Aztán megkérdezte:

- Mondd, Józsue, - de ne haragudj azért, amit kérdek, - mondd: üzent még nekem valamit?

Józsue lehajtotta a fejét. Érezte, hogy itt, ennél az ágynál megszűnik már a féltékenység és megszűnik a gyűlölet. De nem tudta, mit tegyen. Megmondja az igazat, hogy nem üzent a király semmit? Tán nem is fogja Eszter elhinni. És ha elhiszi, csak fájni fog neki. Vagy hazudjon talán, mondjon szépeket -, a másik helyett?

De hiszen úgy sem mondta még el neki soha, ami a szívében volt. Legalább most az egyszer elmondja, - mindegy! - a másik nevében...

- Igen, - felelte és az ajka megremegett. - Igen, üzent egyebet is. Azt üzente, hogy messzi idegenben is mindig csak te jársz az eszében, mindig csak téged fog szeretni, a te édes arcod ott lesz a szívében, amíg csak él;

Nem bírta tovább. Elhallgatott, hogy el ne árulja a könnyeit.

Eszter boldogan hallgatta a remegő, forró szavakat. Behunyt szemmel elismételte magában százszor is.

Józsue csöndesen kérdezte:

- Akarsz még valamit tudni?

- Igen, - szólt a leány. - Mondd, Judit királyné nem volt talán jó hozzá?

Józsue csak annyit felelt:

- Elszökött előle.

Eszter alig hallhatóan sóhajtott:

- Szegény király...

Nem kérdezett aztán már semmit. Mintha minden mást elfelejtett volna. Nem beszélt a csöcselék támadásáról; nem volt kíváncsi rá, jönnek-e a bessenyők, nem is vette észre, hogy Józsue-nak sebes az arca és a keze. Csak egyszer, mikor fölé hajolt, hogy megítassa, tűnt fel neki a fiú homloka:

- Mi történt a homlokoddal? - kérdezte.

- Megütöttem, - felelte Józsue és letette a csészét az ébenfaasztalra.

Aztán megint szótlanul feküdt.

Az édesanyja jutott az eszébe, akit tízéves korában látott utoljára. Szép, fekete hajú, bánatos-arcú asszony volt az édesanyja és egy szeles, októberi napon fektették le a földre, csak oda, a szőlődomb aljába. Utána nyújtotta sovány kis nyakát a gödör fölé, hátha kinéz még egyszer az anyja a fekete ládából. De nem nézett ki. Az emberek pedig kézzel és ásóval ráhányták a nedves, barna földet a koporsóra. Ijedten nézett az apjára: hisz ez nagyon fájhat ott lent az anyjának. De az apja maga is lapátolta a földet és őt szeliden odatolta a nagynénjéhez. És akkor ő keservesen sírni kezdett...

Most talán ő is odakerül, a szőlődomb aljára és ő rá is így fogják lapátolni a nedves, barna földet.

Megborzongott erre a gondolatra.

Csak a Duna közepén érezte magát ilyen közel a halálhoz. De akkor ott volt Salamon, aki megmentette. Most Salamon messze jár, nem is tudja, hogy mi történt vele. És ha itt volna, akkor sem tudna segíteni.

Nagyon fáradtnak és gyöngének érezte magát. Ha köhögött, vér öntötte el az ajkát. Józsué alig hallotta, mit susog, mikor hozzáfordult:

- Józsué, - mondta nehezen, - tudom, szívtelenség, hogy éppen téled kérem ezt. Dehát nincs senkim, akit erre megkérhetnék. Józsué, ha meghaltam, mondd meg Salamonnak, hogy utolsó percemben is rágondoltam.

- Megmondom, - zokogta Józsué.

- Nem, várj, még valamit. És ha meghaltam, és felöltöztettek már a fehér halottas ingbe, éjjel titkon gyere a koporsómhoz és csatold a nyakamra azt a láncot, amit tőle kaptam. Ott van a kis gyöngyházládikámban.

Józsué megdöbbsen:

- Ezt nem szabad. Tiltja a vallásunk.

- Tudom, - könyörgött a leány, - de tedd meg a kedvemért. Nem fogják meglátni, ha a halottas ing alá csusztatod. Ugye, Józsué, nem tagadod meg az utolsó kérésemet.

A fiú nem ellenkezett tovább. Nem is próbálta biztatni a leányt, hogy mit beszél még a halálról. Láta, hogy hiába minden. Eszter tisztában volt az állapotával és arcára már felírta titokzatos jelét az elmulás.

Szeme, mint a kilobbanó mécses egyre homályosabb lett. Arcára szederjes árnyék borult. A sebzett tüdő hörögve kapkodott levegő után.

Józsué aggódva szólította be Ábrahámot.

Az öregember, úgy ahogy volt, imaköpenyben rohant a haldokló szobájába:

- Eszter! - jajdult fel. - Eszter! Nézz az apádra! Ne hagyj itt egyedül!

A leány lassan arra fordította a fejét, amerre az apja állt. Mosolygott, de beszélni már nem tudott. Fájdalmas, búcsúzó mosollyal nézett az egyikről a másikra: az apjáról Józsuéra, a két emberre, aki legjobban szerette.

Aztán megkezdődött az utolsó nehéz küzdelem a halállal. Ábrahám és Józsué egész hajnalig ültek az ágy mellett és talán még többet szenvedtek, mint a haldokló, aki már nem tudott magáról.

Az ég alján derengett már a hajnal, mikor Eszter elpihent. Pirosfodró báránnyelűk úsztak a magasban, a pilisi hegyek fölött. Friss, szeles, tavaszi nap virradt az emberekre. A piros felhők fényesre festette a halott leány arcát.

IX.

Ábrahám csak ült az ágy mellett és nem tudott felkelni. Mozdulatlanul nézte Eszter nyugodt, szendergő arcát, amelyet nemsokára örökre eltakar előle a koporsófödél. Csak ült, csak nézett, hol a halottra, hol maga elé és egyszer-egyszer sóhajtva szólt oda Józsuénak:

- Hogy szeretett téged!... Mióta elmentél, mindig szomorú volt...

És Józsué nem mondta meg az apának, hogy Eszter miért volt szomorú, hogy kit szeretett és miért kellett meghalnia. Nem mondta meg, hogy őt legfeljebb sajnálta, de sohasem szerette. Nem szólt semmit, csak némán szorongatta az öregember kezét. Nem sírt. Már egyiküknek sem volt könnye.

Délre megjött Eliezér is és megkérdezte:

- Hova temessük el szegényt? Itt, vagy a városban?

Ábrahám ijedten terjesztette ki a karját az ágy felé, mintha védeni akarná Esztert, hogy el ne hurcolják:

- A temetés? - motyogta. - Nem. Hagyd még egy kicsit, hisz olyan szép és sohase láthatom többé.

Később mégis megmondta, hogy a városban szeretné eltemetni Esztert. Hadd legyen legalább szép temetése.

De Józsué mást javasolt: Temessék el csak Esztert itt, a szőlődomb alján, az édesanyja mellé. Itt volt szegény életében a legboldogabb; ide kívánczolt, mikor a halálát közeledni érezte; aludja hát itt örök álmát a kedves, ismerős fák alatt. Bizonyára így kívánta volna ő is, ha beszélni tud még utolsó perceiben.

Ábrahám beleegyezett:

- Te beszéltél vele utoljára... te voltál a bizalmas pajtása. Neked talán azt is elmondta, amit az apja előtt eltitkolt. Ha te mondod, bizonyosan így akarná ő is...

*

A koporsót a tornácos szobában tették ravatalra.

Estig ott sirdogált mellette két öregasszony; ott ült Ábrahám is és a tornácajtóból be-benézett egy-egy régi munkás, aki ott dolgozott a szőlőben. De éjszaka magára maradt a halott és Józsué teljesíthette Eszter utolsó kérését.

Mint egykor Salamon, lábujjhegyen lopózott ő is a szobába. De őt nem a szerelmes leány várta, csak a néma, hideg halott. Remegve nyitotta ki az ajtót.

A szobában félhomály volt, a koporsó mellett két ösztövért gyertya égett. Az ajtónyitásra megremegett a lángjuk.

A fullasztó csendben megfogta a gyalulatlan fekete láda födelét és óvatosan leemelte.

A zsidó halotton nincs sem díszes köntös, sem ékszer, se szemfödél. Ott feküdt Eszter bokáig érő fehér ingben, fehér harisnyában, fején fehér főkötővel. A főkötő alól kikandikált egy selymes fekete hajfürt.

Szép volt még a koporsóban is, noha az ajka szélén vékony vércsik jelezte, hogy ez a szépség és ez az ifjúság már az enyészeté.

Józsué csak nézte, hosszan, fájdalmasan, szinte értelmetlenül.

Ó, ha fel tudná támasztani a kabbala bűvös erejével! Ha tudná, hova szállt a lelke? Hallja-e őt?

Suttogva rebegte:

- Látod, megtartottam az ígéretemet. Itt a lánc, amit kértél.

Elővette zsebéből a nyakláncot. Percekig próbálgatta, míg végre reszkető ujjával sikerült kinyitnia a zárat. Odalépett a halotthoz és kigombolta a nyakán az inget.

A leány teste hideg volt. Józsue megrettent ettől a szörnyű hidegségtől. Rémülten kapta el az ujját, csaknem elejtette a rubintos, gyémántos ékszert. A szíve úgy dobogott, hogy szinte hallotta a hangját.

De aztán megemberelte magát. Összeszorított foggal, gyorsan felcsatolta a láncot, letolta az ing fodra alá. Amint elrendezte, keze véletlenül hozzáért Eszter bőréhez. Testén borzongás futott át. Sietve visszatette a koporsó födelét és kiosont a szobából, mint a tolvaj. Nem mert még egyszer Eszter arcába nézni.

Csak a tornácon gondolt arra, hogy el se búcsúzott tőle. Még a kezét sem csókolta meg.

*

A szőlődomb alján még hajnalban megásták a sírt Eszter számára.

Friss, nagypelyhű márciusi hó hullott, a kis temető (alig volt benne nyolc-tíz sírdomb) fehér halottas pompával várta legújabb lakóját.

De a temetés annál egyszerűbb volt. Se virág, se ének. Egy öreg pap elmondta az imádságot és a koporsót máris rátették a két deszkára, amely az utolsó híd a földi és a síri világ között.

Józsue fogta a koporsó egyik végét. Mikor a sírhoz értek, megszűnt a havazás s az ég egy tenyérnyi kék foltjáról leragyogott a nap a szomorú gyülekezetre. Egy sugara behatolt a sírgödörbe is. Józsue lenézett: a nyirkos, barna földön megcsillant valami fényes tárgy, talán egy római fibula. Arra gondolt (később csodálkozott is, hogy tudott akkor ilyesmire gondolni), hogy a nehéz faláda szét fogja lapítani azt a fibulát.

Aztán a deszkát is kihúzták a koporsó alól és a két kötélén méltóságosan szállt alá Eszter az örök csendességbe.

Az ősz pap hangosan mondta az ősi imát:

„Köszikla a mi Istenünk, tökéletes minden cselekedetében! Ki mondhatná neki: Mit cselekszel? Mindenható ő a földön és a mennyben, halált és életet oszt, sírba dönt és feltámaszt a sírból...

Ha egyéves lenne az ember, vagy ha ezer évig élne, mi haszna van benne? Olyan, mintha nem is létezett volna! Dicsértessék az, aki igazság szerint ítél, halált oszt és életet ad!

Tudjuk, ó Örökkévaló, hogy igazságosak a te ítéleteid: igazságos vagy, mikor szólsz, feddhetetlen, mikor ítéletet mondasz és ítéleted tökéletességét nem vonhatja kétségbe senki.

Kezedben van minden élőnek lelke; igazsággal van tele a te jobbod!

Az Örökkévaló adta, az Örökkévaló elvette! Áldott legyen az örökkévaló neve!”

Az omló rög tompa dübörgése kísérte a szavait.

X.

A magyar határt csak kisszámú katonaság védelmezte. Néhány csapat lovas és íjjász. Nem hitték, hogy Kuteszk tényleg kötélnek áll Salamon biztatására, nem hitték, hogy már elfeledte a cserhalmi leckét. Nagyobb ellenséges sereggel meg éppen nem számoltak. Így aztán nyitva állt az út a bessenyők előtt egészen a Nyírség vidékéig. A magyar előőrsök a királyné íjjászaival együtt zárt sorokban vonultak vissza előlük, míg László összeszedi csapatait és fölveheti a harcot az ellenséggel.

A bessenyők nem is számítottak rá, hogy ilyen könnyűszerrel bejuthatnak Erdélybe, „jövendő birodalmukba”, amelyet nekik ígért Salamon. (S még jó, hogy nekik ígérte, így legalább csak végigrabolták a városokat és falvakat, de nem gyilkoltak és nem kegyetlenkedtek szokásuk szerint, mert arra számítottak, hogy itt is fognak maradni.) Amikor tehát Szatmár és a Nyírség határára érkeztek, jó előre áldomást ittak a győzelemre.

Valahol a Kraszna és a Szamos szögében ütöttek táborn. Itt állították fel Salamon sátorát is és az ormára kitűzték az oroszlános piros-fehér királyi zászlót, az Árpádok büszke lobogóját.

Salamon mint ellenkirály jelent meg Erdélyben. Urkundot kinevezte nádorának; ítélkezett és küldöttségeket fogadott; persze csupa olyan ember jött hozzá, akit mellőzött László, vagy akinek valami bűn nyomta a lelkét és félt a király vasöklétől.

De Salamon nem törődött ezzel. Nem igen firtatta, ki miért pártolt hozzá, kinek mi van a tarisznyájában, örült, hogy végre megint magyar urak vannak körülötte és a tiszteletükre nagy dinom-dánomot csapott. Persze a bessenyő vezéreket is meghívta. Minthogy csak férfiak vettek részt a dáridón, senki sem vigyázott a nyelvére, sem arra, hogy mennyit iszik. Folyt a bor patakokban, a bessenyők is ittak. Közben arról vitatkoztak, hogy mit kellene tenni!

Voltak, akik azt javasolták, - persze leginkább bessenyő vezérek - hogy a zsákmánnyal vissza kell vonulni a határra, s ha majd László azt hiszi, hogy az ellenség elmenekült és szépen visszafordul, akkor kell váratlanul hátbatámadni.

Urkund és Illye a mellett kardoskodott, hogy itt kell bevárni, jó hadállásban a király seregeit.

Mások pedig rögtön meg akarták támadni Lászlót, mert a királyi hadak közeledtek már a Tisza felől.

Salamon egyik párthoz sem csatlakozott. Maga sem tudta, melyik terv a jobb. Bármennyire sóvárgott a döntésre, a várvavárt sorsfordulatra, félt is ettől a pillanattól. Csak hallgatott, egyre komorabban és egyszerre felderült az arca, amikor a khán azzal vágta ketté a vitát, hogy „aludjunk egyet rája, hisz az ellenség még át sem kelt a Tiszán!”

- De bizony ne aludjunk, hanem maradjunk együtt! - kiabálták vigan a magyar urak.

Salamon maga is ezen a nézeten volt.

Utoljára még Visegrád előtt dorbézolt együtt magyar cimborákkal és most meg szerette volna állítani az időt, hogy ez a vidám éjszaka minél tovább tartson. A bessenyő portyázók kiraboltak néhány hegyaljai pincét. Most ezek a tüzes borok kerültek az asztalra. Egy óra múlva az egész társaság részeg volt. Ki az asztal tetején táncolt, ki az asztal alá fordult és ott hortyogott.

Salamon jól birta az italt. A szeme csillogott és az arca is vörösebb volt, mint rendesen, de nem volt részeg: különb tivornyákon is részt vett ő már.

Így aztán mindjárt észrevette, hogy Pál vitéz belépett a sátorba és ugyancsak nyújtogatja a nyakát a gazdája felé.

Gondolta, hogy a legény tán jelenteni akar valamit. Fölkelt és maga ment elébe a sátor elülső részébe, ahol a vendégek nem hallhatták, mit beszélnek.

- No, mi az, Pál, mi történt?

- Az a zsidó fiú van itt, uram, akinek Mainzban a szekeretadtuk, - jelentette a legény.

A király egyszerre nyugtalan lett:

- Hol van? - kérdezte.

- Itt a sátor előtt.

Kisietett a sátorból. Egy pillanatra meghökkent: már világos reggel volt. Átdorbézolták az éjszakát.

A sátor előtt egy csomó nyergen ott ült Józsué. Mikor a királyt meglátta, felkelt és üdvözölte. Salamon hozzálépett. A fiú meggyötört arca nem sok jót ígért.

- Van valami jelenteni valód?

- Van, - felelte a fiú és a földre nézett.

- Üzenetet hoztál?

- Azt is hoztam.

Salamon felcsattant:

- Beszélj hát, ne gyötörd az embert!

A fiú most egyenesen a király szemébe nézett.

- Most, most megkínózlak - gondolta magában, most megfizetek mindenért, amit ellenem vétettél!

És keményen, kiméletlenül az arcába vágta:

- Esztergomból jövök. Eszter halottas ágyától....

Salamon megtántorodott:

- Eszter meghalt?!...

- Meghalt, megölték. Leszúrták arra a hírre, hogy te betörtél a bessenyőkkel. Már el is temettük a pilisi szőlőben.

A király fájdalmában megragadta a vézna fiú vállát. Megrázta irgalmatlanul:

Hisz azért küldtelek, hogy figyelmeztess őket?!

Józsué csöndesen felelte:

- Engem egy órával előbb elfogtak a város határában és kőpadra vontak.

Salamon hallgatott.

Józsué fürkészve nézett az arcába. És úgy látta, mintha ennek a büszke férfinak könnyek öntenék el hirtelen a szemét. Már nem tudta gyűlölni, mint egy perccel előbb. Érezte, hogy már nem a király áll szemben a szegény zsidó gyerekkel, hanem egy vérző szívű ember, a másikkal, akit testvérévé tett a közös bánat.

Halkan, félénken szólalt meg:

- Egy üzenetem is volna számodra, uram.

(Egy perccel előbb még nem akarta átadni ezt az üzenetet.)

A király sóhajtott. Hol járt ő gondolatban ez alatt a perc alatt?! Valahol a pilisi szőlőkben, ahol egy fatornácos kis ház közelében friss sírhant domborodik a jegenye akácok alatt.

- Mi az az üzenet? - kérdezte tompán.

- Eszter üzente, az utolsó este, uram...

A király nem szólt, csak a szeme biztatta a fiút: beszélj hát.

- Eszter üzente uram, - folytatta a könnyeivel küzdve Józsué. - Azt üzente, hogy halála percében is csak rád gondolt. A nyakláncodat a sírba is magával vitte.

Salamon ránézett a fiúra. Annak is könnyes volt a szeme, mint az övé. Megindult hangon mondta:

- Te derék fiú vagy, Józsué... Köszönöm.

A fiú meghajolt és menni készült. Salamon utána szólt:

- És most hová méggy innen?

Józsué széttárta a karját:

- Nem tudom, uram. Nekem már olyan mindegy, hogy hová!...

Eltűnt a sátrak közt. Salamonnak csak akkor jutott az eszébe, hogy talán kezet kellett volna adni ennek az embernek.

*

Nehéz léptekkel indult vissza a sátor felé. A csapás olyan váratlanul érte, hogy csak lassankint eszmélt rá, mit is jelent neki ez a hír. Meghalt Eszter, meghalt az a lány, talán az egyetlen teremtes a világon, aki őt igazán szerette. Meghalt ő érte, ő miatta, szörnyű, kegyetlen halállal. Talán épp akkor, amikor ő a bessenyő lánnyal csókolózott, vagy tán akkor, amikor álmodott róla? Mit is mondott álmában Eszter? „Boldog vagyok, mert eztán mindig melletted lehetek!”... Talán a lelke ott lebegett már akkor az ágya fölött és megérintette lázas homlokát...

A sátor ajtajában újabb jelentéssel várták: László csapatai átkeltek a Tiszán.

Félrecsapta a biborfüggönyt és belépett a sátorba. Valami szörnyű csömör, féktelen düh fogta el, mikor a tivornya gőze megcsapta. Eszter, az ő hűséges, gyönyörű, ifjú kedvese a sírban fekszik, az ellenség száguldva közeledik a Tisza felől és ezek itt dorbézolnak? És még ő is velük tivornyázott az imént?!

Odarohant az asztalhoz és kardjával leverte a drága kancsókat, billikomokat az asztalról.

- Mi az? - nevettek az urak. - Részeg vagy te is, uram?!

- Elég volt! - ordította kikelt arccal. - Itt az ellenség! László átkelt a Tiszán és ti tivornyáztok?!

Magyarok és bessenyők egyszerre kijózanodtak erre a szóra. Salamon már lehiggadt. Hüvelybe dugta a kardját és átvette a vezényletet.

- Készüljetek! Egy óra múlva megfúvatom a trombitát!

Egy óra múlva indulásra készen állt a hatalmas tábor. A kürtök megharsantak. Salamon a khánnal végiglovagolt a csapatok előtt, aztán kardjával intett:

- Előre!

Megindult északnyugat felé.

A folyó mentén, egy kis dombon ott állt Józsué. Végignézte, hogy kel át a bessenyő sereg a vízen. Megvárta híven, míg a túlsó parton az utolsó lovast, az utolsó szekeret is elnyeli az országút pora.

Akkor ő is elindult az ellenkező irányban.

XI.

A khán leányának volt kérője már Salamon előtt. A fiatal Törtel, Kapolcs bessenyő vezér fia. Kuteszk khán már maga is foglalkozott a gondolattal, hogy Kumillát nőül adja az ifjú vezérhez. Ez a terv persze most füstbe ment.

Kumilla maga nem sokat bántódott miatta, mert Salamon jobban tetszett neki a nyirottfejű, vad bessenyőnél (a királynéság is igen kedvére lett volna), de Törtel nem nyugodott bele menyasszonya elvesztésébe. Nyiltan és hangosan nem mert ellenkezni a khán akaratával, de az apja révén megüzente neki, hogy szereti a leányát, nem mond le róla és ha másképp nem lehet az övé, meg fogja ölni a vetélytársát.

A khán ravasz, tapasztalt ember volt. Tudta, hogy az öreg Kapolcs gazdag és népszerű ember, a fiát is kedvelik a vitézsége miatt. Nem haragudott hát meg, amikor az üzenetet hallotta, sőt mosolyogva ölelte meg az öreg vezért:

- Mondd meg a fiadnak, nem haragszom rá, hogy az akaratommal szembeszállt, örülök neki, hogy annyira szereti a leányomat. De legyen esze. Várjon egy kicsit. Salamon azt igéri, hogy megszerzi nekünk a magyarok barátságát. Salamonra tehát egyelőre szükségünk van. Majd ha a király seregeit megvertük és Erdély a mienk lesz, akkor eljön az ő órája is. Addig legyen türelemmel.

Kapolcs megköszönte a khán jószágát.

- Köszönöm, uram! Engedd meg, hogy személyesen vigyem el a fiamnak a jó hírt a Tiszán-túlra.

Mert a fiatal Törtel akkor Bereg és Ugocsa megyékben portyázott a csapataival.

A khán megfogta az öreg vezér karját:

- Várj még, ajándékot is küldök a fiadnak.

Leoldotta a tulajdon kardját és átadta az apának:

- Add át ezt a kardot Törtel vezérnek és mondd meg neki, hogy ez a kard az én hajlandóságom és bizalmam jele ő iránta. Itt az alkalom, amikor kitüntetheti magát, valamennyi vezér közt, még Salamonnal szemben is. László király előhada Edelény ispán vezetésével közeledik a Tisza felől. Keljen át gyorsan a folyón, mérje össze vele a kardját, hogy mire ideér a király, saját futó csapatai állják már az útját. És ha megverte Edelényt, siessen délkelet felé, hogy egyesüljön az én seregeimmel.

Kapolcs büszke örömmel távozott a khántól. Nem tudta, hogy az üzenet csak ravasz kelepce. A bessenyők a Borsva folyó ismeretlen mocsarai közt nem egykönnyen győzhetnek Edelény ispán csapataival szemben és ha mégis győznének, a fáradt csapat épp László pihent seregének karjaiba fut. Törtel és Kapolcs legfeljebb mint bukott emberek menekülhetnek ebből a kelepceből. De Kuteszk szívesen kockáztatott párezer embert a főcél érdekében.

Salamon mindezekről nem tudott semmit. A bessenyő vezérek között nem volt barátja, a közemberekkel nem érintkezett. A kíséretében lévő magyar urak pedig - ha hallottak is a dologról - sokkal büszkébbek voltak, semhogy komoly vetélytársnak tekintettek volna egy bessenyő vezért a volt magyar királlyal szemben.

Pál vitéz hozta neki az első hírt Törtelről. A bessenyő harcosoktól hallotta, hogy van ám a khán leányának egy másik kérője is, de azt elküldte a khán a Tiszántúlra, hogy ne legyen útban. A legény értett már valamit a pogány nyelvből.

Salamon maga szeretett volna azzal a bessenyővel beszélni.

Pál vitéz zavarba jött:

- Ha én azt tudnám, melyik sátonál hallottam a sok egyforma közül? Hanem járjuk végig együtt a tábor, talán rátalálok az emberemre.

Salamon szeretett észrevétlen a nép közt járni. Fölvette a legrosszabb ruháját és estefelé elment a táborba, ahol a sátrak előtt üldögéltek a bessenyők.

Csak úgy találomra letelepedett az egyik csoport mellé. A harcosok vacsoráltak, ittak, nevetgéltek. Nagy ujjongással fogadták a magyarokat.

- Tik is a Salamon emberei vagytok? - kérdezték.

- Azok vagyunk, - felelte bessenyő nyelven a király.

- No, legalább majd megmondjátok: igaz-e az a sok csuda, amit ez a nagyorrú beszél itt!

A nagyorrú: egy fiatal szálas bessenyő, zavartan pislogott a két magyarra.

- Miféle csodákról beszélsz te? - fordult hozzá Salamon.

A legény a vállát vonogatta:

- Én nem állítom, hogy ezek a csudák igazi csudák. Én csak úgy hallottam ezeket.

- Kítől?

- A királyotok embereitől, akik megszöktek.

Salamon kedvetlenül kérdezte:

- Miféle csodákról beszéltek?

- Akiket a magyarok másik királya művelt: László király.

- Én nem tudok ilyen csodákról - mondta sötéten Salamon.

- Nem? Pedig azok tudtak, nem is egyet. Egyik nagyobb csudát mesélt róla, mint a másik. Én tudom, mert köztük ültem egy egész éjszaka, mind csak azt hallgattam... Aszongya az egyik, hogy Cserhalomnál kettéhasadt a hegy orma, amint ő átlovagolt rajta, hogy elválassza az üldözőitől, a mi khánunk lándzsáitól... A másik meg aszongya, hogy megjelent neki a ti Istenetek angyala, aztán fényes koronát, meg olajágot tartott a kezében, így ígérte neki, a ti uratok trónját...

Salamon fel akart kelni a tűz mellől. De a bessenyő legény rászólt:

- Várj még, most jön a java! A harmadik meg aszongya, hogy mikor eltévedtek forró nyáron egy sűrű erdőben, aztán majd meghaltak étlen-szomjan, csak beledöfte a lándzsáját egy sziklába, már bugyogott a friss, hideg forrásvíz a kőből, az erdőből meg szelid özek, szarvasok jöttek elő, hogy legyen a katonáknak mit enni...

Egy öreg bessenyő oldalba bökte a legényt:

- Hát azt a pénzes csudát elfelejtet?
- Miféle pénzes csudát?
- Hát amikor pénzt szórt Kapolcs a magyar katonák közé...
- Oszd a pénzt kővé változtatta, hogy ne kapkodjanak utána! Erről se hallottál?
- Nem hallottam egyikről sem - mondta kurtán Salamon.
- Te se? - kérdezte az öreg bessenyő Pál vitézt.

Pál a fejét csóválta. Nem mert mást mondani, mint a gazdája.

- Lehet, hogy csak hazudtak a cimboráitok, - vélte az öreg, - de ha igaz, amit mondtak, akkor ugyancsak rosszul tette a khán, hogy a gazdátokat vejének fogadta Törtel vezér helyett!

Pál vitéz Salamonra nézett. Oda is súgta neki:

- Lám, ni, ez is tud róla.

Salamon közönyös arcot vágott. Csak úgy oda vetve kérdezte:

- Hát az milyen ember, az a Törtel vezér?

A bessenyők szinte egyszerre felelték:

- Vitéz ember! Azt nem fogja se kard, se kópja, se nyíl!

Salamon megvetően mosolygott. Ezek a pogányok elhisznek mindent. A László csodatetteit épp úgy, mint a Törtel sérthetlenségét.

- És hol van most ez a nagy vitéz?

- Ő vezeti a tiszántúli csapatainkat. Azóta tán már tönkrevierte a beregi ispán seregét.

Salamon épp válaszolni akart a nagyhangú bessenyőnek, amikor lovasok ügettek át a táboron, épp a sátor előtt. Sebesültek voltak; kinek a feje, kinek a keze volt bekötve. A bessenyők felugráltak a tűz mellől:

- Mi történt? Honnan jöttök?

Az egyik megállította egy percre a lovát:

- A borsvai mocsarakból. Törtel vezér elvesztette a csatát. Maga is beleveszett a folyóba.

Salamon az öreg bessenyőre nézett:

- Na, látod, így lehet hinni a csodákban!

XII.

A borsvamenti vereség híre épp azon az este érkezett a khán táborába, amikor a határban felbukkantak László seregének első előőrsei.

A khán elérte célját: megszabadult a lázongó fiatal vezértől, de a vereség híre rosszkor jött: elcsüggesztette a csapatait. Az ifjú Törtel a legvitézebb bessenyő vezér volt. Az volt a hit róla, hogy nem fogja fegyver és mégis elesett....

A khán nem akart ebben a hangulatban ütközetbe bocsátkozni. Lassan hátrálni kezdett László elől, a bökönyi sík felé. Homokbuckás, cserjés vidéken vonultak a bessenyő csapatok gyors menetben keletnek. Hiába tiltakozott a visszavonulás ellen Salamon, a khán a maga feje után ment és így időt engedett Lászlónak, hogy a beregi ispán seregével egyesüljön.

Salamon már Józsué híradása óta állandóan ingerült és rosszkedvű volt. A beregi csatavesztés és a visszavonulás meg egész kihozta a sodrából. Keményen megmondta a magáét Kuteszkeknek.

A khán fagyos nyugalommal felelte:

- Én így látom jónak. Majd ha megnyered a csatát, akkor úr leszel újra és a te népedet úgy vezeted, ahogy neked tetszik.

Salamon dühösen távozott a khán sátrából.

Az asszonyok sátora előtt női sirás ütötte meg a fülét. Megkérdezte az őrt:

- Mi az?

Az őr ismerte a királyt. Tisztelgett a dárdájával:

- Az asszonyok siratják Törtel vezért.

- Kuma hercegnő is? - kérdezte csodálkozva Salamon.

Az őr elgondolkodott:

- Lehet, hiszen a vőlegénye volt.

Salamon szó nélkül ment tovább a sátra felé. Csak a páncélt pótló bőrdolmányát vetette le, úgy hevert le ruhástul. Álom nem jött a szemére. Forrt benne a megaláztatás keserősége. Hová sülyedt?! Mit kell eltűrnie?! Ez a rabló pogány úgy beszélt vele, mintha a csatlósa volna!

Égő türelmetlenséggel várta a csatát. Minél előbb túl akart esni rajta. Vagy diadal, vagy teljes vereség! Csak legyen már vége ennek a bizonytalanságnak! A visegrádi vár börtönében gyűlölte csak ilyen keserűen Lászlót. Minden szerencsétlenségért, megaláztatásért őt okolta. Még Eszter halálát is neki róta fel. Azért ölték meg, hogy neki fájdalmat okozzanak. A maga hibáira, tévedéseire, botlásaira nem is gondolt.

Ha rövid időre elnyomta a fáradtság, Lászlóról álmodott.

Jön vele szemben fehér paripáján, kezében a híres csatabárdja, amelynek lapján a hét vezér vérszerződését metszette ki a művész s amelyet az ő apja egy tornáján nyert még mint ifjú herceg Gutkeledi Viddel szemben. Jön és ráemeli a fegyverét, de ő csak elébe tartja pajzsul Eszter piros selyemkeszkenőjét és a bárd tompa fadarabbá válik László kezében. Ő megsuhogtatja kardját és egy csapással kettészeli az ellenfele fejét a koronás sisakkal együtt. A magyarok egy percre döbbenten állnak, aztán hódolva borulnak elébe: a törvényes királyuk elé....

Alig várta a hajnalt. A pitymallat első derengő sugarára felöltötte fegyverzetét és átment a khán sátorába. Komoran, kurtán kérdezte:

- Ma is folytatjuk a visszavonulást?

A khán már szintén felöltözött. Épp utasítást adott, hogy az asszonyok és gyerekek a szekerekkel és a hadizsákmánnyal erős fedezet védelme alatt siessenek tovább kelet felé. A kurta kérdésre kurta választ adott ő is:

- Nem.

- Elfogadod a csatát? - kérdezte feldobbanó szívvel a király.

A khán kedvetlenül simogatta gyér szakállát:

- Ugy látszik, nem lehet tovább kitérni előle.

- Tudod már, mekkora László serege?

- Lehet vagy hatvanezer ember.

- Nekünk is van annyi. Kik vannak vele?

- Edelény ispán, Eörs Iván, Csák Gyula, a nádor, majdnem minden híres emberetek... Hja, igaz, egy régi jó ismerősöddel is találkozni fogsz: Bátor Opos is ott van László seregében.

Salamon megdöbbsen erre a névre:

- Bátor Opos? Hisz mindig az én hívem volt? Mellettem harcolt legutóbb is... Egymaga tíz emberrel ér fel...

A khán száraz hangon felelte:

- Hát most átpártolt az ellenfeledhez... Hja, a hűség ritka madár. Ritkább, mint a fehér holló.

Salamont megrendítette ez a hír. Bátor Opos a legerősebb vitéze volt, még Henrik császár is megcsodálta erejét és bátorságát. A nyár végén még azt ígerte, támogatni fogja, ha Henrik is mellé áll. Most, hogy a bessenyőkkel szövetekezett, ez a vitéz híve is ellene fordult.

Nehéz szívvel ült lóra, hogy a khánnal együtt körüljárja a sereget. De még mielőtt elindultak volna, kilépett a sátrából Kumilla, útrakészen és egy ékes gránátköves kardot nyújtott át a királynak:

- Fogd és harcolj szerencsével!

Salamonnak jól esett a figyelem. Mosolyra derült arccal, magabízó hangon felelte:

- Ki fogom köszörülni a Törtel csorbáját!

*

Szeles, kellemetlen tavaszi nap volt. A szél szemben fújt, nyugat felől és porfelhőket kavart a homokos síkon. De a szemhatáron már feltűnt a magyar könnyű lovasság. A csatát életre-halálra el kellett fogadni.

Kuteszk gyorsan elrendezte csapatait. Salamonra bizta a gyors íjjászait, lándzsáit, ő maga a páncélos lovasság vezetését vette át. S meg se várva a magyar sereg felvonulását, egy hajrára megrohanta az ellenséget.

Salamon minden elkeseredése és hosszúsága mellett furcsán érezte magát, mikor a bessenyők élén támadt a magyar sereg. Restelt a magyar vitézek szemébe nézni. De pogány harcosai magukkal ragadták. Mint az orkán, úgy zúdultak László katonáira. Salamon velük. Pompás paripáján egy perc alatt maga mögött hagyta csatlósát, Pált.

A magyarok sűrű nyilzáporral és gúnyos kiáltásokkal, szitkokkal fogadták:

- Itt a bessenyő király!

- Nem röstelled magad? Pogány rablókkal jössz a véreid ellen?!

- A pogány khán vérebe lettél?!

Salamon nem felelt a szitkokra. Lerázta magáról, mint a nyilvesszőket. Most már csak a bosszúvágy tüzelte. Buzogányával nyitott utat magának a gomolygó, viaskodó tömegben, maga sem tudta, hova iparkodik, mit keres. Talán Lászlót, de talán csak a halált, amely min-dennek véget vet.

Már áttörte a könnyű lovasok sorait, amikor egy cserjés előtt hirtelen elébe robbant Bátor Opos. Salamon keserűen hurrogta felé:

- Áruló!

Az óriás nem felelt. Hatalmas fakó lován, kezében a kétméteres lándzsával, egyenesen felé vágatott. A király hirtelen ráhajította a kopjáját. Bátor Opos lova lerogyant. A kopja a lábába furódott. A bessenyő, aki Salamon mellett lovagolt, rákiáltott:

- Most vágd, uram!

Mert Bátor Opos a földre zuhant a sebesült lóról.

De Salamon megvárta, míg feltápáskodik és lovat cserél. Csak akkor vágott felé a kardjával. A kard, a Kumilla szép, gránátköves kardja kettétört az óriás bozontos bőrvértjén. Azzal ugyan nem köszörülhetett már ki semmiféle csorbát. Hátrafordult, hogy elkérje a tartalék kardját Páltól. De Pált seholsem látta. És amerre csak nézett, magyar vitézek fogták körül. A bessenyők, cselből-e, gyávaságból-e, futottak mindenfelé. És Bátor Opos mögött feltűnt László is, csillogó csatabárdjával.

Salamon egy pillanatig habozott: meneküljön-e. De elfogatni nem akarta magát. Buzogányát még ráhajította Bátor Opos mellére, aztán lova nyakára dőlve, vágatott ő is mint a szél, hátrafelé.

Kétszer szedte össze futó katonáit. Kétszer vezette új rohamra. Mind a kétszer elsöpörte őket Bátor Opos és Eörs Iván. Harmadszor már egy tucatot se tudott összeterelni közülük. A sivó homok tele volt halottal; a szél mindjárt szemfedőt is terített rájuk a kavargó, szikes porból. Salamon csikorgó dühvel kénytelen volt menekülni.

XIII.

Futott a bessenyőkkel, akik a khánjukkal együtt Erdély felé iparkodtak, az asszonyaik, gyerekeik után. Amerre lovagolt, itt is, ott is látott egy-egy ismerős halottat: magyart, bessenyőt vegyesen. A hozzácsatlakozott magyarok nagy része ott maradt a csatatéren. De Pált nem találta az elesettek között.

Már-már azt hitte, hogy a legény is cserben hagyta, átpártolt a László seregéhez, mikor egy árokparton elébe sántikált. Mindjárt az első rohamnál nyilat kapott a lábába, a lova kimult; ő bizony a csatát itt ülte végig az országút mentén.

Salamon örült, hogy legalább a legénye él. Fölvette maga mögé a lóra, úgy futott tovább Kelet felé.

Harmadnapra elérték a bessenyő tábornak. A vereség híre már megelőzte őket. Gyász és szomorúság ülte meg a sátrakat.

Nem tudta, hogy kerüljön Kumilla, vagy a khán szeme elé. A csatát ugyan nem ő vesztette el, sőt ő volt, aki utoljára menekült, de részes volt benne, hogy a bessenyő sereg a felére olvadt; s hogy majd minden sáornak volt egy-két halottja a bökönyi sikon. Egyelőre nem akart jelentkezni a khánnál.

De hát nem sikerült a terve.

Amint a sátrába akart osonni, elébe toppant Kumilla.

A lány az apjához iparkodott és gúnyos mosollyal mérte végig a fáradt és poros jövevényt:

- No, csakhogy megjöttél, - mondta élesen. - Látom, nincs semmi bajod! Vigyáztál magadra! De bezzeg a kardod nem látom, az ott maradt. Tán bizony egész elkopott az éle a nagy csorbaköszörülésben?

Salamon elfehéredett arccal felelte:

- Utolsónak távoztam a harctérről!

A lány egy hanggal fölbe kerekedett:

- Törtel ott esett el a csapatai élén!

És ment, vissza se nézve, az apja sátrába.

Salamon utána rohant. Csaknem egyszerre léptek be a függönyajtón. A khán csodálkozva nézte a király feldult arcát:

- Mi történt?

De Salamon nem hallotta a kérdést. Le sem ült, csak úgy állva mondta:

- Azért jöttem, hogy elbúcsúzzam tőled. Én mindent megtettem, hogy a győzelem a mienk legyen. Nem rajtam mult a vereség. De megtörtént és én nem akarok a terhedre lenni sem neked, sem a leányodnak. Add ki a részemet a zsákmányból, hadd menjek!

Kuteszk csodálkozva nézett rá:

- Miféle zsákmányból?

- Amit Moldvától a határig szereztünk! A magyar zsákmányból nem kell semmi!

A khán bosszúsan markolta meg a szakállát:

- Még nincs vége a hadjáratnak...

Kumilla a szavába vágott:

- Adj ki neki mindent, apám! Menjen a zsákmánnyal! Hadd örüljön neki!

Kuteszk legyintett a kezével:

- Mindegy! Holnap megkapod!

*

Másnap pontosan megkapta a reá eső részt a zsákmányból. Mindjárt pénzzé is tette: kapott érte vagy kétezer ezüstmárkát.

Száz dénárért kiváltott egy kolduló barátot, akit a bessenyők a Tisza mellett fogtak el és azt mondta neki:

- Nézd, én kiváltottalak a pogányok rabságából, de egy szívességet kérek érte.

A szegény barát el nem tudta képzelni, miféle szívességet kérhet tőle az ismeretlen úr. Salamon folytatta:

- Ide nézz. Ebben a ládában kétezer ezüst van. Én ezzel a pénzzel és még négyszer ennyivel tartozom egy zsidónak. Ábrahám a neve és Esztergomban lakik. Adok neked egy öszvért, rakd rá a pénzt és vidd el neki. Ő már tudni fogja, ki küldi.

- Szívesen elvinném, de tudod, hogy nekünk, szerzeteseknek nem szabad se öszvérré ülni, se pénzt vinni magunkkal.

- Hiszen nem ülsz rá és nem is te viszed. De mindegy. Kiváltok még egy foglyot, majd az vezeti az öszvért, te csak vigyázol, hogy a pénz hiánytalanul érkezzék meg Esztergomba. No, így már jól van?

- Így igen, uram.

A foglyok közt volt egy tizennyolc éves legényke; Salamon ezért is fizetett a bessenyőknek száz dénárt és Pái vitézzel együtt maga is elkísérte őket egész a Nyírségig, ahol már biztonságos volt az út a portyázó bessenyőktől.

XIV.

- Ne rosszalkodj! Mert elvisz a Cselgu khán!

A Propontisz vidékén és egész Bizáncban ezzel ijesztgették akkoriban az anyák a rossz gyerekeket.

Cselgu khán szintén bessenyő vezér volt, mint Kuteszk, de még annál is rosszabb. Közönséges rablóvezér, kegyetlen és kapzsi. Csakhogy sokkal több embere volt, mint a közönséges rablóvezéreknek. Egész ármádia. És ez a rablóhorda kisebb bandákra oszolva portyázta végig a görög városokat. Csak egyszer törtek be nagyobb tömegben Tráciába, a Marica völgyébe, de a császár csapatai Chariopolis táján szétverték őket. Maga a félelmetes hírű khán is elesett és a rabló horda ismét bandákra oszolva, futott, menekült, portyázott, amerre tudott és ha nem volt más ennivalója, hörcsögöt, ürgét, patkányt evett.

Egy téli este Cselgu khán vert hadának egyik csapata megrohant egy kis görög várost a Marica partján.

A templomban félre verték a harangokat. A házak kapuit bezárták. A férfiak ijjal, karddal, lándzsával a templom előtt gyülekeztek, hogy megvédjék a városukat.

Reménytelen küzdelem volt. A bessenyők néhány perc alatt legázolták őket. Az ellenállás csak növelte a vérszomjukat. Mindenkit lemészároltak.

Egy vad, szőrösképzű fickó bezúzta bárdjával a templom kapuját. A csapat kapitánya, zömök, nyilttekintetű férfi, ellódította onnan:

- Nem megmondtam, hogy templomot, asszonyt nem engedek meggyalázni.

A szőrös fickó a szeme közé röhögött:

- Te megmondtad, de mi sose törődtünk vele. Hát még most, mikor elesett a khán! Most senki se parancsol! Mindnyájan khánok vagyunk! Azt teszünk, amit akarunk!

A rablók röhögve fogták körül a kapitányt:

- Ha nem tetszik, eredj barátoknak! Oda való vagy!

És gúnyosan gajdoltak egy ocsmány verset, amelyet akkoriban széltében-hosszában terjesztettek a keresztény vallás ellenségei. Portyázás közben ők is megtanulták már.

A vezér rávágott lándzsája nyelével az egyik gajdoló rablóra. Szemtelenül visszalökte:

- Ne kezdj ki velünk, azt mondom! Mert ha sokat okoskods, búcsút mondhatsz ennek a gyöngyéletnek és mehetsz vissza, ahonnan jöttél: magyar királynak!

A bessenyő vezér, a rablókapitány: Salamon volt. Idáig süllyedt, Kuteszktől Cselgu khánig. A biboros sátortól a rablóbarlangig. A trónról a sárba. Hová tűnt az álma, a bessenyők megértése?

Nem volt már más választása, se hazája, se otthona. Csupa seb volt a lelke, csupa keserűség és meghasonlás. De azért megszólalt benne néha a régi Salamon. Ha találkozott egy vándorló barátal, aki Magyarországra igyekezett, pénzt küldött vele a „tartozására” Ábrahámnak, míg Cselgu élt és volt, akinél bepanaszolhatja az engedetlenkedőket, megtiltotta, hogy az emberei megfertőzzék a templomokat és a szűzeket. S mert látta, hogy Pál vitéz nem bírja megszokni a rablóéletet, nem kényszerítette, hogy velük együtt raboljon, zsákmányoljon, vitte magával, mint szolgát.

De a banda fegyelme teljesen meglazult a chariopoliszi csata óta. Az a néhány magyar, aki vele együtt állt be a bessenyő seregbe, elpusztult. Pálon kívül nem volt egy lélek, akire számíthatott volna. Nem mert tovább ellenkezni a martalócokkal.

Elfordult, hogy legalább ne lássa a szörnyűséget: hogy szentségtelenítik meg a templomot, hogy fosztják ki az oltárt, gázolják le a papokat.

Lóra ült és elmenekült a térről. Az utcákban sem fogadta szelidebb látvány.

A rablók minden kaput feltörtek, az ablakokból segélykiáltások hasítottak bele a zord éjszakába. Egy zárda elé ért, annak is bedöntötték a kapuját. Leugrott a lóról, rosszat sejtve rohant fel a lépcsőn. A kápolnából világosság szűrődött ki. Vad kurjongatás, állati röhej nyomta el a női sikoltásokat. Salamon elborzadva nézte a rémséget.

Kitámolygott a kápolnából. Hova menjen, ahol nem lát vért, gyalázatot és szörnyűséget? Hova meneküljön önmaga elől?!

A házakból mindenfelől csak jajgatás hallatszott, csak egy márványoszlopos házból hangzott víg énekszó. Lovát a kapu egyik oszlopához kötötte és felment a márványlépcsőn.

Az emeleten, egy teremben hat-nyolc bessenyő mulatott bor mellett. Ügyet se vetettek a belépőre. Letelepedett egy sarokba. Egy festettarcú görög leány bort hozott és mosolyogva ült mellé.

- Énekeljek neked valamit?

A férfi vállat vont. De a lányt nem kedvetlenítette el a vendég komorsága, kellemes hangján énekelni kezdett. Valami szerelmes dalt énekelt, amelyben a lovag a kedvesét magasztalja. Valamikor talán neki is énekelte valaki ezt a dalt.

*„Te vagy a folyamár, a méz-aranyfolyású;
Van dús arany hajfonatod, mely hó térdedig omlik,
Kik téged isznak szomjasan, sohasem szomjuhoznak!
Én is ittam szépségedet, de nem tudtam betelni....
Szomjazom egyre s azt lesem, hogy ihassak belőle!”
„Te vagy a porfir oszlopfő, mely áll a palotában;
Ahol a császár trónon ül s a logothéta ítél.
Az égi szépség képe vagy, a császár talizmánja!
Te vagy az égnek harmata s a télnek hattyúpelyhe;
Az aranyfényű holdvilág s a nyári égbolt napja;
A reggel hajnalcsillaga, a rét nyíló virága:
Ha párnámra hajtom fejem, álmomban téged látlak.”*

Elnézte az éneklő lányt. Arca festett volt, de a termete még üde és friss. Az ajka egyetlen rikító piros folt. A haja csupa aranypor, a szeme zölde, aranyfényű, mint a körisbogár. Csak Juditnak volt még ilyen csodálatos szeme. De egyébként is hasonlított a leány a királynéra.

Megkérdezte:

- Hogy hívnak téged?

- Theodora a nevem, - felelte mosolyogva a leány.

- Szép vagy, Theodora! - mondta a férfi.

A leány felugrott. Észrevette, hogy a férfi köntöse alól piros selyemkendő széle kandikál ki. Pajkos nevetéssel kirántotta:

- Nini, milyen szép kendőd van! Kitől kaptad?

Salamon egyszerre kijózanodott, durván kiáltott a leányra:

- Add vissza rögtön!

Theodora csintalanul nézett rá:

- A szeretőd adta?

A férfi a kendő után kapott. A leány csufolódva öltötte ki rá a nyelvét:

- Azért se adom vissza!

Kergetőzni kezdtek a szobában. A leány futott elől, a kendőt lobogtatva, a férfi utána. Az asztalnál már majd elkapta a kezét, de megbotlott és elvágódott. Theodora vígan, diadalmasan kacagott.

Salamon elvörösödött mérgében:

- Azonnal add vissza a kendőt! Az az én talizmánom!

A szőke lány a kandalló előtt állt és karcsú lábain ide-oda táncolt, a szerint, merről várta a férfi támadását.

- Mit szólnál hozzá, ha a tűzbe dobnám?

A hangja kihívó volt, mint a khán leányáé. Salamon odaugrott és elkapta a karját:

- Theodora!

Theodora felsikoltott. A férfi csaknem kimarjította a könyökét. Villámgyors mozdulattal a tűzbe dobta a kendőt.

- Nesze! - mondta dacosan. - Vedd ki onnan!

Utána kapott, de a vékony selyem már lángolva égett a kandallóban. Eszter kendője, a legkedvesebb emléke is odavolt.

Egy pillantást vetett a leányra. Az kissé megszeppenve mosolygott rá. Dorombolva simult hozzá, hogy kiengesztelje.

Salamon szeme előtt vörös karikák táncoltak. Elvakult dühében úgy csapott öklével a leány arcába, hogy ájultan, véres szájjal rogyott a kandalló elé.

Riadtan nézte, nem halt-e meg. De hogy egy pillanat múlva sírni kezdett, egy marék pénzt dobott az asztalra és kirohant a szobából.

XV.

Lóra ült és elnyargalt. A városka főterén már gyülekeztek a bessenyők. Az előőrseik jelentették, hogy az üldöző görög csapatok közelednek. A martalóc had hajnalban kitakarodott a kifosztott városból. Salamon zúgó fejjel lovagolt a csapat élén. Szinte gépiesen vezette a portyázó hadat, amelyhez nem fűzte már semmi a világon. Pál beteg arccal poroszkált a nyomában.

Szegény fiú nem akarta cserbenhagyni a gazdáját, a rablóéletet pedig nem birta. Vitte az ura kardját, tegzét, pajzsát, vigyázott a teherhordó öszvéreire, de ő maga sose vett részt a harácsolásban.

Az éjszakai szörnyűségek szinte beteggé tették. Apja a pannonhalmi apátság jobbágya volt, a templomban és a kolostor udvarán nevelkedett. Minden pillanatban várta, hogy Isten haragja lesújt a templomrabló, zárdafertőző csordára.

A honvágy is gyötörte. Harmadik esztendeje volt távol az otthonától és most már nem is remélte, hogy valaha haza kerül. Hiszen Salamonnal együtt ő is kitaszította magát a magyarságból.

Szótlanul lovagolt a gazdája után, arra sem felelt, hogy a bessenyők gúnyolódtak vele.

Ámbár azoknak sem igen volt kedvük gúnyolódni. Ugyancsak sietniök kellett, hogy a görögök a sarkukba ne hágjanak. Alig egy-két órát pihenve, megállás nélkül haladtak északnyugatnak, át a Balkán-hegységen és a Vid-folyócska mentén a Duna völgye felé iparkodtak.

De hasztalan sarkantyúzták véresre fáradt lovaikat, csak egy napi egérutat tudtak nyerni üldözőik elől. Minthogy a Duna mentén újabb ellenséges csapattal találkozhattak, Salamon azt javasolta, hogy pihenjenek meg egy éjjel át valahol, gyűjtsenek erőt és úgy folytassák menekülő útjukat. A bessenyők maguk is fáradtak voltak már s noha élelmiszerük fogytán volt, elfogadták a vezér indítványát. A feltétlen engedelmességet már régen megtagadták.

Estefelé a folyó partján omlatag váracskához értek. Isten tudja, kik építhették, görögök, vagy thrákok? Ki lakott benne utoljára? De akárki, régen ki költözhetett belőle. A falai itt-ott már dűledeztek, butor alig volt benne s ami volt is, megette a penész és a szú. De hát még mindig jobb volt a semminél, védelmet adott éjszakára.

A bessenyők be is hurcolkodtak a vár udvarára és utolsó készletükből vacsorát főztek. Meg se várták, míg az étel megfő, fáradtak és éhesek voltak, félig nyersen fogyasztották el a rablott birka és kecskehúst és máris ledőltek a puszta földre aludni. Rábízták Salamonra: virrasszon helyettük, ha kedve tartja.

Salamon virrasztott is. Nem jött álom a szemére. Végigkóborolta egy szál fáklyával a kezében a vár összes szobáit a toronytól a pincéig. Maga sem tudta, mit keresett. Talán a választ arra, hogy mit tegyen?

A toronyban egy csapat denevért vert fel a fáklya fényével; a szobákban nem talált semmit, csak port és szemetet, a pincében egy csontvázat. Talán azt jelentette ez a csontváz, hogy halál vár itt reá? Salamon maga se hitte, hogy ezúttal megmenekül az üldözők elől. De nem is igen bánta már, ha vége lenne mindennek. Meggyűlölte az embereket, meghasonlott önmagával. Nem volt senki, aki aggódva várt volna rá, nem volt semmi, amiért érdemes lett volna remélnie. Charitas jóslatában sem hitt már. A múltban élt, a jövő nem érdekelt. Mit várhatott tőle?

Nem tartozott már senkinek semmivel. Ábrahámnak párszáz márka hijján az egész kölcsönt visszafizette. Ezt a párszáz márkát még eljuttatja hozzá, aztán levághatják a görögök, vagy a bessenyők, - akár ő maga hajtja fejét a bárdjuk alá.

Feljött a pincéből és átment a várudvaron. A bessenyők mozdulatlanul, gémberegetten heverték a kút körül, a fagyos földön. Neki a takarójából vetett ágyat Pál az egyik szobában, amely még valamennyire használható állapotban volt.

Váratlanul toppant a szobába. A legény ott kuporgott a földön és üres tekintettel bámult a mécses lángjába:

- Mi bajod van, Pál? - kérdezte tőle.

A legény keserveset sóhajtott, legyintett is hozzá egy nagyot a levegőbe. De csak azt felelte:

- Nincs én nékem semmi...

És hozzátette jólelkűen:

- Megvetettem az ágyad, uram! Pihenj már le, hisz fáradt lehetsz!

Salamon leült a takaróra és figyelmesen nézte a fiút. Régen sejtette már, mi bántja, de most már nem volt többé kétsége felőle. Elővett a dolmánya alól egy zacskót, megemelte. A zacskó csengő hangot adott. Letette maga mellé a földre, aztán azt mondta a legénynek:

- Ide hallgass, Pál fiam... Tudod, hogy szeretlek, mert hű emberem vagy. Ha a szerencse nem hagy cserben, meg is jutalmaztalak volna. Most mégis meg kell válnom tőled. Neked még az éjjel vissza kell menned Magyarországba.

Pál vitéznek csak eldobbant a szíve. A királyra nézett és azt hebegte:

- És te, uram?...

- Én itt maradok, - felelte Salamon. - Velem ne törődj, nekem már mindegy... De neked még... Szóval neked el kell indulnod az éjjel. Egy levelet viszel Marcellusz páternek Pannonhalmára és elviszed az utolsó hatszáz márkát Ábrahámnak.

A legény megindultan nézett gazdájára:

- És... és visszajöhetek aztán hozzád, uram?

Salamon nem akart elérzékenyülni. Fölkelt és pergament után kutatott az iszákjában.

- Azt majd megmondja Marcellusz páter. Ezután ő fog rendelkezni veled.

Megtalálta a pergamentet és a kalamárist. Leült a földre, hogy megírja a levelet. Az első sorok után odaszólt Pálnak:

- Hja, igaz, vedd le a dolmányt. Zarándok csuhában fogsz utazni, gyalog, hogy el ne csípjenek. Találsz többet is szekeremen. Egyiket fölveheted. Ha kérdeznek, honnan jössz, mondd nyugodtan, hogy a görög kolostorokat látogattad végig.

Pál megértette ebből, hogy a vitézi ruhájában nem volna tanácsos átlépnie a Dunát. Felismer-nék, hogy Salamon embere. Sietett ki a szobából. A király még utána kiáltott:

- Csak csöndesen! Föl ne verd a bessenyőket!

Megírta a levelet, le is pecsételte. De hogy Pál soká maradt, fölvette a fáklyát és még egyszer fölment a toronyba. Meg akarta nézni, nem közeledik-e már az ellenség a sziklás uton?

Kihajolt a pókhálós ablakon s megdöbbenve látta, hogy messze, délfelől, mintha lándzsák csillognának a hold sugarában. „A görögök!” - villant az agyába és rohant le a levéllel az udvarba. Pál a zarándokcsuhában épp befelé iparkodott már.

- Itt a levél! Fuss, mert késő lesz! Elvágják az utat a görögök!

- És a pénz, uram?

A dolmányához kapott, nem találta a zacskót.

- Tán a szobában hagytam. Mindegy! Nincs már rá idő! Rohanj egyenesen északra.

Pál nekilódult:

- Isten áldjon, uram!

Salamon megölelte és megcsókolta.

Csak amikor a legény eltűnt a sötétben és a pénzt is megtalálta, akkor lármázta fel a bessenyőket.

XVI.

Egyikük sem óhajtott harcba bocsátkozni. Valamennyien menekülni akartak, hiszen élelmszerűk sem volt.

De mire összeszedték rablott holmijukat, a görögök körülzárták a várat. Csak egy kétségbeesett mód volt a menekülésre: ha kirohannak s átvágják magukat az ellenségnek.

Egynapi ostrom után ezt a módot választották. Minden fölösleges terhet ott hagytak a várudvaron (Salamon maga is csak egy zarándokruhát kötött a nyerge mögé takaró helyett) és az este sötétjében kivágtattak a kapun. Egyenesen a görögök sátrai felé.

Nem tartott az egész egy negyedóraig: a rablóhorda ott hevert a havon vérbefagyva. Csak hírmondónak maradt egy maroknyi csapat, talán tíz-tizenöt ember; ezek futva menekültek északra felé. Basilius, a görögök vezére egy századot küldött az üldözésekre és kihirdette a katonák előtt:

- Aki Salamon fejét, vagy fegyverzetét elhozza, száz arany üti a markát!

Mert Salamon nem volt az elesettek közt.

A görög század Theophilus kapitánnyal az élén nagy fegyvercsörgéssel száguldott el az éjszakába.

*

A bessenyők megeresztett kantárral vágattak a Vid mentén a Duna felé. Salamon is köztük volt.

Egy órával előbb még nem bánta volna, ha elesik a csatában. De most már nem akart meghalni. Az a hatszáz ezüstmárka égette még a lelkét. Nem akart tartozni egy dénárral sem Ábrahámnak. Ugyis adója marad örökre: a leánya életével.

S amióta Pál vitéz hazaindult Magyarországra, őt is elfogta a honvágy. Még egyszer látni akarta szülőföldjét, ha másként nem, mint rongyos koldus. Az a vakmerő gondolata támadt, hogy zarándok képében ő maga viszi el a hatszáz márkát Ábrahámnak. És azután...?

Erre az „azutánra” nem is gondolt.

A menekülőknél kedvezett a szerencse. Egész éjjel sűrűn hullott a hó és fehér függönye eltakarta őket Theophilus katonái elől. Reggelre a befagyott Dunához értek. A bessenyők gondolkodás nélkül rávezették lovaikat a göröngyös s itt-ott már olvadó jégre. Salamon is velük tartott. Amikor a tulsó partra felkapaszkodtak, az országúton egy lovast pillantottak meg.

Kövér, szőke ember volt, vörösarcú, aprószemű. Mikor a lovasokat észrevette, esze nélkül menekült Kelet felé, ahol a messzeségben házak és tornyok körvonalai rajzolódtak a hófelleges égre. A bessenyők ügyet sem vetettek rá. Még egy nyilat se lőttek utána gömbölyű ijjaikról; belovagoltak a közeli erdőbe.

Salamonnak gyanus volt a kövér, szőke ember, aki elillant előlük. Ugy érezte, hogy ez az ember őt várta, ő utána kémkedett. Eszébe jutott Pál vitéz leírása a lengyel herceg német tanujáról. Ez a leírás pontosan ráillett az ismeretlen lovasra. Ki kell eszelnie valami okosat, ha el akar érni Esztergomba.

Az erdő közepe táján a bessenyők megpihentek egy kicsit. A lovakat kipányválták, ők maguk a földre heveredtek. Csakhamar el is nyomta őket az álom. Salamon felhasználta az alkalmat, megfogta lova kantárszárát és tovább hatolt az erdőbe. Mikor már jó messzire volt a bessenyőktől, egy gyorsvizű patak partján belevágta a törét a lova szügyébe. Aztán kettétörte lándzsáját, kardját és behorpasztotta sisakját, a tört fegyvereket széthányta a parton és oda dobta közéjük a páncélját is. Aki oda tévedt, azt hihette, hogy a lovat és a gazdáját leszúrták, kifosztották, aztán a halott embert bedobták a patakba.

Még a ruháját is megszakgatta, úgy tette a többi mellé. Fölvette a magával hozott zarándok-csuhát, a pénzt a csuha alá rejtette.

Még egyszer ránézett a lovára. A nemes állat vergődött, még volt benne élet. Megsajnálta és még egyszer belédöfte a törét. Aztán lemosta a vért róla és a tört a csuhája alá rejtette. Egy ágat is nyesett magának vándorbot helyett.

Mint jámbor zarándok lépett ki az erdőből.

*

Theophilus katonái délfelé érkeztek csak a Duna partjára. Amint átkeltek a vízen, a város irányába lovagoltak, hogy megtudják, nem látta-e valaki a menekülő bessenyőket. Mert a friss hó eltakarta a nyomaikat.

A város szélén, egy fogadó előtt egy ember lépett Theophilus elé. Az a kövér, szőke lovas, aki elfutott a bessenyők elől. Görögül szólította meg a kapitányt:

- Én láttam a menekülő bessenyőket. Az erdő felé lovagoltak.
- Meg tudnád mutatni, hol keltek át a folyón és hol tűnhettek el a fák közt?
- Igen.
- Adok lovat, hogy velünk jöhess.
- Köszönöm, van lovam.

Kivezette az istállóból a lovát.

- Mehetünk, uram!

Elindultak. A görög százados útközben megkérdezte az idegentől:

- Nem félsz velünk jönni? A bessenyők veszedelmes ellenfelek!

A kövér ember mosolyogva felelt:

- Magam is katona volnék. Valamikor Rudolf sváb herceg seregében szolgáltam.

Egy kicsit gondolkozott és folytatta:

- Aztán meg éppen miattuk jöttem ide.

A görög tiszt csodálkozva nézett rá:

- Igen, - magyarázta az idegen. - Meg kell tudnom, mi történt a vezérükkel, Salamonnal: él-e, vagy elesett?

A kapitány elnevette magát:

- Nohát akkor egy járatban vagyunk. Én is csak őt keresem. Téged ki bízott meg, hogy utána kutass?

Az idegen titokzatosan mosolygott:

- Két helyről is érdeklődnek iránta. Hej, sok pénzt keresne, aki biztos hírt tudna vinni a haláláról!

A görög kíváncsi ember volt. Ujra megkérdezte:

- De kinek?

- Kinek? Hát mondjuk csak, Vladiszláv lengyel hercegnek.

- Hát annak miért fáj a feje Salamonért?

Az idegen közelebb hajolt a kapitányhoz:

- Szerelmes a feleségébe.

- Judit királynéba?!

- Abba. Aztán ha Salamon elesett, semmi akadály a házasságnak.

- És ki az a másik, aki érdeklődik iránta?

Az idegen nem adott egyenes választ. Csak annyit mondott:

- Egy nagyrangú úrnő. Érd be ennyivel...

- Ott is pénzt lehet keresni?

- Ott is.

A kapitány szegény ember volt. Rövid habozás után azt mondta tehát a németnek:

- A vezérünk, Basilius száz aranyat ígért annak, aki Salamon fejét, vagy fegyvereit elhozza. Kössünk egyezséget: Én odaadom neked a fegyverek egy részét, hogy bizonyíték legyen a kezeden, te pedig nekem adod egy részét annak a jutalomnak, amit a hercegtől, meg attól a hölgytől kapsz.

És óvatosan hozzátette:

- Persze, csak ha elfogjuk, vagy megöljük Salamont!

A német mosolygott:

- Csakhogy én nem tudom ám, mennyit kapok a hírért... Hanem, tudod mit? Én a magam zsebéből fizetek neked érte még száz aranyat. Rendben van?

A kapitány gondolkozott:

- Nem lesz az kevés? Tégy még hozzá ötvenet! Ugyis megkapod a dupláját!

A kövér ember nevetve csapott bele a görög tenyerébe:

- Áll az alku! Csak aztán el ne szalasszuk a madarat!

A kapitány hátraszólt a csatlósának:

- Add oda az egyik kópjám és kardom ennek az embernek.

És az idegenhez fordulva, folytatta:

- Valamivel csak védeni kell magad!

Óvatosan belovagoltak az erdőbe. De a bessenyőknek már nyomuk se volt. A patak partján azonban megtalálták Salamon lovát és elhányt fegyvereit.

- No, ennek csunya vége lett! - mondta a kapitány. - A saját cimborái gyilkolták le.

- De hová lett a holtteste? - kutatta a német.

A kapitány vállat vont:

- Bedobták a patakba. Ennek olyan sebes a vize, hogy azóta egy mérföldnyire is elvihette.

Ebben aztán megnyugodtak és megosztottak a fegyvereken. A kapitány kapta a páncélt és a lándzsát, a német a sisakot és a tört kardot. A leszúrt ló senkinek se kellett.

A német aztán leszámolta Theophilus tenyerébe a százötven aranyat. Kezet adott és bemutatkozott:

- Theobald mester a nevem.

Egy óra múlva Theobald mester már az országúton ügetett, fején a horpadt sisakkal, Magyarország felé. Az útszélről egy jámbor zarándok hosszan nézett utána.

XVII.

Egy esős, áprilisi napon, kiment a szőlőbe Ábrahám. A tavaszi munkálatokat akarta ellenőrizni. Kocsin ment és fázósan húzta össze hosszú, köpenyegszerű ruháját. Hegyes süvege fölött két rúdon nemeztakaró védte az esőtől.

A szőlő előtt, a sövénynél egy rongyosruhájú, sebeslábú koldus várta. Ütött-kopott zarándokruha volt rajta. Kócos szakállában néhány szalmaszál mutatta, hogy az éjszakát valami akóiban, az almon tölthette. Ábrahám istenfélő ember volt, a keresztény koldusok sem mehettek el ajtajától üres kézzel, zsebébe nyúlt tehát és egy dénárt nyújtott az idegen felé.

- Fogd és menj békével.

De az idegen nem fogadta el az alamizsnát. Megvárta, míg a szekeres kifogja a lovakat és az istállóba vezeti, aztán azt mondta:

- Én hoztam pénzt teneked... Nem ismersz meg Ábrahám?...

Az öreg zsidó megtántorodott:

- Szent Isten!... Uram... Te élsz?...

Nem tudott szóhoz jutni. De egy perc múlva már észbe kapott:

- Ha itt meglátnak?!

- Ne félj, - nyugtatta meg Salamon. - Mindenki azt hiszi, hogy elestem. Én akartam így. Nem fog senki megismerni. A pénzeket megkaptad?

Ábrahám bólintott.

A zarándok elővette csuhája alól az ezüstöt:

- Nohát itt a hátralévő hatszáz márkád. Ezért jöttem. Most már nem tartozom semmivel.

Ábrahám csodálkozott:

- Ezért a hatszáz ezüstért kockáztattad az életedet?

Mogorván felelte Salamon:

- Ne törődj vele. Ezért. Nem akartam neked még többel tartozni...

Az öreg ember sóhajtott:

- Pihenj meg nálam, uram!

És kitárta a sövényajtót. A zarándok nem mozdult.

- Nem akarlak bajba hozni.

Elhallgatott, aztán csendesen mondta:

- Hanem, ha nem fárasztalak vele, mutasd meg nekem a sírját...

Ábrahám meglepve nézett a királyra:

- Az Eszterét?

- Igen. Tudom, hogy meghalt...

Az öregember némán megindult. Salamon szótlanul lépdelt mellette. Mélázva nézte az ismerős fákat, a házat, a kertet. Ott, ahhoz a vén bükkfához szokta kötni a lovát; ott, a jázminbokor mögött beszélt utoljára Eszterrel; a ház mögött, a tornácot is meglátta egy pillanatra. Onnan nyílt Eszter szobája. Ott várta őt a leány, az ajtóban, a virágos, nagy kendőben esténként.

Hogy szeretett volna még egyszer benézni abba a szobába, megsimogatni a kékmennyezetes ágyat, amelyben Eszter meghalt, az asztalt, a széket, amihez csak hozzáért, a földet, amelyen járt...

Dehát nem lehetett. Az apának semmiről sem szabad tudnia.

Lassú léptekkel követte az öregembert a veteményes kerten át. Ábrahám onnan egy ösvényre fordult. Végigment a keskeny mesgyén, amely a szőlődomb felé kanyargott és a domb alján kinyitott egy rácsos ajtót:

- Ez a mi kis temetőnk. És az alatt a rózsaszínű kő alatt pihen Eszter.

Előre engedte a királyt és ő maga is belépett az ajtón. De Salamon a fejét csóválta:

- Csak eredj be a házba, végezd a dolgod.

Ábrahám egy pillanatig tétován állt mögötte, aztán visszament az ösvényen a ház felé.

Salamon körülnézett a parányi temetőben. A fiatal hajtásokon már zöld rügyek fakadtak, a sírokon is kidugták fejüket az első finom fűszálak. Egy vén jegenye-akácon harkály kopácsol; a rózsaszínű sírkövön egy fecske billegette villás szárnyacskáját.

Lassan lépkedett, hogy el ne riassza.

Hát itt fekszik Eszter?

Milyen közel hozzá és mégis milyen szörnyű távol! Az alacsony dombocskától alig pár lábnyira lehet a koporsója.

Vajjon tudja-e, hogy ő itt van? Érzi-e a porladó szíve? És milyen lehet most? Mit művelt gyöngéd, finom testével az enyészet?

Salamon sok temetetlen holttestet látott már a csatatéren, országutak mentén, árkok mélyén, bitófák magasán, - elborzadt, ha arra gondolt, hogy az ő Esztere is ilyen lehet most. Vigyorgóarcú, feketebőrű, eves hulla, amelyből itt-ott kikandikál már a sárga meszes csontváz...

De a kis temető a szitáló esőben is olyan derűs, barátságos volt, hogy ez a szörnyű kép sehogysém illett bele. A madarak úgy csicseregtek, a selymes fűszálak olyan lágyan bólogattak a szellőben, mintha odalenn, a dombocskák alatt csupa szép, mosolygóarcú, szelid fehér halott szenderegne. Mintha Eszter nem is halt volna meg, csak aludna, mint Csipkerózsika és szunnyadozva várná, mikor jön érte a királyfi, aki csókjával felkölti hosszú álmából.

Igy, ilyen szépen próbálta maga elé képzelni a leányt. Fekszik fehér ruhájában, fekete bársonyterítőn, haján fehér virágból font koszorú, mint a menyasszonyoknak, nyakán az ő aranylánca, gyöngyvirág arca álmában is mosolyog, ajka kissé nyitva, mintha csókot várna.

Letérdelt a földre, hogy közelebb legyen hozzá:

- Aludj, Eszter, aludj - suttogetta magában - te egyetlen, aki igazán szeretted! Ne tudd meg soha, mi lett belőlem...

Eszébe jutott, milyen boldog lehetett volna a leány mellett, ha nem fut tovább a hatalom délibábja után. Hisz annyi lehetőség nyílt, volna számára! Elmehetett volna Castiliába, felajánlhatta volna fegyverét az arabok ellen Alfonz királynak, Eszter is utána szökött volna. Ma talán ünnepezt hős és boldog ember lenne, mint a híres, pogányverő Cid Campeador. Mehetett volna a Szentföldre is harcolni. Ma már késő. Eszter meghalt és az ő lelki ereje is megtört. Az ő fiatalsága is ott feküdt abban a sírban.

Nem tudott megválni tőle. Körüljárta, letérdelt elé, nézegette a sírkő furcsa ismeretlen betűit, beszélgetett a néma halottal.

- A kendőd, amit adtál, már az sincs meg.... Nincs téled semmi emlékem... Csak a szelid mosolyod őrzöm a szívemben...

Zokogva ölelte meg a nedves, puha földet:

- Csak még egyszer láthatnálak! Csak még egyszer érezném simogató kezedet...

Heves szélroham rázta meg a temető fáit. Sűrű záport hozott a szárnya. Az esőcseppek, mint parányi orsók perdültek vissza a földről. Esteledett.

Ábrahám nyugtalan volt, hogy a király még nem tért vissza. Kinézett újra a temetőbe.

De a sír egyedül ázott a záporosóban. A zarándok már tovább vándorolt.

XVIII.

A sötétben az országúton furcsa, kísérteties hang hallatszott.

Salamon, aki Fehérvár felé tartott, idegesen fordult meg erre a hangra.

Azt hitte, hogy Eszter sírjánál meg fog könnyebbülni, de most még nehezebb volt a szíve. Talán a sírástól, vagy azért, mert nem tudott imádkozni? Ki tudja? Sohasem érezte magát ilyen végtelenül nyomorultnak. Mindenkit gyűlölt, minden ingerelte. A kocsizörgés, a kutyaugatás. Ez a különös hang is. Megállt bosszúsan, hogy megtudja, mi az. De a hang elhallgatott.

Tovább ment és a sötétben kihúzta törét. Hátha szükség lesz rá. Szinte jólesett volna most, ha belevághatja egy rablóba... De vajjon azon a rablón megbosszulhatná élete minden csalódását? Hátha megvárna egy reggel Lászlót a templom előtt és őt...

Szörnyű gondolat villant az agyába. Maga is megdöbbsen tőle. Meggyorsította lépteit és a tört óvatosan visszadugta a csuhája alá.

A háta mögött, most már közvetlen közről újra felhangzott a furcsa zaj. Mintha egy pokolbeli golya kelepelve. Megfordult és harsány hangon kérdezte:

- Mi az?!

Egy színtelen, fáradt hang felelt:

- A kereplóm, uram. Szegény, kitesztott leprás vagyok. Kerepelnem kell, hogy az emberek kitérjenek az utamból.

Salamon sötéten válaszolta:

- Nekem nem kell kerepelnem, én is kitesztott vagyok.

Az ismeretlen közelebb jött:

- Te is leprás vagy?

Salamon keserűen mosolygott:

- Rosszabb annál.

Megnézte a leprást. Amennyire a fogyó hold gyöngye fényénél láthatta, deres szakállú, öreg ember volt, eltorzult orru és eltorzult szájú; a szemöldöke hiányzott. A csuhája oldalán durvaszemű olvasó csüngött.

- Zarándok vagy te is? - kérdezte.

- Igen. A Szentföldön kaptam ezt a betegséget. Most a pólai Szent Szűzhöz zarándokolok, Isztria partjára, hátha ott megszabadulok a bajomtól.

- Akkor egy úton megyünk - mondta Salamon.

- Te is odamégy?

- Nem, csak én is délnek megyek. Fehérvárra és onnan Pannonhalmára.

- Honnan jössz testvérem?

- Görögországból, - felelte Salamon.

A zarándok sóhajtott:

- Ott sok gyönyörű, gazdag templom van. Sok szép kolostor... És milyen tudós barátok! Mennyi szép vallásos költeményt tudnak!...

A szegény ember örült, hogy végre van valaki, aki nem fut el tőle, aki meghallgatja.

Salamon hallgatta is egy darabig, de aztán félbeszakította:

- Mondd csak, hogy tudsz élni így, ilyen nyomorultul, beteg, kitesztva? Hogy nem dobtad el magadtól rég az életet?

A zarándok csodálkozva nézett rá:

- Nem vagy-e te is zarándok? Nem tudod-e, hogy a csapást is az Isten méri ránk? Isten adta ezt is, mint a víg és dús életet. A rosszat épp olyan alázattal kell fogadnunk Istentől, mint a jót, mert nem tudjuk, mi szolgál javunkra itt és a túlvilágon... Meg aztán mi hasznunk van a hatalomból, gazdagságból? Elvihetjük magunkkal a sírba?!

Salamon nem felelt. Az öreg folytatta:

- Ha Görögországban jártál, biztosan hallottad Józafát történetét.
- Nem hallottam, - mondta Salamon. - Csak meséld el.

Az öreg elkezdte Józafát királyfi történetét, amelyet valahonnan Keletről hozhattak a vándor szerzetesek.

Ez a Józafát királyfi Abenner indiai fejedelem fia volt. A pogány fejedelemnek megjövendölik a csillagjósok, hogy a fia át fog térni egy új, idegen vallásra, amint meg fogja ismerni a nyomort és a földi pompa hívságát. Abenner egy mesebeli palotába zárátja az ifjú herceget, ahol gyönyörű fiatal bajadérok, ügyes zenészek, bohócok és más komédiások szórakoztatják, hogy a szomorúságot távol tartsák tőle. Még a szolgálai is válogatott deli legények, hogy mindig csak egészséget, ifjúságot lásson maga körül. De egy napon, amikor a palota kerítéséhez lép, mégis megpillant egy leprás koldust, akinek ormóttan hústömeggé roncsolódott arca és a keze; vele van még két kéregető: egy világtalan nyomorult és egy reszkető, béna öregember és épp akkor visznek arra nyitott koporsóban egy szederjesarcú halottat is.

A királyfi borzadva tér vissza a palotába. Eddig azt hitte, hogy az élet csupa derű és ragyogás. Hát ilyen az igazi arca? Ez vár az emberre? Lelki nyugalma oda van. Vigasztalást és megnyugvást sóvárog és ekkor találkozik egy bölcs, öreg keresztény szerzetessel: Baarlammal.

Baarlam elmondja neki Jézus Krisztus életét és kínszenvedését. A kereszthalált, amely megváltotta a világ bűneit, hirdeti neki a szeretet, az alázatosság evangéliumát: „Boldogok vagytok ti szegények, mert tiétek a mennyek országa. Boldogok, ti, kik most éheztek, mert megelégtettek. Boldogok, ti, kik most sírtok, mert nevetni fogtok...”

A jóslat beteljesül. Az ifjú Jozefát megkeresztelkedik és lemond a koronáról, elmegy az erdei magányba remetének, megtéríti apját, anyját és amikor meghal, mint csodatevő szentet tisztelik.

Salamon tűnődve hallgatta a régi szép legendát. Hol van a jámbor Baarlam szerzetes, hogy őt is megtérítené?! Hol van az angyal, aki megmutatná neki az utat: merre menjen?

Az öreg zarándok kis vártatva megszólalt:

- Hogy van az, hogy te nem hallottad ezt a történetet a görög kolostorokban?

Salamon kedvetlenül felelte:

- Zavaros idők voltak arrafelé nagyon...

Az öregember szomorúan bólongatott:

- Persze, persze... az az istentelen Salamon a bessenyőivel...

És hirtelen megkérdezte:

- De igaz, hogy meghalt?

Salamon fölemelte a fejét és szinte ünnepélyes hangon felelte:

- Meghalt!

XIX.

Aznap a Charitas barlangjában éjszakáztak.

Salamon előbb meg akarta látogatni az apácát, mielőtt Fehérvárra indul. De a szelid Charitas már ott pihent akkor a bakony-somlyai Üdvöztető templomának sírboltjában és a sziklaüreg üresen állt.

Fájdalmas emlékezéssel közeledett a hely felé. Néhány éve még milyen reménykedve távozott innen. Charitas jóslata után! És ime, csalódott. A jóslat nem teljesült be. Mint király indult el innen, mint koldus tér vissza. Nem szerzett új koronát Dél olajfaerdejében, sőt még a reményt is elvesztette, hogy valaha korona ragyog a fején.

Mennyivel boldogabb volt, amikor még Pál vitézzel járt erre! Milyen más lett minden azóta! Csak a dombocska nem változott. A fakereszt is ott volt a régi helyén, a pad is a barlang előtt. A madarak azonban már elszoktak onnan. Nem volt, aki etesse őket.

Hallgatózott, nem csendül-e föl tompán és mélyen az imádkozó öreg apáca hangja. De a barlang néma volt. Egy nesz sem hallatszott.

Letelepedtek a padra. Az öreg zarándok megszólalt:

- Nemrég még Charitas nővér üldögélt ezen a padon. Nagyon szentéletű, jámbor lélek volt szegény. Hiszen ismerted?

- Igen, - felelte sóhajtva Salamon. - Egyszer jósolt is nekem valamit. Valami nagyon szépet. De nem teljesedett be...

A zarándok szeliden mosolygott:

- Még beteljesedhet, meg aztán hátha nem is jól értelmezted, amit jövendölt...

Hosszan hallgattak. Végre az öregember a tarisznájába nyult, kenyeret és sót vett elő. Megkínálta a királyt:

- Ha nem undorodol tőle, mert leprás vagyok, vágj le egy darabot. Éhes lehetsz te is.

Salamon elővette a törét, azzal vágott le egy karéj kenyeret, aztán eldobta a törő, messze a fűbe.

- Miért dobod el a késed? - kérdezte az öreg koldus.

- Rossz az éle, - mondta Salamon. - Nincs már rá szükségem.

Megették a kenyeret, vizet ittak rá a forrásból, aztán lefeküdtek. Salamon a leprásnak engedte át az apáca nyomorúságos ágát, ő maga a sziklás földre heveredett.

Csakhamar elnyomta az álom. Azt álmodta, hogy megint szemben ül az apácával. Szeliden néz rá világtalan szemével és azt mondja: „Ne veszítsd el a hitedet! Még beteljesedhet a jóslat! Csak menj, amerre a leprás megy, egész addig, amíg útközben találkozol a halállal...”

Mikor felébredt, sokáig tűnődött ezen a különös álmon és egyszerre azzal lepte meg a zarándokot:

- Tudod mit, kísérj el Pannonhalmára, onnan együtt megyünk tovább dél felé.

Az öreg koldus örömmel fogadta az ajánlatot:

- Jól van. Elkísérlek. Meddig megyünk együtt?

Salamon nem tudta, mit feleljen.

- Amíg... amíg... Még magam sem tudom, meddig...

Nem akart a jóslatról beszélni.

Fölkerekedtek. Mikor odaértek, ahol kétfelé ágazott az út: Gyórszentmárton és Fehérvár irányában, megszólalt az öreg:

- Azt mondtad, hogy Fehérvárra is be akarsz menni.

- Már nem akarok, - mondta Salamon.

- De csak nézzünk be, ha már itt vagyunk. Vasárnap van. Hátha alamizsnát oszt László a templom előtt.

Salamonban még mindig fel-fellángolt néha az indulat. Ha a földeket, városokat látta, arra gondolt, hogy ez az ő birtoka volt valaha, az emberek az ő alattvalói. A leprás szava újra felzavarta a lelkét. Nyers hangon szólt a zárándokra:

- Mit mondasz?!

Az öreg szelíden ismételte:

- Azt mondom: Menjünk a templom elé, hátha éppen alamizsnát oszt László.

Homályos, beteg szemével fürkészve nézett a társa arcába:

- Te úr lehettél azelőtt. Még nem szoktad meg a koldulást. Pedig hidd el, nincs abban semmi megalázó. És ha van, akkor is csak az Ur Jézus előtt alázzuk meg magunkat.

Salamon nem felelt. Elindult a leprással Fehérvár felé.

Amerre mentek, riadtan tértek ki útjukból az emberek a kereplőszóra. Mint kitaszított belpoklos tért vissza a városba, ahol egykor megkoronázták. A templom előtt sem állhatott a rendes koldusok sorába. Velük szemben kellett meghúzódnia a leprással együtt. A misére siető nép iszonyodva fordult el tőlük.

Csak László nem borzadt a szerencsétlenektől. Odalépett hozzájuk és szomorúan nézett rájuk. Nyilván azt gondolta, hogy a fiatalabb zárándok is leprás. Erszényébe nyúlt és egy-egy aranyat ejtett a tenyerükbe.

Salamon csak állt és nézte a hatalmas, boldog embert, az unokafivérét, akit a sors szembe állított vele, aki akaratlanul a mélységbe taszította. És úgy érezte, hogy ebben a pillanatban minden bűnét levezekelte. A megaláztatás rettenetes erővel markolta meg a szívét. Szinte örült, hogy a tört még az este eldobta. Ki tudja, mi történt volna, ha ez a fegyver most nála van?

László észrevette azt a különös, ijesztő lángot, amely a koldus szemében lobbant. Meghökent egy pillanatra. Ez az égő szem, ez a zavaros tekintet ismerős volt neki. Olyan volt ez a tekintet, mint a láncravert, meggyötört fenevadé, amely fél a szelidítő vasdorongjától, de ha tehetné, keresztül harapná a torkát. Csak egy ember nézett így rá az életben: Salamon...

De hiszen Salamon elesett! A horpadt sisakját, tört lándzsáját is látta. A görög udvar is jelentette a halálát. És ha még élne, akkor sem merne csak idejönni, Fehérvárra?!

A templomban megkezdődött a mise. László besietett a szentélybe; majd a mise után beszél a két szerencsétlennel.

De mire az istentisztelet véget ért, a két koldus már eltűnt a templom elől.

XX.

A Bakony fölött tombolt a vihar. Valóságos nyári zivatar volt, április közepén. Villámok lila fénye lobbant fel cikázva, mennydörgés tompa robaja gördült végig a fekete égen. A szél nyerítve kergette maga előtt a záporfelhőket.

Fenn a dombtetőn panaszosan kongott a zivatarúzó harang a pannonthalmi monostor tornyában.

A szentmártoni úton két vándor küzdött a széllal az ítéletidőben. Salamon és a zárándok.

Egyikük sem szólt semmit; összefogózva kapaszkodtak fel a dombra, hogy a vihar le ne sodorja őket. A kapu előtt megszólalt Salamon:

- Ül le a kapus fráternál, míg én a priorral beszélek.

És megrántotta a csengőt.

A mennydörgés épp elhalt a hegyek mögött; a csengő vékony hangja szinte felsikoltott a csendességben.

Egy fiatal bencés barát nyitott kaput. Csodálkozva nézett a két zárándokra:

- Uram, Isten, ebben az időben?!

Salamon rövidre fogta a szót:

- Engedd meg, fráter, a Jézus nevében, hogy ez az öregember leülhessen nálad. Én a priorral akarok beszélni.

- Most, éjnek idején?

- Igen, mert hajnalban már tovább kell mennem.

És mert látta, hogy a fiatal szerzetes nem meri háborgatni a priort, hozzáfűzte:

- Csak menj bátran és mondd meg neki, hogy az keresi, akitől nemrég görög földről levelet kapott.

Még utána szólt:

- Ugy-e, Marcellusz páter most a prior?

A barát megállt:

- Igen..., de a te társad - most látom még csak - beteg, leprás...

Salamon szigorúan nézett az ifjú szerzetesre:

- A Jézus Krisztus hajlékában talán ő is megpihenhet?

A szerzetes elsietett. Néhány perc múlva már vissza is tért:

- A prior vár a beszélőszobában.

Mutatta az utat és bebocsátotta a zárándokot az alacsony ajtón. Ott állt Marcellusz a szoba közepén és a megindultságtól szólni sem tudott. Salamon szomorúan mosolygott rá:

- Igen, Marcellusz... én vagyok. Így jöttem meg és már tovább is megyek.

A szerzetes könnyes szemmel rebegte:

- Csakhogy élsz, uram. Pál meghozta a leveled, amelyben kérted, hogy vegyem oltalmamba, de még előbb ért ide a halálad híre.

- Tudom. Mi van Pállal?

- Ide vettem a birtokunkra. Ő is megsiratott, uram. Akarod látni?

- Nem. Örülök, hogy jól van. De nincs időm rá. Mondom, hogy reggel tovább megyek.

- Hová mégy, uram?

Salamon téován ingatta a fejét:

- Nem tudom még.

- És kivel mégy? Van legalább kíséretársad?

A király előre mosolygott a pap rémületén.

- Van. Egy öreg leprás zarándok.

- Egy leprás?! - szörnyűködött Marcellusz.

Salamon közelebb lépett hozzá:

- Marcellusz - mondta - felelj nekem őszintén: bűnösnek, vétkesnek tartol-e engem?

A prior csöndesen felelte:

- Mindnyájan szegény bűnösök vagyunk az Isten előtt.

- Felelj őszintén, Marcellusz! Te szeretsz engem és mindig is szeretted, de sohasem gondoltál azért arra, hogy vétkeztem, amikor a koronámért testvért testvér ellen uszítottam? Hogy bűn volt, amikor a bessenyőket rászabadítottam az országra? Hogy nem kellett volna a magam érdekét nézni, csak a nemzetét? Hogy nincs királyi jog, nincs törvény, nincs szerződés, amely fontosabb volna, mint a nemzet boldogsága?

Marcellusz lehajtotta a fejét. Salamon folytatta:

- Látod, Marcellusz, még te is elítéltél, ha nem is szóltál soha. Én sokat gondolkoztam ezen az utóbbi napokban. És rájöttem, hogy egész életem elhibázott volt. Cserhalom után én rossz ösvényre tévedtem... Nemcsak én voltam az oka. Mások is. De senkit se vádolok, mert magam is megállhattam, visszafordulhattam volna elégszer. Nem tettem. Egyre mélyebbre zuhantam. A német udvarban szánakoztak rajtam. A feleségem elszökött előlem. A bessenyő khán úgy beszélt velem, mint a szolgájával. Görögországban tétlen kellett néznem, hogy fosztják ki a rablóim a templomokat... És tegnapelőtt alamizsnát kaptam Lászlótól a templom előtt - ahol megkoronáztak!... Mondd, hát mi jöhet még ezután?!...

Két kezébe temette az arcát. Nehéz, fojtó csend volt a kis szobában. Csak a távolodó zivatar tompa moraja remegtette meg néha a lantornás ablakot. Salamon kis vártatva megszólalt:

- Nem jöhet már ezután semmi, Marcellusz, csak a vég. És addig a csendes vezeklés. És hát nem számít-e vezeklésnek Isten előtt, ha egy leprással megosztjuk még a fekhelyünket is?

- Isten előtt - mondta a szerzetes - már a bűnbánat is vezeklésnek számít.

Salamon halkabbra fogta a hangját:

- Marcellusz, én most gyóntam neked. Még volna valami gyónnivalóm. Charitas apáca nekem egyszer azt jövendölte, hogy messze délen, egy olajfaerdőben fogok új koronát nyerni... Nemrég éjjel megjelent álmomban és újra megjövendölte ezt. Mit gondolsz, ha levezeklem a bűnömet, lehet, hogy még egyszer király leszek?

- Uram, - felelte a prior - a jövőbe nem láthatok. De vezekelni csak föltétlen bűnbánattal lehet, nem pedig valami távoli cél reménységéért.

Salamon felkelt, megölelte a priort:

- Isten áldjon, Marcellusz! Sohasem foglak elfelejteni.

A szerzetes visszatartotta a királyt:

- Megállj, uram, egy szóra... Neked holt híradet költötték. A feleséged is azt hiszi, meghaltál. Nem kellene őt értesíteni, hogy élsz?

- Miért? - kérdezte sötéten Salamon.

A prior ötölt-hatolt:

- Tudod, még szép, fiatal asszony. Megtörténhet, hogy valaki megkéri a kezét. És az nagy bűn volna, ugy-e?

Salamon szíve megint elszorult. Hogy lemondjon Juditról? Önként? Ő maga nyissa ki a boldogság kapuját Vladiszláv hercegnek? De hátha ez is hozzátartozik az ő megpróbáltatásához? Hátha épp ez az ára annak a koronának?

Meghajtotta a fejét, alázatosan:

- Atyám, - mondta, - nem tudod-e, hogy mit mond a pap a templomban annak, akit leprával sújtott az Isten? „Es mortuus mundo, vivis iterum Deo!” Meghaltál a világ számára, de élni fogsz Istenben!... Én, Marcellusz, meghaltam immár a világ és Judit számára...

Az ajtóban még megkérdezte a barát:

- Ha megállapodsz valahol, értesítesz ugy-e?

Salamon habozva felelte:

- Talán.

Együtt mentek le a kapuba. Ott Marcellusz még egyszer megölelte és megcsókolta a királyt:

- Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében, én feloldozlak téged a bűneid alól! Menj és vezekelj békén!

Áldást vetett a leprásra is és megilletődve rebegte utánuk:

„Es mortuus mundo, vivis iterum Deo!”

A kereplő szomorú hangja elhalt a messzeségben.

NEGYEDIK RÉSZ.

A pólai remete.

I.

A remete Isztria félszigetén tanyázott, valahol Póla városa mellett, egy olajfaerdőben. De szentségének híre sokkal messzebb elterjedt, mint ez a kis terület.

A pólai remetét ismerték nemcsak a Quiito és Arsa folyók vidékén, de a Karszton túl, sőt az adriai szigeteken is. Jámbor halászok, dalmaták és isztriaiak, horvát és krajnai parasztok csapatosan zárandokoltak kis barlangjához, hogy tanácsot, vigasztalást kérjenek az ezüstszakállú remetétől és kenyeret, gyümölcsöt, tejet és halat ajándékozzanak neki.

Tekintélyét, titokzatossága is növelte.

Senki se tudta, hogy a remete kicsoda és honnan származott. Egy öreg pólai halász azt állította, hogy látta, amikor egy másik zárandok társaságában vándorbottal jött az Arsa-folyó mentén észak felől. Egy pásztor, aki az erdő szélén legeltette a nyáját, azt is tudta, hogy a másik öreg zárandok betegen érkezett Isztriába; leprás volt, mert kereplője megrémítette a juhokat. Ez a zárandok alig, hogy megpihent az erdőben, meg is halt. A remete eltemette s nem is vándorolt tovább: Ott ütötte fel tanyáját az olajfaerdőben és a társa sírján emelt magának fészületet.

Akadtt olyan is, aki azt hiesztelte, hogy a remete valamikor nagy úr, herceg, sőt talán király volt és évről-évre érkezik hozzá egy-egy titokzatos futár egy messzi országból. Este jön és reggel megy. Levelet hoz. De a remete fel se bontja ezeket a leveleket. Ott hevernek érintetlenül a barlangjában. Egy halászgyerek látta is, míg a remete az erdőben járt. Finom pergamentre írták a leveleket, violaszínű pecsét virít rajtuk. De persze, a gyerek nem tudott olvasni és a leveleken amúgy sem volt semmiféle címzés.

Hanem ez persze mind csak mende-monda volt. Biztosat senki sem tudott a remetéről.

Azt azonban mindenki tudta, hogy szentéletű férfiú; ahol súlyos beteg van, himlős, vagy leprás, odamegy és ápolja; a szegényekkel megosztja az utolsó falatját is; ha kápolnát, templomot építenek valahol a közelben, ingyen segít hordani napestig a téglát, fát, habarcsot; egy héten hét napból négyszer böjtöl; éjfélkor még imádkozik és a hajnal már ismét a fészület előtt találja; sőt volt néhány szemtanú, aki azt is látta, hogy éjszakánként elhagyott barlangjában szeges ostonnal korbácsolja magát. A korbácsütéseket messzi lehetett hallani a néma éjszakában.

Gyermekek és állatok egyaránt vonzódtak hozzá.

Ha gyerek tévedt az erdőbe, abbahagyta az imádkozást és eljátszott vele. Fogott neki csillogó szitakötőt, pettyes katicabogarat, tarka, hímes pillangót. De nem engedte, hogy megkínozza, csak megmutatta, milyen csodálatos kis teremtményei vannak Istennek és megint szabadon engedte az állatokat. Játékszett is faragcsált a gyerekeknek, néha még lovacskát is játszott velük. Nyilván úgy gondolta, hogy Isten előtt ez is kedves cselekedetnek számít, sőt fölé az imádsággal.

Az állatok sem féltek tőle. A madarak odaszállottak a vállára; a szarvasok figyelték, hogy imádkozik, az őzikék a tenyeréből ettek. Kenyere felét mindig nekik adta.

Ha fölkeresték a jámbor emberek, helytel kinálta őket a barlangja előtt, kenyeret, tejet, friss gyümölcsöt hozott és meghallgatta a panaszaikat, kívánságaikat. Rendszerint rövid, kurta választ adott, nem mintha mogorva lett volna, de mert a fölösleges beszédet is bűnnek tartotta.

A pólai remete keveset beszélt. Magáról pedig sohasem. Ha megkérdezték tőle, hogyan került ide, föltekintett egy pillanatra a Szentírásból és szeliden csak annyit felelt:

- Isten akaratából.

És ha akadt olyan merész és kíváncsi ember, aki egyenesen mellének szegezte a kérdést, igaz-e, hogy fejedelmi vérből származott és valaha király volt, csak a szakállát simogatta csöndesen:

- Nem mindegy-e, hogy király, vagy rabló voltam, előbbi bűnös életemben? Most remete vagyok és hiszem, hogy az Isten megbocsátja a bűneimet.

Azzal sem mentek többre, hogy meglesték azt a vándor barátot, aki évente egyszer levelet hozott neki. A barát az ajkára illesztette az ujját: némasági fogadalmat tett. Nem volt szabad beszélnie.

Még a korát sem lehetett biztosan megállapítani. Ezüstös szakáll, ezüst hajkoszorúval övezett kopasz feje után, akár hetven évesnek hihették volna, de a karja izmos volt még és aki csillogó szemébe nézett, negyven évesnek se nézte.

Volt egy öreg hajós, aki mindig híreket vitt neki, noha a remete nem kérdezett soha semmit és nem is érdeklődött semmi iránt. Csak hallgatott csöndesen s az ajka, mintha imádkozott volna, az alatt is mozgott néha, míg látogatója a híreivel traktálta.

Ez az öreg hajós beszélte, hogy egyszer mintha mégis közel járt volna a remete titkához.

Elmondta neki, hogy nem messze tőlük, Horvátországban zavarok vannak és László, a magyarok királya haddal sietett le, hogy nővérének, Ilonának, az özvegy királynénak segítségére legyen, s öccsét, Álmos herceget nevezte ki kormányzónak.

A remete, aki addig mozdulatlanul hallgatta a vén hajós beszédét, erre a hírre megváltozott. Az arca kipirult, az ajka remegni kezdett és kezével görcsösen szorongatta a kis rézfeszületet, amely az olvasóján függött.

A hajós észrevette a különös változást és megkérdezte:

- Mi az, szentatyám? Ez a hír úgy megrendített...

De a remete már megnyugodott. Csöndesen felelte:

- Arra gondoltam, hogy az emberek sohase tudnak békességben élni egymással...

De éjszaka ismét hallották, amint az ostor csattogott az olajfaerdőben.

II.

Sok év telt el.

Egy júliusvégi tikkasztó éjjelen gyászruhás futárok vágattak ki fekete lovakon az esztergomi királyi palota kapuján. Az egyik a görög udvarba, Konstantinápolyba sietett, a másik Mainzba, a német császárhoz, a harmadik Clermontba, a pápához és a gyülekező keresztes hadakhoz, a negyedik Horvátországba, Ilona királynőhöz, a többiek a püspökökhöz, a megyékhez: vitték a szomorú hírt, hogy László király meghalt.

Akkor kapta a hírt a magyar udvar is Nyitráról, ahol a királyt öccse, Berta herceg névünnepeén ragadta el a halálos betegség, fiatalon, negyvenhárom éves korában.

Pannonhalmára is elvitte a hírt még az éjjel egy gyors futár.

Marcellusz nyomban magához hivatta Pál vitézt.

A vitéz tudta már, hogy László meghalt, mert fekete lobogó lengett a kolostor ormán. De nem sejtette, miért hívathatja a volt prior.

Marcellusz épp levelet írt, mikor a cellájába lépett. Megállt tehát az ajtó mellett és várt. A lúdtoll sercegye futott a pergamenten, a barát sietett. Még egyszer átfutotta az írást és lepecsételte. Átadta Pálnak, pénzt is adott neki, egész erszénnyel.

- Fogd ezt a levelet és ezt a pénzt. Tüstént nyeregbe ülsz és nyargalsz lóhalálában délnyugatnak, át a Dráván, a Száván. Ott nyugatnak fordulsz és mégy, amíg egy nagy hegységhez nem érsz. Az a Karszt. Azon is átvágsz és lovagolsz nyilegyenesen délnek. Megkeresed Póla városát a tenger közelében. Ott a város előtt van egy olajfaerdő. Abban tanyázik egy remete. Átadod neki a levelet és a választ meghozod nekem.

Pál vitéz tudta, hogy a gazdája él. Marcellusz nem állhatta meg, hogy a hű lélek előtt eltitkolja ezt. Csak azt nem mondta meg neki, hol van Salamon. A leveleit egy-egy néma vándor barátira bizta, s noha sohase kapott választ, mindig újra írt a királynak. De most nem volt kéznél vándor barát és így kénytelen volt Pál vitézt hivatni, már csak azért is, mert az üzenet most sürgős volt: lovon kellett vinni.

A vitéz dobogó szívvel hallgatta a pap szavait, szaporán pislogott és egy-egy kövér könnycsepp is kicsordult a szeméből: rögtön megsejtette, kihez küldi a barát. Talán azt is gondolta: miért. De Marcellusz nem is titkolta előtte. Odahajolt hozzá és így szólt halkán:

- Élőszóval is mondd meg, hogy meghalt László király. Mert tán ki sem bontja a levelet.

Pál csak most tudott szóhoz jutni:

- Ugye, tisztelendő atyám, az a remete... az az én uram, Salamon király?

A pap bólintott.

- De senkinek se szólj róla, ha szereted a királyodat.

Pál sértődve nézett Marcelluszra:

- Hiszen a tűzbe mennék érte! Hogy árulnám épp én el?!

Rohant csomagolni, nyergelni. Egy óra múlva már robogott az országúton Vasvár felé.

*

A szél se repült gyorsabban, mint Pál vitéz, mégis augusztus közepe lett, mire megítathatta lovát az Arsa-folyóban.

Rekkenő hőségben lovagolt tovább a folyó mentén s a torkolatánál, ahol keskeny öböl formájában nyomul be a tenger a szárazföldre, kissé délnyugatnak fordult.

Délután egy pásztortól megkérdezte, hol találhatni meg a remetét? A pásztor botjával a távolba mutatott:

- Látod ott azt a szürkés csíkot a szemhatáron? Az egy olajfaerdő. Nohát, ott lakik a remete.

Pál megbillentette a kucsmáját, menni akart. De a pásztor megállította:

- Honnan jössz a remetéhez? Sohase láttam még ilyen furcsa ruhát?

Pál óvatos volt. Ugy eszelte ki a választ, hogy ne jöjjön utána új kérdés:

- Hej, messziről jövök én! Messze vidéken híre van ám a ti remetéteknek! Én is gyónni jövök hozzá, meg azért, hogy segítsen a bajomon.

A pásztor jámboran bólogatott:

- No, csak eredj. Ha Isten úgy akarja, ő meg is gyógyít.

Pál az olajfaerdő felé ügetett. Mikor odaért, leszállt a lováról és gyalog ment tovább a sűrűben.

Valamikor így ment a királlyal a bakonyi erdőben a Charitas barlangjához. Aligha álmodta akkor, hogy egyszer még a királya is remete lesz és ő egyedül fog hozzá zárandokolni.

A fák ritkulni kezdtek. Pál egy tisztásra ért és a tisztás tulsó oldalán, alacsony dombocska tövében sötét barlangot pillantott meg, előtte egy kis halmon durva fészület. Épp olyan volt, mint az apáca barlangja, csak nem tölgyfa, olajfa borult rá és nem Charitas volt benne a remete, hanem Salamon király.

Mindezt csak káprázva látta, mert az erdő félhomálya után erős volt a szemének a napfény a tisztáson. De egy pillanat múlva észrevette már a remetét is. Alig ismerte meg. Mikor utoljára látta, még fiatalember volt, most színezüst szakáll takarta a mellét.

Ott ült a barlangja előtt a padon szép ezüst szakállával és egy őzikét kötözött. A szegény kis állat megsértette valamiben a lábát; talán csapdába lépett és a remete most kimosta friss forrásvízzel a sebeit és bekötözte gyógyerejű balzsamos növényvel.

Csak aztán pillantott fel a látogatóra.

De a látogató már akkor ott térdelt előtte és a kezét csókolgatta.

A remete a nagy indulattól nem tudott beszélni, csak az ajka remegett némán. Végre kibuggyant belőle a szó:

- Pál fiam...

Akkor már a vitéz is leküzdötte a megindultságát.

- Uram, királyom... édes gazdám... - áradt belőle a szó.

Salamon félbeszakította:

- Marcellusz küldött? Levelet hoztál?

A vitéz bólintott és nyújtotta az írást. De Salamon nem vette el:

- Vidd vissza, fiam. Ugyse bontom fel.

Pálnak eszébe jutott a barát üzenete. Kétségbeesetten kiáltotta:

- De tessék csak elolvasni, mi van benne! Meghalt László király!...

Salamon megtántorodott a hírre:

- Meghalt?... - suttogta maga elé. - Hát meghalt László?...

Feje a mellére hanyatlott. Ez a váratlan hír szíven ütötte. Ezelőtt pár évvel még ujjongva fogadta volna: most féltette tőle a lelke nyugalma. Félve nézett a levélre. Mi lehet még benne? Talán hívják vissza a trónra? Kezden előről mindent? László helyett az ifjúvá serdült Kálmánnal és Álmossal? Miért is tudatta vele ezt a hírt Marcellusz?

Pál vitéz hallgatott. Azt hitte, hogy a király imádkozik. Zavartan forgatta kezében a kucsmáját.

Salamon tekintete újra a levélre tévedt. Ez a darab pergament megbabonázta. Szinte öntudatlanul nyújtotta ki utána a kezét. Mégis csak tudni akarta, mi van benne.

De nem olvasta el mindjárt. Előbb a többit - gondolta. - Betette a csuhájába és Pálhoz fordult:

- Hát ma itt alszol nálam, fiam. Vacsoráztál már?

- Még nem - mondta Pál.

A remete kenyeret, tejet, hegyi szőlőt tett elébe:

- Egyél, fiam!

De ő maga nem evett semmit. Még egy korty vizet sem ivott. Jóságosan nézte, hogy tömi magát a legény, aztán azt mondta neki:

- Ha megvacsoráztál, feküdj le, pihend ki magad, majd reggel aztán megkapod a választ.

És hozzátette meleg tekintettel:

- Különben hogy élsz otthon, fiam?

A vitéznek jól esett a kérdés. Elmosolyodott:

- Hát én bizony megházasodtam. Elvettem végre a Marcsát.

Salamon is mosolygott:

- Jól tetted. Van már gyerek is?

A vitéz büszkén vágta ki:

- Van ám! Már három! Fiú mind!

És félénken folytatta:

- Az egyiket Salamonnak kereszteltem...

A remete felkelt és falevelekből puha ágyat vetett a barlang elé.

- No, feküdj le, fiam; itt korán esteledik.

Mert az erdőre már ráborult az alkony.

Pál kétszer se hagyta biztatni magát. Fáradt volt az úttól és a jó kecsketej is elálmosította. Leheveredett a falevelágyra és édes álomba merült.

A hold ezüsterdővé varázsolta az olajfaligetet. Az ezüsterdőben egyedül maradt a levéllel az ezüstszakállú remete.

III.

Percek multak, míg fel merte törni a pecsétet. De még akkor sem olvasta el a levelet. Előkereste a többit is. Egyszerre akart átesni a megpróbáltatáson.

Az első levélből megtudta, hogy a vándor barát, akivel megizente a címét, szerencsésen megérkezett Pannonhalmára. És hogy mindenki halottnak véli.

A második már fájó sebet ütött rajta: közölte, hogy László szövetséget kötött sógorával, Henrik császárral... Hogy fájt volna neki ez a hír, ha előbb tudja meg! Mit ér most már a szövetség, hogy László meghalt?

A harmadik levél megint új fordulatról értesítette: Henrik ellen fellázadt a felesége és a tulajdon fia: Konrád...

A negyedik levél volt a legkeservesebb. Judit és Vladiszláv herceg házasságát tudatta benne Marcellusz páter. Jó pár éves volt a levél, de Salamont a friss hír szörnyű erejével vágta fejbe.

Hát mégis! Elfeledték és eltemették az emberek. Még a saját felesége is! Mint özvegyasszony férjhez ment újra. És ahhoz ment férjhez, akit ő a leginkább gyűlölt még ma is, amikor korbáccsal üzte el magától a vágy ördögét.

Rémülten kapta magát rajta, hogy ismét hatalmába kerítette a régi démona. Hogy gyötrődve gondol az asszonyra, aki most a piperkőc lengyel párja.

Gyorsan föltépte a következő levelet, hogy elűzze magától a kísértést.

Ez a levél ismét egy kis vigasz volt számára: Vladiszláv ellen is fellázadt a törvénytelen fia és a népe, a lengyel nép - Judit miatt. És épp László kényszerítette rá ostrommal, hogy kibéküljön alattvalóival.

Még csak egy levél volt hátra, az, amelyet az imént hozott neki Pál.

László haláláról értesítette ebben a barát. És felajánlotta, hogy előkészíti visszatérését a trónra, hiszen a bűneit már levezekelte.

A vágy démona után most a hatalom ördöge csábította.

Ujra trónra léphet! Ujra uralkodhat! Megvalósíthatja mindazt, amiről annyiszor álmodott! Túlzárnalhatja Lászlót, még a kegyességben is!

Igazat jósolt hát mégis Charitas? Messze, délen, egy olajfaerdőben nyer új koronát?

És Judit?! Mit szól majd, ha meghallja, hogy az ura, akit eldobott és eltemetett, él, újra királyi trónon ül, míg ő csak egy fejedelem felesége!

Szétnézett maga körül a néma erdőben.

Az olajfák ezüstösen álmodtak a holdsugárban. A kis forrás gyémántpatakként csillogott a sziklafal mohos oldalán. A feszület feketén tárta ki két karját az ezüstös fényzőnbe.

Itt hagyja ezt a csendet, ezt a békét, ezt a boldogságot? Itt hagyja az ezüsterdőt? Remetemagányát? A feszületet, amely alatt jó angyala, az öreg zarándok pihen? Fölcserélje szőr-csuhája szelid szegénységét a királyi bibor gyötrelmes pompájával?

Hogy is mondta csak neki az öreg zarándok? „Hátha nem jól értelmezted a Charitas jóslatát?” Hátha nem ez az a korona, amelyet a szent apáca megjövendölt néki? Jézus azt mondta a tanítványainak: „Az én országom nem e világból való.” Nem viseli-e most ő is a Jézus fogadalmasainak köntösét?

Sokáig, sokáig viaskodott magával a mécses komor világánál. Végre letérdelt a kereszt lábához és imádkozni próbált. De nem birt. Érezte, hogy az ördög diadalmaskodik benne az angyal fölött.

Fölkelt és lekasztotta a barlang faláról a korbácsot. Megkerülte a dombot és mélyen behúzó-
dott az erdőbe, ahol Pál már nem hallhatta meg az ostorcsattogást. Ott leeresztette a csuháját
övig és megragadta a szeges korbácsot. A tizedik csapásnál már eszébe jutott az imádság.
Nyögve, lihegve mondta a Miserere-t, akkor sem hagyta abba, amikor a vér már patakokban
csurgott a hátáról.

*

Reggel Pál frissen, vidáman ébredt. Salamon akkor tért még vissza az erdőből. Sáppadt volt és alig állt a lábán, de azért ő maga adott reggelit a vitéznek.

A legény csodálkozva látta, hogy a király már megint nem eszik. Most már nem bírta megállni, megkockáztatta a kérdést:

- Uram, te most sem eszel?

- Én ma böjtölök, - mondta Salamon.

- De tegnap sem ettél egy falatot sem?!

- Mert tegnap is böjtöltem... Te ezt még nem tudod, fiam: amilyen jól esik az evés a testnek, olyan jól esik a böjt a léleknek.

Pál elkészült a reggelijével. Kérdően nézett a királyra: mi a válasz? Azt hitte, mindjárt indulnak együtt haza, Magyarországba.

Salamon elértette a tekintetét. Fölkelt, bement a barlangba és kihozta onnan a Marcellusz leveleit. Azt is, amelyet előtte való nap hozott Pál. Egy zöldköves gyűrűt is kivett a zsebéből:

- Te a választ várod, úgye, fiam? - mondta a legénynek. - Hát ide hallgass. Visszamégy Marcellushoz és megmondod neki, hogy köszönöm az üzenetét. Maradok. Csak ennyit mondj...

Összekötözte a levélcsomót és folytatta:

- Hja, igaz, a leveleit is visszaküldöm. Ne írjon többet; nekem már nincs rá szükségem.

A gyűrűt is fölvette:

- Ezt meg add oda a fiadnak, akit rólam neveztél el. Nincs egyebem, fiam, amit adhatnék neki...

Pál torkát a sírás fojtogatta:

- Uram, hát nem jössz?! Nem jössz velem haza?! Nem akarsz király lenni?!...

A remete szeliden felelte:

- Nem, fiam. Jog szerint nekem kellene következniem újra az őseim trónján. De nem a jog a fontos, fiam, hanem az, hogy ki alatt boldogabb az ország.

Elhallgatott, aztán még egyszer ismételte:

- Az a fontos, hogy az ország boldog legyen...

És eltűnődve suttogta:

- Talán az ifjú Kálmán alatt boldogabb lesz...

Pál látta, hogy hiába vár. A király elhallgatott és nem beszélt többet egy szót sem. Mintha a beszéd kimerítette volna. Fáradtan ejtette a fejét a mellére.

Elbúcsúzott tehát. Nem is tudta, mit mond, csak azon igyekezett, hogy el ne ríjja magát, mint egy gyerek a király előtt.

A tisztás túlsó végéről látta még, hogy Salamon odabotorkál a fészülethez és imádkozva borul elébe.

IV.

Aznap Nagy-Boldogasszony napja volt. A közeli halászfalu népe templomi zászlókkal kivonult az olajfaerdőbe a remetéhez.

A nap aransugaraiban derűsen csillogott a zászlók tarka selyme, a Szűz Mária képével. A sós, tengeri szél el-elkapta a zsolozsmák hangját és egy-egy foszlányt messze elvitt, egész a tengerre.

A búcsusok délfelé értek az erdőbe. Az olajfák alatt, az olajbogyók illatával telített levegőben zöldfényű legyek, mézhordó bogarak röpködtek. Csend volt és mégis élt, lélegzett minden. A nyár édes, meleg zsongása töltötte be az erdőt és a szíveket.

A templomi zászlókat fiatal, izmos halászok vitték. Előttük, a búcsusok élén fehérruhás kislányok haladtak.

A fák között új énekbe kezdtek a leánykák:

„*Ave Maria, gratia plena...*”

„*Üdvözlégy Mária, malaszttal teljes...*”

Gyermeki hangocskájukon édesen, vékonyan csengett az angyali üdvözlés. A férfiak és az asszonyok is átvették az éneket. Az ezüst erdőből hívó lelkek ezüstszárnán szállt az imádság az Egek Királynőjének ezüstcsillagos palástja felé.

Igy mentek énekelve az erdei ösvényen, olajfalevelek fehér szőnyegén, a remete barlangja felé.

De a tisztásra kiérve, megálltak és elhallgattak, mert látták, hogy a remete imába merülve fekszik a feszület lábánál.

Ők is letérdeltek tehát és együtt imádkoztak vele. Elöl a leánykák a templomi zászlók körül, mögöttük az asszonyok és a férfiak, valamennyien.

De egy óra is elmult talán, a remete még sem vett tudomást a búcsusokról. Mozdulatlanul hevert a feszület lábánál, a sirdomb tövében, a perzselő, izzó napsütésben. Két karjával átölelte a keresztet.

Végre az egyik halász odalépett hozzá és megérintette a vállát:

- Szentatyám....

Hogy még erre sem mozdult, lehajolt hozzá és az arcába nézett.

Két üveges szem meredt rá a viaszsárga arcból. A remete nyilván már órák óta halott volt.

Megrendülve vették körül a holttestet. S mert az olajfákon áttűzött a nap fénye, a búcsusoknak úgy rémlett, mintha halvány, ezüst glória ragyogna a halott remete feje körül.

- VÉGE. -